

กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย
กรณีศึกษา: ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการที่จำหน่าย
รถยนต์ใช้แล้ว

คัตนันทน์ ยะพานิช

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิติศาสตรมหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2562

กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย

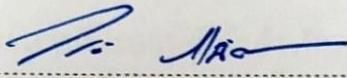
กรณีศึกษา: ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการที่จำหน่าย

รถยนต์ใช้แล้ว

คัตนานท์ ยะพานิช

คณะนิติศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์.....

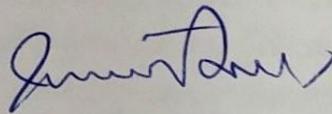

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ดร.วริยา ล้าเลิศ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

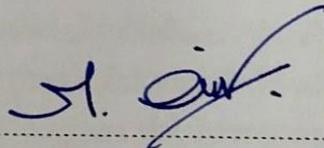
รองศาสตราจารย์.....

.....ประธานกรรมการ

(ดร. พินัย ญ นคร)

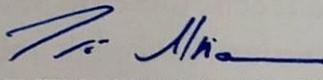
ผู้ช่วยศาสตราจารย์.....

.....กรรมการ

(ดร.เกียรติพร อำไพ)

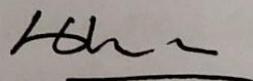
ผู้ช่วยศาสตราจารย์.....

.....กรรมการ

(ดร.วริยา ล้าเลิศ)

รองศาสตราจารย์.....

.....คณบดี

(นเรศร์ เกษะประกร)

กุมภาพันธ์ 2563

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย
ชื่อผู้เขียน	นายคัตนันท ยะพานิช
ชื่อปริญญา	นิติศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2562

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีรถยนต์ใช้แล้วเป็นจำนวนมาก ส่วนหนึ่งเนื่องจากไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการกำจัดรถยนต์ใช้แล้วที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป เหมือนต่างประเทศ ในขณะที่ผู้บริโภคก็ออกรถยนต์ใหม่ทดแทนรถยนต์คันเก่า วิวัฒนาการขายรถยนต์ในยุคแรก รถยนต์คันเก่าก็จะถูกขายให้แก่ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วส่วนหนึ่ง ที่ประเทศไทยเรียกว่า เต็นท์รถยนต์ หรือ ขายเต็นท์ รูปแบบการเสนอขายของเต็นท์ก็จะมีรถลงหนังสือรถยนต์ต่าง ๆ รวมถึงต้องอยู่ในทำเลที่ดีที่ผู้คนสัญจรไปมาเพื่อสร้างโอกาสในการขาย อีกส่วนหนึ่งจะเป็นการขายระหว่างผู้ใช้รถยนต์คันเก่า กับผู้บริโภคโดยตรง ต่อมาเมื่อบริบทในสังคมเปลี่ยนไป มีวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีสูงขึ้น ระบบอินเทอร์เน็ตเริ่มเข้ามามีบทบาทกับชีวิตผู้คนในสังคม ผู้ใช้รถยนต์คันเก่าก็ยังให้ความนิยมในการนำรถยนต์ไปขายเต็นท์รถยนต์เช่นเดิม เพียงแต่รูปแบบการเสนอขายถูกพัฒนาขึ้นด้วยรูปแบบการเสนอขายผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ในเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขายรถยนต์โดยเฉพาะ ผู้บริโภคจะเข้าถึงข้อมูลของรถยนต์ผ่านคอมพิวเตอร์เดสก์ท็อป หรือ โน้ตบุ๊ก ทำให้ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วสร้างโอกาสในการขายเพิ่มขึ้นจากเทคโนโลยีที่พัฒนา ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสภาพเบื้องต้นของรถยนต์ผ่านรูปถ่ายที่ถูกรูปถ่ายเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ตได้อย่างง่ายดาย ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีมีการพัฒนาสูงขึ้นไปอีก โทรศัพท์มือถือมีราคาถูกลง ทำให้ประชาชนเข้าถึงฐานข้อมูลในระบบอินเทอร์เน็ตได้ง่ายขึ้นยิ่งกว่าเดิม โดยไม่ต้องทำผ่านเดสก์ท็อป หรือ โน้ตบุ๊ก มีการโต้ตอบกันระหว่างเพื่อน เป็นเพื่อนของเพื่อน ใช้สังคมโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ผ่านทางแอปพลิเคชัน เช่น Facebook, Line, Instagram ทำให้รูปแบบการขายของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว ถูกกระทำในนามของตัวผู้ประกอบการเอง หรือ ตัวแทนเขตมากขึ้น โดยมีการโพสต์การขายลงในระบบอินเทอร์เน็ตแบบเฉพาะกลุ่ม โดยผู้ใช้แต่ละรายจะต้องขอเข้าร่วมกลุ่มแต่ละกลุ่มที่มีการสร้างขึ้น เพื่อเป็นสมาชิกก่อน ปัญหาที่เกิดขึ้นแต่เดิมก่อนที่เทคโนโลยีจะพัฒนาขึ้นก็เป็นปัญหาที่มีอยู่แล้ว คือ รถยนต์ใช้แล้วที่ขายหากมีความบกพร่องจนเกิดอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สิน กล่าวคือ หากผู้บริโภคที่ซื้อรถยนต์ใช้แล้วได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้า ประเภทรถยนต์ใช้แล้วที่ซื้อจากผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วจากการใช้รถยนต์ที่เป็นปกติ ผู้บริโภคจะได้รับความคุ้มครองเพียงใด

จากการศึกษา ผู้เขียนพบว่า พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มีข้อกำหนดที่กำหนดความรับผิดของผู้ประกอบการไว้อย่างชัดเจน โดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด หรือ ความรับผิดเด็ดขาดมาบังคับใช้ รวมถึงนิยามของ สินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้ใน พ.ร.บ.ฉบับนี้ อีกทั้งยังมีการกำหนดขอบเขตความรับผิดในส่วนค่าเสียหายในส่วนของจิตใจ และค่าสินไหมทดแทนเชิงลงโทษไว้เพื่อปรามผู้ประกอบการด้วย อีกทั้งยังได้มีการบัญญัติเรื่องอายุความไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งมีความกว้างในการคุ้มครองผู้บริโภค มากกว่ากฎหมายที่บัญญัติไว้ในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่บังคับใช้ แต่เมื่อผู้เขียนได้ทำการศึกษาความเป็นมาและเจตนารมณ์ในการร่างพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ทำให้พบว่ากฎหมายฉบับนี้มุ่งบังคับใช้ กับ ผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าเป็นจำนวนมาก เท่านั้น (Mass Production) ไม่ได้รวมไปถึง ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วที่ผลิตรถยนต์เป็นคันต่อคัน แม้ว่านิยามของคำว่า “ผลิต” ตามพ.ร.บ. ฉบับนี้ จะหมายถึงการประกอบ ดัดแปลง ด้วยก็ตาม เนื่องจากในการซ่อมแซมฟื้นฟูสภาพรถยนต์ใช้แล้วจะมีหลายส่วน ส่วนอะไหล่ในรถยนต์บางชิ้นต้องมีการถอดออกมาเพื่อซ่อมแซม จากนั้นจึงประกอบเข้าไป รวมถึงหลายกรณีที่มีการดัดแปลงเอาอะไหล่รถยนต์รุ่นอื่นที่ไม่ตรงรุ่นมาใช้ เพื่อลดต้นทุนในการขาย สร้างกำไรได้มากขึ้น ให้แก่ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว

ในส่วนนิยาม คำว่า สินค้า ตามพ.ร.บ. ฉบับนี้ หมายความว่า สิ่งหรือทรัพย์สินทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย ซึ่งหากพิจารณาตีความแล้ว รถยนต์ใช้แล้วก็น่าจะอยู่ในความหมายของคำว่า สิ่งหรือทรัพย์สิน ที่อยู่ภายใต้ความคุ้มครองตาม พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ฉบับนี้ด้วย แต่เมื่อพิจารณาอย่างแท้จริงถึงเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายแล้ว รถยนต์ใช้แล้วกลับไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองเพียงข้อกำหนดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น อีกทั้ง พ.ร.บ.ฉบับนี้ ในส่วนมาตรา 4 ได้บัญญัตินิยามของสินค้า “ผลิตผลเกษตรกรรม” ไว้อย่างชัดเจน แต่กลับไม่มีการบัญญัติกฎหมายในส่วนนิยามเพื่อบังคับใช้ กับ สินค้า “รถยนต์ใช้แล้ว” เป็นการเฉพาะ

ภายหลังที่ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา, กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป และ ประเทศญี่ปุ่นแล้ว พบว่าในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่การปกครองแบ่งเป็นมลรัฐ ศาลฎีกาสูงสุดของแต่ละมลรัฐ ต่างมีคำวินิจฉัย และ บรรทัดฐานในการวางข้อกำหนดระบบคอมมอน ลอว์ โดยมีคำพิพากษาที่น่าสนใจของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ได้พิพากษาให้ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว ต้องรับผิดตามหลักกฎหมายความรับผิดโดยเคร่งครัดด้วย แต่กลับกันศาลสูงสุดในมลรัฐอิลลินอยส์ กลับปฏิเสธหลักการที่จะให้ผู้ประกอบการรับผิดในกฎหมายความรับผิดของผลิตภัณฑ์ต่อสินค้ารถยนต์ใช้แล้ว

ในส่วนกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป และ ญี่ปุ่น ไม่ได้นำหลักกฎหมายความรับผิดโดยเคร่งครัดมาปรับใช้กับผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว โดยหลักกฎหมายดังกล่าวใช้บังคับเพียงผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าจำนวนมาก (Mass Production)

ผู้เขียนได้เสนอแนวทางแก้ไข โดยเพิ่มเติมกฎหมายพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ให้มีความชัดเจน และ ครอบคลุมไปถึงสินค้ารถยนต์ใช้แล้ว โดยให้เพิ่มเติมนิยาม สินค้า “รถยนต์ใช้แล้ว” เข้าไปในคำนิยาม มาตรา 4 เพื่อจะมีผล

(5)

บังคับทางกฎหมายที่เป็นธรรมมากขึ้นในส่วนค่าเสียหาย และ ภาระการพิสูจน์ ในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับอันตรายจากการใช้สินค้าประเภท ”รถยนต์ใช้แล้ว” จากการใช้ตามปกติธรรมดา และให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในการบังคับให้ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วต้องจัดทำ “คำแนะนำผู้ซื้อ” ให้แก่ผู้บริโภค

ABSTRACT

Title of Thesis	Liability for Damage Arising from Unsafe Products Law Case study: Responsibility of Used car entrepreneur
Author	Mr. Kattanant Yaphanich
Degree	Master of Laws
Year	2019

Thailand is the country that has many used cars. One of the reasons is there is no law forbid the use of more than 10-year-old car unlike the foreign country. While the customer seeks to buy a new car as the replacement, in the old period, some of the replaced car will be sold to the used car merchant, on the other word the “car tent”. The advertisement of the car tent is usually shown in a car magazine, including the opening of the shop at the location where many people pass to increase its business opportunity. Some of the replaced car will be sold by the previous owner to the customer directly. Latterly, there is a change in the context of the society and the evolution of technology, the internet started involving with the living. The popularity of the car tent still remains but the process of selling the car has been assist by the internet in the website specific for the selling of car. The customer can access to the information of the car through the desktop or notebook which such technology increases the opportunity of the seller. The customer is able to examine the external condition of the car via the photos that are easily uploaded on the internet. And latterly when the technology developed further and the decreasing of the mobile phone price which enable the people to access the database in the internet more convenient without using the desktop or notebook. People has conversation with their friend, friend of a friend, access to social media through application, for the example, Facebook, Line, Instagram. This increasingly allow the second-hand car business to be engage by the business owner, or by the puppet by mean of posting in the specific groups in the internet which require the visitor to send the request to join the group as a member in advance.

The problem which occurred before the development of technology was the defect of the sold-second-hand car that endangered the life and assets, on the other word if the customer who purchased the car suffer the damage from ordinary

usage of the second-hand car product which bought from the business owner, how much protection will favor the customer.

From the research, the writer found that the Liability for Damages Arising from Unsafe Products Act of 2008 (B.E.2551) has marked the provision that specify the liability of the owner that apply strict liability or absolute liability and includes the definition of the “Unsafe Product” within this Act. Moreover, this Act specify the border of metal damages and penalty damages to dissuade the business owner. Also, the prescription is specifically issued, which broaden the protection for the customers superior to the provision written in Civil and Commercial Code. However, after researched through the history and the purpose of the Liability for Damages Arising from Unsafe Products Act of 2008 (B.E.2551), the writer has learned that this Act merely intent to govern the business owner who engage in the mass production of goods which not include the used car business owner which produce the used car on one by one basis. Regardless the definition of “produce” marked in this Act is referred to the assemble and alter, since the repairing of the used car that has many processes, some parts must be removed in order to repair and reassemble, which in many cases the parts of the other brand may be altered and applied with used car in order to decrease the cost and generate more profit to the used car business owner. The definition of the “Goods” marked in this Act means all kinds of the movable property that produced or imported for selling, which should be interpreted to include the used car as movable property that should enjoy the protection of the Liability for Damages Arising from Unsafe Products Act of 2008 (B.E.2551). However, when consider the true intention of the law’s creator, the writer learns that used cars are not govern by this Act. The customers merely refer to the protection in the Civil and Commercial code. Moreover, unlike the definition of the “agriculture product” clearly mentioned in the section 4 of this Act, the definition of the “used car” is not provided in this Act anywhere.

After the writer analyses and compare with the foreign laws, including USA, Country in European Union, and Japan, the writer learned that in USA that has the united states, the supreme court of each state has the precedent and standard in creating the law according to the common laws system. The interested judgment of the state of New Jersey sentenced that the used car business owner must be liable according to the strict liability principle, however, the Judgment rendered in the State of Illinois refused to apply the liability of the product liability law with the used car business.

(8)

EU country and Japan does not apply the strict liability on the used car business owner. The said law principle is only enforced over the mass production goods merely.

Writer proposes the rectification which is to increase the Liability for Damages Arising from Unsafe Products Act of 2008 (B.E.2551) to be clearer and include the used car by adding the definition of “Used car” in Section 4, to enable the protection fairly on the consideration of damages and the burden of proof in order to protect the customers who suffer from the “used car” product that occurred from the normal usage. And to provide the advice in policy in order to require the business owner to provide the “manual” of the goods to the customers.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถของอย่างสูง ของ ผศ. ดร.วริยา ล้าเลิศ ที่ได้กรุณาสละเวลารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำที่รวดเร็ว ในการแก้ไขให้ข้อคิดเห็น ชี้แนะแนวทาง ในการปรับปรุงเนื้อหาจนสมบูรณ์ เพื่อปรับปรุงการเขียนวิทยานิพนธ์ให้ครอบคลุมข้อกฎหมาย ด้วยความเมตตาโดยตลอดมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.พินัย ณ นคร ที่ให้ความกรุณารับเป็นประธานการสอบวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.เกียรติพร อ่ำไพ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้ความเห็นในการปรับปรุงแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนลุล่วง

และ ประการสำคัญ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อนิวัฒน์ ยะพานิช และ คุณแม่ อรอนงค์ ดามันสุริย์ ตลอดจนเพื่อน ๆ นักกฎหมายหลายท่านที่ได้สละเวลาช่วยเหลือผู้เขียน เพื่อนร่วมรุ่น รุ่นพี่ รุ่นน้อง นิติศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ตลอดจนบุคคลใกล้ชิด ในการให้คำแนะนำ ทั้งคอยสนับสนุนและให้กำลังใจผู้เขียนจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีประโยชน์ มีประโยชน์ทางการศึกษา ต่อผู้สนใจ ผู้เขียนขอขอบคุณความดีให้ทุกท่านที่กล่าวมาข้างต้น หากเกิดข้อผิดพลาด หรือ บกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับความผิดไว้แต่ผู้เดียว

ศัตนันทน์ ยะพานิช

มกราคม 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(6)
กิตติกรรมประกาศ	(9)
สารบัญ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	7
1.3 สมมติฐานของการศึกษา	8
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	8
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 วิวัฒนาการ หลักการประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วและแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในของรถยนต์ใช้แล้ว	10
2.1 ความเป็นมา วิวัฒนาการ และความหมายรถยนต์ใช้แล้ว	10
2.1.1 ความเป็นมาและวิวัฒนาการของรถยนต์ใช้แล้ว	10
2.1.2 ความหมายและขอบเขตของรถยนต์ใช้แล้ว	10
2.2 สาระสำคัญของการประกอบธุรกิจขายรถยนต์ใช้แล้ว	12
2.2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว	12
2.2.1.1 ความเป็นมาของธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว	12
2.2.1.2 การประกอบธุรกิจซื้อขายรถยนต์ใช้แล้ว	12
2.2.2 ประเภทของการประกอบธุรกิจซื้อขายรถยนต์ใช้แล้ว	16
2.2.2.1 การเช่าซื้อรถยนต์ใช้แล้วจากสถาบันการเงิน	17
2.2.2.2 การเช่าซื้อจากผู้ประกอบธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์ใช้แล้ว	19
2.3 สิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่อง	20
2.3.1 ความหมายของความชำรุดบกพร่อง	20
2.3.2 การรับประกันความผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องโดยอำนาจแห่งกฎหมาย	21
2.3.3 ลักษณะของความชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบ	22
2.3.4 ข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ขาย	23
2.3.5 สิทธิของผู้ซื้อ	25
2.3.6 อายุความ	28

2.4	หลักทั่วไปเกี่ยวกับความรับผิดทั่วไป	29
2.4.1	หลักความรับผิดทางสัญญา (Contractual or Warranty Liability)	29
2.4.1.1	การรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty)	30
2.4.1.2	การรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty)	30
2.4.2	หลักความรับผิดทางละเมิด (Tort Liability)	31
2.4.2.1	ทฤษฎีรับภัย (Theory of Risk)	31
2.4.2.2	ทฤษฎีความผิด (Theory of Fault)	32
2.4.3	ทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability)	32
2.5	วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยในต่างประเทศและประเทศไทย	35
2.5.1	วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยประเทศสหรัฐอเมริกา	35
2.5.2	วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในสหภาพยุโรป	37
2.5.3	วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในประเทศญี่ปุ่น	37
2.5.4	วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในประเทศไทย	40
2.5.4.1	วิวัฒนาการ คุ่มครองผู้บริโภคของประเทศไทยสมัยโบราณ	40
2.5.4.2	แนวคิดคุ่มครองผู้บริโภคของประเทศไทยยุคใหม่	42
บทที่ 3	หลักกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของต่างประเทศและประเทศไทย	46
3.1	กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในสินค้าไม่ปลอดภัยและคำพิพากษาในประเทศสหรัฐอเมริกา	46
3.1.1	หลักกฎหมายและมาตรการเยียวยาในกฎหมาย Product Liability	46
3.1.2	หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดและคำพิพากษาสำคัญ	51
3.1.3	หลัก res ipsa loquitur กับภาระการพิสูจน์ของโจทก์	59
3.1.4	ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการลงโทษ (Punitive damages)	61
3.1.5	บุคคลในห่วงโซ่ของระบบการจัดจำหน่ายสินค้าที่ต้องรับผิดโดยเคร่งครัด	62
3.1.6	ระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว	62
3.1.7	คำแนะนำ การซื้อรถยนต์ใช้แล้ว	65
3.2	กฎหมาย Product Liability ในสหภาพยุโรป	67
3.2.1	สาระสำคัญของ PL Directive	67
3.2.1.1	ความหมายของคำว่า “สินค้า”	67
3.2.1.2	ความหมายของ “สินค้าไม่ปลอดภัย”	67
3.2.1.3	ความหมายของคำว่า “ผู้ผลิต”	68

3.2.1.4	ความหมาย เสียหาย	68
3.2.1.5	ภาระการพิสูจน์	69
3.2.1.6	ข้อต่อสู้ให้พ้นความรับผิด	69
3.2.1.7	ข้อพิจารณาเพื่อลดความผิดของผู้ผลิตสินค้า	70
3.2.1.8	ข้อสัญญาจำกัดหรือยกเว้นความผิดของผู้ผลิตสินค้า	71
3.2.1.9	สิทธิของผู้เสียหายตามกฎหมายอื่น	71
3.2.1.10	อายุความ	71
3.2.2	กฎหมายและแนวคำพิพากษาในประเทศเยอรมนี	72
3.2.2.1	นิยามและความหมายของคำว่า “สินค้า”	73
3.2.2.2	ความบกพร่อง(Defect)	74
3.2.2.2.1	ความบกพร่องเนื่องจากการผลิต	74
3.2.2.2.2	ความบกพร่องเนื่องจากการออกแบบ	76
3.2.2.2.3	ความบกพร่องเนื่องจากการเตือน	76
3.2.2.3	ข้อต่อสู้ (Defences)	78
3.2.2.4	ความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างความบกพร่องกับความเสียหาย (Causation)	79
3.2.2.5	ความเสียหาย (Damage)	79
3.2.2.6	ความรับผิดเนื่องจากละเมิดหน้าที่ภายหลังขายสินค้าแล้ว (Post-marketing duties)	79
3.2.2.6.1	หน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังตามกฎหมายละเมิด	80
3.2.2.6.2	หน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังตามกฎหมายเฉพาะ	80
3.2.2.7	กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	81
3.2.2.7.1	การประกอบธุรกิจมีความเป็นอิสระเสรี	81
3.2.2.7.2	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	81
3.2.2.7.3	หน่วยงานดูแลด้านการประกอบธุรกิจการค้า	82
3.2.2.7.4	การให้การคุ้มครองผู้บริโภคในปัจจุบัน	83
3.2.2.7.5	สำหรับเยอรมัน	83
3.2.3	กฎหมายและแนวคำพิพากษาในประเทศเนเธอร์แลนด์	83
3.2.3.1	ข้อต่อสู้เรื่องสถานะความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคนิค	84
3.2.3.2	รูปแบบการนำเสนอสินค้าและลักษณะการใช้ประโยชน์ ของสินค้า	84
3.2.3.3	การพิสูจน์ความบกพร่อง	85
3.2.3.4	การพิสูจน์ว่าความบกพร่องเป็นเหตุโดยตรงที่ทำให้เกิด ความเสียหาย	86
3.2.3.5	ข้อมูลเกี่ยวกับการระบุตัวผู้ผลิตสินค้าหรือผู้นำเข้า	86

3.2.3.6	การนำสินค้าเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่าย	87
3.2.3.7	สถานะของผู้อยู่ในห่วงโซ่การจัดจำหน่าย	87
3.3	กฎหมายความรับผิดโดยเคร่งครัดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในประเทศญี่ปุ่น	88
3.3.1	สาระสำคัญ และคำพิพากษาสำคัญตามกฎหมาย Product Liability Law	88
3.3.1.1	เจตนารมณ์ของกฎหมาย	88
3.3.1.2	ขอบเขตของคำว่า “สินค้า”	89
3.3.1.2.1	สินค้าถูกผลิตหรือถูกแปรสภาพ (Manufactured or Processed Product)	90
3.3.1.2.2	สินค้าเกษตรกรรมแปรรูป	90
3.3.1.2.3	ชิ้นส่วนและวัตถุดิบ (Component Parts and Raw Materials)	91
3.3.1.2.4	เนื้อเยื่อมนุษย์ ผลิตภัณฑ์ทำจากเลือดมนุษย์ และวัคซีน (Human Tissues, Blood Products and Vaccines)	91
3.3.1.2.5	สินค้าใช้แล้ว (Used Products)	92
3.3.1.2.6	ซอฟต์แวร์ (Software)	92
3.3.1.2.7	สินค้าหัตถกรรมงานศิลป์	92
3.3.1.2.8	กระแสไฟฟ้า และพลังงานอื่น ๆ	92
3.3.1.3	คำนิยามของ “Defect (Kekkan)”	93
3.3.1.4	ประเภทของความไม่ปลอดภัย (Defect Classification, Kekkan on bunrui)	94
3.3.1.5	ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของสินค้า (Safety Regulations) กับความไม่ปลอดภัย (Defect)	96
3.3.1.6	ภาระการพิสูจน์ว่าสินค้าไม่ปลอดภัย	96
3.3.1.7	ความไม่ปลอดภัยต้องก่อให้เกิดความเสียหาย (Causation, In-ka kankei)	98
3.3.2	ผู้ผลิตสินค้าและบุคคลอื่นที่ต้องรับผิด (Manufacturer of The Like)	99
3.3.3	ความเสียหายต้องเกิดขึ้นหลังสินค้าถูกส่งมอบ (Delivered)	102
3.3.4	ขอบเขตความเสียหาย (The Scope of Damage, Songaibaishou No Han-I)	102
3.3.5	ค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษ	106
3.3.5.1	กรณีผู้เสียหายมีส่วนประมาทเล็กน้อย (Comparative negligence, Kashitsusosai)	107
3.3.5.2	กรณีที่มีผู้รับผิดชอบต่อความเสียหายหลายคน (Multiple Parties)	107
3.3.6	ข้อต่อสู้เพื่อไม่ต้องรับผิด	108
3.4	กฎหมายกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย ในประเทศไทยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	109

3.4.1	สาระสำคัญของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย	109
3.4.1.1	ขอบเขตความหมายของสินค้า	110
3.4.1.2	สินค้าที่ไม่ปลอดภัย 110	
3.4.1.3	ประเภทความไม่ปลอดภัยของสินค้า	111
3.4.1.4	ขอบเขตความหมายของผู้ประกอบการ	112
3.4.1.5	ผู้ต้องรับผิดพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551	113
3.4.1.6	ลักษณะความรับผิดและเงื่อนไขความรับผิด	114
3.4.1.7	ภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหาย	116
3.4.1.8	เหตุหลุดพ้นจากความรับผิดของผู้ประกอบการ	117
3.4.2	พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522	119
3.4.2.1	การคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา	120
3.4.2.2	การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา	121
3.4.2.3	การคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลาก	122
3.4.3	ร่างพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความชำรุดบกพร่องสินค้า พ.ศ.....	124
บทที่ 4	วิเคราะห์ปัญหาในเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับขอบเขตความรับผิดของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว	128
4.1	ปัญหาการตีความขอบเขต คำว่า “สินค้า” ประเภทรถยนต์ใช้แล้วตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551	128
4.2	ปัญหาการความรับผิดของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วในเรื่องความชำรุดบกพร่องของรถยนต์ใช้แล้วตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย	133
4.3	ปัญหายังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจขายรถยนต์ใช้แล้วโดยเฉพาะ	137
บทที่ 5	บทสรุป และ ข้อเสนอแนะ	140
5.1	บทสรุป	140
5.1.1	สินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว ถือเป็น “สินค้า” ตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551	140
5.1.2	ปัญหาการความรับผิดของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วในเรื่องความชำรุดบกพร่องของรถยนต์ใช้แล้ว ตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย	142
5.1.3	ปัญหายังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจขายรถยนต์ใช้แล้ว	143

5.2	ข้อเสนอแนะ	144
5.2.1	ข้อเสนอแนะทางกฎหมาย	144
5.2.2	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	145
	บรรณานุกรม	147
	ภาคผนวก	150
	ภาคผนวก ก ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ ใช้แล้วเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๒	151
	ภาคผนวก ข พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้า ที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑	152
	ประวัติผู้เขียน	153

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อระดับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปโดยได้มีการนำเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์มาใช้ในการผลิตสินค้าจำนวนมาก (Mass production) และมีการบริโภคจำนวนมาก (Mass consumption) การไต่ระดับของภาคอุตสาหกรรมการผลิต เมื่อมีการผลิตสินค้าจำนวนมาก โอกาสที่จะมีความผิดพลาดในการผลิตและส่งผลให้สินค้าบางชิ้นในจำนวนที่ผลิตทั้งหมดเกิดความไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค และการที่ผู้ประกอบการมุ่งที่จะลดต้นทุนการผลิตก็อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สินค้าที่ผลิตออกมาอาจเกิดความไม่ปลอดภัยได้เช่นกัน ระบบกฎหมายของประเทศต่าง ๆ จึงหาทางเยียวยาโดยการสร้างหลักกฎหมายความรับผิดโดยเคร่งครัดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Strict liability) โดยเริ่มจากประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำหลักกฎหมายจากคำพิพากษาคดีที่มีความเสียหายจากสินค้าไม่ปลอดภัยเกิดขึ้น มาจัดทำเป็น Section 402 A ของ The Restatement (Second) of Torts ในปี ค.ศ. 1964 ซึ่งเป็นหลักกฎหมายและเป็นกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย (Product Liability)¹ ส่วนประชาคมเศรษฐกิจยุโรปได้เรียกร้องให้มีการตรากฎหมายว่าด้วยความรับผิดโดยเคร่งครัดของผู้ผลิตสินค้าออกมาบังคับใช้เพื่อจะได้สามารถเยียวยาเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายจากอุบัติเหตุซึ่งไม่ได้เป็นคู่สัญญาได้ คล้ายกับ The Restatement (Second) of Torts ของประเทศสหรัฐอเมริกา และได้นำไปสู่การตรากฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าอย่างเคร่งครัด เรียกว่า The Council Directive of 25 July 1985 on Approximation of the Member States Concerning Liability for Defective Products² และต่อมาในปี ค.ศ. 1993 คณะกรรมการสวัสดิการสังคมได้ศึกษาและจัดทำรายงานโดยมีสรุปแนะนำว่าประเทศญี่ปุ่นควรตรากฎหมาย Product Liability ออกมาบังคับใช้

¹ Roger Leroy Miller and Gaylord A. Jentz, **Business Law Today: Texts and Cases** (Mason, OH: South Western College Publishing, 2005), pp. 474-475.

² Luke Nottage, **Product Safety and Liability Law in Japan: from Minamata to Mad Cows**, (London: Routledge Curzon, 2004), p. 28.

เพื่อให้มีระบบการเยียวยาผู้เสียหายที่พอเพียงและเป็นธรรมซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาของเศรษฐกิจที่มั่นคง³ ต่อมาได้นำไปสู่การตรากฎหมาย Product Liability ในปี ค.ศ. 1994 รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงความจำเป็นของการตรากฎหมาย Product Liability ขึ้นมาโดยได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้อุดหนุนให้นักกฎหมายประจำสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาทำการวิจัยเปรียบเทียบกฎหมาย Product Liability ในประเทศฝรั่งเศส ประเทศสิงคโปร์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศอังกฤษ และประเทศญี่ปุ่น เมื่อเดือนตุลาคม 2543 และสำนักนายกรัฐมนตรีได้การประกาศใช้พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 โดยมีผลบังคับใช้ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ โดยที่สินค้าในปัจจุบันไม่ว่าจะผลิตภายในประเทศหรือนำเข้า มีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้นเป็นลำดับ การที่ผู้บริโภคจะตรวจพบว่าสินค้าไม่ปลอดภัยกระทำได้ยาก เมื่อผู้บริโภคนำสินค้าไม่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือยุ่งยาก โดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้ อันจะมีผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ตลอดจนได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรม แต่เมื่อศึกษาโดยละเอียดแล้วพบว่าพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ยังไม่ครอบคลุมถึงสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว

ในปัจจุบันรถยนต์ใช้แล้วนั้นเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์เป็นอย่างมาก เนื่องจากรถยนต์ใช้แล้วเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของบุคคลซึ่งไม่ต้องการลงทุนซื้อรถยนต์ใหม่จากตัวแทนจำหน่ายในราคาที่สูง เพราะทันทีที่รถยนต์คันใหม่ออกจากโชว์รูมของตัวแทนจำหน่าย ราคาขายต่อคันจะหายไปทันทีกว่าร้อยละ 30 เพียง 1-2 เดือน หากต้องการเปลี่ยนรถยนต์คันใหม่จากตัวแทนจำหน่ายเดิม อาจเพราะไม่พึงพอใจในสภาพรถหรือสมรรถนะไม่เป็นดั่งคำโฆษณาของบริษัทผู้ผลิต จึงเกิดความไม่พอใจต้องการรถยนต์คันใหม่ ก็จะขายรถยนต์คันเดิมกับเพิ่มเงินหากรถยนต์คันที่ต้องการเปลี่ยนมีราคาแพงกว่าราคาที่ย้ายคืน หรือ รับเงินสดกลับหากรถยนต์คันที่ต้องการแลกเปลี่ยนมีราคาถูกกว่า ทำให้ในระบบเศรษฐกิจเกิดสินค้าที่เรียกว่า รถยนต์ใช้แล้ว หรือ ที่รู้จักกันดีว่า รถยนต์มือสอง ซึ่งรถยนต์ใช้แล้ว คือ รถยนต์ที่เคยผ่านการใช้งานแล้ว จะมีราคาต่ำกว่ารถยนต์ใหม่และสามารถเลือกซื้อรถยนต์ในรุ่นที่ต้องการได้ เป็นธุรกิจที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อจำกัดเนื่องจากราคาถูกกว่ารถยนต์ใหม่ หรือสำหรับผู้ซื้อที่ต้องการใช้รถยนต์ ในราคาไม่แพงเกินไป โดยสามารถเลือกใช้ได้ตามสภาพ และจะเห็นได้ว่าประเทศไทยในปัจจุบันมีผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วอยู่เป็นจำนวนมาก โดยตามในการประกอบธุรกิจจะมีการทำสัญญาซื้อขายในรูปแบบบุคคลธรรมดา หรือลักษณะตัวแทนเชิด มีความพยายามในการหลบเลี่ยงไม่ทำสัญญาในนามผู้ประกอบการที่เป็นนิติบุคคล ประกอบกับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ทำให้มีธุรกิจการขายสินค้าออนไลน์มากขึ้น ซึ่งบุคคลธรรมดาเหล่านั้น อาจเป็นตัวแทนของผู้ประกอบการ แต่เมื่อมีกรณีที่รถยนต์ใช้แล้วเกิดความเสียหายหรือความ

³ Kobayashi Hideyuki, ed., *Shinseiaoubutsusekinin Hou Taikei II (ระบบกฎหมาย Product Liability)*, หน้า 12 อ้างถึงใน ศักดา ธนิตกุล, *กฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2559), หน้า 104.

ไม่ปลอดภัยขึ้น แต่พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ก็ไม่สามารถเยียวยาผู้เสียหายที่ประสบอุบัติเหตุจากการบริโภคสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วที่ไม่ปลอดภัยได้ ซึ่งผู้ศึกษาแยกเป็นประเด็นปัญหาได้ดังนี้

ประเด็นแรก ปัญหาการตีความขอบเขต คำว่า “สินค้า” ประเภทรถยนต์ใช้แล้วตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มาตรา ๔ ได้บัญญัติคำนิยามของ “สินค้า” หมายความว่า สัณหริมทริพพ์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขายรวมทั้งผลิตผลเกษตรและให้หมายความถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง และคำนิยามของ “ผลิต” หมายความว่า ทำ ผสม ปรงแต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปรสภาพ ดัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แขนงเยือกแข็ง หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใด ๆ ในลักษณะทำนองเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าหากตีความคำว่า “สินค้า” ยังเป็นปัญหาอยู่เนื่องจากไม่ครอบคลุมรถยนต์ใช้แล้ว จะเห็นได้ว่ารถยนต์ใช้แล้วในปัจจุบันมีหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นรถยนต์ที่ซื้อขายกันตามสภาพ รถยนต์ใช้แล้วที่ถูกดัดแปลงหรือถูกซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้ รถยนต์นำเข้าชิ้นส่วนแล้วนำมาประกอบเป็นตัวรถ ซึ่งถ้าพิจารณาจากรถยนต์แต่ละคันไม่ว่าจะเป็นรถยนต์เก่าหรือใหม่ที่ประกอบขึ้นมานั้น ล้วนแต่มีอะไหล่ลับเป็นหลักร้อย หลักรพันชิ้น ขึ้นอยู่กับว่าเป็นรถประเภทใด และอะไหล่แต่ละชิ้นล้วนมีระยะเวลาการใช้งาน โดยเมื่อมีความสึกหรอถึงระดับที่ต้องมีการเปลี่ยนอะไหล่เพื่อให้ใช้รถต่อไปได้ ซึ่งขั้นตอนนี้ในการดัดแปลงหรือ ซ่อมแซมหากผู้ประกอบการไม่ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอ สินค้าก็อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค นอกจากนี้การซ่อมแซมแล้วก็อาจจะมีการชำรุดเช่นเดิมปรากฏขึ้นมาอีก ซึ่งอาการชำรุดดังกล่าวบางครั้งไม่เห็นประจักษ์ในขณะที่ส่งมอบ รถยนต์จึงเป็นสินค้าที่มีความเป็นไปได้สูงที่จะมีความบกพร่อง(Defects) ในส่วนหนึ่งใดของรถยนต์ ซึ่งเป็นความบกพร่องที่ผู้ซื้อรถยนต์โดยทั่วไปตรวจพบได้ยากมาก หรือไม่อาจจะตรวจพบได้เลยขณะทำสัญญาซื้อและรับมอบรถยนต์นั้นจนกว่าปัญหาบกพร่องนั้นจะปรากฏขึ้นภายหลังการใช้รถยนต์นั้น ซึ่งหากเปรียบเทียบกับคำนิยามของคำว่าสินค้าแล้ว ถือได้ว่าสินค้านำเข้าใช้แล้วเป็นสัณหริมทริพพ์ตามสภาพ ซึ่งจากคำว่า ดัดแปลง ซึ่งมีความซับซ้อนและการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ระดับสูงมาใช้ในกระบวนการผลิตและการประกอบ ซึ่งตามความหมายของสินค้าไม่ปลอดภัย

ตามคำนิยามดังกล่าว แต่หากเมื่อตีความตามกฎกระทรวงสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว ไม่เข้าคำนิยามของพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งส่งผลให้ผู้เสียหายที่ประสบอุบัติเหตุจากการบริโภคสินค้าไม่ปลอดภัยไม่ได้รับการเยียวยาตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายนี้แต่อย่างใด โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของต่างประเทศ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และประเทศญี่ปุ่น โดยในแต่ละประเทศได้ให้คำนิยามไว้ต่างกัน ซึ่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้ให้นิยามของ “สินค้า” ไว้ในมาตรา 19 สินค้าบัญญัติไว้ว่าเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลที่จับต้องได้ ซึ่งได้ถูกจำหน่ายในทางพาณิชย์เพื่อใช้หรือบริโภค ส่วนทรัพย์สินประเภทอื่น เช่น อสังหาริมทรัพย์ และกระแสไฟฟ้า จะเป็นสินค้านี้ก็ต่อเมื่อการใช้งานและการจำหน่ายเทียบเคียงได้กับทรัพย์สินส่วนบุคคลที่จับต้องได้

กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นกฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ที่มีต้นแบบมาจากกฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้บัญญัติความหมายของ “สินค้า” ไว้ใน Article 2 ของ PL Directive ว่า สินค้าที่ตกอยู่ในบังคับของ PL Directive ได้แก่ สंहาริมทรัพย์ทั้งหลายทั้งปวง รวมถึงที่ติดรวมเข้าไปในสังหาริมทรัพย์อื่นหรือสังหาริมทรัพย์อื่นด้วย และให้รวมถึงกระแสไฟฟ้าด้วย และได้บัญญัติใน Article 6 “สินค้าไม่ปลอดภัย” หมายถึง สินค้าที่ขาดความปลอดภัยซึ่งบุคคลทั่วไปคาดหวังว่ามีอยู่ โดยในการพิจารณานั้นให้นำปัจจัยทั้งปวง รวมถึงปัจจัยข้าง ก) ลักษณะที่สินค้านั้นถูกนำเสนอ ข) ลักษณะของการถูกใช้งานซึ่งสินค้านั้นถูกคาดหวังไว้ ค) เวลาที่สินค้าถูกนำเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่าย มารวมพิจารณาด้วย

ส่วนกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของประเทศญี่ปุ่น ได้ให้ความหมายของขอบเขตของคำว่า “สินค้า” ไว้ใน มาตรา 2 วรรคแรก โดยบัญญัติไว้ว่า “สินค้า” เป็นสังหาริมทรัพย์ใด ๆ ซึ่งถูกผลิตหรือถูกแปรสภาพ สินค้าที่อยู่ในขอบเขตได้แก่ สินค้าอุตสาหกรรม, สินค้าหัตถกรรม, สินค้าเกษตรแปรรูป, เนื้อเยื่อมนุษย์และผลิตภัณฑ์ทำจากเลือดมนุษย์ วัคซีน

ประเด็นที่สอง ปัญหาการความรับผิดชอบของผู้ประกอบการยนต์ใช้แล้วในเรื่องความชำรุดบกพร่องของรถยนต์ใช้แล้ว ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

เนื่องจากตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มาตรา 4 ได้บัญญัติ คำนิยามคำว่า “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า (1) ผู้ผลิต (2) ผู้นำเข้า (3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างในการผลิตหรือผู้นำเข้า และ (4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใด ๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า ซึ่งปัญหาเกิดจากการตีความคำว่า “ผู้ผลิต” เนื่องจากตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 บทนิยามคำว่า “ผู้ประกอบการ” ตามมาตรา 4 นั้น ไม่ครอบคลุมถึงผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้ว กล่าวคือไม่เป็น (1) ผู้ผลิต (2) ผู้นำเข้า (3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างในการผลิตหรือผู้นำเข้า และ (4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใด ๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า ซึ่งปัญหาที่ผู้บริโภคประสบจากผู้ประกอบการยนต์ใช้แล้ว คือรถยนต์ที่ผู้ประกอบการได้มาเพื่อจะนำเข้าไปวางขายในการประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว ส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยสะดุดตาถูกค้าหรือพร้อมซื้อขายเท่าใดนัก เมื่อผู้ประกอบการยนต์ใช้แล้วได้รถยนต์มาแล้วจากแหล่งต่าง ๆ นำมาดัดแปลงและซ่อมแซม โดยส่วนมากผู้ประกอบการยนต์ใช้แล้ว มักจะมีช่างหรืออู่ซ่อมประจำ หรือมีช่างประจำของตนเอง ช่างซ่อมปรับปรุงรถยนต์ประกอบไปด้วย ช่างสี ช่างเคาะ ปะผุ และช่างเครื่องยนต์ที่อยู่ในขั้นฝีมือดี อุปกรณ์ใดที่เก่าทรุดโทรมก็จะได้รับการเปลี่ยนใหม่ให้ดูสวยงามจนดูเหมือนเป็นรถยนต์ใหม่รวมทั้งการปรับเข็มไมล์น้อยลง ซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง และสภาพรถอาจจะดูใหม่แต่เมื่อใช้งานไปแล้ว อุปกรณ์ต่างเสื่อมสภาพเร็วกว่าปกติมาก ซึ่งส่งผลให้ผู้ซื้อรถยนต์ใช้แล้วไปใช้งานได้สักระยะรถยนต์ที่ซื้อมาเกิดความชำรุดบกพร่อง

และเมื่อเรียกร้องให้ผู้ประกอบการที่จำหน่ายรถยนต์ใช้แล้วรับผิดชอบ แต่ไม่ได้รับการเยียวยาต้องเสียค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องคดีและเสียเวลาในการขาดประโยชน์จากการใช้รถยนต์ดังกล่าวอีกด้วย และเมื่อพิจารณาหลักการสำคัญอีกประการคือ การกำหนดให้บุคคลที่อยู่ในสายการผลิตจนถึงการจำหน่ายสินค้าเป็นผู้ต้องรับผิดชอบทั้งหมด เนื่องจากผู้ขายก็อยู่ในฐานะผู้ได้รับประโยชน์จากการขายสินค้า ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงขอบเขตการบังคับใช้ไม่ครอบคลุมความเสียหายที่เกิดจากสินค้ารถยนต์ใช้แล้ว ด้วยเหตุดังกล่าวส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์มือสองพ้นจากความรับผิดผู้บริโภคจึงไม่ได้รับความเป็นธรรมในการเยียวยาความเสียหายเนื่องมาจากคำว่า “สินค้าไม่ปลอดภัย” ตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 นั้นหมายถึงรถยนต์มือหนึ่งเท่านั้นไม่รวมรถยนต์มือสองด้วย เมื่อเกิดความเสียหายผู้บริโภคจึงไม่ได้รับการเยียวยาในเรื่องค่าเสียหายค่าสินไหมทดแทนอย่างเป็นธรรมอีกทั้งไม่มีบทกฎหมายใดที่จะลงโทษบังคับเอาผิดกับผู้ประกอบการรถยนต์มือสองได้

โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของต่างประเทศ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และประเทศญี่ปุ่น โดยในประเทศสหรัฐอเมริกาศึกษาจากหลักคำพิพากษาที่กำหนดให้ผู้ขายสินค้าใช้แล้วต้องรับผิดชอบตามหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด จากตามหลักคำพิพากษาคดี *Jordan v Sunnyslope Appliance Propane & Plumbing Supplies Company* ซึ่งเป็นหลักคำพิพากษาที่มีการนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาปรับใช้ก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของมลรัฐแอริโซนา

และกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป นั้นผู้ผลิตจะต้องรับผิดชอบเมื่อความไม่ปลอดภัยของสินค้าที่อยู่ก่อนส่งมอบ ถือว่าสินค้าวางตลาดเมื่อสินค้านั้นได้พ้นจากระบวนการผลิตแล้วและเข้าสู่ขั้นตอนทางการตลาดใหม่ในสภาพที่เสนอต่อสาธารณชนเพื่อใช้หรือบริโภคได้ สินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วก็เช่นเดียวกัน เมื่อรถยนต์ใช้แล้วพ้นจากระบวนการอันอาจถือได้ว่าเป็นการผลิตแล้วไปสู่อุปโภคแล้ว และกลับมาสู่กระบวนการวางสู่ตลาดใหม่ก็ถือได้ว่าเป็นการเสนอต่อสาธารณชนเพื่อใช้หรือบริโภคได้ โดยจากการกลับมาสู่กระบวนการเสนอต่อสาธารณชนอีกครั้งนั้น อาจมีการดัดแปลง ซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้ จึงถือได้ว่าสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วเป็นสินค้าที่มีความไม่ปลอดภัยซึ่งผู้ประกอบการที่เข้าสู่ขั้นตอนทางการตลาดในสภาพที่เสนอต่อสาธารณชนเพื่อใช้หรือบริโภคนั้นต้องรับผิดชอบรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้ารถยนต์ใช้แล้วที่ไม่ปลอดภัยเช่นกัน

ส่วนประเทศญี่ปุ่น ได้ศึกษาจากการวิเคราะห์ของนักวิชาการญี่ปุ่น ที่มีความเห็นว่าไว้ชัดเจนว่า หากมีบัญญัติกำหนดให้ผู้ผลิตสินค้าใช้แล้วต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัดในสินค้าใช้แล้วที่มีการโอนถ่ายเปลี่ยนมือ และระหว่างระยะเวลาดังกล่าวสินค้าได้ถูกซ่อมแซม ดัดแปลงไปแล้ว ย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้ผลิตสินค้า

ประเด็นที่สาม ปัญหายังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจขายรถยนต์ใช้แล้ว โดยเฉพาะ

ประเทศไทยมีกฎหมายเกี่ยวกับความผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้ารถยนต์ใช้แล้วโดยตรง แต่สามารถบังคับใช้ได้ตามพระบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ.2541 ซึ่งได้นำมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา ด้านการฉลาก และด้านสัญญา โดยมีคณะกรรมการในแต่ละด้านเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจ เมื่อพิจารณาโดยยึดความเสียหาย อันเกิดจาก

รถยนต์ใช้แล้วชำรุดบกพร่อง หรือไม่ได้มาตรฐานความปลอดภัย เพื่อนำมามาตรการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 มาปรับใช้ แต่เมื่อพิจารณาเห็นว่า มาตรการตามกฎหมายดังกล่าวเป็นการนำไปใช้ในลักษณะประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญา และการประกอบธุรกิจที่ควบคุมในบางประเภทรายการ โดยที่การซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วไม่ได้อยู่ในเงื่อนไขดังกล่าว ส่วนด้านฉลาก นำไปใช้ในลักษณะที่เป็นเรื่องให้รถยนต์ใช้แล้วเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก ฉบับที่ 24 (พ.ศ.2550) ซึ่งกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคดังกล่าวยังไม่เพียงพอและไม่ครอบคลุมข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ ซึ่งผู้บริโภคไม่อยู่ในฐานะที่จะหยั่งรู้ข้อเท็จจริงได้ทั้งหมด อีกทั้งผู้ประกอบการอาจใช้กลยุทธ์ในการขายด้วยกลวิธีต่าง ๆ หรือผู้ขายปกปิดความจริงเกี่ยวกับสภาพรถยนต์ที่ควรจะต้องบอกให้ผู้ซื้อ เพราะผู้ซื้อไม่ได้มีความรู้ ความชำนาญเพียงพอในการซื้อรถยนต์ใช้แล้ว ประกอบกับผู้ประกอบธุรกิจมีกลยุทธ์ต่าง ๆ จึงเป็นการเสี่ยงที่ผู้บริโภคจะถูกหลอกได้ ซึ่งเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกาว่าด้วยความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด (Strict Liability Doctrine) ที่เป็นแนวบรรทัดฐานการตีความซึ่งเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกาให้ความสนใจในเรื่องคุ้มครองผู้ใช้สินค้านำรถยนต์ใช้แล้ว ด้วยวิธีการออกระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค โดยสำนักงานคณะกรรมการการค้าของสหรัฐอเมริกา (The Federal Trade Commission) ได้จัดทำเป็นคำแนะนำการซื้อรถยนต์ใช้แล้ว (Tips for Buying a Used Car) ดังนั้น ประเทศไทยควรมีมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมผู้ประกอบการขายรถยนต์ใช้แล้วโดยเฉพาะ อย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดังที่กล่าวให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาความเสียหายจากสินค้านำรถยนต์ใช้แล้วโดยเฉพาะ เพื่อเป็นการเยียวยาผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากสินค้านำรถยนต์ใช้แล้วต่อไป

สำหรับความรับผิดชอบของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วของประเทศไทย ได้มีกฎหมาย โดยเฉพาะในการบังคับใช้ เรียกว่า “A Dealer’s Guide to the Used Car Rule” หรือ “ระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว” ซึ่งมีผลให้ผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วทุกรายต้องปฏิบัติตาม นับเป็นส่วนหนึ่งของการคุ้มครองผู้บริโภค ไม่ให้ถูกผู้ขายเอาเปรียบก่อนทำการตัดสินใจซื้อรถยนต์ใช้แล้ว ถ้าหากผู้ซื้อได้ศึกษาหรืออ่านข้อความให้ละเอียด จะเห็นว่าผู้ซื้อจะได้รับการคุ้มครองที่ดี ปัญหาจะไม่เกิดขึ้นในภายหลัง

สหภาพยุโรปและประเทศญี่ปุ่นนั้นไม่ได้มีกฎหมายที่บังคับให้กับผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วโดยเฉพาะ จึงต้องพิจารณาโดยใช้หลักประมวลเลนเลอมาบังคับใช้สินค้าใช้แล้ว โดยผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่า ความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากความประมาทเลินเล่อของเจ้าของสินค้าก่อนหน้าที่จะมีการโอนเปลี่ยนมือ หรือผู้ซ่อมแซมหรือผู้ขายสินค้าแล้ว

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดจากความไม่ปลอดภัยจากสินค้านำรถยนต์ใช้แล้ว เป็นปัญหามากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตีความคำว่า “สินค้า” ในสินค้านำรถยนต์ใช้แล้ว ว่าเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยหรือไม่ ปัญหาการความรับผิดชอบของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วในเรื่องความชำรุดบกพร่องของรถยนต์ใช้แล้ว และปัญหาที่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมผู้ประกอบการขายรถยนต์ใช้แล้วโดยเฉพาะ โดยผู้เขียนได้ศึกษาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้านำรถยนต์ใช้แล้วใน 3 กลุ่มประเทศ ซึ่งถือได้ว่าเป็น

ต้นแบบของกฎหมายที่เป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มระบบกฎหมาย ระบบกฎหมายจารีตประเพณี ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศระบบกฎหมายลายอักษร ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น และกฎหมายความรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดอันเป็นกฎหมายกลางของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป โดยศึกษาเปรียบเทียบเพื่อให้นำมาเพิ่มเติมกฎหมายในประเทศไทยให้สามารถครอบคลุม สามารถแก้ไขปัญหากรณีที่ผู้บริโภคเสียเปรียบให้ได้รับการคุ้มครองและเยียวยาเสียหายแก่ผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาวิวัฒนาการและความหมายและการประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว
2. เพื่อศึกษาที่มา แนวคิด และพัฒนาการของกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 พบว่า สินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วในการตีความคำว่า “สินค้า” ซึ่งไม่ครอบคลุมถึงสินค้ารถยนต์ใช้แล้ว
4. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความรับผิดของผู้ประกอบการในเรื่องความชำรุดบกพร่องของรถยนต์ใช้แล้ว ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
5. เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขและเพื่อเสนอมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

มาตรฐานทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ที่มีอยู่ในปัจจุบันของประเทศไทยยังไม่ความชัดเจนในการบัญญัติคำนิยามรถยนต์ใช้แล้วว่าเป็น “สินค้า” และผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วไม่เป็น “ผู้ประกอบการ” และในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วโดยเฉพาะส่งผลให้ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้ารถยนต์ใช้แล้วที่ไม่ปลอดภัย ไม่ได้รับการเยียวยาตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนี้ ซึ่งหากมีการกำหนดคำนิยามคำว่า “สินค้า” ให้ครอบคลุมถึงรถยนต์ใช้แล้ว จะทำให้ผู้บริโภคสามารถได้สิทธิในการเยียวยาความเสียหายจากผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วกว้างมากกว่ากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยควรนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้ผู้ขายสินค้าใช้แล้วต้องรับผิดตามหลักคำพิพากษาคดี Realmuto v Straub Motor และ Jordan v Sunnyslope Appliance Propane & Plumbing Supplies Company มาปรับใช้ โดยการแก้ไขคำนิยามในมาตรา 4 โดยเพิ่มคำนิยามคำว่า “รถยนต์ใช้แล้ว” เป็นสินค้า และ “ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว” เป็นผู้ประกอบการ และเพิ่ม “คำแนะนำผู้ซื้อ” ลงในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ใช้แล้วเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาเฉพาะกรณี กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ประกอบการยนต์ใช้แล้วที่ปัญหาอยู่ในปัจจุบันในเรื่องการตีความคำนิยาม คำว่า “สินค้า” และวิเคราะห์ความหมายของคำว่า “ผู้ประกอบการ” ซึ่งเน้นไปที่ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วที่มีต่อผู้บริโภคตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่างๆ ที่มีผลบังคับใช้ต่อผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว และกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจขายรถยนต์ใช้แล้วโดยเฉพาะ โดยศึกษาจากกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในสินค้าไม่ปลอดภัยของสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และประเทศญี่ปุ่น และศึกษาร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความชำรุดบกพร่องสินค้า พ.ศ. ศึกษาผู้ศึกษาเห็นว่ายังไม่สามารถแก้ไขปัญหาและสามารถเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากความชำรุดบกพร่องที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของสินค้ารถยนต์ใช้แล้วได้ และการศึกษามุ่งชี้ให้เห็นช่องว่างของกฎหมายที่ผู้บริโภคยังต้องเสียเปรียบต่อผู้ประกอบการในกรณีใดบ้าง เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการที่มีส่วนในการผลักดันกฎหมายเพื่อประโยชน์ต่อผู้บริโภคได้มากขึ้นในอนาคต

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ ใช้การศึกษาด้วยวิธีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเป็นลักษณะของการวิจัยเอกสาร (Documents Research) โดยจะศึกษาทฤษฎี แนวความคิดเห็นจากหนังสือ บทความวารสาร รายงานการประชุมในร่างหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารอื่น ๆ ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมา แนวคิด เกี่ยวกับการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว และสภาพของสินค้ารถยนต์ใช้แล้วดังกล่าวมีสถานะเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภค
2. ทำให้ทราบถึงที่มา แนวคิด และพัฒนาการของกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
3. ทำให้ทราบถึงความหมายของสินค้าและขอบเขตของผู้ประกอบการตามความในพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551

4. ทำให้ทราบปัญหาของความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว และเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจขายรถยนต์ใช้แล้ว

บทที่ 2

วิวัฒนาการ หลักการประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วและแนวคิดเกี่ยวกับ กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในของ รถยนต์ใช้แล้ว

2.1 ความเป็นมา วิวัฒนาการและความหมายของรถยนต์ใช้แล้ว

2.1.1 ความเป็นมาและวิวัฒนาการของรถยนต์ใช้แล้ว⁴

ประเทศไทยเริ่มมีการนำรถยนต์เข้ามาใช้ตั้งแต่ในรัชกาลที่ 5 รถยนต์ที่นำเข้ามาใช้ใน
ระยะแรกต้องบรรทุกทางเรือเดินสมุทรมาจากต่างประเทศ ซึ่งส่วนมากมาจากประเทศยุโรป ส่วนการ
ผลิตรถยนต์ในประเทศไทยนั้น เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2505 และได้มีการพัฒนากระบวนการผลิตมาอย่าง
ต่อเนื่อง จนในปัจจุบันมีความก้าวหน้าถึงขั้นเป็นผู้ประกอบรถยนต์เพื่อส่งออกได้

เนื่องจากรถยนต์มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น กลายเป็นสิ่งที่
ต้องการของผู้คนจำนวนมาก แต่ภาวะเศรษฐกิจของแต่ละคนมีความแตกต่างกันรวมถึงรถยนต์ใหม่มี
ราคาสูง จึงทำให้เกิดการซื้อขายรถยนต์ที่ใช้แล้วเพิ่มมากขึ้นเพราะมีราคาถูกกว่ารถยนต์ใหม่ เพื่อ
ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้บริโภค

การขายรถยนต์ใช้แล้วในประเทศไทยมีหลายรูปแบบด้วยกัน เพราะการซื้อขาย
รถยนต์ใช้แล้วในประเทศไทยไม่มีระเบียบที่ย่างยากซับซ้อนแบบง่าย ๆ เมื่อได้ทำความตกลงกันระหว่าง
ผู้ซื้อและผู้ขาย แล้วก็นำไปจดทะเบียนที่กรมการขนส่งทางบกเพื่อเปลี่ยนแปลงรายการจดทะเบียนใน
คู่มือทะเบียนรถยนต์ และชื่อเจ้าของรถยนต์ผู้ถือกรรมสิทธิ์เป็นอันเรียบร้อย

2.1.2 ความหมายและขอบเขตของรถยนต์ใช้แล้ว

โดยทั่วไป กรมการขนส่งทางบก ก็ยังมีคำจำกัดความคำว่า รถยนต์ใช้แล้ว ไว้
โดยเฉพาะแต่อย่างใด⁵ แต่อย่างไรก็ดีหากพิจารณาจากความหมายตามพจนานุกรมฉบับ

⁴ นรา บรรลือชิตกุล, ปัญหาความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจขายรถยนต์ตัดต่อสวมซาก
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2556), หน้า 14.

⁵ กระทรวงคมนาคม กรมการขนส่งทางบก, ระบบงานทะเบียน ฝ่ายสถิติ กองวิชาการและ
วางแผน, (กรุงเทพมหานคร: กรมการขนส่งทางบก, 2543), หน้า 23.

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ได้ว่าได้ว่า รถยนต์ หมายถึง ยานอันมีล้อเครื่องจักรที่ใช้กำลังแรงระเบิดเดินเครื่อง⁶

ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 ได้ว่า รถยนต์ หมายถึง ยานอันมีล้อเครื่องจักรที่ใช้กำลังแรงระเบิดเดินเครื่อง⁷

ซึ่งตามพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ.2522 ได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

“รถ” หมายความว่า ยานพาหนะทุกชนิดที่ใช้ในการขนส่งทางบก ซึ่งเดินด้วยกำลังเครื่องยนต์

ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 มาตรา 4

“รถ” หมายความว่า รถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถพ่วง และรถบดถนน รถแทรกเตอร์ และรถอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

“รถยนต์” หมายความว่า รถยนต์สาธารณะ รถยนต์บริการ และรถยนต์ส่วนบุคคล

“รถยนต์สาธารณะ” หมายถึง รถยนต์รับจ้างระหว่างจังหวัด บรรทุกคนโดยสารได้ไม่เกินเจ็ดคน เป็นรถยนต์สาธารณะอื่นนอกจากรถยนต์โดยสารประจำทาง

“รถยนต์บริการ” หมายถึง รถยนต์บรรทุกคนโดยสาร หรือเช่า ซึ่งบรรทุกคนโดยสารได้ไม่เกินเจ็ดคน ซึ่งใช้ในการบริการธุรกิจโดยสารรถยนต์บริการที่ศานจร และเป็นรถยนต์บริการให้เช่าเพื่อบรรทุกคนโดยสารหรือสิ่งของ

“รถยนต์ส่วนบุคคล” ตามพระราชบัญญัตินี้ หมายถึง

- 1) รถยนต์นั่งส่วนบุคคลไม่เกินเจ็ดคน
- 2) รถยนต์นั่งส่วนบุคคลเกินเจ็ดคน แต่ไม่เกินสิบสองคนและรถบรรทุกส่วนบุคคลที่มีน้ำหนักไม่เกินหนึ่งพันหกร้อยกิโลกรัม ซึ่งมีได้ใช้ประกอบการขนส่งเพื่อรับจ้าง

จากที่ได้กล่าวข้างต้น มีความเห็นว่า คำจำกัดความ คำว่า รถยนต์ใช้แล้ว ได้แก่

- 1) รถยนต์ใด ๆ ที่ได้ผ่านการจดทะเบียน ได้รับใบอนุญาตที่ถูกต้องจากกรมการขนส่งทางบก

- 2) รถยนต์ที่ได้มีการจำหน่ายแล้วแต่รถยนต์นั้นยังมิได้รับใบอนุญาตที่ถูกต้องจากกรมการขนส่งทางบก ผู้ซื้อได้นำเอารถยนต์ออกใช้งานแล้ว

ตามระเบียบกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วยการอนุญาตให้นำรถยนต์ที่ใช้แล้วเข้ามาราชอาณาจักร พ.ศ.2549 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของรถยนต์ที่ใช้แล้วไว้ว่า

“รถยนต์ที่ใช้แล้ว” หมายความว่า รถยนต์ที่ได้มีการใช้งานแล้วหรือมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) รถยนต์ที่ได้มีการขับเคลื่อนหรือใช้งานตามปกติวิสัยแล้ว แต่ไม่รวมถึงการใช้ในการทดสอบคุณภาพของผู้ผลิตหรือในการจัดส่งไปยังแหล่งจำหน่าย

⁶ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493, พิมพ์ครั้งที่ 18, (กรุงเทพมหานคร: นนทชัย พหลโยธิน, 2523), หน้า 23.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

(2) รถยนต์รุ่นเก่าให้สันนิษฐานเบื้องต้นว่า เป็นรถยนต์ที่ใช้แล้ว เว้นแต่โดยสภาพแสดงให้เห็นชัดเจนว่ายังไม่ได้ใช้ให้ถือว่าเป็นรถยนต์ใหม่ที่ยังไม่ได้ใช้

(3) รถยนต์ที่ได้จดทะเบียนใช้งานในต่างประเทศแล้ว ให้ถือว่าเป็นรถยนต์ที่ใช้แล้ว แต่ไม่รวมถึงรถยนต์ที่ได้จดทะเบียนใช้งานครั้งแรกในต่างประเทศก่อนบรรทุกลงในยานพาหนะจากเมืองต้นทางไม่เกินหกสิบวัน และได้ชำระภาษีอากรต่อกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง ตามที่กำหนดไว้สำหรับรถยนต์ใหม่

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า รถยนต์ใช้แล้ว หรือรถมือสอง (Used Car) คือ รถที่ผ่านการเป็นเจ้าของมาแล้วมากกว่า 1 ครั้ง รถใช้แล้วหรือรถมือสอง มีจำหน่ายทั่วไปตาม เต็นท์รถมือสอง บริษัทรถเช่า แพรนไชต์ของตัวแทนจำหน่ายรถใหม่ ผู้ขายมักจะมีการรับประกันให้เพิ่มเติมในบางส่วน รวมไปถึงบริการซ่อมบำรุงและอะไหล่ สำหรับการขายรถโดยเจ้าของรถเอง เรียกว่า รถบ้าน ซึ่งต่อมาผู้ขายเต็นท์รถมักจะใช้คำว่า รถบ้าน แทนรถที่ผ่านการใช้งานเพียงเจ้าของเดียว

2.2 สารสำคัญของ การประกอบธุรกิจขายรถยนต์ใช้แล้ว

2.2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว

2.2.1.1 ความเป็นมาของธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว

การขายรถยนต์ใช้แล้วในประเทศไทยนั้น เกิดขึ้นเป็นธุรกิจประมาณปี พ.ศ. 2517-2518 จากการนำเขารถยนต์ใช้แล้วจากประเทศญี่ปุ่น ในรูปแบบของรถแท็กซี่ ยี่ห้อโตโยต้า คราวน์⁸ การนำรถยนต์ใช้แล้วเข้ามาจากต่างประเทศเริ่มด้วย เหตุที่ว่าธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วเริ่มมีขึ้นมาตั้งแต่เมื่อใดยังไม่มีหลักฐานแน่ชัด เพราะยังไม่มีผู้ใดบันทึกไว้อย่างแน่นอน แต่จากการศึกษาเรื่อง ความหมาย คำจำกัดความรถยนต์ใช้แล้ว พอจะสันนิษฐานได้ว่า เกิดขึ้นมานานแล้ว ตั้งแต่สังคมมีการใช้รถยนต์ การซื้อขาย แลกเปลี่ยนกันและกัน แต่อาจจะมิได้เป็นธุรกิจที่ทำกันเด่นชัดดังเช่นปัจจุบันนี้ ซึ่งตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 มีความสำคัญในการควบคุมและการจัดระเบียบที่เกี่ยวกับรถยนต์ กล่าวคือ รถยนต์ทุกคันก่อนที่จะนำออกมาใช้นั้น ต้องมีการจดทะเบียนได้รับอนุญาตให้ใช้เป็นยานพาหนะและต้องมีการตรวจสภาพรถยนต์เสียก่อน ทั้งนี้ ได้บัญญัติไว้ในกรณีที่รถยนต์นั้นเป็นรถยนต์ที่ไม่เคยผ่านการจดทะเบียนมาก่อนหรือรถยนต์ที่เคยผ่านการจดทะเบียนมาแล้ว แต่ผู้เป็นเจ้าของมีความประสงค์ทำการเปลี่ยนเจ้าของกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ ซึ่งหลักเกณฑ์การนำเขารถยนต์ใช้แล้ว และขึ้นส่วนอะไหล่ของรถยนต์ใช้แล้วต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของหน่วยงานกองการค้าทั่วไป กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ การประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วในประเทศไทย มีหลายรูปแบบแตกต่างกัน และแหล่งที่มาของรถยนต์มีหลายแห่งแตกต่างกันด้วยนอกจากนั้น

ธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วเป็นธุรกิจที่เกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคที่มีความต้องการในการใช้รถยนต์ใช้แล้วในการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งในด้านธุรกิจ และ

⁸ วีรียา งามนิล, *มาตรการทางกฎหมายในการประกอบธุรกิจและการคุ้มครองผู้บริโภค รถยนต์ใช้แล้ว* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544), หน้า 42.

ส่วนตัว โดยปัจจุบันมีผู้ประกอบการรถยนต์ในระบบมากกว่า 4,000 ราย มีรถยนต์หมุนเวียนในระบบมากกว่า 465,000 คัน ต่อปี โดยมีมูลค่าทางการตลาดมากกว่า 136,000 ล้านบาท (ข้อมูลนี้เฉพาะการซื้อขายระหว่างผู้ประกอบการ และผู้บริโภคโดยตรงจากสมาคมธุรกิจเช่าซื้อไทย) ปัจจุบันทางสมาคมฯ มีสมาชิกทั่วประเทศกว่า 335 กิจการ มีรถยนต์หมุนเวียนในระบบประมาณ 100,000 คัน ต่อปี และมีมูลค่าทางการตลาดประมาณ 35,000 ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ 26% ของมูลค่าตลาดรวม ธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจเครือข่ายอื่นๆ ในระบบ อาทิเช่น ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์, ธุรกิจประกันภัย, ธุรกิจซ่อมสีรถยนต์, ธุรกิจอะไหล่ยนต์, ธุรกิจประมูลรถยนต์ และอื่นๆ อีกมากมาย ที่มีผลต่อระบบหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดการจ้างงานภายในประเทศในธุรกิจที่หลากหลาย จนได้มีการก่อตั้งสมาคมผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วขึ้นเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ.2556 โดยคณะผู้ก่อตั้งที่มีวิสัยทัศน์ร่วมกันในการพัฒนาวิชาชีพของผู้ประกอบการภายในประเทศให้มีมาตรฐานและสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล โดยในปีแรกทางสมาคมฯ ได้รวบรวมเพื่อนสมาชิกจากทั่วประเทศได้มากกว่า 100 กิจการ และสามารถขยายเครือข่ายสมาชิกได้มากกว่า 335 กิจการ จาก 51 จังหวัดทั่วประเทศในปัจจุบัน นอกจากนี้ทางสมาคมฯ ยังได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากพันธมิตรจากพันธมิตรต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของสมาคมฯ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา จากการที่สมาคมฯ มีส่วนขับเคลื่อนสำคัญในระบบเศรษฐกิจ ทำให้สมาคมฯ มีกลุ่มพันธมิตรที่ดีมากมาย ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน โดยมีหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) กรมการปกครอง และสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ ส่วนหน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ กลุ่มบริษัทสินเชื่รถยนต์ กลุ่มบริษัทประมูลรถยนต์ กลุ่มบริษัทเว็บไซต์ซื้อขายรถยนต์ และสมาคมฯ ต่างๆ ที่ช่วยกันขับเคลื่อนให้สมาคมฯ เติบโต สามารถสร้างเครือข่ายและพัฒนาวิชาชีพของผู้ประกอบการเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ผู้บริโภคได้ตามวัตถุประสงค์หลักของสมาคมฯ⁹

2.2.1.2 การประกอบธุรกิจซื้อขายรถยนต์ใช้แล้ว

กล่าวโดยทั่วไป ความเป็นมาของการประกอบธุรกิจซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วในอดีต นั้นไม่ปรากฏข้อมูลที่เป็นเอกสารที่จะใช้ในการอ้างอิงให้เห็นได้อย่างเด่นชัด หากแต่ได้สอบถามจากผู้รู้ที่เชื่อถือได้ ได้สันนิษฐานว่า รถยนต์ใช้แล้วในประเทศไทย นั้น น่าเกิดขึ้นเป็นธุรกิจ ประมาณปี พ.ศ.2517-2518 จากการนำเข้ารถยนต์ใช้แล้ว จากประเทศญี่ปุ่นในรูปแบบของรถ แท็กซี่ ยี่ห้อ โตโยต้า คราวนี้¹⁰

อีกทั้ง การประกอบธุรกิจซื้อขายรถยนต์ใช้แล้ว การนำรถยนต์ใช้แล้วเข้ามาจากต่างประเทศ ก็เริ่มด้วยเหตุที่ว่า เนื่องจากธุรกิจประกอบรถยนต์หรือธุรกิจการต่อตัวถัง ยังไม่มีเกิดขึ้นในสมัยนั้น แต่รถยนต์มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและฐานะของคนในสังคมมีความไม่เท่าเทียมกัน จึงทำให้มีการซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วขึ้น

⁹ สมาคมผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว, คำนวณวันที่ 28 เมษายน 2562 จาก http://www.used_car.or.th/about.php

¹⁰ วีรียา งามนิล ,เรื่องเดิม, หน้า 42.

ทั้งนี้ การซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วที่ทำกันนั้น เป็นไปตามความพอใจระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายจะตกลงกัน สถานที่เริ่มแรกที่มีการประกอบธุรกิจซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วกัน คือ เต็นท์บางขุนพรหม¹¹

การซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วในประเทศไทย มีหลายแบบด้วยกัน เพราะการซื้อขายรถยนต์ในประเทศไทย ไม่มีระเบียบที่ย่างยากซับซ้อน ไม่มีกฎหมายใดหรือหน่วยงานใดดูแลโดยเฉพาะเจาะจง การซื้อขายเป็นแบบง่าย ๆ เมื่อได้ทำความตกลงกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย และหารถยนต์นั้นเป็นรถยนต์ที่มีหลักฐานถูกต้อง มีอุปกรณ์และรถยนต์ได้ผ่านการตรวจสภาพจากนายทะเบียนตามระเบียบของพระราชบัญญัติกรมการขนส่งทางบก พ.ศ.2522 เรียบร้อยแล้ว ก็นำไปขอจดทะเบียนที่กรมการขนส่งทางบก หรือสำนักงานขนส่งจังหวัดในจังหวัดนั้น ๆ เพื่อเปลี่ยนแปลงรายการจดทะเบียนในคู่มือทะเบียนรถและเจ้าของรถยนต์ผู้ถือกรรมสิทธิ์เป็นอันเรียบร้อยแล้ว

การซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วในประเทศไทยมีหลายลักษณะ สามารถแยกประเภทได้ดังต่อไปนี้¹²

1) การซื้อขายจากตัวแทนจำหน่ายรถยนต์

โดยปกติบริษัทผู้ผลิตรถยนต์ มีโรงงานประกอบรถยนต์ จะส่งรถยนต์ที่ประกอบเสร็จแล้วไปยังบริษัทผู้แทนแล้วจึงส่งต่อไปยังตัวแทนจำหน่ายของตน ทั้งในส่วนกลาง หรือส่วนภูมิภาคของประเทศ ยกตัวอย่างเช่น บริษัท ผู้ผลิตรถยนต์ อีซูซุ มีบริษัทตรีเพชรอีซูซุ เซลล์ จำกัด เป็นบริษัทผู้แทนจำหน่าย และบริษัทตรีเพชรจำกัด มีตัวแทนจำหน่ายสาขาอยู่ในจังหวัดหรือพื้นที่ต่าง ๆ กล่าวคือ บริษัทผู้ผลิตรถยนต์บริษัทต่าง ๆ ที่ผลิตรถยนต์เพื่อจำหน่ายในประเทศไทย นั้นเป็นการจำหน่ายผ่านตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ที่ผลิตใหม่ของแต่ละบริษัท และมีกระจายอยู่ในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ บริษัทย่อยสาขาเหล่านั้นได้จัดตั้งขึ้นและได้รับอนุญาตจากสำนักงานพาณิชย์จังหวัดและจดทะเบียนการค้าถูกต้องตามระเบียบของกระทรวงพาณิชย์แล้วจึงจะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ได้

ในการประกอบธุรกิจซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วประเภทนี้นั้น ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ที่ผลิตออกใหม่ของบริษัทผู้ผลิตต่างๆ จะมีกลวิธีหรือแนวทางในการให้บริการและวิธีการจำหน่ายรถยนต์ให้มือถือนำของตนสูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ ตามกลวิธีที่แต่ละบริษัทแม่กำหนดเป้าหมายไว้และกลวิธีที่จูงใจด้วยการให้รางวัลแก่ตัวแทนจำหน่ายในรูปแบบต่างๆ เช่น ให้รางวัลเป็นวัสดุสิ่งของ ทองคำ หรือตัวเงิน หรือด้วยการนำตัวแทนที่จำหน่ายรถยนต์ใหม่ได้ยอดตามเป้าหมายที่บริษัทแม่ตั้งเป้าหมายไว้ ไปทัศนจารในต่างประเทศพาไปชมกิจการของบริษัทผู้ผลิตในต่างประเทศ เป็นต้น กลวิธีต่างๆ ดังกล่าว ย่อมมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไปตามที่แต่ละบริษัทตัวแทนจะคิดขึ้นมา

กลวิธีจำหน่ายรถยนต์ของตัวแทนจำหน่ายแต่ละแห่ง มีแนวทางที่แตกต่างกันออกไป บางแห่งจำหน่ายแต่เฉพาะรถยนต์ใหม่ที่ได้รับมาจากบริษัทใหญ่เท่านั้น แต่ในบางแห่งมีแนวทางวิธีการจำหน่ายรถยนต์โดยอาศัยรถยนต์ใช้แล้วเป็นสื่อสัมพันธ์ในหลายรูปแบบดังนี้

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

¹² วีรียา งามนิล, เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

1.1) วิธีการแลกเปลี่ยนรถยนต์ใช้แล้วเป็นรถยนต์ใหม่

วิธีการแบบนี้บริษัทตัวแทนจำหน่าย ซึ่งแต่เดิมอาจขออนุญาตและกำหนดวัตถุประสงค์แต่เพียงจำหน่ายรถยนต์ใหม่เท่านั้น จะต้องไปขออนุญาตและเพิ่มเติมการซื้อขายแลกเปลี่ยนรถยนต์ใช้แล้วโดยขอเพิ่มวัตถุประสงค์รวมถึงการจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้วด้วย จากกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ วิธีการแบบนี้เพื่อสนองความต้องการของลูกค้าของตนที่ได้ซื้อรถยนต์ไปใช้ไ้ระยะหนึ่ง เมื่อมีรถยนต์รุ่นใหม่ออกมา บางคนมีรสนิยมชอบใช้รถยนต์รุ่นใหม่เท่านั้น ไม่ชอบรถยนต์ดกรุ่น ประกอบกับรถยนต์ที่ออกมารุ่นใหม่ๆ มักจะออกแบบใหม่ๆ ที่ดีกว่ารุ่นเดิม ก็จะมีรถยนต์คันเดิมมาดำเนินการซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นคันใหม่ โดยการเพิ่มเงินให้แก่บริษัทผู้จำหน่ายรถยนต์จากราคาของรถยนต์คันเก่า ส่วนรถยนต์คันเก่าก็สามารถนำไปจำหน่ายในแผนกรถยนต์ใช้แล้ว ซึ่งบริษัทอาจนำไปปรับปรุงซ่อมแซมให้มีสภาพใหม่ขึ้น แล้วนำไปบริการลูกค้าผู้สนใจต่อไป

1.2) วิธีการซื้อขายแลกเปลี่ยนรถยนต์เก่าที่ใช้อยู่กับรถยนต์ใช้แล้วที่ปรับปรุง

ลูกค้าของบริษัทจำหน่ายรถยนต์มีหลายประเภทแตกต่างกันไปตามรสนิยม ฐานะความเป็นอยู่ และรายได้ของแต่ละบุคคลตามความเหมาะสม รถยนต์ใช้แล้วที่ตัวแทนจำหน่ายให้ลูกค้านำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นรถยนต์ใหม่ไปแล้วก็ดีหรือแลกเปลี่ยนกับรถยนต์เก่าที่ลูกค้าใช้อยู่ในปัจจุบันก็ดี สามารถนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันได้ที่แผนกรถยนต์ใช้แล้ว โดยการซื้อขายจะมีการตีราคาซื้อขายกันตามสภาพและความพอใจ มีการให้บริการการซ่อมฟรีในระยะหนึ่งเป็นต้น เมื่อดำเนินการตามที่ตกลงแล้ว ก็จะนำรถยนต์ไปจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่กรมขนส่งทางบกต่อไป

1.3) การซื้อขายจากผู้ประกอบธุรกิจซื้อขายรถยนต์ใช้แล้ว

การประกอบธุรกิจซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วที่ผู้วิจัย กล่าวถึงนี้ เป็นบริการที่ใช้ชื่อเรียกหลายรูปแบบ ที่รวบรวมมาได้มีชื่อต่างๆ กัน แต่ชื่อที่จริงจังส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในรูป “ศูนย์บริการ” แม้ชื่อเป็นวงการตลาดรถยนต์ใช้แล้วรู้และเข้าใจโดยทั่วๆ ไป เช่น ศูนย์บริการหมายเลขที่... ตลาดนัดรถยนต์คาร์พลาซ่า คาร์เซนต์เตอร์ บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนจำกัด... ศูนย์บริการรถบ้าน แหล่งรวมรถ เป็นต้น

สถานที่ประกอบธุรกิจซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วประเภทนี้นั้นพบได้ทั้งในอาคาร ตึก บ้าน บริเวณที่ว่าง แต่ส่วนใหญ่แล้วนิยมประกอบกิจการกันในรูปของศูนย์ ในย่านต่างๆ ที่มีคนทั่วๆ ไป ผ่านไปมา สำหรับในกรุงเทพมหานคร สามารถพบเห็นได้โดยทั่วๆ ไป ทุกมุมเมือง โดยเฉพาะย่านถนนรัชดาภิเษก จะเป็นแหล่งรวมขายรถยนต์ใช้แล้วมากที่สุด มีจำนวนศูนย์ที่มากมาย ตั้งแต่ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ไปจนถึงขนาดใหญ่ มีหลายเลขที่ของจำนวนศูนย์เรียงไปเป็นลำดับหมายเลข เพื่อให้ความสะดวกแก่ลูกค้าที่ไปติดต่อ ตลอดจนคำโฆษณาให้บริการต่างๆ ที่มีให้แก่ลูกค้า รวมไปถึงหลักประกันและบริการหลังการขายที่มีให้แก่ลูกค้า แหล่งที่มาของรถยนต์ที่นำมาซื้อขายแลกเปลี่ยน นั้นมาจากหลายลักษณะ และวิธีการที่แตกต่างกัน สามารถแยกอธิบายได้ดังต่อไปนี้

เมื่อผู้ประกอบการธุรกิจได้รับใบอนุญาต และจดทะเบียนการค้าเรียบร้อยแล้ว ก็เป็นเรื่องของการดำเนินการในธุรกิจซื้อขายและเปลี่ยนรถยนต์ใช้แล้ว ในการที่จะให้ได้นำซื้อรถยนต์ใช้แล้วเพื่อนำมาซื้อขายกันนั้น รถยนต์ที่ได้มาทำการซื้อขายในศูนย์บริการมาจาก

แหล่งต่าง ๆ กัน ในสภาพที่แตกต่างกัน ตั้งแต่คุณภาพดีเยี่ยมลดหลั่นรองลงมาตามลำดับ ทั้งในสภาพเดิมและในสภาพที่ซ่อมแซมปรับปรุงเรียบร้อยแล้วอย่างดี จนยากที่ผู้ซื้อจะรู้ว่าสภาพก่อนซ่อมแซมปรับปรุงนั้นเป็นสภาพใด วิธีการให้ได้มาซึ่งรถยนต์ใช้แล้วเพื่อบริการในเขตพื้นที่จำหน่ายนั้น ได้มาโดยวิธีต่างกันหลายวิธีตามความสามารถในการเสาะแสวงหาของผู้ประกอบการ เพื่อให้ได้รถยนต์มาทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนตามที่ต้องการ

2) การซื้อขายจากการประมูลขายรถยนต์ใช้แล้ว

ในอดีตที่ผ่านมาตลาดการซื้อขายรถยนต์ใช้แล้ว อำนาจการตั้งราคาขึ้นอยู่กับผู้ขาย รถยนต์แต่ละแห่ง แม้ว่าจะมีผู้ขายรถบางรายได้พยายามกำหนดราคากลางให้เป็นมาตรฐาน แต่ก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับจากผู้บริโภคและสาธารณชน ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.2534 ได้มีบริษัท สหการประมูล จำกัด นำรูปแบบการประมูลแบบเปิดมาใช้ เพื่อเป็นทางเลือกในการซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วพร้อมทั้งมีการจัดทำคู่มือการประมูลการประเมินราคา ช่วยให้ผู้ซื้อและผู้ขายมีข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจตั้งราคาขาย เสนอราคาซื้อ ทั้งสองฝ่ายได้ราคาได้ราคาที่พอใจโดยไม่มีการผูกขาด เพราะด้วยวิธีการประมูลนั้นราคาของรถยนต์จะขึ้นอยู่กับกลไกของตลาดโดยตรง

ตลาดการประมูลซื้อขายรถยนต์ เป็นแหล่งการซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบันได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นจำนวนมาก ผู้ที่ให้ความสนใจมีทั้งผู้ต้องการขายและผู้ต้องการซื้อ นอกจากนี้ ตลาดการประมูลยังเป็นแหล่งสำคัญอีกแห่งหนึ่งของผู้ประกอบการธุรกิจการซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วประเภทเด่นที่บริการ ที่บรรดาตัวแทนที่บริการเหล่านี้ นิยมไปทำการประมูลซื้อรถยนต์เพื่อนำไปวางขายในเขตพื้นที่ของตน เพราะบรรดาตัวแทนที่นำไปสู่ตลาดการประมูลขายนั้นมีกว้างขวางหลาย ๆ ประเภท หลายสภาพ ตั้งแต่สภาพเก่าราคาถูกขึ้นไปจนถึงสภาพใหม่ราคาสูง

การประมูลหรือการขายทอดตลาด เป็นการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะอย่างประเภทหนึ่ง สำหรับประเทศไทยนั้น ในปัจจุบันนี้ธุรกิจการประมูลทรัพย์สินมีหลายประเภทด้วยกัน อาทิ อสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้าน ที่ดิน อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ รถยนต์ เป็นต้น แล้วแต่วัตถุประสงค์ของผู้ดำเนินธุรกิจแต่ละราย

2.2.2 ประเภทของการประกอบธุรกิจซื้อขายรถยนต์ใช้แล้ว

ในอดีต การดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนเป็นอย่างไรอย่างเรียบง่าย การแสวงหาสิ่งจำเป็นในด้านอุปโภคและบริโภคสำหรับตนเองและครอบครัวนั้นยังไม่มีคามยุ่งยากซับซ้อน กฎหมายที่ใช้บังคับสามารถให้ความคุ้มครองผู้บริโภคได้เพียงพอต่อมาสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ความต้องการในด้านอุปโภคและบริโภคในรูปแบบต่างๆ เพื่อนำมาใช้สอยทั้งแก่ตนเองและครอบครัวมีราคาที่สูงขึ้น หากแต่กำลังในการซื้อไม่สูงตามขึ้นไปด้วย การที่จะบริโภคสินค้าที่มีราคาสูงด้วยฐานะราคาโดยสิ้นเชิง ในครั้งเดียวกันนี้อาจกระทำไม่ได้ จึงต้องอาศัยวิธีการผ่อนชำระราคาเข้ามาเป็นเครื่องมือในการชำระหนี้แทน

การประกอบธุรกิจเช่าซื้อจึงเป็นธุรกิจที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นซึ่งมีผลให้ผู้เช่าซื้อได้รับทรัพย์สินหรือสินค้าที่เช่าซื้อไปทันที โดยที่เจ้าของสินค้าผู้เช่าซื้อเป็นหลักประกัน ในการที่จะได้รับชำระราคา เพราะกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้นยังไม่โอนไปยังผู้เช่าซื้อ จนกว่าผู้เช่าซื้อจะได้รับ

ชำระราคาจนครบถ้วนแล้วประเภทของการประกอบธุรกิจเช่าซื้อนั้น จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ การเช่าซื้อรถยนต์ใช้แล้วจากสถาบันการเงินและการเช่าซื้อจากผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์แยกอธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.2.2.1 การเช่าซื้อรถยนต์ใช้แล้วจากสถาบันการเงิน

ในปัจจุบันนี้ ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ แต่ละแห่งมีวิธีการให้บริการแก่ลูกค้า เพื่อเป็นการเรียกรหรือดึงดูดใจลูกค้า เป็นการอำนวยความสะดวก และจูงใจลูกค้าให้มีโอกาสซื้อรถยนต์ได้ง่ายขึ้น โดยการโฆษณาและการให้ “บริการแบบครบวงจร” นั่นคือ ในกรณีลูกค้าขาดเงินสดหรืออาจมีเงินไม่เพียงพอ บริษัทก็หาบริการของบริษัทสถาบันการเงิน โดยวางเงินดาวน์จำนวนหนึ่งชำระเป็นงวดๆ จนกว่าจะครบสัญญา ลูกค้าผู้ซื้ออาจมีรถยนต์คันเดิมมาแลกเปลี่ยน หรือหากไม่มีรถแลกเปลี่ยน ก็อาจจะซื้อรถยนต์คันใหม่ ไม่ว่าจะเปลี่ยนรถคันใหม่หรือรถยนต์ใช้แล้วก็ตาม ด้วยวิธีเช่าซื้อจากสถาบันการเงิน ลูกค้าก็สามารถมีรถยนต์ใช้ได้โดยไม่ยาก

ระบบการเช่าซื้อจากสถาบันการเงิน เป็นระบบการกู้ยืมเงินสินเชื่อแบบหนึ่งของเงินทุนหลักทรัพย์ กู้ยืมเงินเพื่อเช่าซื้อรถยนต์ ผู้กู้ต้องทำสัญญาเช่าซื้อโดยการผ่อนส่งเป็นรายงวดตามแต่จะทำได้ตกลงกัน เมื่อผ่อนส่งจนครบกำหนดแล้ว บริษัทสถาบันการเงินจะโอนชื่อผู้ถือกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้เช่าซื้อ ด้วยการไปของจดทะเบียนที่สำนักงานขนส่งจังหวัดหรือที่กรมการขนส่งต่อไป ยกตัวอย่างเช่น นาย ก. ต้องการซื้อรถยนต์คันใหม่ จากบริษัทตัวแทนจำหน่าย ตัวแทนจำหน่ายก็จะจัดหาบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ให้เช่าซื้อ ลูกค้าผู้ซื้อก็จะได้เงินก้อนตามราคารถยนต์คันนั้นจ่ายให้แก่บริษัทผู้จำหน่าย โดยการโอนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ที่ซื้อนั้นให้แก่บริษัทสถาบันการเงิน และใช้วิธีชำระราคาเป็นงวดๆ จนครบตามสัญญา บริษัทสถาบันการเงินก็จะโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ซื้อต่อไป

การใช้บริการเช่าซื้อจากสถาบันการเงิน นับว่าเป็นบริการที่ให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการและได้รับความนิยมในการซื้อรถยนต์ใช้แล้วเป็นอย่างมาก การดำเนินงานของธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์เริ่มนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในเชิงธุรกิจ เพราะสามารถสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ กล่าวคือจำเป็นต้องหาวิธีผ่อนชำระราคา ซึ่งอาจกระทำได้ในรูปของสัญญาซื้อขายผ่อนส่ง แต่สัญญานี้มีข้อบกพร่องอยู่ตรงที่หากไม่มีการตกลงเงื่อนไขการโอนกรรมสิทธิ์ไว้เป็นอย่างอื่นแล้ว กรรมสิทธิ์ในสินค้าย่อมโอนไปยังผู้ซื้อทันที เจ้าของสินค้าอาจตกอยู่ในภาวะที่เสียเปรียบไม่มีอะไรจะต่อรองบังคับให้ผู้เช่าซื้อผ่อนส่งชำระราคาจนครบได้ แต่ถ้าหากกระทำในรูปของสัญญาเช่าซื้อแล้วก็มีผลให้ผู้เช่าซื้อได้รับประโยชน์ คือได้รับสินค้าที่เช่าซื้อไปใช้ทันที โดยที่เจ้าของสินค้าผู้ให้เช่าก็ยังมีหลักประกันในการชำระราคาเพราะกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่เช่าซื้อยังไม่โอนไปยังผู้เช่าซื้อจนกว่าผู้ซื้อจะได้รับชำระราคาครบถ้วนแล้ว นอกจากนั้น การเช่าซื้อยังเป็นการช่วยระบบเศรษฐกิจ คือ ช่วยระบายสินค้าให้ออกจำหน่ายได้มากยิ่งขึ้นด้วย

ขั้นตอนของการเช่าซื้อเริ่มจากผู้เช่าซื้อชำระมูลค่าสินค้าบางส่วน ให้แก่ผู้ขายสินค้า หลังจากนั้น ผู้ขายสินค้าจะแจ้งผู้เช่าซื้อเพื่อทำสัญญาเช่าซื้อกับบริษัทธุรกิจเช่าซื้อโดยที่ลูกค้าสินเชื่อเช่าซื้อสินค้า คือ ผู้เช่าซื้อ ขั้นตอนมาบริษัทธุรกิจเช่าซื้อจะดำเนินการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้เช่าซื้อเพื่อตกลงทำสัญญาเช่าซื้อ เมื่อทำสัญญาเช่าซื้อระหว่างผู้เช่าซื้อและบริษัทธุรกิจเช่าซื้อแล้ว บริษัทจะเป็นผู้ชำระค่าสินค้าที่เหลือให้กับผู้ขายสินค้าสภาพหนี้จะตกอยู่กับผู้เช่าซื้อทันที โดยที่เจ้าหนี้คือบริษัทธุรกิจเช่าซื้อ ซึ่งบริษัทธุรกิจเช่าซื้อจะบังคับให้ผู้เช่าซื้อทำประกันภัยกับบริษัทประกันภัย โดย

ผู้เช่าซื้อชำระค่าเบี่ยประกันเอง การกระทำดังกล่าวเป็นไปเพื่อลดความเสี่ยงของบริษัท เพราะตราใบที่ผู้เช่าซื้อชำระหนี้ไม่ครบตามจำนวน กรรมสิทธิ์ในสินค้ายังคงเป็นของบริษัทธุรกิจเช่าซื้ออยู่เสมอ และขั้นตอนสุดท้าย คือการผ่อนชำระหนี้ของผู้เช่าซื้อกับบริษัทธุรกิจเช่าซื้อตามสัญญาที่ตกลงกันได้

บริษัทผู้ให้เช่าซื้อจะต้องมีพนักงานของบริษัทไว้ประจำบริษัทเจ้าของสินค้า เมื่อมีลูกค้ามาซื้อสินค้า จะได้ทำสัญญาเช่าซื้อทันที ซึ่งสัญญานี้ยังไม่ได้รับอนุมัติจนกว่าจะผ่านการตรวจสอบสินเชื่อก่อน ในกรณีบริษัทผู้ให้เช่าซื้อทำสัญญาให้ค่านายหน้าแก่เจ้าของสินค้าในการจัดหาสัญญาเช่าซื้อสินค้า จะได้ทำสัญญาเช่าซื้อทันที ซึ่งสัญญานี้ยังไม่ได้รับอนุมัติจนกว่าจะผ่านการตรวจสอบสินเชื่อก่อน ในกรณีบริษัทผู้ให้เช่าซื้อทำสัญญาให้ค่านายหน้าแก่เจ้าของสินค้าในการจัดหาสัญญาเช่าซื้อมาให้แก่บริษัท โดยปกติแล้วผู้เช่าซื้อจะต้องจ่ายเงินล่วงหน้าไว้ก่อนประมาณ 20 – 30% ส่วนที่เหลือพร้อมด้วยดอกเบี้ยจะทยอยจ่ายเป็นงวดๆ ตามระยะเวลาที่ตกลงไว้ในสัญญา เมื่อผู้เช่าซื้อชำระเงินค่างวดครบทุกงวดตามสัญญาแล้ว กรรมสิทธิ์ในสินค้าตามสัญญาเช่าซื้อจะโอนเป็นของผู้เช่าซื้อทันที ในกรณีที่ต้องมีการโอนทางทะเบียน เป็นหน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อที่จะต้องจัดการโอนให้แก่ผู้เช่าซื้อให้เรียบร้อย นอกจากนี้แล้วบริษัทผู้ให้เช่าซื้อจะต้องจัดการโอนให้แก่ผู้เช่าซื้อให้เรียบร้อย นอกจากนี้แล้วบริษัทผู้ให้เช่าซื้อยังบังคับให้ผู้เช่าซื้อจะต้องทำประกันภัยสำหรับสินค้าที่เช่าซื้อ โดยผู้รับประกันภัยคือ บริษัทผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งในการทำประกันภัยนี้บางบริษัทอาจมีการบังคับให้ทำประกันภัยผ่านบริษัทผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งบริษัทผู้ให้เช่าซื้อจะได้รับส่วนลดเป็นรายได้นอกจากนี้อาจได้ค่าดอกเบี้ยตามสัญญาเช่าซื้อ

การคำนวณค่าเช่าซื้อ ปกติการชำระค่าเช่าซื้อจะผ่อนชำระกันแต่ละงวดๆ ตามที่กำหนดไว้ในสัญญาและระยะเวลาการผ่อนชำระอาจจะสั้นหรือยาวก็ได้แต่จะตกลงกัน โดยค่าเช่าซื้อที่ได้นั้นปกติก็ได้แก่ราคาสินค้าที่ซื้อขายกันตามท้องตลาด(ราคาเงินสด) บวกกับผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยทั้งหมด ผลลัพธ์เท่าใดก็เป็นจำนวนเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดซึ่งการคิดคำนวณผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยรวมทั้งหมดนั้นคำนวณจาก

$$\frac{\text{ราคาของสินค้า} \times \text{อัตราดอกเบี้ย} \times \text{จำนวนปี}}{100} = \text{ผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยรวมทั้งหมด}$$

ผลลัพธ์จะออกมาเป็นผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยรวมทั้งหมดที่ผู้ให้เช่าซื้อจะได้รับจากการให้เช่าซื้อสินค้านั้นๆ ส่วนค่าเช่าซื้อแต่ละงวดที่จะต้องผ่อนชำระนั้น คิดคำนวณได้ดังนี้

$$\text{ค่าเช่าซื้อแต่ละงวด} = \frac{\text{ราคาของสินค้า} + \text{ผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยรวมทั้งหมดที่ต้องชำระ}}{\text{จำนวนงวด}}$$

ราคาของสินค้าที่ให้เช่าซื้อนั้น ปกติผู้ให้เช่าซื้อจะบวกผลกำไรไว้แล้ว ยิ่งเมื่อนำระบบคิดคำนวณผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยทั้งหมดมาใช้เป็นหลักคำนวณ และเอากำหนดงวดที่ผู้เช่าซื้อจะต้องชำระแล้วจะเห็นได้ว่าการผ่อนชำระเงินค่าเช่าซื้อแต่ละงวดหาเป็นการลดจำนวนเงินต้นและลดผลประโยชน์หรือดอกเบี้ยลงไม่ ซึ่งต่างกับการกู้เงินจากสถาบันการเงินที่ผ่อนชำระเงินต้นและดอกเบี้ยแต่ละงวดแล้วเงินต้นที่จะคิดคำนวณดอกเบี้ยในงวดถัดไปจะลดลงซึ่งเป็นผลให้ดอกเบี้ยลดลงไปด้วย

การคิดดอกเบี้ยในสัญญาเช่าซื้ออาจคิดได้เกินร้อยละ 15 ต่อปี เพราะมาตรา 654 แห่งกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นบังคับใช้กับการกู้ยืมเงินเท่านั้นและไม่มีผลบังคับใช้กับสัญญาชนิดอื่น แต่ปกติแล้วผู้ให้เช่าซื้อก็จะคิดดอกเบี้ยไม่เกินอัตราเงินกู้และโดยมากมักจะไม่ระบุอัตราดอกเบี้ยไว้ในสัญญา คงระบุแต่จำนวนเงินที่จะต้องชำระแต่ละงวดและวันชำระเงินค่าเช่าซื้อแต่ละงวดไว้ซึ่งตามกฎหมายเช่าซื้อของอังกฤษก็บังคับไว้เช่นนี้

หลักเกณฑ์การให้สินเชื่อเช่าซื้อ และการควบคุมสินเชื่อเช่าซื้อ คือ บริษัทธุรกิจเช่าซื้อทั่วไปมักจะมีข้อกำหนดที่สำคัญสองประการคือ ลักษณะของรถยนต์นั่งที่เช่าซื้อ และคุณสมบัติของผู้เช่าซื้อ

1) หลักเกณฑ์ในการพิจารณาลักษณะของรถยนต์นั่งที่เช่าซื้อ จะใช้พิจารณาจากประเภทของรถยนต์นั่งว่าเป็นรถยนต์นั่งใหม่หรือรถยนต์นั่งใช้แล้วหรือยี่ห้อของรถยนต์นั่ง เพราะยี่ห้อและรุ่นของรถยนต์นั่งจะมีผลกระทบต่อบริษัทในกรณีที่มีการยึด(เปลี่ยนการครอบครองกรรมสิทธิ์) เมื่อผิดเงื่อนไขการชำระหนี้และบริษัทต้องการขายทอดตลาดรถยนต์นั่งเหล่านั้น เพราะยี่ห้อที่ได้รับความนิยมหรือรุ่นที่ได้รับความนิยมจะจำหน่ายต่อได้ง่ายและได้ราคาสูง นอกจากนี้หลักเกณฑ์ทางกายภาพของรถยนต์นั่งแล้ว หลักเกณฑ์ที่พิจารณาเพิ่มเติมคือ การชำระเงินต้นบางส่วนว่าชำระเป็นจำนวนมากเพียงพอหรือไม่ การชำระเงินต้นสูงจะลดความเสี่ยงของบริษัทได้ ในขณะที่เดียวกันทำให้ผู้ขอกู้มีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามเงื่อนไขการขอกู้มากขึ้น

2) หลักเกณฑ์คุณสมบัติของผู้เช่าซื้อ จะพิจารณาทางด้านวัตถุประสงค์ของการเช่าซื้อหรือขอกู้ว่ากู้เพื่อไปซื้อรถยนต์นั่งรุ่นใด ประเภทใด และมีวัตถุประสงค์ในการใช้งานหลักเพื่ออะไร นอกจากนี้ยังพิจารณาความจำเป็นในการกู้ว่ามีมากน้อยเพียงใดและการบริโภคสินค้าที่เช่าซื้อจะทำให้สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นหรือไม่ ส่วนคุณสมบัติของผู้เช่าซื้อ ประการแรกจะพิจารณาจากประวัติของผู้เช่าซื้อ โดยพิจารณาจากชื่อ สกุล ประสบการณ์ความชำนาญเฉพาะตัว ความสามารถในการทำงาน อายุ การศึกษา สภาพแวดล้อม รวมไปถึง ครอบครัว ภาระเลี้ยงดูและการพึ่งพิง การถือครอง อสังหาริมทรัพย์ และสังหาริมทรัพย์ของผู้เช่าซื้อว่ามีสิ่งใดเป็นอุปสรรคในการผ่อนชำระเงินต้นและดอกเบี้ยหรือไม่ ประการที่สอง พิจารณาจากสภาพเศรษฐกิจของผู้เช่าซื้อว่าผู้กู้มีความสามารถทางการเงิน

2.2.2.2 การเช่าซื้อจากผู้ประกอบธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์ใช้แล้ว

การเช่าซื้อจากผู้ประกอบธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์ใช้แล้วนิยมทำคู่กับการประกอบธุรกิจซื้อขายรถยนต์ใช้แล้ว การเช่าซื้อรถยนต์ใช้แล้ว เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้บริการลูกค้า เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกและเพื่อจูงใจลูกค้าให้มีโอกาสซื้อรถยนต์ได้ง่ายขึ้น

การบริการทางการเงินในลักษณะเช่าซื้อขึ้นอยู่กับคุณสมบัติและขีดความสามารถของผู้ประกอบธุรกิจแต่ละรายว่ามีขีดความสามารถในการจัดการแตกต่างกันออกไป ผู้ประกอบธุรกิจบางรายสามารถเปิดธุรกิจเช่าซื้อควบคู่ไปกับการประกอบธุรกิจซื้อขายรถยนต์ใช้แล้ว บางรายก็ไม่มีธุรกิจไฟแนนซ์ของตนเองแต่มีสถาบันการเงินรายอื่นที่สนับสนุนและสนองความต้องการของลูกค้าของตนได้ การเช่าซื้อจากผู้ประกอบธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์ใช้แล้ว เป็นวิธีที่ลูกค้าให้ความสนใจใช้บริการวิธีหนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้มีความจำกัดในเรื่องกำลังซื้อ สามารถใช้บริการได้ และช่วยให้การจำหน่าย

รถยนต์ใช้แล้วของผู้ประกอบธุรกิจดีขึ้นด้วย ซึ่งวิธีการดำเนินการในการเช่าซื้อรถยนต์ประเภทนี้ได้ใช้หลักการเดียวกันกับการประกอบธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์ใช้แล้วจากสถาบันการเงิน¹³

2.3 สิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่อง

2.3.1 ความหมายของความชำรุดบกพร่อง

นักกฎหมายไทยหลายท่านได้อธิบายความหมายของ “ความชำรุดบกพร่อง” ไว้ดังนี้ ความชำรุดบกพร่อง หมายถึง ความเสื่อมเสียในเนื้อหาทางวัตถุหรือทรัพย์สิน หรือความเสียหายในเนื้อหาวัตถุของทรัพย์สินที่ทำการซื้อขายกัน และยังหมายถึงการที่ทรัพย์สินซื้อขายขาดคุณสมบัติที่พึงมีตามสัญญา¹⁴

ความชำรุดบกพร่อง หมายถึง ความเสียหายในเนื้อหาวัตถุหรือทรัพย์สินที่ทำการซื้อขายกัน¹⁵

ความชำรุดบกพร่อง หมายถึง ความเสื่อมเสียในเนื้อหาของวัตถุหรือทรัพย์สินเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติ หรือประโยชน์ที่มุ่งโดยสัญญา และการชำรุดบกพร่องไม่ใช่เรื่องส่งมอบทรัพย์สินเป็นอย่างอื่นผิดจากข้อตกลงตามสัญญา ตามมาตรา 320¹⁶

ความชำรุดบกพร่อง หมายถึงการที่ทรัพย์สินชำรุดเสียหายจนเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้ตามปกติ ตามวิสัยของการใช้ทรัพย์สินหรือตามข้อกำหนดในสัญญา กล่าวคือ ต้องเป็นความเสียหายในเนื้อหาของวัตถุหรือทรัพย์สินนั้น¹⁷

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ความชำรุดบกพร่อง หมายถึง ความไม่สมประกอบแห่งตัวทรัพย์สินที่ซื้อขายกันหรือหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติ หรือประโยชน์ที่มุ่งโดยสัญญา และการชำรุดบกพร่องไม่ใช่เรื่องส่งมอบทรัพย์สินเป็นอย่างอื่นผิดจากข้อตกลงตามสัญญา

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

¹⁴ กิตติศักดิ์ ปรกติ, ผลงานวิจัยเสริมหลักสูตร เรื่องความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขาย, (กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยเสริมหลักสูตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), หน้า 14.

¹⁵ หยุด แสงอุทัย, แนวคำถามตอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ซื้อ ขาย แลกเปลี่ยน ให้, (พระนครศรีอยุธยา: นำเชียรการพิมพ์, 2515), หน้า 2.

¹⁶ กุศล บุญเย็น, คำอธิบายสรุปประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย ขาย ผากเช่าทรัพย์สินเช่าซื้อ ประกันภัย, (กรุงเทพมหานคร: กุศลสยามการพิมพ์, 2530), หน้า 21.

¹⁷ วิษณุ เครื่องงาม, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2542), หน้า 220.

2.3.2 การรับประกันความผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องโดยอำนาจแห่งกฎหมาย

ความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องเป็นการประกันความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินที่ซื้อขายโดยอำนาจแห่งกฎหมาย อันเป็นกรณีที่ผู้ขายไม่ได้ตกลงหรือให้คำรับรองกับผู้ซื้อไว้โดยเฉพาะว่าตนจะรับผิดในความชำรุดบกพร่องที่เกิดแก่ทรัพย์สินที่ตนขาย แต่เป็นกรณีที่กฎหมายบังคับให้ผู้ขายต้องรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องที่เกิดแก่ทรัพย์สินที่ตนขายเสมอไม่ว่าผู้ขายจะรู้ว่ามีความชำรุดบกพร่องดังกล่าวหรือไม่ หรือผู้ขายมีส่วนในการก่อให้เกิดความชำรุดบกพร่องนั้นหรือไม่ผู้ขายก็ต้องรับผิดเสมอ¹⁸ อันเป็นไปตามหลักทั่วไปที่ว่า “ผู้ขายต้องระวัง” (Caveat Venditor) เพราะในสัญญาซื้อขาย นอกจากผู้ขายมีหน้าที่ต้องโอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบทรัพย์สินที่ขายให้แก่ผู้ซื้อแล้ว ทรัพย์สินดังกล่าวจะต้องไม่ปรากฏว่ามีความชำรุดบกพร่องด้วย เพราะตามปกติแล้วผู้ซื้อคงไม่ต้องการซื้อขายทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่อง ความชำรุดบกพร่องนั้นจะทำให้ผู้ซื้อไม่สามารถใช้สอย ทรัพย์สินที่ซื้อขายได้ สมดังเจตนารมณ์ที่เข้าทำสัญญา¹⁹ ดังนั้น ผู้ขายควรจะขายของดี ๆ ไม่บกพร่องแก่ผู้ซื้อ²⁰ และผู้ขายต้องรับประกันต่อความชำรุดบกพร่อง การประกันต่อความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินที่ซื้อขายจึงมีขึ้นได้ด้วยวัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองผู้ซื้อ²¹

ในเรื่องความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องในกฎหมายเก่าเป็นไปตามหลักที่ว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” (Caveat Emptor) กล่าวคือ ผู้ซื้อเป็นผู้เสี่ยงโชค ทรัพย์สินที่ขายไปนั้นแม้จะชำรุดบกพร่องเป็นประการใดก็ตาม ก็ยอมตกเป็นพับแก่ผู้ซื้อ ผู้ขายไม่มีหน้าที่ที่จะต้องรับรองคุณภาพของทรัพย์สินที่ตนขายให้ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะในการซื้อขายได้กระทำกันในตลาดโดยเปิดเผย ผู้ซื้อย่อมมีโอกาสที่จะตรวจตราทรัพย์สินที่ขายโดยละเอียดถี่ถ้วนเสียก่อนที่ตนจะตกลงใจทำการซื้อ²²

ก่อนมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่เคยมีการบัญญัติเรื่องความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินที่ขายไว้เลย เมื่อมีการส่งมอบและชำระราคากันเสร็จแล้ว คู่สัญญาก็หมดความผูกพันซึ่งกันและกัน แม้ภายหลังผู้ซื้อจะได้พบเห็นความชำรุดบกพร่อง อันเป็นเหตุให้เสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ อันมุ่งจะใช้เป็นปกติหรือในขณะที่ซื้อก็ตาม ผู้ซื้อก็ไม่อาจฟ้องร้องผู้ขายให้ต้องรับผิดได้ ทั้งนี้ ก็เพราะการซื้อขายในสมัยนั้นคงมีลักษณะใกล้เคียงกับการ

¹⁸ ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2559), หน้า 201.

¹⁹ ไผทชิต เอกจริยกร, คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2558), หน้า 203.

²⁰ ไผทชิต เอกจริยกร, คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2558), หน้า 204 อ้างถึงใน ขุนประเสริฐสุภมาตรา, คำสอนชั้นปริญญาตรี พุทธศักราช 2499, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ จำงแรงงาน จำงทำของ รับของ, (พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2499), หน้า 84.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 204.

²² ปรีชา สุมาวงศ์, คำบรรยายลักษณะวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2532), หน้า 441.

แลกเปลี่ยนที่อยู่ ดังนั้น ผู้ขายจึงไม่มีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อในความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินซึ่งปรากฏภายหลังที่มีการซื้อขาย แม้ความชำรุดบกพร่องนั้นจะมีอยู่มากหรือน้อยสักเพียงใดก็ตาม ผู้ซื้อจึงต้องระวังพิเคราะห์ดูสิ่งของตนประสงค์จะซื้อเสียก่อนที่จะรับเอาไป หากผู้ขายติดตามผู้ซื้อผู้ซื้อที่ไม่มีสิทธิฟ้องร้องแต่อย่างใด²³

ในยุคสมัยต่อมา การตรวจตราทรัพย์สินก็น้อยลงและผู้ซื้อมีความไว้วางใจในความซื่อสัตย์ของผู้ขาย โดยเชื่อว่าย่อมจะต้องรักษาชื่อเสียงของตนไว้ ไม่ยอมเอาทรัพย์สินที่มีความชำรุดบกพร่องออกขายอย่างเป็นของดี นอกจากนี้ในการซื้อขายของแทนที่จะได้กระทำกันต่อหน้าก็กลายเป็นเรื่องที่ต้องทำโดยห่างโดยระยะทางไม่เปิดโอกาสให้ผู้ซื้อได้ตรวจตราทรัพย์สินเป็นเสียส่วนมาก ดังนั้น ถ้าจะให้ผู้ซื้อยังคงต้องระวังและให้ความชำรุดบกพร่องเป็นพัวแก่ผู้ซื้ออย่างในสมัยเก่าแล้วก็จะไม่เป็นยุติธรรม²⁴ ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีการตรวจตราประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้นบังคับใช้ กฎหมายจึงได้เปลี่ยนจากหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” มาเป็นหลัก “ผู้ขายต้องระวัง” ส่วนหน้าที่ใช้ความระมัดระวังตรวจดูทรัพย์สินที่ซื้อขายตามหลักผู้ซื้อต้องระวังก็ยังคงมีอยู่ แต่เป็นเพียงข้อยกเว้นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 473(1) เท่านั้น นอกจากนี้ การที่กำหนดให้ผู้ขายรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องยังสอดคล้องกับหลักทั่วไปในสัญญาว่าผู้เป็นฝ่ายในสัญญาจะต้องทำการโดยสุจริต อีกทั้งในเรื่องสัญญาซื้อขายย่อมเป็นธรรมดาอยู่เองที่ผู้ซื้อประสงค์จะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอันอาจใช้ประโยชน์ได้สมควรมุ่งหมาย หากทรัพย์สินนั้นไม่อาจใช้ประโยชน์ได้สมควรมุ่งหมาย ผู้ขายจึงควรรับผิดชอบ จะให้ผู้ซื้อเป็นฝ่ายรับผิดชอบได้อย่างไร²⁵

2.3.3 ลักษณะของความชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบตาม มาตรา 472 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ คือ

1. ทรัพย์สินมีความชำรุดบกพร่อง และเป็นเหตุให้
2. ทรัพย์สินเสื่อมราคา หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติ หรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา

การเสื่อมราคา หมายถึง มูลค่าแลกเปลี่ยน ไม่ใช่มูลค่าใช้สอย กล่าวคือ ราคาตลาดที่ผู้ซื้ออาจได้รับเมื่อนำทรัพย์สินออกจำหน่ายต่อไป²⁶ ดังนั้น คำว่าเสื่อมราคา จึงมีความหมายถึง “ไม่สมราคา”²⁷

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 441.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 442.

²⁵ วิษณุ เครืองาม, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2549), หน้า 224.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

²⁷ ราไพ วงศ์สุชาติ, ความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินที่ซื้อขาย (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 9. อ้างถึงใน วิษณุ เครืองาม,

บกพร่องหรือผู้ซื้อสมัครใจเข้าทำสัญญาซื้อขายทั้ง ๆ ที่ว่าทรัพย์สินมีความชำรุดบกพร่อง ย่อมไม่อาจเรียกร้องให้ขายรับผิดในความชำรุดบกพร่องได้ การทราบถึงความชำรุดบกพร่องนี้ยังรวมถึงกรณีที่ผู้ซื้อควรจะารู้ถึงความชำรุดบกพร่องหาได้ใช้ความระมัดระวังอันจะพึงคาดหมายได้แต่วิญญูชน³¹ กล่าวคือ หากใช้ความระมัดระวังดังเช่นบุคคลธรรมดาในการตรวจสอบดูก็จะรู้ถึงความชำรุดบกพร่อง

ข้อยกเว้นความรับผิดตามมาตรา 473(2) ในขณะที่ส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายแก่ผู้ซื้อ ความชำรุดบกพร่องเป็นอันเห็นประจักษ์แก่ผู้ซื้อซึ่งผู้ซื้อเห็นหรือพบได้ในขณะที่ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขาย และผู้ซื้อรับเอาทรัพย์สินนั้นไว้โดยมิได้อัดเอื้อน ซึ่งเมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์ในเรื่องสัญญาแล้ว ผู้ซื้อสิทธิปฏิเสธไม่รับมอบทรัพย์สินนั้น เพราะถือว่าผู้ขายปฏิบัติการชำระหนี้ไม่ถูกต้อง หรือหากจำต้องรับไว้ก็น่าจะได้สงวนสิทธิที่จะเรียกให้ผู้ขายรับไว้³² หากผู้ซื้อยอมรับทรัพย์สินนั้นไว้ทั้ง ๆ ที่เห็นอยู่แล้วว่าทรัพย์สินนั้นชำรุดบกพร่องโดยไม่ได้โต้แย้งใด ๆ ย่อมต้องถือว่าผู้ซื้อยอมรับเอาทรัพย์สินในสภาพดังกล่าวโดยสมัครใจ ดังนั้น จะมาเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดในภายหลังไม่ได้ อนึ่ง การที่ผู้ซื้อไม่ได้พบเห็นความชำรุดบกพร่องในขณะที่ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ ผู้ซื้อจึงไม่ได้อัดเอื้อนในขณะที่ส่งมอบ เช่นนี้ผู้ขายยังคงต้องรับผิดในความชำรุดบกพร่อง

ข้อยกเว้นความรับผิดตามมาตรา 473(3) การซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดเป็นการที่ผู้ซื้อเข้าไปประมูลซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด โดยปกติผู้ทอดตลาดจะเปิดโอกาสให้ผู้ซื้อที่ขายทอดตลาดไว้ก่อน หากพอใจจึงมาเข้าร่วมในการสู้ราคา หากไม่พอใจหรือเห็นว่าทรัพย์สินนั้นมีความชำรุดบกพร่องก็ไม่ต้องเข้าร่วมสู้ราคา ดังนั้น หากบุคคลใดเข้าสูราคาย่อมสันนิษฐานไว้ก่อนว่าได้ตรวจดูทรัพย์สินนั้นจนเป็นที่พอใจแล้ว และพอใจที่จะซื้อทรัพย์สินนั้นตามสภาพที่เป็นอยู่³³

(2) ข้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดโดยสัญญา

กฎหมายกำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดในความชำรุดบกพร่องแม้ว่าผู้ขายจะไม่ทราบว่ามี ความชำรุดบกพร่องอยู่ แต่ก็กำหนดให้ผู้ขายสามารถตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดในความชำรุดบกพร่องได้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 483 ว่า “คู่สัญญาซื้อขายจะตกลงกันว่าผู้ขายจะไม่ต้องรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องหรือเพื่อการรอนสิทธิก็ได้”

เมื่อได้ตกลงยกเว้นความรับผิดของผู้ขายแล้ว ผลคือแม้จะมีความชำรุดบกพร่องตามมาตรา 472 ผู้ขายก็ไม่ต้องรับผิดต่อผู้ซื้อ การที่คู่สัญญาตกลงว่าผู้ขายจะไม่รับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องเป็นการตกลงว่าจะไม่รับผิดในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย แต่หากมีกรณีที่ ต้องมีการคืนราคา ผู้ขายยังต้องมีหน้าที่ต้องคืนราคาให้แก่ผู้ซื้อ เว้นแต่จะได้มีข้อตกลงไว้ว่าผู้ขายไม่ต้องคืนราคา ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 484 ว่า “ข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดนั้น ย่อมไม่คุ้มผู้ขายให้พ้นจากการส่งเงินคืนตามราคา เว้นแต่จะได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่น”

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 214.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 207.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 208.

อนึ่ง ข้อสัญญาว่าผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องนั้น ต้องพิจารณาว่าข้อสัญญานั้นตกลงว่าจะไม่รับผิดชอบในเรื่องใดบ้าง หากข้อเท็จจริงไม่เข้าสัญญานั้น ผู้ขายก็ยังคงต้องรับผิดชอบ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะได้มีการตกลงยกเว้นความรับผิดชอบไว้ แต่หากความชำรุดบกพร่องเกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้ขายหรือไม่ได้เกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้ขาย แต่ผู้ขายไม่สุจริต กล่าวคือ ผู้ขายรู้ถึงความชำรุดบกพร่องอยู่แล้ว แต่ปกปิดไม่ให้ผู้ซื้อรู้ กรณีเช่นนี้ผู้ขายยังคงต้องรับผิดชอบ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 485 ว่า “ข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบนั้น ไม่อาจคุ้มครองความรับผิดของผู้ขายในผลของการอันผู้ขายได้กระทำไปเอง หรือผลแห่งข้อความจริงอันผู้ขายได้รู้อยู่แล้วและปกปิดเสีย”

ในกรณีที่สัญญาซื้อขายมีลักษณะเป็นสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้า การตกลงยกเว้นความรับผิดหรือการจำกัดความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องของผู้ขายจะมีผลใช้บังคับได้เพียงไรนั้น จะต้องพิจารณาพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 เพราะสัญญาซื้อขายเป็นสัญญาที่มีการชำระหนี้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สิน ซึ่งตามมาตรา 6 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดว่า จะมีการตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพเพื่อความชำรุดบกพร่องหรือเพื่อการรอนสิทธิไม่ได้ เว้นแต่ผู้บริโภคได้รู้ถึงความชำรุดบกพร่องหรือเหตุแห่งการรอนสิทธิอยู่แล้วในขณะทำสัญญา ในกรณีนี้ให้ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความผิดรับนั้นมีผลบังคับใช้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น

2.3.5 สิทธิของผู้ซื้อ

ความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องก็คือความรับผิดเพื่อการไม่ชำระหนี้ เพราะหนี้ของผู้ขายตามสัญญาซื้อขายไม่ได้จำกัดเฉพาะการโอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบทรัพย์สินเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงหน้าที่การส่งมอบทรัพย์สินให้ต้องความประสงค์อันแท้จริงของคู่สัญญา ซึ่งรวมถึงหนี้ในการส่งมอบทรัพย์สินที่ปราศจากความชำรุดบกพร่องด้วย อันเป็นหน้าที่กฎหมายลักษณะซื้อขายได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษ เมื่อผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่อง ถือเป็นการชำระหนี้ ไม่ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ เรียกว่าเป็นการไม่ชำระหนี้ ดังนั้น ผู้ซื้อจึงมีสิทธิเช่นเดียวกับสิทธิของเจ้าหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้³⁴ กล่าวคือ

(1) สิทธิบอกปิดไม่รับชำระหนี้ ตามมาตรา 320

สัญญาซื้อขายนั้นเจตนาของคู่กรณีย่อมไม่จำกัดอยู่แต่การได้กรรมสิทธิ์และการครอบครองเท่านั้น แต่รวมไปถึงคุณสมบัติของทรัพย์สินที่ขายด้วยเสมอ ดังนั้น ทรัพย์สินที่ตนได้รับซื้อจึงไม่จำกัดเฉพาะวัตถุหรือสิ่งๆ ที่ผู้ขายส่งมอบเท่านั้น แต่หมายถึงทรัพย์สินที่คุณสมบัติตรงตามสัญญา ดังนั้น จึงต้องตีความหมายของคำว่า “ทรัพย์สินที่ตนได้รับซื้อ” ตามมาตรา 486 ว่าหมายถึงทรัพย์สินที่ปราศจากความชำรุดบกพร่อง ดังนั้น การบังคับให้ผู้ซื้อรับมอบทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่อง จึงเป็นการบังคับให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้เป็นอย่างอื่น ซึ่งเป็นการขัดต่อมาตรา 320 ผู้ซื้อย่อมมีสิทธิบอกปิดไม่รับชำระหนี้

³⁴ กิตติศักดิ์ ปรกติ, *เรื่องเดิม*, หน้า 38.

(2) สิทธิในการปฏิเสธไม่ชำระหนี้ตอบแทน ตามมาตรา 369 และสิทธิการยึดหน่วงราคาที่ยังไม่ได้ชำระ ตามมาตรา 488

สัญญาซื้อขายลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทน เมื่อผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ชำระครบพร้อม ผู้ซื้อสิทธิบอกปิดไม่รับชำระหนี้ จึงเป็นกรณีที่ผู้ขายยังมีได้ชำระหนี้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินแก่ผู้ซื้อ ดังนั้น ผู้ซื้อจึงมีสิทธิปฏิเสธไม่ชำระราคาตอบแทนตามมาตรา 369 ซึ่งบัญญัติว่า “ในสัญญาต่างตอบแทนนั้น คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ยอมชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้ หรือขอปฏิบัติการชำระหนี้ก็ได้ แต่ความข้อนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าหนี้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ถึงกำหนด”

หากผู้ซื้อได้รับมอบทรัพย์สินจากผู้ขายแล้วและพบภายหลังว่าทรัพย์สินที่ซื้อขามีความชำระครบพร้อม กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้ซื้อในการยึดหน่วงราคาที่ยังไม่ได้ชำระตามมาตรา 488 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าผู้ซื้อพบเห็นความชำระครบพร้อมในทรัพย์สินซึ่งจนได้รับซื้อ ผู้ซื้อชอบที่จะยึดหน่วงราคาที่ยังไม่ได้ชำระหนี้ไว้ได้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เว้นแต่ผู้ขายจะหาประกันที่สมควรให้ได้” ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้ขายรับผิดชอบในการดำเนินการให้ทรัพย์สินที่ซื้อขายปราศจากความชำระครบพร้อมหรือทำประการใด ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา เพราะหากผู้ซื้อชำระราคาไปแล้ว ผู้ขายอาจจะไม่ใส่ใจหรือรับผิดชอบในความชำระครบพร้อมที่เกิดขึ้น หากผู้ซื้อจะให้ผู้ขายรับผิดชอบก็ต้องฟ้องคดีซึ่งทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี³⁵ ในทางตรงข้าม หากผู้ซื้อสามารถยึดหน่วงราคาที่จะต้องชำระก็จะมีบทบาทในการบีบให้ผู้ขายต้องปฏิบัติตามสัญญาเพราะทรัพย์สินที่ขายและราคาที่ยังไม่ได้ชำระอยู่มีผู้ซื้อ³⁶

(3) สิทธิในการเรียกให้ผู้ขายซ่อมแซมทรัพย์สินที่ชำระครบพร้อม

ผู้ซื้อย่อมสามารถเรียกให้ผู้ขายปฏิบัติการให้เป็นไปตามสัญญาด้วยการซ่อมแซมทรัพย์สินชำระครบพร้อมให้ หากผู้ขายไม่ดำเนินการซ่อมแซม ผู้ซื้อก็สามารถนำทรัพย์สินดังกล่าว ไปซ่อมแซมเองโดยให้ผู้ขายเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซม อันเป็นการบังคับชำระหนี้ โดยเฉพาะเจาะจง ตามมาตรา 213 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(4) สิทธิในการเรียกให้ผู้ขายเปลี่ยนตัวทรัพย์สินที่ซื้อขายให้แก่ผู้ซื้อใหม่

การเปลี่ยนทรัพย์สินที่ซื้อขายให้แก่ผู้ซื้อใหม่เป็นการนำเอาทรัพย์สินตัวใหม่มาแทนที่ทรัพย์สินที่ชำระครบพร้อม ถือได้ว่าเป็นสิทธิในการเรียกให้ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินให้ใหม่ ซึ่งเป็นการตีความบทบัญญัติมาตรา 461 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ขายจำต้องส่งมอบทรัพย์สินซึ่งขายนั้นให้แก่ผู้ซื้อ” กล่าวคือ ทรัพย์สินที่ผู้ขายส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อจะต้องอยู่ในสภาพที่ปราศจากความชำระครบพร้อม หากทรัพย์สินที่ส่งมอบชำระครบพร้อม ผู้ขายก็ต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อ ผู้ซื้อจึงมีสิทธิเรียกให้ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินให้ใหม่ อย่างไรก็ตาม การเรียกให้ผู้ขายเปลี่ยนทรัพย์สินที่ซื้อขายไม่อาจทำได้ในทุกกรณี การเปลี่ยนทรัพย์สินที่ซื้อขายควรจะเกิดขึ้นในกรณีที่ทรัพย์สินนั้นซ่อมแซมไม่ได้ หรือตามปกติจะไม่มี การซ่อมแซมหรือความชำระครบพร้อมเกิดขึ้นแก่ส่วนที่เป็นสาระสำคัญ³⁷

³⁵ ไผทชิต เอกจริยกร, *เรื่องเดิม*, หน้า 210.

³⁶ กิตติศักดิ์ ปรกติ, *เรื่องเดิม*, หน้า 45.

³⁷ ราไพ วงศ์สุชาติ, *เรื่องเดิม*, หน้า 30-31.

(5) สิทธิเรียกว่าเสียหาย

มาตรา 472 กำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบความเสียหาย แต่ไม่ได้กำหนดขอบเขตของค่าเสียหายไว้ ดังนั้น ขอบเขตของค่าเสียหาย จึงเป็นไปตามมาตรา 222 ซึ่งบัญญัติว่า

“การเรียกเอาค่าเสียหายนั้น ได้แก่เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้”

เจ้าหนี้จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แม้กระทั่งเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ หากว่าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้คาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว”

มาตรา 222 วรรค 1 ผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายทั้งปวงอันเป็นผลธรรมดาของการไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่ปราศจากความชำรุดบกพร่อง เช่น ค่าเสื่อมราคาของทรัพย์สินที่ซื้อขาย ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมทรัพย์สินที่ซื้อขาย เป็นต้น ส่วนวรรค 2 เป็นความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ ซึ่งผู้ขายจะต้องรับผิดชอบก็ต่อเมื่อได้คาดเห็นพฤติการณ์ เช่นนั้นล่วงหน้า ในการพิจารณาว่าผู้ขายสามารถสามารถคาดเห็นหรือควรคาดเห็นว่าความเสียหายเช่นนั้น จะต้องเกิดขึ้นได้หรือไม่จะต้องพิจารณาลักษณะของทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นกรณีๆ ไป

อนึ่ง ในเรื่องขอบเขตค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบยังมีความเห็นที่แตกต่าง ฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ความรับผิดชอบของผู้ขายจำกัดเฉพาะความเสียหายในตัวทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องเท่านั้น ไม่รวมถึงความเสียหายอย่างอื่นด้วย ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าผู้ขายจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องทั้งหมดของผู้ซื้อ ไม่ว่าจะเกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินอื่น ๆ³⁸ ในเรื่องนี้ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องถือเป็นการชำระหนี้ไม่ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ เรียกได้ว่าเป็นการไม่ชำระหนี้ ผู้ซื้อจึงมีสิทธิเช่นเดียวกับเจ้าหนี้ที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ และตราบเท่าที่ความเสียหายนั้นเป็นผลจากการส่งมอบทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องซึ่งเรียกว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ไม่ว่าจะความเสียหายที่เกิดขึ้นจะเป็นความเสียหายปกติหรือความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษที่ผู้ขายได้คาดเห็นหรือควรได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้า ผู้ขายซึ่งได้ชื่อว่าเป็นลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ก็ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายนั้นด้วย ดังนั้น หากทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตหรือร่างกายของผู้ซื้อ ผู้ขายก็ต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อหากผู้ขายควรได้คาดเห็นล่วงหน้าว่าจะเกิดความเสียหายเช่นนั้นขึ้น

(6) สิทธิเลิกสัญญา

การเลิกสัญญา ตามมาตรา 386 บัญญัติว่า

“ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเลิกสัญญาโดยข้อสัญญาหรือโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การเลิกสัญญาเช่นนั้นย่อมทำได้ด้วยแสดงเจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง

แสดงเจตนาดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่”

³⁸ ศศิธร นิลสวิต, ความรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ในกลุ่มประเทศอาเซียนบางประเทศ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 26.

การเลิกสัญญา คู่สัญญาสามารถกระทำได้โดยการแสดงเจตนาแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง สิทธิในการเลิกสัญญาแบ่งออกเป็น 2 กรณี ได้แก่

1) สิทธิในการเลิกสัญญาโดยข้อสัญญา

จะต้องพิจารณาข้อตกลงในสัญญาซื้อขาย หากมีข้อตกลงให้ผู้ซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาในกรณีที่ทรัพย์สินที่ซื้อขายชำรุดบกพร่องได้ เมื่อทรัพย์สินที่ซื้อขายมีความชำรุดบกพร่อง ผู้ซื้อย่อมมีสิทธิบอกเลิกสัญญาโดยอาศัยสิทธิตามข้อสัญญานั้น

เมื่อผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องให้แก่ผู้ซื้อ ผู้ซื้ออาจบอกกล่าวล่วงหน้าไปยังผู้ขายเพื่อให้ผู้ขายจัดการให้ทรัพย์สินปราศจากความชำรุดบกพร่องไม่ว่าจะเป็นการซ่อมแซมหรือการส่งมอบทรัพย์สินที่ปราศจากความชำรุดบกพร่อง โดยบอกกล่าวให้ผู้ขายกระทำการดังกล่าวภายในระยะเวลาอันสมควร เมื่อผู้ขายไม่กระทำภายในระยะเวลาที่กำหนด ผู้ซื้อจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ตามมาตรา 387 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะการไม่ชำระหนี้อันส่งผลให้ผู้ซื้อจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาย่อมรวมถึงการส่งมอบทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องให้แก่ผู้ซื้ออันเป็นการชำระหนี้ไม่ถูกต้อง³⁹

เมื่อปรากฏตามเจตนาของคู่สัญญาหรือสภาพของสัญญาว่ากำหนดเวลาชำระหนี้เป็นสาระสำคัญของสัญญา หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ การชำระหนี้ในภายหลังก็เป็นอันไร้ประโยชน์ต่อเจ้าหนี้ ในกรณีเช่นนี้ หากผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่มีความชำรุดบกพร่องแก่ผู้ซื้อ ผู้ซื้อจะมีสิทธิเลิกสัญญาได้ทันที ตามมาตรา 388 เช่น เจ้าสาวสั่งซื้อชุดแต่งงาน กำหนดเวลาส่งมอบก่อนเวลาเข้าพิธี ผู้ขายนำชุดแต่งงานมาส่งมอบตรงเวลา แต่ปรากฏว่าชุดแต่งงานมีความชำรุดบกพร่อง ผู้ซื้อสามารถบอกเลิกสัญญาได้ทันที เนื่องจากไม่มีประโยชน์จะต้องแก้ไขชุดแต่งงานเพราะต้องเข้าพิธีแล้ว⁴⁰

(7) การขอลดราคาทรัพย์สินลงตามส่วน

การขอลดราคาลงตามส่วนไม่ได้เกิดจากการตีความกฎหมายเรื่องความรับผิดเนื่องจากการไม่ชำระหนี้ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้บัญญัติถึงสิทธิในการขอลดราคา แต่คู่สัญญาสามารถทำข้อตกลงดังกล่าวได้ตามหลักความศักดิ์สิทธิของเจตนา⁴¹ (Autonomy of Will) หากผู้ซื้อยอมรับเอาทรัพย์สินที่ชำรุดพร่องไว้นั้น เพื่อให้เกิดความยุติธรรมควรให้ผู้ซื้อมีสิทธิขอลดราคาลงตามส่วน หากความชำรุดบกพร่องทำให้มูลค่าของทรัพย์สินที่ซื้อไม่ได้สัดส่วนกับราคาที่ต้องชำระ⁴²

2.3.6 อายุความ

มาตรา 474 ในข้อรับผิดเพื่อชำระหนี้ว่า “หากท่านมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาหนึ่งปีนับแต่เวลาที่ได้พบเห็นความชำรุดบกพร่อง”

³⁹ ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์, *เรื่องเดิม*, หน้า 206.

⁴⁰ ราไพ วงศ์สุชาติ, *เรื่องเดิม*, หน้า 41.

⁴¹ ปัญญา ด้านพัฒนามงคล, *ความรับผิดเพื่อชำระหนี้ในสัญญาซื้อขาย* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 98-99.

⁴² ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์, *เรื่องเดิม*, หน้า 206.

ความชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบอาจเป็นความชำรุดบกพร่องที่ไม่เห็นประจักษ์ในเวลาส่งมอบ ความชำรุดบกพร่องอาจปรากฏในภายหลังจากที่ผู้ซื้อได้ใช้สอยทรัพย์สินนั้นไปแล้วในระยะเวลาหนึ่ง ดังนั้น อายุความฟ้องคดีเพื่อให้ผู้ขายรับผิดชอบจึงเริ่มนับตั้งแต่วันที่ผู้ซื้อพบเห็นความชำรุดบกพร่องเป็นสำคัญ เพราะตราบไต่ที่ผู้ซื้อยังไม่พบเห็นความชำรุดบกพร่อง ย่อมใช้สิทธิเรียกร้องอะไรจากผู้ขายไม่ได้ ต่อเมื่อได้พบเห็นความชำรุดบกพร่องแล้ว จึงจะสามารถเรียกให้ผู้ขายรับผิดชอบได้⁴³

2.4 หลักทั่วไปเกี่ยวกับความรับผิดทั่วไป

ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือความรับผิดในผลิตภัณฑ์นั้น มีรากฐานสำคัญมาจากหลักกฎหมายสัญญาและกฎหมายละเมิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายละเมิดในเรื่องหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด

2.4.1 หลักความรับผิดทางสัญญา (Contractual or Warranty Liability)

หลักกฎหมายเกี่ยวกับนิติกรรมและสัญญา มีพื้นฐานมาจากเสรีภาพของบุคคล ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ ของการแสดงเจตนาที่รัฐจะไม่เข้าแทรกแซง แม้ว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็ตาม เว้นแต่เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเท่านั้น ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากในสมัยก่อนนั้น ระบบการค้าและเศรษฐกิจยังไม่มี การขยายตัวและมีลักษณะอยู่เฉพาะในท้องถิ่น สภาพของสินค้าและบริการยังไม่มี ความสลับซับซ้อนมากนัก กระบวนการผลิตสินค้ายังคงเป็นการผลิตแบบง่าย ๆ อีกทั้งตลาดของสินค้าและบริการยังเป็นไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน โดยขึ้นอยู่กับความต้องการและความพอใจของทั้งสองฝ่ายที่จะเข้าแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการกัน รัฐจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปแทรกแซงในการจัดหาราตราการพิเศษใดๆ เพื่อที่จะคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยและความเป็นธรรม หากแต่รัฐปล่อยให้เป็นไปตามแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของความอิสระและเสรีภาพของบุคคลในการดำรงชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน

สำหรับหลักความรับผิดทางสัญญานั้น เป็นกรณีที่ผู้ขายสินค้าได้ให้คำรับรองหรือคำรับประกันแก่ผู้ซื้อสินค้าว่าจะรับผิดชอบอันเกิดจากสินค้าชำรุดบกพร่องโดยอาศัยมูลความรับผิดตามสัญญาซื้อขาย ซึ่งอาจเรียกว่า “ความรับผิดในคำรับประกัน” (Warranty Liability) โดยอาจจะเป็นคำรับประกันโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้ ซึ่งความหมายของคำว่า “Warranty” นั้น เป็นคำในกฎหมายสัญญาของต่างประเทศ หมายถึง ข้อความใดๆ ที่แสดงออกถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวสินค้า โดยผู้แสดงข้อความนั้นรับประกันว่า สินค้ามีคุณสมบัติและข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่แสดงไว้ และมีหลักประกันว่า หากไม่เป็นไปตามนั้น ตนยินยอมจะรับผิดชอบ ดังนั้น จึงเป็นข้อสัญญาว่าจะรับผิดชอบหรือเป็นการรับประกันอย่างหนึ่ง⁴⁴ โดยข้อสัญญาว่าจะรับผิดชอบหรือการรับประกันมี 2 ประเภท ดังนี้

⁴³ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, *เรื่องเดิม*, หน้า 210.

⁴⁴ วิษณุ เครื่องงาม, *เรื่องเดิม*, หน้า 215.

2.4.1.1 การรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) หมายถึง คำรับรองหรือ คำรับประกันที่ผู้ขายหรือผู้ผลิตสินค้าได้แสดงออกไว้อย่างชัดเจนในสัญญา ซึ่งสามารถแสดงไว้ด้วย วาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ได้ ซึ่งเป็นการรับประกันโดยผู้ขายสินค้าที่แสดงต่อผู้ซื้อสินค้า ไม่ว่าจะ แสดงโดยการโฆษณาหรือวิธีอื่นใดก็ตาม และถ้าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์นั้นๆ ไม่ได้เป็นไปตามที่แสดงหรือ โฆษณาไว้ และทำให้ผู้ซื้อได้รับความเสียหายหรือได้รับอันตรายใดๆ ผู้ซื้อสินค้านั้นย่อมมีสิทธิเรียกร้อง ค่าเสียหายได้โดยตรงจากผู้ขายตามสัญญา⁴⁵

2.4.1.2 การรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty) หมายถึง การทำคำรับรอง หรือคำรับประกันที่ ผู้ขายสินค้ามีต่อผู้ซื้อสินค้า แต่ไม่ได้มีการแสดงออกโดยชัดแจ้งแต่เป็นการ รับประกันที่มีกฎหมายรับรองและสร้างภาระความรับผิดชอบให้แก่ผู้ขายสินค้าว่าได้รับรองหรือรับประกัน ไว้เช่นนั้น แม้ว่าตามความเป็นจริงอาจจะไม่ได้มีการสัญญาหรือรับรองก็ตาม จึงอาจกล่าวได้ว่าการ รับประกันโดยปริยายเป็นการรับประกันโดยผลของกฎหมาย⁴⁶ และรวมถึงการรับประกันคุณลักษณะ ของสินค้าโดยผลของกฎหมาย กล่าวคือ เป็นกรณีที่ผู้ขายไม่ได้ให้การรับประกันโดยชัดแจ้ง แต่ กฎหมายถือว่าผู้ขายได้ให้การรับประกันสินค้าที่ขายนั้นปราศจากความชำรุดบกพร่องและมีความ ปลอดภัยอันสมควรแก่การที่จะนำออกวางตลาด และมีความเหมาะสมที่จะใช้ประโยชน์อันมุ่งหมายที่ จะใช้ตามปกติของสินค้านั้นๆ หรือเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่มุ่งหมายให้ตามสัญญา⁴⁷

ความรับผิดทางสัญญาสำหรับกรณีความรับผิดในผลิตภัณฑ์ที่ผู้เสียหายต้องการ ฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเนื่องมาจากความชำรุดบกพร่องของสินค้า กล่าวคือ การฟ้องร้องให้ผู้ขายรับผิดตามสัญญาซื้อขายตามกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย จารีตประเพณีก็จะอาศัยหลักกฎหมายเรื่องการรับประกันโดยชัดแจ้งและการรับประกันโดยปริยาย แต่สำหรับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้น ได้นำหลักกฎหมายลักษณะหนี้ในเรื่องการ ไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องเข้ามาเสริมด้วยอีกทางหนึ่งดังนั้น หากนำสินค้าไปส่งมอบโดยไม่ เป็นไปตามการรับประกันโดยชัดแจ้งหรือการรับประกันโดยปริยาย ก็ถือว่าผู้ขายผิดสัญญา

ในปัจจุบัน ระบบการผลิตสินค้าเป็นแบบอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยอาศัยเทคโนโลยี การผลิตและการบริหารจัดการก่อนที่สินค้าใดสินค้าหนึ่งจะถึงมือผู้บริโภค ซึ่งต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ ของการผลิตและการจำหน่ายมากมายและสลับซับซ้อน กล่าวคือ ในกระบวนการผลิตนั้น อาจจะมีผู้ จัดหาและผลิตวัตถุดิบ มีผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบของสินค้า และผู้ผลิตสินค้าขั้นสุดท้าย และ เมื่อผลิตสินค้าขั้นตอนสุดท้ายเสร็จเรียบร้อยแล้ว สินค้าก็จะถูกวางจำหน่ายสู่ตลาดโดยผ่านทางผู้จัด จำหน่าย ผู้ขายส่ง และผู้ขายปลีก จนกระทั่งถึงมือผู้บริโภค จึงทำให้เกิดปัญหาของการนำหลักความ รับผิดทางสัญญามาใช้บังคับ ดังนี้

⁴⁵ ญรัจักร ปัทมสิงห์ ณ อยุธยา, “ความรับผิดของผู้ประกอบการผลิต (Product Liability),” **สามิตสาร** 56,6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2543): 75-85.

⁴⁶ วิษณุ เครืองาม, *เรื่องเดิม*, หน้า 217.

⁴⁷ อนันต์ จันทโรภากร, *กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ ขาดความปลอดภัย*, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและวารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรม ศาสตร์, 2545), หน้า 61.

- 1) ผู้บริโภคหรือผู้ใช้สินค้า ซึ่งไม่ใช่ผู้ซื้อสินค้ามาเอง อาจไม่สามารถฟ้องร้องทั้งผู้ขายปลีก ผู้ขายส่ง ผู้จัดจำหน่าย หรือผู้ผลิตได้เลย เนื่องจากไม่ใช่คู่สัญญากับบุคคลเหล่านี้
- 2) หากผู้เสียหายเป็นบุคคลที่ซื้อสินค้านั้นมา ผู้เสียหายก็อาจฟ้องร้องได้เฉพาะผู้ขายปลีกเท่านั้นแต่จะฟ้องร้องผู้ขายส่ง ผู้จัดจำหน่าย หรือผู้ผลิตไม่ได้
- 3) ในกรณีที่ผู้ซื้อฟ้องร้องผู้ขายปลีก ผู้ขายปลีกก็อาจฟ้องไล่เบี่ยเอาจากผู้ขายส่ง และมีการฟ้องไล่เบี่ยต่อกันไปจนถึงผู้ผลิต ซึ่งก็จะมีคดีจำนวนมากขึ้นสู่ศาล⁴⁸

2.4.2 หลักความรับผิดทางละเมิด (Tort Liability)

หลักความรับผิดทางละเมิด มีวัตถุประสงค์ในการชดใช้ เยียวยาความเสียหายต่อชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สินของผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย โดยผู้กระทำละเมิดจะต้องรับผิดหรือไม่เพียงใดนั้นจะอยู่ภายใต้ทฤษฎี มูลเหตุความรับผิดทางละเมิด อันเป็นทฤษฎีที่ใช้ในการกำหนดความรับผิดทางละเมิดที่ปรากฏในกฎหมายของต่างประเทศ ซึ่งมี 3 ทฤษฎีสำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีรับภัย ทฤษฎีความผิด และทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัด ดังนี้

2.4.2.1 ทฤษฎีรับภัย (Theory of Risk)

ทฤษฎีนี้ เป็นทฤษฎีในกฎหมายลักษณะละเมิดแบบดั้งเดิมมีต้นกำเนิดมาจากกฎหมายฝรั่งเศส โดยท่าน Saleilles เป็นผู้ให้กำเนิดทฤษฎีรับภัยนี้⁴⁹ ซึ่งมีหลักการว่า เมื่อมนุษย์ได้กระทำการใดๆ ขึ้นแล้ว ย่อมเป็นการเสี่ยงต่อภัยอย่างหนึ่ง กล่าวคือ การกระทำนั้นอาจจะก่อให้เกิดทั้งผลดีหรือผลร้ายก็ได้ ซึ่งผู้กระทำก็ต้องยอมรับผลแห่งการกระทำหรือผลแห่งการเสี่ยงภัยนั้น ดังนั้นหากมีความเสียหายเกิดขึ้น ผู้กระทำจะต้องรับผลแห่งความเสี่ยงนั้น โดยอาจกล่าวได้ว่าเป็นความผิดโดยปราศจากความผิด (Liability Without Fault) ผู้ยึดถือตามแนวทฤษฎีรับภัยนี้ได้ให้เหตุผลว่า ไม่ควรมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความผิดในเรื่องความรับผิดในทางละเมิด 2 ประการ คือ

- 1) เหตุผลทางกฎหมาย ถือว่าผลแห่งความรับผิดทางละเมิด คือ การบังคับชดใช้ ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาความเสียหายไม่ใช่ เป็นการลงโทษเหมือนผลแห่งความรับผิดในทางอาญา
- 2) เหตุผลในทางพฤติการณ์ ถือว่าเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น โดยไม่อาจหาตัวผู้กระทำได้ ก็ไม่สมควรที่จะให้ผู้เสียหายเป็นผู้รับบาปเคราะห์ โดยที่ความเสียหายไม่ได้เกิดจากการกระทำของผู้เสียหาย แต่ผู้ก่อความเสียหายควรเป็นผู้รับเคราะห์ ทั้งนี้โดยให้พิเคราะห์ว่าภัยนั้นเป็นผลมาจากเหตุใดและเหตุใดใครเป็นผู้ก่อให้เกิดขึ้น ผู้นั้นก็ควรรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ถ้า

⁴⁸ ประอรรัตน์ รัตนพรสมปอง, ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอากาศยานเบาพิเศษที่ไม่ปลอดภัยจากการผลิต (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 83.

⁴⁹ ไพจิตร ปุณณพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, (กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2551), หน้า 7-11.

พิเคราะห์แล้วได้ว่าการกระทำใดจะเป็นความผิดหรือไม่ผิด ก็เป็นข้อเท็จจริงที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ แล้วแต่ท้องถิ่นและกาลสมัย ซึ่งต่างจากการหาสาเหตุของความเสียหาย ซึ่งย่อมใช้ได้ทุกสมัย⁵⁰

2.4.2.2 ทฤษฎีความผิด (Theory of Fault)

ทฤษฎี นี้ ได้รับการพัฒนาต่อมาจากทฤษฎีรับภัย ซึ่งมีหลักการว่า ผู้ก่อความเสียหายจะต้องรับผิดชอบก็ต่อเมื่อการกระทำของเขาเป็นความผิดเท่านั้น อันเป็นไปตามหลักที่ว่า “ไม่มี ความรับผิด หากปราศจากความผิด” (Liability as a Result of Fault) โดยแตกต่างจากทฤษฎี รับผิดที่ถือว่าอาจมีความรับผิดได้ แม้จะไม่มีผิดก็ตาม

ทฤษฎีความผิดนั้น อยู่บนพื้นฐานของความผิด (Fault) ซึ่งมีองค์ประกอบในเรื่องของความจงใจหรือ ประมาทเลินเล่อล่วงสิทธิ ของบุคคลอื่นเป็นสำคัญ⁵¹ แนวคิดตามทฤษฎี ดังกล่าวก็ได้รับการยึดถือ เรื่อยมาถึงศตวรรษที่ 19 จนกระทั่งเมื่อเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่เป็นยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าของ เทคโนโลยีมากขึ้น มีโรงงานอุตสาหกรรมมากมาย มีคนในโรงงานอุตสาหกรรมได้รับบาดเจ็บจากการ ทำงานของเครื่องจักรกล และได้รับอันตรายจากอุบัติเหตุจากยานพาหนะอันเดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกลมากขึ้น ดังนั้น ถ้าหากยึดแนวคิดที่ว่าผู้ได้รับความเสียหายจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน เพื่อเยียวยาความเสียหายได้ต่อเมื่อสามารถพิสูจน์ได้ว่า มีการกระทำอันเป็นความผิดเท่านั้นก็จะทำให้ ผู้ได้รับความเสียหายไม่ได้รับการชดใช้เยียวยาเป็นส่วนใหญ่

ดังนั้น เมื่อสภาพของสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ ความรับผิด ทางละเมิดที่อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี ความผิดจึงขาดความเหมาะสม ความรับผิดทางละเมิดก็กลับไปสู่หลักเดิมที่อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีรับภัยที่ถือว่า เมื่อมีความเสียหายย่อมต้องมีความรับผิดโดยไม่ต้องอาศัยความผิด โดยเรียกชื่อใหม่ว่า “ความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability)”⁵² ซึ่งจะได้ อธิบายในหัวข้อถัดไป

2.4.3 ทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability)

ทฤษฎี ความรับผิดโดยเคร่งครัดนี้ มีที่มาจากทฤษฎีรับภัย ซึ่งให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลอาจต้องรับผิดทางละเมิด แม้ไม่ได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ โดยไม่ต้องคำนึงถึง องค์ประกอบภายในจิตใจ เมื่อความเสียหายเกิดขึ้นและรู้ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำแล้ว ก็ควรถือว่าผู้นั้นเป็น ผู้กระทำละเมิด ไม่ว่าการกระทำที่ก่อความเสียหายนั้นจะถูกหรือผิดกฎหมายก็ตาม เนื่องจากถือว่า เมื่อบุคคลได้กระทำการใดๆ ขึ้นแล้ว ย่อมเป็นการเสี่ยงภัยอย่างหนึ่ง คือ อาจมีผลดีหรือผลร้ายก็ได้

⁵⁰ จิต เศรษฐบุต, *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), หน้า 105-110.

⁵¹ อนันต์ จันทโรภากร, “โครงสร้างพื้นฐานกฎหมายลักษณะละเมิด,” ใน *รวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี*, ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์, สมยศ เชื้อไทย, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: พี.เค.พรินท์ติ้งเฮาส์, 2531), หน้า 104.

⁵² ไพจิตร ปุญญพันธุ์, *เรื่องเดิม*, หน้า 7-11.

ผู้กระทำจึงต้องรับผลแห่งการเสี่ยงภัยนั้น กล่าวคือ หากมีภัยหรือความเสียหายเกิดขึ้น ก็จะต้องรับเคราะห์และต้องรับความเสียหายนั้น⁵³

แต่อย่างไรก็ตาม ความรับผิดชอบทางละเมิดดังกล่าวนี้ จะถือว่าเป็นความรับผิดชอบโดยเด็ดขาดเสียทีเดียวก็ไม่ได้ เนื่องจากจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำละเมิด อาจนำสืบเพื่อหักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายได้⁵⁴ หมายความว่า จำเลยมีสิทธินำพยานหลักฐานมาสืบ เพื่อแสดงให้เห็นศาลเชื่อว่า คดีของจำเลยมีพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากกว่าพยานหลักฐานของโจทก์ได้

การพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับประกันภัยในประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา มีบทบาทสำคัญในการช่วยแบ่งเบาและกระจายความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นได้อย่างมาก อันส่งผลถึงการพัฒนากฎหมายลักษณะละเมิดที่ไม่คำนึงถึงความผิด⁵⁵ กฎหมายของประเทศต่างๆจึงรับอิทธิพลจากทฤษฎีความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดหรือทฤษฎีรับภัยนำไปใช้ เพื่อกำหนดเหตุในการฟ้องคดีในรูปแบบของกฎหมายความรับผิดชอบทางละเมิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือเรียกว่า “Product Liability” ไว้ใน Restatement (Second) of Torts (1965)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดจึงเป็นความรับผิดชอบโดยปราศจากความผิด แต่มีเหตุที่ต้องรับผิดชอบโดยกฎหมายบัญญัติให้รับผิดชอบ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง แม้ผู้กระทำไม่ได้ตั้งใจหรือประมาทเลินเล่อ ก็ต้องรับผิดชอบ แต่ ไม่ได้หมายความว่า จะต้องรับผิดชอบในทุกกรณีอย่างเด็ดขาด กฎหมายจึงมักจะกำหนดข้อยกเว้นของหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดไว้ ใน 2 กรณี ซึ่งได้แก่เหตุสุดวิสัย และเหตุที่ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้เสียหายเอง⁵⁶ ความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดนี้ จึงเป็นหลักประกันอย่างหนึ่งของคนในสังคมไม่ให้อำนาจการกระทำโดยไม่มีผู้ใดรับผิดชอบชดใช้เสียหาย⁵⁷

สำหรับเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องนำหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้บังคับแก่ความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย มีหลายประการ ได้แก่

- 1) การพิสูจน์ความจงใจหรือความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิต เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก

⁵³ จี๊ด เศรษฐบุตร, *เรื่องเดิม*, หน้า 103-105.

⁵⁴ สายสุดา ینگสานนท์, *ความรับผิดชอบเด็ดขาดในกฎหมายลักษณะละเมิด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า ง.-จ.

⁵⁵ พรเพชร วิชิตชลชัย, “กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศอื่นในสกุลกฎหมายคอมมอนลอว์,” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศหน่วยที่ 14*. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2535), หน้า 797.

⁵⁶ สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์, “ร่างกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง,” *วารสารนิติศาสตร์* 33,4 (ธันวาคม 2546): 685.

⁵⁷ ภัทรศักดิ์ วรรณแสง, *ความรับผิดเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*, *วารสารนิติศาสตร์* 4, (2527): 175-186.

2) การผลักระการพิสูจน์ ตามหลัก Res Ipsa Loquitur (Things Speak for Itself) หมายความว่า เหตุการณ์ย่อมชัดแจ้งอยู่ในตัวว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิด ซึ่งเป็นหลักกฎหมายวิธีบัญญัติของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี โดยศาลในประเทศอังกฤษประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศออสเตรเลีย ได้หลักนี้มาใช้ตีความความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของบุคคลอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ตนผลิตหรือจำหน่ายออกไป เพื่อผลักระการพิสูจน์ไปยังจำเลยที่เป็นผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้าให้มานำสืบหากล้าง แต่ไม่สามารถใช้ได้ในทุกกรณี

3) หลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด จะเป็นแรงจูงใจในการสร้างความปลอดภัยแก่สินค้าเพิ่มมากขึ้น

4) ผู้ผลิตมีความสามารถหรืออยู่ในฐานะดีที่สุดที่จะป้องกันอันตรายหรือกระจายความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากสินค้าได้

5) การที่ผู้ผลิตนำสินค้าของตนออกสู่ท้องตลาดย่อมสร้างความเชื่อถือแก่ผู้บริโภคพอสมควรในการคาดหวังถึงความปลอดภัยในสินค้านั้น ดังนั้น หากความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้านั้น ผู้ผลิตจึงสมควรต้องรับผิดชอบ

สำหรับบุคคลที่ต้องรับผิดชอบตามหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดนี้ ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้ขาย และผู้นำเข้า ซึ่งบุคคลดังกล่าวเป็นตัวจักรสำคัญของระบบตลาด ดังนั้น บุคคลเหล่านี้ต้องรับผิดชอบร่วมกันในการเสี่ยงภัยทางธุรกิจโดยเฉพาะ “ผู้ผลิต” (Producer) ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะที่สามารถป้องกันไม่ให้อินค้าที่ไม่ปลอดภัยออกสู่ท้องตลาดได้ดีที่สุด นอกจากนี้ ยังหมายความรวมถึง “ผู้ที่อยู่ในสถานะเสมือนผู้ผลิต” (Apparent Manufacturer) ได้แก่ บุคคลใดๆที่แสดงให้เห็นว่าตนเป็นผู้ผลิตสินค้าโดยระบุชื่อเครื่องหมายการค้า หรือเครื่องหมายอื่นใดลงบนสินค้านั้น เหตุที่เรียกว่าเป็นผู้อยู่ในสถานะเสมือนผู้ผลิตก็เพราะกฎหมายกำหนดให้บุคคลเหล่านี้ต้องรับผิดชอบ แม้ในความเป็นจริงแล้ว ตนจะไม่ได้เป็นผู้ผลิตสินค้านี้ก็ตาม โดยมีหลักการสำคัญ คือ ผู้เสียหายจะต้องสามารถกำหนดตัวผู้ผลิตที่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นได้โดยง่ายและโดยเหตุนี้ จึงมุ่งไปที่ข้อความหรือสิ่งบ่งชี้ ต่างๆ ที่ระบุไว้บนตัวสินค้าเป็นลำดับแรก⁵⁸

ส่วน “ผู้นำเข้า” (Importer) ได้แก่ ผู้นำเข้าสินค้าเพื่อการขายหรือการจำหน่าย โดยวิธีการอื่นใดในทางการค้า ถือว่ามีฐานะเป็นผู้ผลิตด้วย เนื่องจากผู้นำเข้าเป็นผู้สร้างความเสี่ยงขึ้นด้วยการนำเข้าสินค้ามายังประเทศที่เกิดความเสียหาย ดังนั้น ผู้นำเข้าจึงมีหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบและทดสอบสินค้าที่ตนนำเข้ามา และ “ผู้ขาย” (Supplier) ซึ่งผู้ขายสินค้าจะมีความรับผิดชอบก็ต่อเมื่อไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าหรือผู้ที่ป้อนสินค้าให้แก่ตนได้ โดยผู้เสียหายสามารถฟ้องผู้ขายสินค้าได้ เพราะผู้ขายถือเป็นผู้ผลิตตามข้อสันนิษฐานของกฎหมาย

⁵⁸ มานิตย์ วงศ์เสรี, รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า, (กรุงเทพมหานคร: กองวิเคราะห์โครงการและประเมินผล สำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2544), หน้า 14.

2.5 วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบที่ เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยในต่างประเทศและประเทศไทย

2.5.1 วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบที่เกิดขึ้น จากสินค้าไม่ปลอดภัยในประเทศสหรัฐอเมริกา

หลักกฎหมายเกี่ยวกับความผิดโดยเคร่งครัดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยสมัยใหม่เกิดขึ้นโดย การที่ศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาได้สร้างกฎหมายดังกล่าวในคำพิพากษาปี ค.ศ.1944 และมี วิวัฒนาการของคำตัดสินมาเป็นเวลานานมากกว่า 60 ปี จึงมีคำพิพากษาจำนวนมากที่วางแนว บรรทัดฐานการตีความซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยเพิ่งมีการตรา กฎหมายและจะมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ.2552 จึงจะกล่าวถึงที่มาของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดใน สินค้าไม่ปลอดภัย และคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้องประกอบสำคัญกล่าวได้ว่า ที่มาของการนำ หลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability Doctrine) ในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุอัน เนื่องมาจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เริ่มต้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งได้นำมาซึ่งประสิทธิภาพในการ ผลิต (Production Efficiency) ที่สูงมากทำให้สามารถผลิตสินค้าจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วและ ต้นทุนการผลิตลดลงอย่างรวดเร็ว การผลิตสินค้าชนิดเดียวกันจำนวนมาก (Mass Production) ได้ นำไปสู่การบริโภคของผู้บริโภคจำนวนมาก (Mass Consumption) โดยทำให้เกิดระบบการจัด กระจาย (Distribution Channel) ที่มีหลายชั้นและสลับซับซ้อน ประกอบกับการทำตลาดโดยการ โฆษณา ทำให้ผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่สามารถหรือยากมากที่ผู้บริโภคจะทราบได้ว่าสินค้านั้น ปลอดภัยหรือไม่ และเมื่อเกิดอุบัติเหตุทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัยและ ทรัพย์สินของผู้บริโภค ซึ่งเป็นผู้ซื้อหรือบุคคลที่สาม ซึ่งไม่เกี่ยวข้องข้อกับสัญญาซื้อขายเลย (Bystanders) กฎหมายเอกชนเกี่ยวกับสัญญาหรือกฎหมายละเมิดก็ไม่สามารถที่จะเยียวยาและให้ ความยุติธรรมแก่ผู้เสียหายได้ โดยวิวัฒนาการของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย สามารถแบ่งได้เป็น 4 ช่วงเวลา ดังนี้⁵⁹

ช่วงแรก ซึ่งเริ่มต้นจากกลางทศวรรษที่ 19 จนถึงต้นศตวรรษที่ 20 (ปี ค.ศ.-1842-1903) โดยคดีสำคัญ คือ คดี Winter bottom v. Wright (ปี ค.ศ.1842)⁶⁰ ซึ่งเป็นคดีที่ทำให้ศาลเพิ่ม ตระหนักว่า กฎหมายเกี่ยวกับละเมิดและกฎหมายสัญญาอาจจะไม่เหมาะสม และเพียงพอที่จะใช้ ตระหนักว่า กฎหมายเกี่ยวกับละเมิดและกฎหมายสัญญาอาจจะไม่เหมาะสมและเพียงพอที่จะใช้ เยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการที่ล้อของรถม้าหักและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ขับรถม้า ซึ่ง ไม่ได้เป็นคู่สัญญากับผู้ผลิตรถม้า โดยศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับเอาคำพิพากษาในคดี Winter bottom v. Wright มาประยุกต์เป็นกฎหมายจารีตประเพณีในประเทศในคดี Huset v. J.I.

⁵⁹ Richard A. Epstein, *Cases and Materials on Torts*, Sixth Edition (Boston: Little, Brown, 1995), pp. 727-728.

⁶⁰ Winter bottom v. Wright, 152 Eng. Rep. 402(Ex.1842)

Case Threshing Machine Co. (ปี ค.ศ.1903)⁶¹ เมื่อกระบอกสูบที่คนควบคุมเครื่องจักรต้องเหยียบ เกิดหักและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกายของคนควบคุมเครื่องจักรซึ่งไม่ได้เป็นคู่สัญญาซื้อขาย และไม่ทราบว่าเครื่องจักรมีความชำรุดบกพร่องและไม่ปลอดภัย ดังกล่าว

ระยะเวลาช่วงที่สอง เป็นช่วงระยะเวลาที่ศาลตัดสินชัดเจนว่า ศาลไม่นำหลักความรับผิดชอบต้องมีสัญญาระหว่างคู่กรณีเท่านั้น (Privity doctrine) มาใช้ในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุโดยสินค้าที่ไม่ปลอดภัย คดีสำคัญมากในประเทศสหรัฐอเมริกา คือ คดี MacPherson v. Buick Motor Co. (ปี ค.ศ.1916)⁶² ซึ่งผู้พิพากษาชื่อ Benjamin Cardozo ที่มีชื่อเสียงเป็นผู้เขียนคำตัดสิน โดยศาลได้ทำการขยายความรับผิดชอบของบริษัท Buick Motor ว่าจะต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย ซึ่งไม่ได้ซื้อรถยนต์จากบริษัทโดยตรง แต่ซื้อผ่านตัวแทนจำหน่าย เนื่องจากสินค้าของบริษัท Buick motor มีความชำรุดบกพร่องไม่ปลอดภัย โดยที่ความชำรุดบกพร่องและอาจก่อให้เกิดอันตรายนั้นอยู่ใกล้มาก (Imminent danger) ซึ่งเทียบเคียงได้กับยาพิษหรือปืน ซึ่งมีภัยอยู่ในตัวสินค้า (Inherent danger) ซึ่งผู้ผลิตจะต้องมีมาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยที่ดี ส่วนในกรณีรถยนต์ ผู้ผลิตมีหน้าที่จะต้องตรวจสอบให้ดีกว่า สินค้ามีความปลอดภัยจริงก่อนที่จะกระจายสินค้าผ่านช่องทางการจัดจำหน่ายที่สลับซับซ้อน และผู้บริโภคไม่สามารถทราบได้ว่าสินค้ามีความชำรุดบกพร่อง และอาจก่อให้เกิดอันตรายได้ ในกรณีนี้รถยนต์ทำด้วยไม้ที่ผลิตโดยบริษัทผลิตล้อรถยนต์เกิดหัก ทำให้คนขับได้รับความบาดเจ็บ บริษัท Buick Motor ก็ต้องรับผิดแม้ว่าจะไม่ได้เป็นผู้ผลิตล้อรถยนต์ นั่นก็ตาม

ระยะเวลาช่วงที่สาม ซึ่งเริ่มต้นในปี ค.ศ.1944 ในคดีที่มีชื่อเสียงและเป็นคดีสำคัญมาก คือ คดี Escola v. Cocoz Cola Bottling Co., (Cal.1944) ซึ่งเขียนคำพิพากษาโดยผู้พิพากษาธิบดีในวงการตุลาการของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นความเห็นฟ้องและเหตุผลประกอบความเห็นฟ้องที่เขียนโดยผู้พิพากษาชื่อ Traynor ว่า ในคดีที่มีข้อเท็จจริงเช่นนี้ ศาลควรนำหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด (Strict liability) ไม่ใช่หลักกฎหมายว่าด้วยความประมาทเลินเล่อ (Negligence) มาปรับใช้แก่ผู้ผลิตสินค้า ความเห็นฟ้องและเหตุผลประกอบได้กลายมาเป็นแนวคิดกระแสหลักในวงการกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อสถาบันนักกฎหมายของสหรัฐอเมริกา (The American Law Institute) ได้นำแนวคิดของผู้พิพากษา Traynor ไปร่างเป็นมาตรา 402A ของ The Restatement (Second) of Torts ในปี ค.ศ.1965 โดย The Restatement จะมีลักษณะคล้ายกับประมวลกฎหมายกฎหมายแต่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย และไม่ถือว่าเป็นที่มาของกฎหมาย แต่มีอิทธิพลทางความคิดต่อศาล และหากมลรัฐต่าง ๆ เห็นว่าดีและเหมาะสม สถานิติบัญญัติของแต่ละมลรัฐ อาจรับเอาไปเป็นกฎหมายภายในของมลรัฐได้ ทำให้มีมลรัฐจำนวนมากรับเอา มาตรา 402A ดังกล่าวไปตราเป็นกฎหมายของมลรัฐ โดยข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าว คือ ขวดน้ำอัดลมระเบิดใส่มือของพนักงานบริการในภัตตาคารเล็ก ๆ ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย จนได้รับบาดเจ็บและมีมือใช้งานไม่ได้หนึ่งข้าง ศาลได้พิพากษาให้บริษัทผลิตน้ำอัดลมดังกล่าว ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายแก่ร่างกายของ Ms.Escola ซึ่งเป็นพนักงานบริการผู้เคราะห์ร้ายดังกล่าว ตามหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดโดยเคร่งครัด

⁶¹ Huset v. J.I. Case Threshing Machine Co. (United States Courts of Appeals, Court of Appeals for the Eighth Circuit, 1903)

⁶² MacPherson v. Buick Motor Co. (New York Court of Appeals, 1916)

ช่วงระยะเวลาที่สั้นถึงปัจจุบัน ประเด็นสำคัญในกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย คือ การที่ประเด็นที่ว่า การออกแบบสินค้าที่มีความไม่ปลอดภัย (Defective Design) และประเด็นเรื่องหน้าที่ของผู้ผลิตสินค้าที่จะต้องเตือนผู้ใช้สินค้า (Duty to Warn) กลายเป็นประเด็นสำคัญที่สุดของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย

2.5.2 วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในสหภาพยุโรป

ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) ได้ตรากฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าชำรุดบกพร่องในปี ค.ศ.1985 เรียกชื่อเป็นทางการว่า Council Directive of 25 July 1985 on the Approximation of the Law, Regulations and Administrative Provisions of the Member State Concerning Liability for Defective Products (85/374/EEC) ต่อไปจะเรียกว่า “PL Directive” เนื่องจากอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงกฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายในประเทศสหรัฐอเมริกาและโศกนาฏกรรมของยารักษาโรค Thalidomide ในทศวรรษ 1960 ซึ่งกฎหมายสัญญา (การรับประกัน) และกฎหมายละเมิดไม่สามารถเยียวยาผู้ซื้อจำนวนมากได้อย่างเป็นธรรมและพอเพียง⁶³ แนวทางของการตรา PL Directive ในปี ค.ศ.1985 เป็นแนวทางที่เป็นการทำให้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย (Product Liability Laws) ของประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจยุโรปทั้งหลายมีความคล้ายกันให้มากที่สุด (Complete Harmonization)

ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นมาตรการภายในของประชาคมเศรษฐกิจยุโรปเอง (An Internal Market) ที่จะทำให้การแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการมีความเป็นธรรม (เพราะต้นทุนของความรับผิดของผู้ประกอบการในประเทศสมาชิก EEC มีความใกล้เคียงกัน) ประการที่สอง เป็นมาตรการหนึ่งของการคุ้มครองผู้บริโภค (A Consumer Protection)⁶⁴

2.5.3 วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในประเทศญี่ปุ่น

ภายหลังที่หลักกฎหมายเรื่องความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในคดี Escola v. Coca-Cola Bottling of Fresno (1944) ได้ถูกพัฒนาจนกลายเป็นหลักกฎหมายที่กำหนดให้ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิด แม้ว่าจะไม่ได้ประมาทเลินเล่อในการผลิตสินค้าเลยก็ตาม ในคดีสำคัญมาก ได้แก่คดี Greenman v. Yuba Power Prods., Inc. (1963) และภายหลังจากนั้นไม่นานก็ได้มีการจัดทำ Restatement of Tort (Second) ซึ่งหลักกฎหมายและเงื่อนไขสำคัญนอกจากจะมีอิทธิพลทาง

⁶³Duncan Fairgrieve and Luis Gonzalez Vague, “Introduction” In **Product Liability in Comparative Perspective**, Duncan Fairgrieve, ed. (New York: Cambridge University Press, 2005), p. 2.

⁶⁴*Ibid.*, p. 202.

ความคิดและศาลฎีกาเข้าเป็นปรับใช้ในมตรัฐส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว ยังมีอิทธิพลทางความคิดต่อประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตะวันตกด้วย จนนำไปสู่การออกกฎหมายของประชาคมเศรษฐกิจว่าด้วยความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในปี ค.ศ. 1985⁶⁵ โดยในประชาคมเศรษฐกิจยุโรปจะเรียกหลักกฎหมายดังกล่าวว่า หลักความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแม้ว่าจะไม่มีความผิด (No-Fault Liability) การที่ประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกาและประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ต่างมีหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในความเสียหายซึ่งเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในกรณีและผู้ผลิตประมาทเลินเล่อ อาจทำให้ถูกมองว่าเป็นอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษีศุลกากร (Non-Tariff Barrier) ได้ เพราะว่ามีบริษัทอเมริกา และบริษัทยุโรปต่างมีต้นทุนเพิ่มขึ้นในการยกระดับสินค้าให้มีความปลอดภัยมากขึ้น และต้องเรียกค่าเบี้ยประกันภัยที่สูงเพื่อคุ้มครองในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุและผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากสินค้า ในขณะที่บริษัทญี่ปุ่นมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าเพราะไม่ต้องรับผิดโดยเคร่งครัด ภาคธุรกิจของประเทศญี่ปุ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาอุตสาหกรรมของประเทศญี่ปุ่น (Keidanren – ซึ่งเทียบได้กับสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย) ไม่ต้องการให้มีการตรากฎหมายว่าด้วยความรับผิดโดยเคร่งครัดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Product Liability Law) ออกมาบังคับใช้ในประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากเกรงว่าจะถูกผู้บริโภคฟ้องร้องเป็นคดีจำนวนมาก เหมือนที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่กลุ่มคุ้มครองผู้บริโภคเห็นว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะมีการตรากฎหมายความรับผิดโดยเคร่งครัดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมาบังคับใช้ เนื่องจากรัฐบาลในเวลานั้นเป็นรัฐบาลผสม ไม่ใช่รัฐบาลของพรรคเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democratic Party: LDP) และเป็นรัฐบาลได้รับการเลือกตั้งเนื่องจากการหาเสียงว่านโยบายที่คุ้มครองผู้บริโภคอย่างจริงจัง⁶⁶

แม้ว่าจะมีการศึกษาและยกย่องกฎหมายของกลุ่มนักวิชาการ (นำโดย ศาสตราจารย์ Wagasuma แห่งมหาวิทยาลัยโตเกียว) สหพันธ์นายความตั้งแต่ทศวรรษ 1970 ก็ตาม แต่ที่สำคัญมากและเป็นที่มาของกฎหมายฉบับปัจจุบัน คือ การที่นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายให้คณะกรรมการที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรีเรียกว่า คณะกรรมการสวัสดิการสังคม (The Social Welfare Council) ไปศึกษาว่ารัฐบาลควรมีนโยบายอย่างไร เพื่อให้สังคมญี่ปุ่นเป็นสังคมที่สุขสบาย ปลอดภัยและหลากหลาย (Comfortable, Safe, and Diverse) เมื่อเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 1990 คณะกรรมการสวัสดิการสังคมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการว่าด้วยนโยบายผู้บริโภค (The Committee on Consumer Policy) เพื่อศึกษาแนวทางในการป้องกันมิให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากสินค้า และการเยียวยาความเสียหายโดยการสร้างระบบว่าด้วยความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย แต่ถูกคัดค้านและ

⁶⁵ Council Directive of 25 July 1985 on the Approximation of the Laws, Regulations and Administrative Provisions of the Member States Concerning Liability for Defective Products (85/374/EEC)

⁶⁶ Yukihiro Asami, The Product Liability Law in Japan In **Proceedings of The Workshop Law on Consumer Protection Japan and Thailand**, 19-20 December 2000, Bangkok, Thailand, p. 36. อ้างถึงใน ศักดา ธนิตกุล, **กฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2559), หน้า 102.

ทุกท้วงจากภาคอุตสาหกรรมว่า ประเทศญี่ปุ่นไม่ควรนำหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดโดยเคร่งครัด ในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยมาใช้ ทำให้ไม่มีการจัดทนายงานการศึกษาเพื่อเสนอแนะ ต่อรัฐบาล⁶⁷ จนกระทั่งในเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 1993 คณะกรรมการสวัสดิการสังคม ชุดที่ 14 จึงได้ ส่งรายงานการศึกษาให้กับรัฐบาลผสม โดยรายงานการศึกษารูปว่า เป็นการจำเป็นที่รัฐบาลต้องขอ ความเห็นที่เป็นเอกฉันท์จากหน่วยงานรัฐต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการให้มีการตรากฎหมายว่า ด้วยความรับผิดโดยเคร่งครัดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยโดยเร็วที่สุด เพื่อสร้าง ระบบที่จะป้องกันความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และการเยียวยาความเสียหายดังกล่าวให้กับ ผู้บริโภค ทั้งนี้รายงานดังกล่าวได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

“การนำหลักฐานกฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางแพ่งในความเสียหายที่เกิดจากสินค้า ที่ไม่ปลอดภัยมาใช้ จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคกับผู้ผลิตมีความชัดเจนขึ้นหลักกฎหมาย ดังกล่าวจะกดดันให้ผู้ผลิตสินค้าต้องปรับปรุงสินค้าให้มีความปลอดภัยยิ่งขึ้น ซึ่งหมายถึงต้นทุนการ ผลิตสินค้าจะสูงขึ้น และจะมีต้นทุนเรื่องการชดเชยค่าเสียหายเพิ่มขึ้นด้วย แต่ผู้ผลิตสินค้าสามารถที่จะ ลดต้นทุนการผลิตสินค้าลงได้โดยการปรับปรุงระบบการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและปรับราคา สินค้าให้สูงขึ้นเล็กน้อยเพื่อให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่เข้ามาแบกรับภาระการชดเชยความเสียหายคนละเล็ก ละน้อยร่วมกันกับผู้ผลิตสินค้า แต่ต้องตระหนักถึงข้อเสียว่าผู้ผลิตสินค้าซึ่งเป็นบริษัทขนาดเล็กอาจมี ภาระสูงขึ้นค่อนข้างมาก และบริษัทอาจล้มที่จะพัฒนาสินค้าใหม่ ๆ แล้วนำออกจำหน่ายใน ท้องตลาด

เพื่อเป็นการแก้ไขข้อเสียดังกล่าว จึงควรให้ผู้ผลิตสินค้าสามารถที่จะมีข้อต่อสู้ที่เรียกว่า Developmental Risk (ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีไม่สามารถจะระบุได้ว่าสินค้านั้นไม่ ปลอดภัยในเวลาทีสินค้านั้นถูกวางจำหน่ายในท้องตลาด) เพื่อให้ผู้ผลิตไม่ต้องรับผิด ในขณะที่เดียวกัน เพื่อพิจารณาจุดอ่อนของกฎหมายละเมิดแล้ว กฎหมายใหม่ก็ควรกำหนดให้ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ “สินค้ามีความไม่ปลอดภัย” และ “ความเสียหายเป็นผลโดยตรงของความไม่ปลอดภัยของสินค้า ดังกล่าว” ด้วย เพื่อเป็นการช่วยให้ผู้เสียหายสามารถพิสูจน์ว่าสินค้ามีความไม่ปลอดภัยและความ เสียหายเป็นผลโดยตรงของความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้น องค์การต่าง ๆ ซึ่งมีพันธกิจและ อุปกรณ์ในการพิสูจน์ เช่น ศูนย์บริการผู้บริโภค (Consumer Life Center) องค์การทดสอบของเอกชน และศูนย์ข้อมูลผู้บริโภค (Consumer Information Center) ควรมีบูรณาการและความร่วมมือระหว่าง กันให้เข้มแข็งมากขึ้นและให้สามารถช่วยผู้เสียหายให้พิสูจน์เงื่อนไขทั้งสองประการได้ง่ายขึ้น ตลอดจน ในกรณีที่ผู้ผลิตสินค้าอ้างข้อต่อสู้เรื่อง Developmental Risk กฎหมายใหม่ไม่ควรกำหนดให้ ผู้เสียหายพิสูจน์ว่าผู้ผลิตสินค้าสามารถคาดเห็นว่าสินค้าอาจก่อให้เกิดอันตรายได้

คณะกรรมการมีความเห็นว่า ในสภาพสังคมปัจจุบันหลักความรับผิดทางแพ่งควร เปลี่ยนจากหลักประมาทเลินเล่อของผู้กระทำ เป็นหลักความรับผิดเนื่องจากสภาพของสินค้าไม่ ปลอดภัย เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับค่าสินไหมทดแทนที่รวดเร็วและเพียงพอแทน”⁶⁸

⁶⁷ Yukihiro Asami, *op. cit.*, p. 36

⁶⁸ Yukihiro Asami, *op. cit.*, pp. 38-40.

2.5.4 วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในประเทศไทย

ประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 เพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้ประกอบการรถยนต์มือสองจากสินค้าที่ไม่มีความปลอดภัยและก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ใช้หรือผู้บริโภค โดยมีพัฒนาการของกฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทย อธิบายได้ต่อไปนี้

2.5.4.1 วิวัฒนาการ คຸ້ມครองผู้บริโภคของประเทศไทยสมัยโบราณ

ประเทศไทยเริ่มมีการซื้อขายและแลกเปลี่ยนสินค้ากันมาตั้งแต่สมัยโบราณ จากประวัติศาสตร์ทางการค้าของไทยเท่าที่สามารถตรวจสอบได้เกี่ยวกับปัญหาความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยสมัยก่อนที่จะมีแนวความคิดในการตราพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 การเรียกรอ้งค่าสินไหมทดแทนกรณีสินค้าเสียหายจะยังอยู่ภายใต้หลักความรับผิดตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย เรื่องความรับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้าเท่านั้น โดยในวิวัฒนาการและแนวความคิด การคຸ້ມครองผู้บริโภคของประเทศ แยกได้ดังต่อไปนี้

1) สมัยสุโขทัย ถือว่าเป็นสมัยที่เริ่มมีความชัดเจนในการค้าขายระหว่างกับพิจารณาได้จากศิลาจารึกพ่อขุนรามคาแหง โดยได้จารึกเป็นภาษาไทยในปี พ.ศ. 1835 ด้านที่ 1 ว่า “เมื่อชั่วพ่อขุนรามคาแหง เมื่อสุโขทัยนี้ดี ในนามีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ลูทางเพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้าง ค้า ใครจักใคร่ค้าม้า ค้า ใครจักใคร่ค้าเงือนค้าทองคำ” 3 จากหลักศิลาจารึกดังกล่าวทำให้เห็นว่าในสมัยสุโขทัยเป็นยุคที่มีความเจริญทางการค้าขายอย่างมาก นอกจากนี้แล้วในสมัยสุโขทัยยังถือเป็นจุดเริ่มต้นของการผลิตเงินตราที่มีรูปแบบเฉพาะตัวของคนไทย โดยทางราชการอนุญาตให้ประชาชนผลิตเงินพดด้วงใช้เอง และมีการยกเว้นการเก็บจังกอบ (ภาษีที่จัดเก็บค่าผ่านทางเข้าออกเมือง) เพื่อสนับสนุนการค้าเสรี แต่สำหรับความรับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ซื้อขายกันนั้น ยังไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดเกี่ยวกับความรับผิดตามสัญญาซื้อขายระหว่างกันแต่อย่างใด

2) สมัยอยุธยา สมัยกรุงศรีอยุธยามีการค้าขายกับต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นกว่าในสมัยสุโขทัย และได้มีการออกพระราชกำหนดกฎหมายวางระเบียบเกี่ยวกับการค้าขายหลายฉบับ แต่เป็นลักษณะของกฎจาริตประเพณี ที่เป็นกฎเกณฑ์ข้อบังคับซึ่งคนในชุมชนใช้สืบทอดกันมาและเพิ่งจะมีการบัญญัติเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรใช้ในภายหลัง กล่าวคือ

(1) คัมภีร์พระธรรมศาสตร์หรือ ที่เรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า มูลคดี เป็นกฎหมายแม่บทที่ใช้เป็นหลักในการบัญญัติกฎหมายย่อยขึ้นมาบังคับใช้ โดยประเทศไทยได้แบบอย่างกฎหมายนี้มาจากคัมภีร์ธรรมศาสตร์ของชาวมอญ รวมถึงชาวมอญเองก็ดัดแปลงคัมภีร์ดังกล่าวนี้มาจากคัมภีร์มบูรธรรมศาสตร์ของประเทศอินเดียอีกต่อหนึ่ง โดยการตัดบางส่วนที่เป็นลัทธิพราหมณ์ออกเหลือเฉพาะที่เป็นกฎหมายแท้ๆ ไว้

(2) พระราชศาสตร์หรือสาขาคดี เป็นกฎหมายย่อยที่พระมหากษัตริย์ตราขึ้นใช้ในรูปพระราชกำหนด บทพระอัยการ และพระราชบัญญัติ โดยอาศัยคัมภีร์พระธรรมศาสตร์

เป็นหลัก ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับเหตุการณ์บ้านเมืองและวัฒนธรรมประเพณีในสมัยนั้น พระราชศาสตร์จึงเป็นกฎหมายเฉพาะรัชกาล ซึ่งพระมหากษัตริย์องค์ต่อมาอาจยอมรับมาใช้หรือไม่ก็ได้ เอกสารทางประวัติศาสตร์ของสมัยอยุธยาได้สูญหายไปจำนวนมากในระหว่างที่กรุงศรีอยุธยาได้เสียกรุงครั้งที่ 2 ให้แก่ประเทศพม่าในปี พ.ศ. 2310 ทำให้การศึกษาทางประวัติศาสตร์ไม่มีความชัดเจนเท่าใดนัก

3) สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ทรงเห็นควรให้ชำระกฎหมายเก่าที่มีมาแต่โบราณและทากรรวบรวมขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2347 เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” มีตราประทับ 3 ดวง คือ ตราราชสีห์ ตราคชสีห์ และตราบัวแก้ว 4 นอกจากนี้มีพระราชกำหนดเพื่อประกาศใช้สำหรับการซื้อขายทองคำ โดยพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ผู้ซื้อเสียสิทธิที่จะฟ้องร้องเอาราคาคืนจากผู้ขายได้ ทั้งนี้ เนื่องจากตามหลักกฎหมายเก่าผู้ซื้อทองคำมีความมั่นใจว่าจะได้รับราคาคืนอย่างแน่นอน หากทองที่ซื้อมาไม่ใช่ทองคำแท้หรือเป็นทองเคลือบทองอาบ ผู้ซื้อจึงไม่มีความระมัดระวังในขณะซื้อขาย แต่กฎหมายฉบับใหม่นี้บังคับให้ผู้ซื้อต้องใช้ความระมัดระวังสมควรในการตรวจตราทองคำก่อนซื้อ ถ้าผู้ซื้อประมาทเลินเล่อราคาทองทำให้ผู้ขายจะต้องคืน จึงไม่สมควรให้ผู้ซื้อเป็นผู้ได้รับคืนไป แต่ให้ตกเป็นของแผ่นดิน ส่วนผู้ซื้อจะฟ้องเรียกเงินคืนได้หรือไม่อย่างไรนั้น ต้องพิจารณาในเรื่องความรับผิดชอบทางอาญา แนวความคิดในเรื่องความรับผิดชอบของผู้ขายที่จะต้องชำระราคาคืน โดยอาศัยเจตนาหรือความประมาทเลินเล่อของผู้ซื้อนั้น ยังไม่เป็นที่รู้จักในสมัยนั้น

ต่อมามีการตัดสินคดีเกี่ยวกับการทำทองเคลือบทองอาบ ซึ่งถือว่าเป็นคดีที่สามารถเทียบได้กับความรับผิดชอบในการชำรุดบกพร่องของสินค้าที่เห็นได้ในสมัยนั้น ในการตัดสินคดีดังกล่าวมีบทที่ว่า

“มีบทพระอัยการห้ามไว้แต่ก่อนตามพระราชประเพณีสืบมา มิให้ผู้ใดทำทองเคลือบทองอาบทองพร่างซื้อขาย จำนำ เป็นอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดหาขึ้นได้พิจารณาเป็นสัจไซ้ ให้ทวนด้วยลวดหนั่ง 25 – 60 ที ตัดนิ้วตะเวน อย่าให้กุมค้อนกุมคิมได้แล้วให้เร่งเงินให้ผู้มีชื่อผู้รับจำนำ พระราชอาญาถึงเท่าดังนี้ ผู้มีชื่อซึ่งเป็นคนชั่วมิได้เกรงกลัวพระราชอาญาคบหากันลักลอบทำทองเคลือบทองอาบทองพร่างซื้อขาย จำนำ แก่ผู้มีทรัพย์รับไว้ เมื่อพิเคราะห์ดูคนสองจำพวกนี้ ฝ่ายผู้ทำ ผู้ซื้อ ผู้รับจำนำ เป็นเหตุ เป็นปัจจัยถึงกัน ฝ่ายผู้ทำเป็นคนโมหะ ยากจนคิดกลอุบาย โดยจะหาทรัพย์ให้ได้เป็นอนาประโยชน์แก่ตัวมิได้เกรงกลัวภัยในอนาคต ปัจจุบันจึงได้กระทำการดังนี้ที่จะได้ทรัพย์โดยเร็ว ฝ่ายผู้มีทรัพย์ซึ่งรับ ซื้อ จำนำ เล่า ลางที่เป็นคนโลกเจตนาหาปัญญามีได้ เห็นว่ารูปประพัน โดยผู้มีชื่อเอามาขาย และจำนำราคาต่ำถูก รับไว้จะได้กำไรมาก มิได้พิจารณาให้ผู้รู้มาช่วยดูทดลองให้รู้ว่าทองดีถ้าวัว ตัวนรับไว้ด้วยใจโลก ครั้นนานมาจึงรู้ว่าทองเคลือบ อาบ เอามา ร้องฟ้องว่ากล่าวแก่เพ่งสภาเจ้าเมือง หวังจะเอาทรัพย์คืน ผู้รับฟ้องต้องลำบากยากที่จะพิจารณาหาความจริงได้ จนเคืองได้ละออง ๆ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวผู้ทรง

พระธรรมอันมหาประเสริฐอุปด้วยพระปรีชาญาณทรงพระราชดำริเห็นว่า บทพระอาการให้เอาโทษแก่ผู้ทำทองพราง เคลือบ อาบ และผู้รู้เห็นเป็นใจช่วยขายช่วยจำนายนั้น ก็ควรด้วยโทษอยู่แล้วแต่จะว่าให้เรียกเอาเงินทุนให้แก่ผู้นั้น ครั้นจะยืนคงไว้ตามบทพระอาการ ฝ่ายผู้มีทรัพย์ซึ่งรับ ซื่อขาย จำนา นั้นหาเข็ดหลาบไม่ ด้วยใจโลก เจตนามิได้พิจารณาที่จะซื้อหา รับจำนา ไว้อีกถึงเป็นทองเคลือบ อาบ ก็ไว้ใจว่าจะได้ทุนคืนโดยพระอาการ” 6

ปรากฏว่ากฎหมายตราสามดวงนี้ถือว่าเป็นกฎหมายหลักที่ใช้มาตั้งแต่รัชกาลที่ 1 จนถึงรัชกาลที่ 5 เป็นเวลาเกือบ 100 ปี และถือว่าเป็นหลักกฎหมายที่เริ่มมีความชัดเจนในการคุ้มครองผู้บริโภคและผู้ซื้อมากขึ้น 13

4) สมัยรัชกาลที่ 5 การปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตก การปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตกเพื่อให้ทันสมัย ในสมัยของรัชกาลที่ 5 กฎหมายตราสามดวงนี้จึงมีการเลิกใช้ 7 และได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2467 โดยให้มีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2468 เป็นต้น โดยในการร่างกฎหมายลักษณะซื้อขายสินค้า คณะกรรมการได้ยกร่างโดยอาศัยพระราชบัญญัติว่าด้วยการซื้อขายสินค้าของประเทศอังกฤษเป็นแม่บทสำคัญ โดยการตีความกฎหมายลักษณะซื้อขายของอังกฤษได้หลายกรณี 8 และได้มีการตรวจชำระใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ใหม่ เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2471 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2472 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้

บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายทรัพย์สินและหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ซื้อหรือผู้ขายต่อสินค้าที่ซื้อขาย รวมทั้งความรับผิดชอบเพื่อความซารุดบกพร่องของสินค้าที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 ที่กำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบในความซารุดบกพร่องในกรณีที่ทรัพย์สินที่ขายนั้นซารุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือ เสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติที่ดี ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาที่ดี ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบ (มาตรา 472 วรรคหนึ่ง) แม้ผู้ขายรู้หรือไม่ว่าความซารุดบกพร่องมีอยู่ (มาตรา 472 วรรคสอง) สาเหตุที่ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบในความซารุดบกพร่องของทรัพย์สินที่ขายนั้น ก็เนื่องมาจากหลักทั่วไปในสัญญาที่กำหนดให้คู่สัญญาจะต้องกระทำการโดยสุจริต 10 โดยผู้ขายจะต้องใช้ ความระมัดระวังตรวจสอบให้ได้ว่าทรัพย์สินที่ซื้อขายและจะส่งมอบนั้นต้องมีคุณภาพดีและเหมาะสม แก่ประโยชน์ในการใช้สอยของผู้ซื้อครบถ้วนทุกประการ

2.5.4.2 แนวคิดคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทยยุคใหม่

สมัยก่อนที่จะมีความคิดริเริ่มในการคุ้มครองผู้บริโภคเช่นสมัยปัจจุบันนี้ ระบบการค้าและระบบเศรษฐกิจของไทยจะเป็นไปในลักษณะที่ค่อนข้างแคบและจำกัดใช้เฉพาะในท้องถิ่น แต่ละท้องถิ่นเท่านั้น ประกอบกับในกระบวนการผลิตสินค้าและการจำหน่ายสินค้ายังคงเป็นไปในลักษณะที่มีการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน ไม่มีความสลับซับซ้อนมากนัก อย่างเช่นในสมัยปัจจุบันนี้ ซึ่งระบบการค้าและระบบเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเสรี มีการแข่งขันกันมากขึ้น ทำให้ผู้แข่งขันหาทางเอาชนะกันในรูปแบบและวิธีการต่างๆที่อาจจะ ไม่ถูกต้องจนนำไปสู่การไม่มีการแข่งขันหรือเกิดการผูกขาด (Monopoly)¹¹ ประกอบกับความเจริญทาง

อุตสาหกรรม กระบวนการผลิต วิทยาการ และระบบการตลาด มีความเจริญก้าวหน้าและสลับซับซ้อนเป็นอย่างมาก เพราะผู้ผลิตต่างก็หาวิถีทางที่จะลดค่าใช้จ่ายในการผลิตและเพิ่มผลกำไรให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จนทำให้ความละเอียดรอบคอบและคุณภาพของสินค้าลดลง นอกจากนี้การขยายตัวแห่งการค้าและการพาณิชย์ มีการขยายตัวอย่างกว้างขวางออกไปจากระดับหมู่บ้านไปสู่ระดับเมือง และไปสู่ระดับประเทศ สินค้าในตลาดมีการกระจาย เผยแพร่ และมีการเพิ่มประเภทหรือชนิดมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม จนทำให้หลักผู้ซื้อต้องระวัง (Caveat Emptor) ที่บังคับใช้อยู่ในขณะนั้นขาดความยุติธรรม เพราะผู้ซื้อในฐานะผู้บริโภคไม่อาจปรับตัวให้ทันกับความเจริญทางเทคโนโลยีได้และความระมัดระวังของผู้ซื้อในระดับวิญญูชนหรือระดับธรรมดาไม่อาจช่วยผู้ซื้อหรือผู้บริโภคให้ได้รับผลตอบแทนจากสินค้าที่ซื้อขายว่าคุ้มค่างบเงินที่เสียไปหรือไม่ นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดอันตรายเนื่องจากการบริโภคสินค้าที่ซื้อเข้ามาโดยไม่อาจคาดหมายได้ ด้วยเหตุนี้ ภาครัฐเริ่มหันเข้ามาคุ้มครองและปกป้องรักษาผลประโยชน์ของผู้บริโภคให้มากขึ้น โดยเฉพาะสิทธินอกเหนือจากสิทธิที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่อง สัญญาธรรมดา โดยได้มีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในด้านต่างๆ มากมาย เพื่อแก้ปัญหาเป็นกรณีไป มีนโยบายให้ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบแต่ละด้านเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งในขณะเริ่มแรกยังไม่มี การจัดตั้งองค์กรเพื่อรับรองสิทธิของผู้บริโภค (General Right of the Consumer) และจัดตั้งองค์กรกลาง (Central Agency) 12 ขึ้นมาแต่อย่างใด

กฎหมายที่รัฐออกมาเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคดังกล่าวล้วนแต่เป็นกฎหมายมหาชนที่มีความมุ่งเน้นคุ้มครองประชาชนให้มีความปลอดภัยเป็นการทั่วไป โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้บริโภค ในประเทศไทยเป็นหลัก ในครั้งแรกที่รัฐเริ่มใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันความเสียหาย อันเกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้า ได้มีการออกกฎหมายฉบับหนึ่งในรัชกาลที่ 7 ชื่อว่า พระราชบัญญัติหาน้ำมัน พ.ศ. 2470 ใช้บังคับกับสินค้าประเภทหาน้ำมัน โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้เพราะหาน้ำมันนั้นเมื่อใช้เลี้ยงทารก ก็ทำให้ทารกมีอาการไม่พอเลี้ยงร่างกายทำให้เกิด โรคภัยแรงต่างๆ และในเวลานั้นปรากฏว่ามีผู้ใช้หาน้ำมันเลี้ยงทารกอย่างแพร่หลายในประเทศไทย

ประเทศไทยเริ่มมีการตื่นตัวด้านการคุ้มครองผู้บริโภค เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2512 เนื่องจากการเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการรวมพลังผู้บริโภคและต่อต้านการเอาเปรียบ โดยไม่เป็นธรรมจากผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย โดยสภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์เป็นหน่วยงานแรกที่ริเริ่มดำเนินการด้านนี้อย่างจริงจังและได้เริ่มทำการติดต่อประสานงาน ตลอดจน เข้าเป็นสมาชิกกับสหพันธ์องค์การผู้บริโภคระหว่างประเทศ (International Organization of Consumer Unions – IOCU)⁶⁹ สำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ได้วางข้อกำหนดในการเป็นสมาชิกของสหพันธ์ไว้ว่าประเทศสมาชิกจะต้องกำหนดสิทธิของผู้บริโภคขั้นพื้นฐาน (Consumer Rights) ดังนี้⁷⁰

1) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัย (The Right to Safety)

⁶⁹ สุขุม ศุภนิติย์, คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 24.

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

- 2) สิทธิที่จะได้รับความรู้ ข้อมูล ข่าวสารอย่างถูกต้องและเพียงพอ (The Right to Be Informed)
- 3) สิทธิที่จะซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคด้วยราคายุติธรรม (The Right to Just Prices)
- 4) สิทธิที่จะร้องเรียนเพื่อความเป็นธรรม (The Right to Be Heard)
- 5) สิทธิที่จะได้รับการชดเชยความเสียหาย (The Right to Redress for Damages)
- 6) สิทธิที่จะได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด (The Right to Clean Environment)
- 7) สิทธิที่จะได้รับบริโภคศึกษา (The Right to Consume Education)

หลังจากที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกของสหพันธ์องค์การผู้บริโภคระหว่างประเทศแล้ว ได้พยายามจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2522 จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ขึ้นโดยมีวิธีการคุ้มครองผู้บริโภค แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1) การป้องกันความเสียหาย โดยกฎหมายกำหนดให้รัฐมีอำนาจควบคุมการกักให้เกิดความปลอดภัยและเกิดความเป็นธรรม

2) การเยียวยาข้อใช้หากเกิดความเสียหาย โดยการจัดตั้งองค์กรของรัฐหรือเอกชน เช่น สมาคมผู้บริโภคให้ดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีแทนผู้บริโภค

และต่อมาสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้ให้ทุนอุดหนุนนักกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาให้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยเปรียบเทียบในปี พ.ศ.2543 (ปี ค.ศ.2000)⁷¹ ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้ทำการยกร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้นแล้วนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการ เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2543 และสำนักนายกรัฐมนตรีได้ยื่นหนังสือแจ้งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาดำเนินการตรวจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ.2544 คณะรัฐมนตรีนำเสนอร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านการตรวจพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) สู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อ 12 กันยายน พ.ศ.2550⁷² และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 36 ก วันที่ 20 กันยายน พ.ศ.2551 โดยวัตถุประสงค์ของการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เพื่อเป็นการสร้างระบบการเยียวยาให้กับผู้บริโภค ซึ่งได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้าตลอดจนได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรม⁷³

⁷¹ มานิตย์ วงษ์เสรี, วรรณชัย บุญบำรุง, พันธุ์ ณ นคร, สมศักดิ์ พอตระกูลพิสุทธิ์ และอิงอร จิตนาเลิศ, รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2544)

⁷² เอกสารประกอบการพิจารณา พระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.... สำนักกฎหมายสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

⁷³ ดูหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มีผลใช้บังคับในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2552 ซึ่งประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 3 ประการดังนี้⁷⁴ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประการแรก นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้บังคับโดยกำหนดให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ตนผลิต นำเข้า หรือจำหน่าย ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ และกำหนดให้ผู้ประกอบการเป็นผู้แบกรับภาระในการพิสูจน์ว่าความเสียหายไม่ได้เกิดจากความบกพร่องของสินค้าของตน

ประการที่สอง กำหนดให้การฟ้องคดีตามพระราชบัญญัตินี้ ได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง และให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และองค์กรเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจในการฟ้องคดีแทนผู้ได้รับความเสียหายได้ด้วย

ประการที่สาม กำหนดอายุ ความในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายให้แตกต่างกันไป จากที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ ภายใน 3 ปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ต้องรับผิด หรือภายใน 10 ปีนับแต่วันที่ส่งมอบสินค้า

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ยังมีลักษณะเป็นกฎหมายกลาง เนื่องจากมาตรา 3 วางหลักว่า ในกรณีที่มีกฎหมายใดบัญญัติเรื่องความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้โดยเฉพาะ ซึ่งได้ให้ความคุ้มครองผู้เสียหายมากกว่าที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้บังคับตามกฎหมายนั้น พระราชบัญญัตินี้ จึงมีลักษณะเป็นกฎหมายกลาง หมายความว่ากรณีที่ ไม่มีกฎหมายอื่นให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายหรือมีกฎหมายฉบับอื่นแต่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายน้อยกว่าจึงจะใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ เท่ากับมีเจตนารมณ์ให้พระราชบัญญัตินี้ เป็นมาตรฐานขั้นต่ำเกี่ยวกับเรื่องความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

⁷⁴ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ... เรื่องเสร็จที่ 525/2550, สิงหาคม 2550, หน้า 1-2.

บทที่ 3

หลักกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของต่างประเทศและประเทศไทย

3.1 กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในสินค้าไม่ปลอดภัยและคำพิพากษาในประเทศสหรัฐอเมริกา

3.1.1 หลักกฎหมายและมาตรการเยียวยาในกฎหมาย Product Liability

ประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อวิเคราะห์หลักกฎหมายและมาตรการเยียวยาตามกฎหมาย Product Liability จะมีลักษณะเฉพาะทางกฎหมายที่สำคัญ 3 ประการดังนี้

1) เป็นกฎหมายที่วางอยู่บนหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ซึ่งหมายความว่า ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ของผู้เสียหาย ในกรณีที่สินค้าที่ผลิตมี “ความไม่ปลอดภัย (Defect)” เนื่องจากการผลิตสินค้า (Manufacturing Defect) เนื่องจากการออกแบบสินค้า (Design Defect) เนื่องจากบรรจุภัณฑ์ (Packing Defect) และมีการเตือนผู้ใช้ไม่เพียงพอ (Warning Defect)

2) เป็นกฎหมายที่วางอยู่บนหลัก res ipsa loquitur (Thing Speaks for Itself) ซึ่งมีผลทำให้ภาระพิสูจน์ของผู้เสียหาย (โจทก์) ลดลงเป็นอย่างมาก เพราะไม่ต้องพิสูจน์ว่า ผู้ผลิตสินค้าประมาทเลินเล่อตามหลักความประมาทเลินเล่อ (Negligence Doctrine) ตามกฎหมายละเมิด (Tort Law) เพียงแต่พิสูจน์ว่า สินค้าชิ้นนั้นมีความไม่ปลอดภัย (Defect) ประการใดประการหนึ่งใน 4 ประการข้างต้นเท่านั้น เพราะศาลถือว่า การพิสูจน์ได้ระดับดังกล่าวก็เพียงพอแล้ว สำหรับศาลที่จะสามารถสรุปได้ว่าความไม่ปลอดภัยดังกล่าวก่อให้เกิด (Casual Link) ความเสียหายแก่โจทก์จริง

3) ศาลมีอำนาจในฐานะศาลในระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีที่จะสั่ง (Inherent Equitable Power) ให้มีมาตรการเยียวยา โดยการสั่งให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการลงโทษ (Punitive Damages) แก่โจทก์ได้

(1) หลักการและสาระสำคัญของ Restatement (Third) of Torts: Products Liability (1997) ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่จะศึกษาเปรียบเทียบ มีดังต่อไปนี้
ขอบเขตความหมายของสินค้า

Restatement (Third) of Torts: Products Liability (1997) ได้ให้นิยามของสินค้าไว้ในมาตรา 1975 หมายถึง ทรัพย์สินส่วนบุคคลที่จับต้องได้

⁷⁵ “Definition of “Product” for purpose of this Restatement:

ซึ่งได้ถูกจำหน่ายในทางพาณิชย์เพื่อใช้หรือบริโภค ส่วนทรัพย์สินประเภทอื่น เช่น อสังหาริมทรัพย์ และกระแสไฟฟ้า จะเป็นสินค้าก็ต่อเมื่อการใช้งานและการจำหน่ายเที่ยงเคียงได้กับทรัพย์สินส่วนบุคคลที่จับต้องได้ นอกจากนี้ ยังได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า “สินค้า” ไม่ครอบคลุมถึงบริการ เลือด และเนื้อเยื่อของมนุษย์อีกด้วย

(2) สินค้าที่ไม่ปลอดภัย Restatement (Third) of Torts: Products Liability (1997) ได้ให้นิยามของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้ใน มาตรา 2⁷⁶ ว่า “สินค้าย่อมไม่ปลอดภัย เมื่อเวลาที่ขายหรือจำหน่าย มีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต มีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบ หรือมีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากมีคำสั่งหรือคำเตือนไม่เพียงพอ”

(3) ประเภทของความไม่ปลอดภัยของสินค้า Restatement (Third) of Torts: Products Liability (1997) ได้แบ่งความไม่ปลอดภัยของสินค้าเป็น 3 ประเภท ได้แก่

(3.1). ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต (Manufacturing Defect) ซึ่ง Restatement (Third) of Torts: Products Liability (1997) ได้ให้นิยามของความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิตในมาตรา 402 A⁷⁷ ว่า “สินค้ามีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต เมื่อสินค้านั้นมีลักษณะไม่ตรงกับการออกแบบ แม้ว่าได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเต็มที่ในการผลิตและการจัดกระจายสินค้าแล้วก็ตาม” ดังเช่นในคดี Hagan v. Coca-bottling Co.⁷⁸ ที่มีเศษแก้วอยู่ในน้ำส้ม

(3.2). ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบ (Design Defect) โดยใช้หลักความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer Expectation Test) ในการพิสูจน์ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบ โดยถือว่าสินค้านั้นไม่ปลอดภัย หากความไม่ปลอดภัยดังกล่าวนั้น ผู้บริโภคทั่วไปควรคาดหวังได้ตามสมควร ซึ่ง Restatement (Third) of Torts: Products Liability (1997)

(a) A product is tangible personal property distributed commercially for use of consumption. Other items, such as real property and electricity, are products when the context of their distribution and use is sufficiently analogous to the distribution and use of tangible personal property that it is appropriate to apply the rules stated in this Restatement.

(b) Services, even when provided commercially, are not products.

(c) Human blood and human tissue, even when provided commercially, are not subject to the rules of this Restatement.”

⁷⁶ “A product is defective when, at the time of sale or distribution, contains a manufacturing defect, is defective in design, or is defective because of inadequate instruction or warnings”

⁷⁷ “A product: a. contains a manufacturing defect when the product departs from its intended design even though all possible care exercised in the preparation and marketing of the products;”

⁷⁸Hagan v. Coca-bottling co., 804 So. 2d 1234 (Supreme Court of Florida, 2001)

ได้ให้นิยามของความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบในมาตรา 402 A⁷⁹ ว่า “สินค้ามีความไม่ปลอดภัย เมื่อความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายสามารถคาดเห็นได้และหลีกเลี่ยงได้โดยการที่ผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายหรือผู้อื่นในระบบการจัดจำหน่ายสามารถออกแบบในลักษณะอย่างอื่นที่เหมาะสมได้ และการไม่เลือกออกแบบในลักษณะอย่างอื่นนั้น ทำให้สินค้านั้นมีความไม่ปลอดภัยตามที่ควรจะเป็น” ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบ ซึ่งส่งผลให้สินค้าไม่ปลอดภัย เช่น ลิฟต์ที่ถูกออกแบบให้ประตูปิดเร็วมากจนผู้โดยสารต้องวิ่ง ไม่ฉะนั้นอาจเสี่ยงต่อการถูกประตูลิฟต์หนีบได้ หรือรถยนต์บางรุ่นที่ออกแบบให้ถังน้ำมันอยู่ชิดกับตัวถังมากเกินไปเมื่อชนแล้วเกิดไฟลุกได้ง่าย เช่น ในคดี *Richard Grimshaw v. Ford Motor Company*⁸⁰ บรรจุภัณฑ์ไม่ควรถูกออกแบบให้เปิดและปิดกลับโดยไม่มีร่องรอย เช่น ในคดี *Elsroth v. Johnson & Johnson*⁸¹ โดยศาลเห็นว่า บรรจุภัณฑ์ยารักษาโรคควรถูกออกแบบไม่ให้เด็กสามารถเปิดได้โดยง่าย เป็นต้น

(3.3) ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากมีคำสั่งหรือคำเตือนไม่เพียงพอ (Defect Because of Inadequate Instructions or Warnings) ซึ่ง Restatement (Third) of Torts: Products Liability (1997) ได้ให้นิยามของความไม่ปลอดภัยเนื่องจากมีคำสั่งหรือคำเตือนไม่เพียงพอ ในมาตรา 402 A⁸² ว่า “สินค้ามีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากคำสั่งหรือคำเตือนไม่เพียงพอ ในกรณีที่มีความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้นสามารถคาดเห็นได้และสามารถถูกลดหรือหลีกเลี่ยงได้โดยการจัดทำคำสั่งหรือคำเตือนที่เหมาะสม โดยผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายหรือบุคคลใดที่อยู่ในห่วงโซ่ของระบบการจัดจำหน่าย และในกรณีที่การยกเว้นการเตือนจะทำให้สินค้าไม่ปลอดภัยโดยไม่สมควร”

(4) ขอบเขตความหมายของผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่าย

⁷⁹ “A product: b. is defective in design when the foreseeable risks of harm posed by the product could have been reduced or avoided by the adoption of a reasonable alternative design by the seller or other distributor, or a predecessor in the commercial chain of distribution, and the omission of the alternative design renders the product not reasonably safe;”

⁸⁰ *Richard Grimshaw v. Ford Motor Company*, 119 Cal. App. 3d 757 (Court of Appeals of California, Fourth Appellate District, 1981)

⁸¹ *Elsroth v. Johnson & Johnson*, 700 F. Supp. 151, 156-57 (United State District Court, 1988)

⁸² “A product: c. is defective because of inadequate instructions or warnings when the foreseeable risks of harm posed by the product could have been reduced or avoided by the provision of reasonable instruction or warnings by the seller or other distributor, or a predecessor in the commercial chain or distribution, and the omission of the instructions or warnings renders the product not reasonably safe.”

Restatement (Third) of Torts: Products Liability (1997) ได้ให้นิยามของผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายไว้ในมาตรา 20⁸³ ไว้ดังนี้

ผู้ขาย หมายถึง ผู้ที่โอนกรรมสิทธิ์ในเชิงพาณิชย์เพื่อใช้หรือบริโภคหรือขายต่อ อันนำไปสู่การใช้หรือการบริโภคในขั้นสุดท้าย ผู้ขายสินค้าเพื่อการพาณิชย์รวมถึงผู้ผลิต ผู้ขายส่ง และผู้ขายปลีกด้วย

ผู้จัดจำหน่ายสินค้า หมายถึง ผู้จัดหาสินค้าให้แก่บุคคลอื่นในการทำธุรกรรมเชิงพาณิชย์ที่ไม่ใช่การขายเพื่อใช้หรือบริโภคหรือเป็นขั้นต้นที่นำไปสู่การใช้หรือการบริโภคขั้นสุดท้าย ผู้จัดจำหน่ายสินค้าในเชิงพาณิชย์ที่ไม่ใช่เพื่อการขาย รวมถึงผู้ให้เช่า ผู้ทำสัญญาค้าประกันตัว ผู้ต้องหาโดยการส่งมอบทรัพย์สิน และผู้จัดหาสินค้าให้ผู้อื่นเพื่อส่งเสริมการใช้หรือการบริโภคสินค้าดังกล่าว หรือกิจกรรมทางการพาณิชย์อื่น

ผู้จัดหาสินค้าพร้อมให้บริการและไม่ว่าเป็นการทำธุรกรรมทั้งหมดหรือบางส่วน หรือเป็นส่วนที่เป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ ก็ถือว่าเป็นผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายด้วย

(5) ผู้ต้องรับผิด

ตามนโยบายสาธารณะ (Public Policy) ของประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้บุคคลทุกคนที่อยู่ในห่วงโซ่ของระบบการจัดจำหน่ายสินค้าต้องรับผิดโดยเคร่งครัดในความเสียหายที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความไม่ปลอดภัยของสินค้า ซึ่ง Restatement (Third) of Torts:

⁸³ “Definition of “One Who Sells or Otherwise Distributes” For purposes of this Restatement: (a) One sells a product when, in a commercial context, one transfers ownership thereto either for use or consumption or for resale leading to ultimate use or consumption. Commercial product sellers include, but are not limited to, manufacturers, wholesalers, and retailers. (b) One otherwise distributes a product when, in a commercial transaction other than a sale, one provides the product to another either for use or consumption or as a preliminary step leading to ultimate use or consumption. Commercial nonsale product distributors include, but are not limited to, lessors, bailers, and those who provide products to others as a means of promoting either the use or consumption of such products or some other commercial activity. (c) One also sells or otherwise distributes a product when, in a commercial transaction, one provides a combination of products and services and either the transaction taken as a whole, or the product component thereof, satisfies the criteria in Subsection (a) or (b).”

Products Liability (1997) ในมาตรา 1⁸⁴ และมาตรา 5⁸⁵ ได้บัญญัติถึงบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจนและขยายความอย่างกว้างขวาง จึงอาจสรุปได้ว่า ผู้ที่ต้องรับผิดชอบตาม Restatement (Third) of Torts: Products Liability (1997) แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่หนึ่ง ผู้ขาย หมายถึง บุคคลที่เกี่ยวข้องในการผลิตและการกระจายสินค้าให้แก่ผู้บริโภคในเชิงพาณิชย์ ซึ่งได้แก่ ผู้ผลิต ผู้ขายส่ง ผู้ขายปลีก โดยเป็นธุรกรรมที่ต้องมีการโอนกรรมสิทธิ์เพื่อการใช้หรือการบริโภค

กลุ่มที่สอง ผู้จัดจำหน่าย ได้แก่ ผู้ให้เช่า ผู้ทำสัญญาค้าประกันตัวผู้ต้องหาโดยการส่งมอบทรัพย์สิน และผู้จัดหาสินค้าเพื่อการใช้หรือการบริโภคโดยวิธีอื่น โดยเป็นการจัดหาสินค้าเพื่อการใช้หรือการบริโภคขั้นสุดท้ายหรือเป็นขั้นตอนที่จะนำไปสู่การบริโภคขั้นสุดท้ายซึ่งเป็นธุรกรรมที่ไม่ต้องมีการโอนกรรมสิทธิ์

กลุ่มที่สาม ผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่ายสินค้าซึ่งเป็นสินค้าซึ่งเป็นชิ้นส่วนที่ใช้ประกอบกับสินค้าขั้นสุดท้ายก็ต้องรับผิดชอบด้วย ถ้าชิ้นส่วนนั้นบกพร่องและความบกพร่องนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค หรือถ้าผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่ายสินค้า ซึ่งเป็นชิ้นส่วนมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญในการนำชิ้นส่วนนั้นไปประกอบในการออกแบบสินค้า และการนำชิ้นส่วนไปประกอบนั้นเป็นสาเหตุให้สินค้าขั้นสุดท้ายนั้นบกพร่อง และความบกพร่องนั้นก่อให้เกิดความเสียหาย

(6) ลักษณะความรับผิดและเงื่อนไขความรับผิด

Restatement (Third) of Torts: Products Liability (1997) ไม่ได้กำหนดความรับผิดระหว่างผู้ที่ต้องรับผิดชอบด้วยกันในกรณีที่มีผู้รับผิดชอบหลายคน แต่ศาลได้นำหลักความรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมมาใช้ แม้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะไม่ได้กระทำละเมิดร่วมกัน

สำหรับเงื่อนไขความรับผิดนั้นใน Restatement (Third) of Torts: Products Liability (1997) ไม่ได้บัญญัติไว้โดยตรง แต่อาจสรุปจากมาตรา 2 และมาตรา 20 ได้ว่า ความบกพร่องที่ทำให้สินค้าไม่ปลอดภัย ต้องมีอยู่ก่อนหรือในขณะที่ขายสินค้านั้น และการขายหรือจัดจำหน่ายต้องเป็นไปในเชิงพาณิชย์ ไม่ใช่เป็นการผลิตเพื่อไว้ใช้เองในครัวเรือนและมีผู้มาขอซื้อหรือขอยืมไป

⁸⁴ “One engaged in the business of selling or otherwise distributing products who sells or distributes a defective product is subject to liability for harm to person or property caused by the defect.”

⁸⁵ “One engaged in the business of selling or otherwise distributing product components who sells or distributes a components is subject to liability for harm to persons or property caused by a product into with the component is integrated if: (a) the component is defective in itself, under section 1-4, and the defect causes the harm; or (b) (1) the seller or distributor of the component substantially participates in the integration of the component into the design of the product; and (2) the integration of the component causes the product to be defective as defined under section 1-4; and (3) the defect in the product causes the harm”

(7) ภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหาย

ในคดี *Escola v. Coca Cola Bottling co.* ผู้พิพากษา Traynor ได้นำหลัก *res ipsa loquitur* (Things Speak for Itself) หรือหลักข้อสันนิษฐานความเป็นจริง ซึ่งหลักนี้ใช้ใน เรื่องละเมิด กล่าวคือ สาเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหายขึ้นเป็นเรื่องที่จำเลยเท่านั้นที่รู้ จะบังคับหรือให้ โจทก์นำสืบ อาจจะเป็นเรื่องที่ยากลำบากและไม่ยุติธรรมแก่โจทก์ได้⁸⁶ การใช้หลักดังกล่าวมีผลทำให้ ภาระการพิสูจน์ของโจทก์ลดลง แทนที่โจทก์จะต้องมีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยประมาทเลินเล่อ โจทก์ ก็มีภาระพิสูจน์เพียงว่าสินค้าที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นนั้นมีความไม่ปลอดภัย (Defective) ย่อมเพียงพอ แล้ว โดยสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น เกิดจากความไม่ปลอดภัย 3 ประเภท ที่ได้กล่าวมาแล้ว ได้แก่ ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบ และความไม่ปลอดภัย เนื่องมาจากมีคำสั่งหรือคำเตือนไม่เพียงพอ กล่าวคือ ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ถึงความเสียหายที่เกิดจาก สินค้าขึ้น โดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลในคดีละเมิด⁸⁷

นอกจากนี้ *Restatement (Third) of Torts: Products Liability* (1997) ยังมี บทบัญญัติซึ่งกำหนดข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่เป็นคุณต่อผู้เสียหายในมาตรา 3⁸⁸ โดยให้ สันนิษฐานว่า ความเสียหายที่โจทก์ได้รับนั้น เกิดจากความบกพร่องของสินค้าที่มีอยู่ในเวลาขายหรือ จำหน่าย โดยไม่ต้องพิสูจน์ว่าเป็นความบกพร่องประเภทใด โดยเฉพาะเจาะจง เมื่อเหตุที่ก่อให้เกิด อันตรายกับโจทก์ เป็นเหตุที่เกิดความปกติอันเป็นผลมาจากความบกพร่องของสินค้า และไม่ได้เป็นผล มาจากสาเหตุอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ความบกพร่องของสินค้าที่มีอยู่ในเวลาที่ขายหรือจำหน่าย

3.1.2 หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดและคำพิพากษาสำคัญ

สินค้าไม่ปลอดภัยและก่อให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นนั้น ความไม่ปลอดภัย (Defect) แยกออกได้ เป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1) ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต (Manufacturing Defect)

ตัวอย่างคำพิพากษาสำคัญเกี่ยวกับสินค้าไม่ปลอดภัย เนื่องจากการผลิต และ ก่อให้เกิดอุบัติเหตุ มีดังนี้

⁸⁶ ประทีป อ่าววิจิตรกุล, *หลักกฎหมายละเมิดและสัญญา*, (กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการ พิมพ์, 2549), หน้า 110.

⁸⁷ *Restatement (Third) of Torts: Products Liability* (1997), section 15 provides: “whether a product defect caused harm to persons or property is determined by the prevailing rules and principles governing causation in tort.”

⁸⁸ “Circumstances Evidences Supporting Inference of Product Defect It may be inferred that the harm sustained by the plaintiff was caused by a product defect existing at the time of sale or distribution without proof of a specific defect when the incident that harmed the plaintiff : (a) was of a kind that ordinarily occurs as a result of product defect; and (b) was not, in particular case, solely the result of causes other than product defect existing at the time of sale or distribution”

คดี Shoshone Coca-Cola Bottling Co. v. Dolinski⁸⁹ ข้อเท็จจริง Leo Dolinski ซื้อเครื่องดื่มประเภทน้ำอัดลมชื่อ Squirt จากเครื่องขายสินค้าอัตโนมัติ ซึ่งตั้งอยู่ในสถานที่ทำงาน Dolinski ได้เปิดขวดและดื่มบางส่วนของเครื่องดื่มในขวด และล้มป่วยภายหลังที่ดื่มทันที ภายหลังการตรวจสอบว่า ในขวดเครื่องดื่มนั้นมีเศษเนื้อของหนูตายปนอยู่ Dolinski ได้ไปให้แพทย์ตรวจรักษา และรักษาแก้อาการอาเจียนมารับประทาน Dolinski ได้รับความทุกข์ทรมานทางร่างกายและจิตใจ จากการดื่มจากขวดดังกล่าว และเมื่อเห็นขวดน้ำอัดลมจะมีอาการอยากอาเจียน Dolinski ได้ฟ้องบริษัท Shoshone โดยอ้างว่าหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด ก่อนหน้าคดีนี้มีรัฐเนวาดา ไม่ยอมรับหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด แต่ศาลชั้นต้นในคดีนี้รับเอาหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้ คณะลูกขุนตัดสินข้อเท็จจริงให้โจทก์ชนะ จำเลย คือบริษัท Shoshone อุทธรณ์

ประเด็นกฎหมาย มีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต (Manufacturing Defect) ในขวดน้ำอัดลม Squirt ที่โจทก์ดื่มหรือไม่

คำพิพากษาของศาลฎีกามลรัฐเนวาดา ผู้พิพากษา Thompson ตัดสินว่า นโยบายสาธารณะในคดีนี้ คือ บุคคลใดที่วางสินค้าประเภทขวดน้ำอัดลมในตลาดซึ่งมีสภาพไม่ปลอดภัยสำหรับการใช้ต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัด ต่อผู้ใช้ปลายทางที่ใช้สินค้าดังกล่าว สำหรับความเสียหายที่เกิดจากการใช้สินค้านั้น แม้ว่าผู้ขายจะได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม แม้ว่าจำเลยจะต่อสู้ว่า สภานิติบัญญัติเท่านั้นที่มีอำนาจที่จะประกาศนโยบายสาธารณะข้างต้นได้ แต่ศาลเห็นว่า ในมลรัฐต่าง ๆ เกือบทั้งหมดศาลยุติธรรมเป็นองค์กรที่รับเอาหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้โดยการตัดสินคดี

ในคดีนี้ จำเลยอ้างว่า โจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าตอนที่ขวดน้ำอัดลมดังกล่าวอยู่ในการครอบครองของจำเลยนั้น หนูได้อยู่ในขวดอยู่แล้ว แต่โจทก์ได้นำผู้เชี่ยวชาญด้านพิษวิทยา (Toxicologist) ซึ่งเป็นผู้ตรวจสอบขวดน้ำอัดลมและน้ำอัดลมที่เหลืออยู่ในขวดในวันที่โจทก์ดื่ม น้ำอัดลมจากขวดดังกล่าว ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เบิกความว่า “หนูได้ตายอยู่ในขวดนานมากแล้ว” และรอดดำ ๆ ที่ติดอยู่ที่ก้นขวดมีอยู่ก่อนที่น้ำอัดลมจะถูกบรรจุลงไปในขวด คณะลูกขุนจึงได้ตัดสินว่า สาเหตุของอุบัติเหตุเกิดจากจำเลย

ศาลฎีกาของมลรัฐเนวาดา รับเอาหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้จำเลย และพิพากษายืนตามศาลชั้นต้นว่า มีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต (A Defect in Manufacture)

2) ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบ (Defect in design) ตัวอย่าง คำพิพากษาสำคัญเกี่ยวกับความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบมีดังนี้ คือ

คดี Greenman v. Yuba Power Products, Inc. (1963)⁹⁰

คดีนี้เป็นคดีสำคัญและเป็นคดีที่ตัดสินโดยผู้พิพากษา Traynor ซึ่งในปี ค.ศ.1963 ขณะที่ตัดสินคดีนี้ได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลอุทธรณ์ของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย

⁸⁹ Shoshone Coca-Cola Bottling Co. v. Dolinski, 420 P. 2d 855, (Supreme Court of Nevada, 1967)

⁹⁰ Greenman v. Yuba Power Products, Inc. 59 Cal. 2d 57, 377 P. 2d 897 (Supreme Court of California, 1963)

ข้อเท็จจริง Mr. Greenman ได้รับของขวัญวันคริสต์มาสจากภรรยาเป็นเครื่องมือใช้ทำงานไม้ โดยเครื่องมือดังกล่าวทำงานได้หลายประการ เช่น เป็นเลื่อย เป็นเครื่องเจาะรู และเครื่องกลึงไม้ Mr. Greenman ได้ศึกษาคู่มือวิธีใช้เครื่องมือที่ติดมาอย่างละเอียดรอบคอบ วันหนึ่งขณะที่ Mr. Greenman กำลังใช้เครื่องมือดังกล่าวกลึงไม้ชิ้นหนึ่งอยู่ Mr. Greenman ได้รับบาดเจ็บสาหัสเนื่องจากไม้ชิ้นนั้นได้หลุดออกมาและกระแทกเข้าที่หน้าผาก หนึ่งปีถัดมา Mr. Greenman ได้นำคดีมาฟ้องบริษัท Yuba Power Products ซึ่งเป็นผู้ผลิตเครื่องมือดังกล่าวและร้านค้าปลีก ขายเครื่องมือชิ้นนั้นให้ภรรยาของตนในฐานะละเมิดคำรับรองคุณภาพสินค้าทางอ้อม และโดยตรง (Implied and Express Warranty) และประมาทเลินเล่อ ในกระบวนการพิจารณาคดีพยานหลักฐานได้แสดงให้เห็นปรากฏว่า การออกแบบเครื่องมือดังกล่าวและโครงสร้างของเครื่องมือมีปัญหาที่อาจนำไปสู่การเกิดอุบัติเหตุได้ คณะลูกขุนตัดสินว่าร้านค้าปลีกไม่ต้องรับผิดชอบแต่บริษัท Yuba Power ต้องรับผิดชอบ บริษัท Yuba อุตสาหกรรม

ประเด็นกฎหมาย ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัดหรือไม่ ในกรณีที่สินค้าที่บริษัทตนผลิตแล้วนำออกวางจำหน่ายในท้องตลาดโดยคาดเห็นว่าสินค้าจะถูกผู้ซื้อใช้โดยไม่ตรวจสอบว่าปลอดภัยหรือไม่ และภายหลังได้ก่อให้เกิดอุบัติเหตุเนื่องจากเป็นสินค้าไม่ปลอดภัย

คำพิพากษา ผู้พิพากษา Traynor ได้เขียนคำตัดสินโดยมีเหตุผลประกอบซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ว่า ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบในความเสี่ยงอย่างเคร่งครัดในกรณีที่สินค้าที่บริษัทผลิตแล้วนำออกวางจำหน่ายในท้องตลาดโดยทราบว่าผู้ซื้อจะไม่ตรวจสอบว่าสินค้าปลอดภัยหรือไม่ก่อนแต่จะใช้สินค้านั้นเลย และภายหลังได้ก่อให้เกิดอุบัติเหตุทำให้เกิดความเสียหาย เนื่องจากเป็นสินค้าไม่ปลอดภัย การที่จำเลยต่อสู้ว่ามาตรา 1769 ของประมวลแพ่งกำหนดอายุความไว้ ดังนั้น โจทก์จึงนำคดีมาฟ้องไม่ได้ ศาลเห็นว่า มาตรา 1769 ไม่นำมาใช้กับคดีที่ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อสินค้าซึ่งไม่มีนิติสัมพันธ์ระหว่างกัน คดีนี้ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายสัญญาว่าด้วยการรับประกันคุณภาพสินค้าโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) แต่เป็นคดีเกี่ยวกับความผิดชอบโดยเคร่งครัดของผู้ผลิตสินค้า ซึ่งเป็นกฎหมายละเมิด Yuba Power ต้องรับผิดชอบอย่างเคร่งครัด หากเครื่องมือดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายและบริษัท Yuba Power เองก็ตระหนักได้ว่า เครื่องมือจะถูกนำไปใช้งานโดยไม่มี การตรวจสอบว่าเครื่องมือจะปลอดภัยหรือไม่ก่อนการนำไปใช้เจตนาของกฎหมาย คือ ให้ผู้ผลิตและจำหน่ายสินค้านั้นในท้องตลาดต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากสินค้านั้น โจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่ามีการประกันคุณภาพสินค้า หน้าที่พิสูจน์ของโจทก์ คือ การพิสูจน์ว่าโจทก์ได้รับบาดเจ็บขณะที่ใช้เครื่องมือดังกล่าว เนื่องจากสินค้านั้นมีความไม่ปลอดภัยแม้ว่าการใช้สินค้าของโจทก์เป็นการใช้งานตามปกติ แต่โจทก์ไม่ได้ตระหนักว่าสินค้านั้นไม่ปลอดภัย

คดี Richard Grimshaw v. Ford Motor Company (1981)⁹¹

ข้อเท็จจริง ภายหลังจากการเกิดวิกฤตน้ำมันครั้งที่สอง (ปี ค.ศ.1979) บริษัทรถยนต์ของญี่ปุ่นได้พัฒนารถขนาดเล็ก ประหยัดน้ำมัน ราคาถูกขึ้นมา และได้ส่งรถยนต์ดังกล่าวเข้ามาจำหน่ายในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีบริษัทผลิตรถยนต์ใหญ่ที่สุดในโลกและเป็นตลาดรถยนต์ที่ใหญ่

⁹¹ Richard Grimshaw v. Ford Motor Company, 174 Cal. Rptr., (Court of Appeal of California, 1981)

ที่สุดในโลก รถยนต์ของบริษัทญี่ปุ่นได้รับความนิยมจากผู้บริโภคชาวอเมริกันมาก เนื่องจากประหยัดน้ำมันและราคาถูก ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนาสินค้าในตลาดระดับล่างขึ้นมาแข่งขันกับรถยนต์รุ่นประหยัดในราคาต้นทุนการผลิตไม่เกิน 2,000 เหรียญสหรัฐ ฝ่ายการผลิตและฝ่ายออกแบบจึงได้มีการออกแบบให้ถึงน้ำมันรถยนต์รุ่น Ford Pinto ได้ตั้งอยู่ค่อนมาทางท้ายรถแทนที่จะออกแบบให้ตั้งลึกเข้าไปในตัวถังมากขึ้น เพื่อประหยัดต้นทุนจำนวน 12.50 เหรียญสหรัฐ ต่อคัน เมื่อมีการทดสอบว่า ถ้าเกิดเหตุอุบัติเหตุแล้วรถจะมีความปลอดภัยเพียงไร (Crash Test) ปรากฏว่า หากรถถูกชนจากด้านหลังแล้วมีโอกาสดังน้ำมันจะยุบแล้วเกิดเพลิงไหม้คลอกคนขับและผู้โดยสารได้สูงแต่บริษัท Ford ก็ยังต้องการประหยัดต้นทุนในการผลิตรถ Ford Pinto เพื่อให้สามารถแข่งขันกับรถยนต์ที่นำเข้ามาจากประเทศญี่ปุ่นต่อไป ทำให้วิศวกรคนหนึ่งของบริษัท Ford ซึ่งทราบความจริงไม่พอใจและไม่สบายใจกับนโยบายของบริษัทจึงได้ลาออกจากการงานไป ต่อมาบริษัท Ford ได้วางจำหน่ายรถ Ford Pinto และมีผู้บริโภคชาวอเมริกันที่นิยมรถราคาประหยัดซื้อไปใช้จำนวนมากพอสมควร Mr.Richard Grimshaw ได้ซื้อรถ Ford Pinto ไปใช้ด้วย วันที่เกิดอุบัติเหตุ Mr.Grimshaw ได้ขับรถบนทางด่วนพร้อมกับลูกชายซึ่งนั่งข้างหน้า ขณะที่ขับอยู่เครื่องยนต์เกิดดับไปเฉย ๆ บนทางด่วน ขณะที่รถกำลังจอดเสียอยู่ ได้มีคนเมาเหล้าขับรถมาชนด้านท้ายทำให้ถังน้ำมันยุบตัวและเกิดไฟไหม้รถจนทำให้ Mr.Grimshaw เสียชีวิตและลูกชายได้รับบาดเจ็บสาหัส ทายาท (ภรรยา) ของ Mr.Grimshaw ได้นำคดีมาฟ้องบริษัท Ford

คำพิพากษาและเหตุผล ผู้พิพากษาชื่อ Tamura ได้พิจารณาข้ออ้างของจำเลย (บริษัท Ford) ว่าบุคคลที่ทำละเมิดและก่อให้เกิดความเสียหายในกรณีนี้ คือ คนเมาเหล้าที่ขับรถมาชนด้านท้ายไม่ใช่บริษัท Ford และการที่จำเลยจะต้องรับผิดชอบในอุบัติเหตุในกรณีนี้ จำเลยต้องมีเจตนาชั่วร้าย (Malice) ที่จำทำร้าย Mr.Grimshaw ด้วย ซึ่งจำเลยไม่มี เนื่องจากจำเลยไม่สามารถจะระบุตัวผู้ที่จะถูกทำร้ายได้เลยขณะที่จำเลยกำลังผลิตรถยนต์อยู่ ผู้พิพากษา Tamura ตัดสินว่าจำเลยมีเจตนาชั่วร้าย (Malice) เนื่องจากจำเลยไม่ได้คำนึงถึงชีวิตมนุษย์แต่คิดถึงแต่ประโยชน์ของบริษัทเท่านั้น เจตนาชั่วร้ายในกฎหมาย หมายถึง เจตนาที่มุ่งประสงค์ร้ายต่อบุคคลอื่น หรือการที่ไม่สนใจว่าอาจมีโอกาสมืออุบัติเหตุเกิดขึ้น ซึ่งในกรณีนี้จำเลยคิดถึงประโยชน์ของบริษัทโดยไม่สนใจว่าจะเกิดอุบัติเหตุขึ้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้ใช้สินค้าของจำเลย ดังนั้น จำเลยต้องรับผิดชอบต่อผลกรรมเจตนาชั่วร้ายดังกล่าว

ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์และทายาท ดังนี้

(ก) ค่าสินไหมทดแทนเพียงความเสียหายที่แท้จริง (Compensatory Damages) จำนวน 2 ล้านเหรียญสหรัฐ ฯ

(ข) ค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษ (Punitive Damages) จำนวน 125 ล้านเหรียญสหรัฐ ฯ

(ค) ค่าสินไหมทดแทนให้กับทายาท จำนวน 550,000 ล้านเหรียญสหรัฐ ฯ

3) ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการบรรจุภัณฑ์ (Defect in Packaging)

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ผลิตสินค้าที่หน้าที่ที่จะต้องออกแบบและบรรจุสินค้าในบรรจุภัณฑ์ที่ปลอดภัย โดยบรรจุภัณฑ์ที่ปลอดภัย หมายความว่า บรรจุภัณฑ์ไม่ควรจะถูกเปิดแล้วปิดกลับโดยไม่มีร่องรอย (Tamperproof) หรือหากถูกเปิดผู้ใช้สามารถบอกได้อย่างง่ายดายว่า

สินค้าถูกเปิด บริษัทผู้ผลิตยารักษาโรคมียาหน้าที่เพิ่มเติมอีกคือ ต้องบรรจุยารักษาโรคลงในบรรจุภัณฑ์ที่เด็กไม่สามารถเปิดได้ หากผู้ผลิตสินค้าไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวมา ผู้ผลิตสินค้าและผู้ที่อยู่ในห่วงโซ่การจัดจำหน่ายสินค้าทั้งหมดต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยเคร่งครัด⁹² ในคดีดังต่อไปนี้ ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาได้พิพากษาในประเด็นว่า สินค้ามีความไม่ปลอดภัย เนื่องจากบรรจุภัณฑ์หรือไม่

(1) คดี *Elsroth v. Johnson & Johnson* (1988)⁹³

ข้อเท็จจริง เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1986 นาง Harriet Notaricola ซื้อยาแก้ปวดชนิดแคปซูล ยี่ห้อ Tylenol ชนิดออกฤทธิ์แรงพิเศษจำนวนหนึ่งขวดจากร้านค้าปลีก A&P ในเมือง Bronville มลรัฐ New York โดยยา Tylenol เป็นยาที่ผลิตโดยบริษัท McNeil Consumer Products Co. ภายใต้ชื่อของบริษัท Johnson & Johnson ต่อมานางสาว Diane Elsroth มาเยี่ยมและค้างที่บ้านเพื่อนชายชื่อ Michael ซึ่งเป็นลูกชายของนาง Notaricola เป็นระยะเวลาหนึ่งอาทิตย์ ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ Diane ได้บ่นว่าปวดศีรษะ Michael จึงเข้าไปในห้องครัวเปิดขวด Tylenol ดังกล่าว แล้วนำยาแก้ปวด 2 แคปซูล และน้ำหนึ่งแก้วมาให้เพื่อนสาว Diane กินยาแก้ปวดและเข้านอน วันรุ่งขึ้น Diane เสียชีวิต จากการชันสูตรศพพบว่า ในแคปซูลของยาแก้ปวด Tylenol บรรจุสารหนู (Potassium cyanide) ที่มีปริมาณสูงที่ทำให้คนตายได้ ตำรวจยังไม่สามารถสืบหาคนร้ายได้ แต่พยานหลักฐานแสดงให้เห็นว่าขวดยาได้ถูกเปิดภายหลังจากที่ขวดนี้ได้ถูกจัดจำหน่ายแล้ว (ตอนเกิดเหตุยาขวดนี้ไม่ได้อยู่ในครอบครองของผู้ผลิตแล้ว) โดยยาขวดนี้ถูกบุคคลที่สามซื้อไป เปิดบรรจุภัณฑ์ เทเนื้อยาในบรรจุภัณฑ์ออกแล้วใส่สารหนูเข้าไปแทน ปิดบรรจุภัณฑ์อย่างแนบเนียนทำให้สังเกตได้ยากกว่าขวดเคยถูกเปิดแล้ว แล้วนำขวดยาดังกล่าวมาวางไว้ที่ชั้นวางของ ของร้านค้าปลีก A&P ต่อมา John Elsroth ผู้บริหารจัดการมรดกของ Diane ได้นำคดีนี้มาฟ้องบริษัท McNeil และร้านค้าปลีก A&P ได้รับความเสียหายโดยเคร่งครัดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน จำนวน 1 ล้านเหรียญสหรัฐ ฯ และค่าสินไหมทดแทนเชิงลงโทษ จำนวน 92 ล้านเหรียญสหรัฐ ฯ

ประเด็นกฎหมาย ในคดีนี้มีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการบรรจุภัณฑ์ (Defect in Packaging) ซึ่งเป็นฐานของความรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดหรือไม่

คำพิพากษา ผู้พิพากษา Goettel ได้เขียนคำพิพากษารูปได้ว่า ภายหลังจากที่คณะกรรมการอาหารและยาของประเทศสหรัฐอเมริกา (FDA) ได้ออกระเบียบเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ยา ปี ค.ศ.1982 จำเลยได้ปฏิบัติตามระเบียบโดยการจัดจำหน่ายสินค้ายา Tylenol โดยใช้บรรจุภัณฑ์ที่มีลักษณะ ดังนี้ 1) ปิดกระดาษฟอยล์ที่ปากขวดอย่างแน่นสนิท 2) ใช้ระบบ “กลดม” ก่อนที่จะเปิดขวดได้ และ 3) กล่องปิดสนิท (โดยฝากล่องถูกปิดด้วยกาวยางอย่างสนิท หากถูกเปิดจะเป็นรอยเปิด) ซึ่งภายในกล่องจะมีสินค้าอยู่ข้างใน

⁹² Henry R. Cheeseman, *The Legal Environment of Business and Online Commerce*, (New York: Pearson Custom Publishing, 2005) อ้างถึงใน ศักดา ธนิตกุล, *เรื่องเดิม*, หน้า 50.

⁹³ *Elsroth v. Johnson & Johnson*, 700 F. Supp. 151, (United District Court, S.D. New York, 1988)

จำเลยได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ที่ปลอดภัยและได้ข้อสรุปว่าบรรจุภัณฑ์ข้างต้น ยังสามารถถูกเปิดได้โดยวิธีการแบบเนียนและแยบยลจนรอยเปิดนั้น บุคคลธรรมดาไม่สามารถสังเกตเห็นได้ ซึ่งพนักงานของบริษัทจำเลยได้แสดงความเห็นว่า บรรจุภัณฑ์นี้ไม่สามารถป้องกันการเปิดแล้วปิดอย่างแบบเนียนของอาชญากรมืออาชีพได้ ดังนั้น จำเลยจึงอยู่ในฐานะลำบากแต่ในขณะเดียวกันคณะกรรมการอาหารและยาได้แสดงความเห็นว่า การจัดทำบรรจุภัณฑ์ที่ปลอดภัยสมบูรณ์เป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำได้

จำเลยเองได้พยายามป้องกันการเปิดบรรจุภัณฑ์โดยมีการออกแบบที่เป็นทางเลือกอื่น ๆ อีก 3 แบบ นอกเหนือจากการออกแบบที่กำหนดโดยคณะกรรมการอาหารและยาตามอนุบัญญัติว่าด้วยบรรจุภัณฑ์ปี ค.ศ.1982 แล้ว ศาลเห็นว่า ประเด็นนี้เป็นประเด็นกฎหมายซึ่งต้องวิเคราะห์โดยการนำหลักการวิเคราะห์แบบความเสี่ยง – ประโยชน์ (Risk-Utillity Analysis) มาใช้พิจารณาประกอบการตัดสินใจ ซึ่งศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่า บรรจุภัณฑ์ของจำเลยมิได้เป็นบรรจุภัณฑ์ที่ไม่ปลอดภัย นอกเหนือจากเหตุผลนี้แล้ว ศาลเห็นว่า โจทก์ไม่สามารถแสดงหลักฐานให้ศาลเห็นว่า มีอะไรที่จำเลยสามารถทำได้เพื่อทำให้บรรจุภัณฑ์นี้มีความปลอดภัยสูงขึ้นกว่าระดับนี้ได้อีก หากยังมีวิธีการบรรจุสินค้านี้ให้สามารถป้องกันการเปิดโดยประสงค์ร้ายได้ โจทก์ก็ไม่ได้นำสืบให้ศาลเห็น ดังนั้น ศาลเห็นว่า ข้อสมมติฐานที่สำคัญที่สุด คือ ไม่มีบรรจุภัณฑ์ใดที่อ้างได้ว่า สามารถป้องกันคนร้ายเปิดได้โดยเมื่อถูกเปิดแล้ว บุคคลทั่วไปสามารถสังเกตเห็นได้เสมอว่าสินค้าถูกเปิดแล้ว

คำพิพากษา ศาลเห็นว่า ในกรณีนี้บรรจุภัณฑ์ไม่ได้มีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากบรรจุภัณฑ์ (A Defect in Packaging) ตามที่โจทก์ฟ้อง จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดต่อการเสียชีวิตของนางสาว Diane Dlsroth

4) ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากไม่มีคำเตือนหรือเตือนผู้ใช้ไม่เพียงพอ (Defect in Warning, Failure to Warn)

สินค้าบางชนิดเป็นสินค้าที่มีภัยอันตรายอยู่ในตัว (Inherently Dangerous) และผู้ผลิตไม่สามารถผลิตให้สินค้าดังกล่าวปลอดภัยสูงขึ้นได้อีก โดยที่สินค้าดังกล่าวยังสามารถทำงานได้ตามเป้าหมาย ตัวอย่างเช่น ยารักษาโรคที่มีประโยชน์มากบางชนิด ซึ่งย่อมมีผลข้างเคียงก่อให้เกิดภูมิแพ้ และผลเสียอื่น ๆ แก่ผู้ใช้ เครื่องจักรและเครื่องใช้บางชนิดที่มีประโยชน์แต่มีชิ้นส่วนที่อาจก่ออันตรายได้ เนื่องจากเป็นชิ้นส่วนที่เคลื่อนไหวอยู่ในเครื่องจักร แต่หากถอดชิ้นส่วนที่อาจก่ออันตรายออกมาเครื่องจักรก็จะทำงานไม่ได้ ดังนั้น ผู้ผลิตหรือผู้ขายสินค้านั้น จึงมีหน้าที่ต้องเตือนผู้ใช้เกี่ยวกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ การเตือนที่เหมาะสม ชัดเจนจะทำให้ผู้ผลิตสินค้าและบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในห่วงโซ่ของการจัดกระจายสินค้าไม่ต้องรับผิดชอบอย่างเคร่งครัด ในความเสียหายที่เกิดขึ้น หากไม่มีการเตือนหรือเตือนไม่เพียงพอ กฎหมายจะถือว่าสินค้ามีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากไม่เตือนหรือเตือนไม่เพียงพอ (Defect in Warning หรือ Failure to Warn) ซึ่งนำไปสู่ความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด

คำพิพากษาต่อไปนี้ ศาลพิพากษาว่ามีการเตือนไม่เพียงพอ

(1) คดี Nowak v. Faberge USA, Inc. (1994)⁹⁴

⁹⁴ Nowak v. Faberge USA, Inc., 32 F.3d 755, (United States Court of Appeals, Third Circuit, 1994)

ข้อเท็จจริง บริษัท Faberge USA ผลิตสินค้าชื่อ Aqua Net ซึ่งเป็นสเปรย์ฉีดผมโดยบรรจุในกระป๋องสเปรย์ที่ผู้ใช้ต้องใช้แรงกดแล้วกระป๋องสเปรย์แบบแอโรโซล (Aerosol) ดังกล่าว จะฉีดละอองสเปรย์ออกมา นอกจากสารเคมีที่มีคุณสมบัติจัดแต่งทรงผมแล้ว ยังมีบิวเทน (Butane) และโพรเพน (Propane) ซึ่งเป็นสารเคมีใช้ขับเคลื่อนและแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นสารทำลายล้าง ทั้งแอลกอฮอล์ โพรเพน และบิวเทน มีคุณสมบัติติดไฟง่ายมาก ที่กระป๋อง Aqua Net มีฉลากเตือนพิมพ์ติดอยู่ด้านหลังกระป๋องว่า “ห้ามเจาะ (Do Not Puncture)” และ “ห้ามใช้ใกล้ไฟหรือเปลวไฟ” (Do Not Use Near Fire or Flame)

Alison Nowak เป็นเด็กสาวอายุ 14 ปี ซึ่งเพิ่งซื้อ Aqua Net มาหนึ่งกระป๋อง พยายามที่จะฉีดสเปรย์เพื่อจัดแต่งทรงผม แต่วาล์วในกระป๋องเกิดเสียหายทำให้ฉีดสเปรย์ไม่ออก ดังนั้น Alison จึงใช้ที่เปิดกระป๋องเจาะกระป๋องสเปรย์ โดยตั้งใจว่าเมื่อเปิดกระป๋องได้แล้วก็จะเอาสเปรย์ออกมาใส่กระป๋องเปล่าแล้วใช้ Alison ยืนอยู่ในห้องครัวขณะที่ใช้ “ที่เปิดกระป๋อง” เจาะกระป๋องสเปรย์ ซึ่งในห้องครัวมีเตาทำความร้อนด้วยก๊าซธรรมชาติตั้งอยู่ เมื่อเจาะกระป๋องก็มีควันสีขาวพุ่งออกมาจากกระป๋องสเปรย์จำนวนมาก และเมื่อควันสีขาวลอยเข้าไปใกล้เตาก๊าซก็ติดไฟทันที ทำให้ไฟคลอก Alison มากกว่า 20% ของร่างกาย ทำให้ต่อมาหลังจากออกจากโรงพยาบาลแล้วก็กลายเป็นคนรูปร่างไม่ปกติ Alison จึงได้นำคดีมาฟ้องบริษัท Faberge โดยอ้างว่าบริษัท Faberge ต้องรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากจำเลยไม่เตือนโจทก์ให้ทราบว่ามี Aqua Net เป็นสินค้าที่ติดไฟได้ง่าย คณะลูกขุนตัดสินให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทน จำนวน 1.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ให้แก่โจทก์ จำเลยอุทธรณ์

ประเด็นกฎหมาย จำเลยมีคำเตือนผู้ใช้เพียงพอหรือไม่ว่าสินค้า Aqua Net ติดไฟง่าย

คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ (ภาค 3) ผู้พิพากษา Routh ตัดสินว่า ภายใต้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดโดยเคร่งครัดของมลรัฐเพนซิลวาเนีย สินค้ามีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการเตือน เกี่ยวกับการใช้สินค้านั้น และการออกแบบสินค้านั้น ศาลอาจถือว่าสินค้านั้นไม่ปลอดภัย (Defective) ถ้าสินค้านั้นถูกจัดจำหน่ายโดยไม่มีการเตือนที่เพียงพอแก่ผู้ใช้ปลายทาง (Ultimate User) เกี่ยวกับความไม่ปลอดภัยที่มีอยู่ในตัวสินค้านั้น (Inherent Dangers) ศาลอุทธรณ์เห็นว่า ศาลชั้นต้นได้ส่งประเด็นเรื่องความเสี่ยง – ประโยชน์ (Risk – Utility) ให้คณะลูกขุนตัดสินและคณะลูกขุนตัดสินแล้วว่า สินค้าดังกล่าวไม่ปลอดภัย (Defective)

ศาลอุทธรณ์ยืนตามคำตัดสินของศาลชั้นต้นที่ได้พิพากษาว่า จำเลยมีคำเตือนไม่เพียงพอ เกี่ยวกับการติดไฟง่ายของสินค้านั้น ดังนั้น จำเลยจึงต้องรับผิดโดยเคร่งครัดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่โจทก์

ในปัจจุบัน Section 402A of the Restatement (Third) of Torts ปี ค.ศ.1997 ได้ให้นิยามเกี่ยวกับความไม่ปลอดภัยเนื่องจากคำเตือนไม่เพียงพอว่า

“สินค้ามีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากคำสั่ง หรือคำเตือนไม่เพียงพอ ในกรณีที่ความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้น สามารถคาดเห็นได้ และสามารถถูกลดหรือหลีกเลี่ยงได้โดยการจัดทำคำสั่งหรือคำเตือนที่เหมาะสม โดยผู้ขาย หรือผู้จัดจำหน่าย หรือบุคคลใดที่อยู่ในห่วงโซ่ของระบบการจัดจำหน่าย และในกรณีที่การยกเว้นการเตือนจะทำให้สินค้าไม่ปลอดภัยโดยไม่สมควร”⁹⁵

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้ผู้ขายสินค้าใช้แล้วต้องรับผิดชอบหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดโดยยึดตามหลักคำพิพากษาคดี JAMES A. PETERSON et al., Appellees, v. LOU BACHRODT CHEVROLET COMPANY, Appellant ⁹⁶ เป็นคดีที่เกิดขึ้นในมลรัฐ อิลลินอยส์ ซึ่งข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น คือ เด็กสองคนถูกรถยนต์ยี่ห้อ Chevrolet ใช้แล้ว โดยผู้จำหน่ายรถยนต์ใช้แล้วขณะที่เดินทางกลับบ้านจากโรงเรียน เด็กคนหนึ่งเสียชีวิต อีกคนหนึ่งต้องสูญเสียขา ผู้ปกครองของเด็กทั้งสองคน ยื่นฟ้องคดีต่อศาลเพื่อเรียกค่าเสียหาย ค่าสินไหมทดแทน จากผู้ซื้รถและผู้แทนจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้ว ด้วยเหตุว่า ผู้ประกอบการรถใช้แล้วเพิกเฉยต่อการซ่อมแซมมาตรฐานที่ควรทำก่อนการขายรถแก่ผู้บริโภค เนื่องจากระบบเบรกของรถยนต์มีปัญหา ก่อนที่รถยนต์จะถูกขาย ข้อกล่าวหาของโจทก์ที่เป็นปกครองมีการนำหลักกฎหมายความรับผิดเด็ดขาด มาปรับเข้ากับ ข้อเท็จจริงที่ฟ้องคดี

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องจำเลยทั้งสองในส่วนของข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดเด็ดขาด แต่ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นให้จำเลยทั้งสองต้องรับผิดชอบตามกฎหมายความรับผิดเด็ดขาด ท้ายที่สุดคดีมีการต่อสู้โต้แย้งจนถึงชั้นฎีกาของคู่ความทั้งสองฝ่าย โดยมีนัยยะสำคัญว่า หลักความรับผิดเด็ดขาด ควรนำไปปรับใช้กับ ผู้แทนจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้วหรือไม่

ศาลฎีกาได้ให้ความเห็นในคำพิพากษาว่า หลักความรับผิดเด็ดขาด ไม่ควรนำไปปรับใช้กับ ผู้แทนจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้ว เนื่องจากเป็นบุคคลที่อยู่นอกห่วงโซ่ของสายการผลิต และการตลาด หากมีการนำหลักดังกล่าว เพื่อไปปรับใช้กับจำเลยในคดี จำเลยจะได้รับผลกระทบให้

⁹⁵ Section 402A of the Restatement (Third) of Torts (1997) นิยามว่า

“A Product : is defective because of inadequate instructions or warnings when the foreseeable risks of harm posed by the product could have been reduced or avoided by the provision of reasonable instructions or warnings by the seller or other distributor, or a predecessor in the commercial chain or distribution, and the omission of the instructions or warnings renders the product not reasonably safe”

⁹⁶ JAMES A. PETERSON et al., Appellees, v. LOU BACHRODT CHEVROLET COMPANY, (Supreme Court of Illinois, 1975), Retrieved December 20, 2019 from <http://via.library.depaul.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2660&context=law-review>

กลายเป็นผู้รับประกันต่อข้อบกพร่องของรถยนต์ที่มีอยู่ หลังจากห่วงโซ่การผลิตรถยนต์เป็นต้นจากโรงงานประกอบรถยนต์ได้เสร็จสิ้นลงแล้ว และ รถยนต์ได้ถูกจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค เพื่อใช้งานเป็นทอดๆจากผู้บริโภคแรก และ ผู้ใช้รถในลำดับถัดมาแล้ว

ในอีกแนวคิดหนึ่งของคดีในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ คดี *Realmuto v Straub Motor*⁹⁷ ผู้จำหน่ายรถยนต์ใช้แล้ว ได้มีการถอดอุปกรณ์คาบูเรเตอร์ออกจากรถยนต์เพื่อซ่อมแซมก่อนขาย เนื่องจากเครื่องยนต์มีอาการเดินไม่เรียบ รอบเครื่องยนต์ไม่คงที่ อุปกรณ์ดังกล่าวทำหน้าที่ควบคุมและส่งจ่ายน้ำมันเชื้อเพลิงตามปริมาณอากาศที่ไหลเข้าเครื่องยนต์ โดยจะทำงานร่วมกับวาล์วปีกผีเสื้อ เมื่อผู้ขับขี่เหยียบแป้นคันเร่งของรถยนต์ลึกลงไป วาล์วผีเสื้อจะเปิด ทำให้อากาศเข้ามามากขึ้น ทำให้เครื่องยนต์มีกำลัง และ รอบในการทำความเร็วเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันถ้าผู้ขับขี่ยกเท้าออกจากแป้นคันเร่ง ความเร็วของเครื่องยนต์จะต้องลดลง สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุในครั้งนี้ หลังจากผู้ซื้อได้รถมาจากผู้ขายประมาณ 1 สัปดาห์ รถยังใช้งานได้เป็นปกติ แต่หลังจากนั้นได้มีเหตุการณ์ที่โจทก์พยายามยกเท้าจากแป้นคันเร่งแล้ว แต่เครื่องยนต์ก็ไม่เกิดการตอบสนองเพื่อลดความเร็ว ทำให้รถไม่สามารถหยุดได้ เป็นเหตุให้รถไปชนกับแบรีเออร์อย่างแรง การตรวจสอบซากรถของผู้ซื้อภายหลังเปิดเผยว่าอุปกรณ์เชื่อมโยงระหว่างคันเร่ง – คาบูเรเตอร์นั้นงอผิดรูปทำให้ตำแหน่งคันเร่งไม่คืนสู่สถานะปกติของมัน และ สปริงที่ออกแบบมาเพื่อให้คันเร่งกลับไปยังตำแหน่งเดิมหายไป และ ในขณะเดียวกันที่ยกคันเร่งก็วาล์วไอดีคาบูเรเตอร์ต้องปิด เพื่อไม่ให้วาล์วปีกผีเสื้อทำงาน

คดีมีการต่อสู้กันจนถึงศาลฎีกาแห่งมลรัฐ โดยในคดีนี้ศาลได้วางหลักข้อกฎหมายที่สำคัญว่า ผู้แทนจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้วต้องรับผิดชอบตามหลักกฎหมายความรับผิดชอบเด็ดขาดด้วยเหตุที่อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเป็นสาเหตุจากงานซ่อมที่บกพร่อง การประกอบที่บกพร่องของอุปกรณ์ที่ทำงานเชื่อมโยงกัน รวมถึงอะไหล่ทดแทนที่เปลี่ยนลงในรถคันเกิดเหตุ งานซ่อมประกอบดังกล่าวถูกทำขึ้นโดยผู้ประกอบการใช้แล้ว ก่อนที่รถยนต์จะถูกขายให้ผู้บริโภค จึงชอบแล้วที่ควรกำหนดหลักความรับผิดชอบเพื่อบังคับใช้กับผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วในกรณีนี้

3.1.3 หลัก *res ipsa loquitur* กับภาระการพิสูจน์ของโจทก์

ในคดี *Escola* (ปี ค.ศ.1944) ผู้พิพากษา Traynor ได้นำหลัก *res ipsa loquitur* มาใช้เพื่อทำให้ภาระการพิสูจน์ของโจทก์ลดลง แทนที่โจทก์จะต้องมีภาระพิสูจน์ว่า จำเลยประมาทเลินเล่อ โจทก์มีภาระพิสูจน์เพียงว่า สินค้าที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุไม่น่าปลอดภัยนั้นไม่ปลอดภัย (Defective) มีทั้งหมด 4 ประเภทใหญ่ ๆ ดังที่ได้เห็นมาแล้ว คือ สินค้าไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต (Manufacturing Defect) สินค้าไม่ปลอดภัย เนื่องจากการออกแบบ (Defective Design) สินค้าไม่

⁹⁷ *Realmuto v Straub Motor*, (The Supreme Court of New Jersey, 1974), Retrieved December 20, 2019 from <https://www.chamberlitigation.com/sites/default/files/cases/files/19191919/U.S.%20Chamber%20Amicus%20Brief%20--%20Whelan%20v.%20Ford%20Motor%20Co.%20%.28New%20Jersey%20Supreme%20Court%29.PDF>

ปลอดภัยเนื่องจากการบรรจุภัณฑ์ (Defective Packaging) และสินค้าไม่ปลอดภัย เนื่องจากไม่มีคำเตือนหรือคำเตือนไม่เพียงพอ (Failure To Warn, Defective Warning)

ศาลในประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้โจทก์ต้องนำเสนอข้อพิสูจน์ว่า สินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกาย หรือทรัพย์สินของโจทก์เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยอย่างใดอย่างหนึ่งใน 4 ประเภท ที่กล่าวมาข้างต้น โดยมีคำพิพากษากำหนดหน้าที่นำเสนอข้อพิสูจน์ในระดับดังกล่าวแก่โจทก์ ดังนี้

(1) คดี Prentis v. Yale Mfg. Co. (1984)⁹⁸

ภาวะพิสูจน์ ผู้พิพากษา Boyle ได้ตัดสินว่า โจทก์มีหน้าที่ที่จะต้องนำเสนอข้อพิสูจน์ว่าสินค้าไม่ปลอดภัย (Defective) ในกรณีที่สินค้าไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิตนั้น การตัดสินว่าสินค้าไม่ปลอดภัยจริงหรือไม่ ย่อมเป็นประเด็นที่ง่าย เพราะเพียงการเปรียบเทียบสินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายกับมาตรฐานสินค้าของผู้ผลิตก็สามารถตัดสินได้ แต่การตัดสินว่า สินค้าไม่ปลอดภัย เนื่องจากการออกแบบไม่ปลอดภัยย่อมมีปัญหาในการตัดสิน ศาลจึงใช้ Risk – Utility Test (ความเสี่ยง-ประโยชน์) มาตัดสิน กล่าวคือ ต้องพิจารณาพฤติกรรมของผู้ผลิตสินค้าว่าเป็นพฤติกรรมที่สมเหตุสมผลหรือไม่ แทนที่จะให้คณะลูกขุนพิจารณาลักษณะทางกายภาพ และคุณสมบัติของสินค้านั้น การพิจารณาพฤติกรรมของผู้ผลิตมีความเหมาะสมเพราะเหตุผลดังนี้ 1) การออกแบบที่ไม่ปลอดภัยเกิดจากการที่ผู้ผลิตที่เจตนาที่จะออกแบบเช่นนั้น ดังนั้น โจทก์จึงสามารถที่จะทราบเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเจตนาที่จะออกแบบเช่นนั้น ของผู้ผลิตได้ 2) การใช้มาตรฐานประมาทเลินเล่อย่อมเป็นการสนับสนุนให้ผู้ผลิตที่มีความระมัดระวังมีแรงจูงใจที่จะออกแบบสินค้าปลอดภัยยิ่งขึ้นไปอีก 3) การใช้เกณฑ์ที่สูงในเรื่องการออกแบบที่ไม่ปลอดภัย เพราะคณะลูกขุนต้องตัดสินว่า กระบวนการผลิตสินค้านั้น ทั้งหมด (The Entire Product Line) มีความปลอดภัย และ 4) มาตรฐาน “ประมาทเลินเล่อ” นำมาซึ่งความยุติธรรม เพราะผู้ผลิตสินค้าไม่ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้ใช้ที่ประมาทเลินเล่อ ดังนั้น ทฤษฎีประมาทเลินเล่อ (Negligence Theory) จึงเท่ากับทฤษฎีการประกันคุณภาพของสินค้าโดยปริยาย เพราะทั้งสองกรณี โจทก์ต้องนำเสนอข้อพิสูจน์เหมือนกันทุกประการว่า ผู้ผลิตสินค้าไม่ได้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอในกระบวนการออกแบบผลิตสินค้าเพื่อให้สินค้าปลอดภัยทั้งที่คาดเห็นได้ว่า อาจเกิดอันตรายอะไรขึ้นได้ในการใช้สินค้านั้น

(2) คดี O'Brien v. Muskin Corp. (1983)⁹⁹

ข้อเท็จจริง Gary O'Brien (โจทก์) ได้รับความเจ็บเมื่อกะโดดลงสระน้ำขนาดเล็กที่สร้างบนสนามหญ้าของเพื่อนบ้าน สระว่ายน้ำดังกล่าวลึก 4 ฟุต และขอบนอกของสระเขียนว่า “ห้ามกระโดดโดยใช้ด้านศีรษะลง (Do Not Dive)” โจทก์ได้กระโดดจากโรงเก็บรถสูงประมาณ 8 ฟุต ซึ่งอยู่ติดสระ โดยมีมือทั้งสองข้างแตะพื้นสระแล้วลื่นไถลออกไปข้าง ๆ ศีรษะจึงกระแทกพื้นสระน้ำ โจทก์นำคดีมาฟ้องว่า จำเลย (บริษัท Muskin Corp.) ซึ่งเป็นผู้ผลิต ผลิตสินค้า (สระว่ายน้ำ) ที่ไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบ (Design defect) และไม่มีคำเตือนที่เพียงพอ ศาลชั้นต้นไม่ได้กำหนดประเด็นข้อเท็จจริงว่า การที่ผู้ผลิตใช้แผ่นพลาสติกผลิตเป็นพื้นสระน้ำ (ซึ่งทำให้ลื่น) เป็นการ

⁹⁸ Prentis v. Yale Mfg. Co. อ้างถึงใน วีรยา งามนิล, *เรื่องเดิม*, หน้า 49.

⁹⁹ O'Brien v. Muskin Corp., 94 N.J.169, (N.J. 1983)

ออกแบบที่ผิดพลาดหรือไม่ แต่กำหนดให้คณะลูกขุนตัดสินประเด็นข้อเท็จจริงที่ว่า ค่าเตือนเพียงพอหรือไม่

ประเด็นกฎหมาย โจทก์มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยประมาทเลินเล่อโดยใช้การวิเคราะห์แบบความเสี่ยง – ประโยชน์ (A Risk – Utility Analysis)

คำพิพากษา ผู้พิพากษา Pollock ตัดสินว่า โจทก์มีหน้าที่ต้องนำเสนอพิสูจน์ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบ (Design Defect) ในการพิสูจน์ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยมีหลายวิธี วิธีหนึ่งคือ วิธีที่เรียกว่า “การคาดหวังของผู้บริโภค (The Consumer Expectation Test)” คือสินค้าใช้ประโยชน์ได้ไม่ปลอดภัย ถือว่าเป็นการขัดกับวิธีวัดข้างต้น แต่ในกรณีนี้สรวยน้ำใช้ประโยชน์ได้อย่างปลอดภัย เพราะสามารถช่วยน้ำได้โดยปลอดภัย จึงไม่สามารถนำมาใช้พิจารณาได้ว่า สรวยน้ำนี้เป็นสินค้าไม่ปลอดภัยหรือไม่ ดังนั้น จึงต้องนำวิธีการวิเคราะห์ที่เรียกว่า การวิเคราะห์ความเสี่ยง – ประโยชน์ ซึ่งจะเหมาะสมกว่า ปัจจัยที่ต้องนำมาใช้ในการวิเคราะห์ความเสี่ยง – ประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์ของสินค้า ความเป็นไปได้ที่สินค้าจะก่อให้เกิดความเสียหาย การมีสินค้าอื่นทดแทน ซึ่งปลอดภัยกว่า ความเป็นไปได้ที่ผู้ผลิตจะกำจัดปัจจัยที่อาจก่ออันตราย และต้นทุนเกี่ยวกับการกำจัดปัจจัยดังกล่าว ความสามารถของผู้ใช้ที่จะหลีกเลี่ยงอันตรายได้โดยใช้ความระมัดระวังตามสมควร ความสามารถคาดเห็นอันตรายที่มีอยู่ในตัวสินค้าได้ของผู้ใช้และการหลีกเลี่ยงอันตรายดังกล่าว ความเป็นไปได้ที่ผู้ผลิตจะกระจายความเสี่ยงโดยการตั้งราคาสินค้าให้สูงขึ้นหรือซื้อประกันภัย ดังนั้น โจทก์มีหน้าที่ต้องนำเสนอพิสูจน์ปัจจัยที่กล่าวมา เพื่อพิสูจน์ให้ได้ในชั้นต้น (A Prima Facie Case) ว่าสินค้าไม่ปลอดภัย หลังจากนั้น จำเลยจึงมีหน้าที่นำเสนอพิสูจน์หักล้างโดยอาศัยหลักฐานที่เป็นหลักฐานแสดงความก้าวหน้าที่สุดของเทคโนโลยี (State-of-The-Art Technology) ว่าผู้ผลิตออกแบบสินค้าโดยใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าที่สุด และใช้วัตถุดิบที่ก้าวหน้าที่สุดทรงเทคโนโลยีแล้ว รวมปัจจัยอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นว่า จำเลยใช้ความระมัดระวังอย่างเต็มที่ ในคดีนี้ ศาลชั้นต้นควรกำหนดให้คณะลูกขุนพิจารณาว่า ขนาดความกว้าง x ยาวของสรวยน้ำ ความลื่นของพื้นสรวยน้ำมีความเสี่ยงมากกว่าประโยชน์ของสรวยน้ำ ซึ่งทำให้น่าไปสู่อันตรายว่า สรวยน้ำมีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบหรือไม่ (A Defect)

สรุปและวิเคราะห์ โดยทั่วไปแล้ว นักกฎหมายภาคพื้นยุโรปเห็นว่า การนำหลัก Risk-Utility มาใช้พิจารณาว่าสินค้าปลอดภัยหรือไม่ คือ การนำหลักประมาทเลินเล่อมาใช้แทนหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดนั่นเอง ภาระการพิสูจน์ของโจทก์จึงสูงขึ้น

ส่วนในคดี O'Brien v. Muskin Corp. ต้นเหตุของอุบัติเหตุน่าจะเกิดจากโจทก์เกือบทั้งหมด เพราะสรวยน้ำที่ตื้นเพียง 4 ฟุตนั้น ผู้ใช้ไม่ควรที่จะกระโดดน้ำโดยการเอาหัวลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากความสูงถึงแปดฟุตเป็นอันตราย

3.1.4 ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการลงโทษ (Punitive Damage)

ค่าสินไหมในเชิงลงโทษ (Punitive Damages) เป็นสถาบันทางกฎหมาย (Legal Institution) ในระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี เป็นสถาบันที่เริ่มต้นในประเทศอังกฤษ ต่อมาประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับสถานบันนี้เข้าไป ในปัจจุบัน ศาลในประเทศอังกฤษเองมีคำพิพากษาที่สั่งให้มีการจ่ายค่าสินไหมในเชิงลงโทษน้อยมาก ยกเว้นกรณีที่ร้ายแรงจริง ๆ แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกา

ศาลมีคำพิพากษาให้มีการจ่ายค่าสินไหมในเชิงลงโทษค่อนข้างบ่อย นอกจากนั้นแล้ว การกำหนดจำนวนเงินค่าปรับในเชิงลงโทษจะเป็นการกำหนดโดยคณะลูกขุน (แม้ว่าศาลมีอำนาจจะปรับเปลี่ยนได้) โดยที่ค่าสินไหมในเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีเพดานว่าต้องไม่เกินกี่เท่าของความเสียหายที่แท้จริง ทำให้คณะลูกขุนกำหนดได้โดยใช้ดุลพินิจ ซึ่งบางครั้งค่าสินไหมในเชิงลงโทษสูงขึ้น 60 เท่า ของความเสียหายที่แท้จริง (ตัวอย่างเช่นในคดี Richard Grimshaw v. Ford Motor Company) ผลที่ตามมา คือ ได้เกิดวิกฤตในธุรกิจประกันวินาศภัย ในปี ค.ศ. 1985 เนื่องจากบริษัทประกันภัยไม่กล้ารับประกันความเสี่ยงในความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เนื่องจากค่าสินไหมในเชิงลงโทษมีจำนวนที่สูงมากนั่นเอง¹⁰⁰

3.1.5 บุคคลในห่วงโซ่ของระบบการจัดจำหน่ายสินค้าที่ต้องรับผิดโดยเคร่งครัด

นโยบายสาธารณะของรัฐ (Public Policy) ของประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้บุคคลทุกคนที่อยู่ในห่วงโซ่ของระบบการจัดจำหน่ายสินค้าต้องรับผิดโดยเคร่งครัดในความเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากความไม่ปลอดภัยของสินค้า ดังนั้น ผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ผู้ให้เช่า ผู้ผลิตชิ้นส่วน จึงอาจถูกฟ้องภายใต้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด โดยนโยบายสาธารณะของสภานิติบัญญัติ ต้องการให้ ผู้ผลิต ผู้ขาย ผู้ให้เช่า ไปทำประกันวินาศภัยป้องกันความเสี่ยงจากการถูกฟ้องเป็นคดีความรับผิดโดยเคร่งครัด เพื่อกระจายความเสี่ยงให้กับผู้บริโภคโดยการขึ้นราคาสินค้า

ตัวอย่างเช่น ผู้ผลิตชิ้นส่วน ซึ่งเป็นผู้ผลิตรายรถยนต์ แต่เป็นยางรถยนต์ที่ไม่ปลอดภัย และขายยางรถยนต์ให้กับผู้ผลิตรถบรรทุก ผู้ผลิตรถบรรทุกใส่ยางรถยนต์ที่ไม่ปลอดภัย เข้าไปในรถบรรทุกรุ่นใหม่ บริษัทผู้จัดจำหน่ายรถบรรทุกจำหน่ายรถบรรทุกให้กับดีลเลอร์ขายรถบรรทุก ดีลเลอร์ขายรถบรรทุกให้กับผู้ซื้อ ยางรถยนต์ก่อให้เกิดอุบัติเหตุทำให้ผู้ซื้อยางรถยนต์ก่อให้เกิดอุบัติเหตุ ทำให้ผู้ซื้อได้รับบาดเจ็บ บุคคลในห่วงโซ่ระบบจัดจำหน่าย ได้แก่ ผู้ผลิตรายรถยนต์ ผู้ผลิตรถบรรทุก ผู้จัดจำหน่าย และดีลเลอร์ถูกฟ้องให้รับผิดได้

3.1.6 ระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว

สำนักงานคณะกรรมการการค้าของสหรัฐอเมริกา (The Federal Trade Commission) ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งขององค์กรคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐอเมริกา ได้พิจารณาเห็นความสำคัญ ความเดือดร้อนของผู้บริโภคในเรื่องที่เกี่ยวกับรถยนต์ใช้แล้ว จึงได้ออกระเบียบออกมาใช้เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1998 เรียกว่า “A Dealer’s Guide to the Used Car Rule” หรือ “ระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว” ซึ่งมีผลให้ผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วทุกรายต้องปฏิบัติตามดังต่อไปนี้

- 1) ขอบเขตของระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว

¹⁰⁰ Fumio Nagase, SEIZOUBUTSU SEKININ HOU NO KAISETSU (คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย), 2002, p. 80. อ้างถึงใน วีรียา งามนิล, *เรื่องเดิม*, หน้า 58.

ผู้ประกอบการธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วที่อยู่ในบังคับต้องปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติ สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว คือ

(1) ผู้ที่ทำการจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้ว จำนวนตั้งแต่ 5 คันขึ้นไป ภายในรอบระยะเวลา 12 เดือน

(2) บริษัทการประมูลขายรถยนต์ใช้แล้วที่ทำโดยเปิดเผยและเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้าร่วมการขายทอดตลาดได้

(3) รถยนต์ที่วางขายในเต็นท์ รถยนต์ที่ฝากขาย รวมถึงรถยนต์ที่ได้มอบอำนาจให้กระทำการขาย ผู้ประกอบการธุรกิจต้องปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วเช่นกัน

ทั้งนี้ ระเบียบดังกล่าวไม่ใช้บังคับกับธนาคารและสถาบันการเงินในฐานะที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจ ในขณะที่ซื้อรถยนต์หรือจำหน่ายให้แก่พนักงานของตนเองหรือบุคคลภายนอก ระเบียบปฏิบัติดังกล่าวนี้ใช้บังคับกับทุกมลรัฐในสหรัฐอเมริกา สารสำคัญของระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติได้ระบุถึงข้อกำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจต้องจัดทำเอกสารที่เรียกว่า “คำแนะนำผู้ซื้อ” หรือ “Buyers Guide” ซึ่งเป็นข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคเพื่อช่วยประกอบการตัดสินใจของผู้ซื้อรถยนต์ใช้แล้ว โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจต้องปิดเอกสาร “คำแนะนำผู้ซื้อ” (Buyers Guide) ไว้ในส่วนของตัวรถที่จะขาย โดยต้องปิดให้เห็นเด่นชัด ผู้ซื้อสามารถมองเห็นได้โดยง่าย นอกจากนั้น ยังระบุให้ผู้ขายต้องจัดเตรียมข้อมูลรายละเอียดของชิ้นส่วนอุปกรณ์ของรถยนต์ที่ผู้ขายจะรับผิดชอบ (Checklist)

สารสำคัญของระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการการค้าดังกล่าว จะเห็นได้ว่า เป็นการกำหนดหน้าที่ของผู้ประกอบการธุรกิจในการจัดเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องให้พร้อมก่อนการขายรถยนต์ ถ้าผู้ประกอบการจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้วโดยไม่ได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าวนี้ ต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย

ข้อยกเว้นที่ไม่อยู่ในบังคับของระเบียบนี้¹⁰¹ ได้แก่

รถจักรยานยนต์ (Motorcycles)

พาหนะอื่นใดที่ขายเป็นเศษเหล็ก ชิ้นส่วนอะไหล่ โดยที่ผู้ประกอบการได้ขอ อนุญาตต่อหน่วยราชการประจำรัฐเรียบร้อยแล้ว (Any Vehicle Sold for Scrap or Parts)

เครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร (Agricultural Equipment)

2) คำแนะนำผู้ซื้อ

ในระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วกำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจต้องจัดเตรียม คำแนะนำผู้ซื้อ (Buyers Guide) ให้พร้อมก่อนที่จะเปิดดำเนินการขายรถใช้แล้ว เอกสารคำแนะนำผู้ซื้อ¹⁰¹ เป็นข้อกำหนดที่สำนักงานคณะกรรมการการค้าของ

¹⁰¹ The Federal Trade Commission’s Used Car Rule, **Dealer’s Guide to the Used Car Rule in USA**. อ้างถึงใน วิริยา งามนิล, *เรื่องเดิม*, หน้า 85.

สหรัฐอเมริกา (The Federal Trade Commission หรือ FTC) กำหนดขึ้น นับเป็นส่วนหนึ่งของการคุ้มครองผู้บริโภค ไม่ให้ถูกผู้ขายเอาเปรียบก่อนทำการตัดสินใจซื้อรถยนต์ใช้แล้ว ถ้าหากผู้ซื้อได้ศึกษาหรืออ่านข้อความให้ละเอียด จะเห็นว่าผู้ซื้อจะได้รับการคุ้มครองที่ดี ปัญหาจะไม่เกิดขึ้นในภายหลัง ระเบียบดังกล่าวกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดทำคำแนะนำผู้ซื้อไว้หลายประการ ดังที่กล่าวในรายละเอียด

คำแนะนำผู้ซื้อ คือ เอกสารที่เป็นข้อมูลที่สำคัญอันเป็นประโยชน์ต่อผู้ซื้อ เพื่อแจ้งให้ผู้ซื้อทราบถึงประเด็นสำคัญของรถยนต์ใช้แล้วในแต่ละคันและให้ข้อมูล

(1) ระบุว่ารถยนต์ใช้แล้วคันที่ผู้ซื้อจะซื้อนั้น เป็นการขายในลักษณะ “ขายตามสภาพ” (As is) หมายถึง การขายแบบไม่มีการประกันใดๆ หลังจากซื้อไปแล้ว หรือเป็นการขายให้แบบมีการรับประกัน (Warranty)

(2) การซื้อรถยนต์ใช้แล้วแบบมีการรับประกัน ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องระบุสัดส่วนที่ผู้ขายพึงต้องรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายในการซ่อมหลังจากที่ได้ซื้อไปแล้ว

(3) คำแนะนำผู้ซื้อ เตือนให้ผู้ซื้อทราบว่า “ข้อสัญญาปากเปล่าหรือสัญญาด้วยวาจา” (Verbal Promises) เป็นเรื่องยากที่จะใช้บังคับกันได้

(4) คำแนะนำผู้ซื้อ เตือนให้ผู้ซื้อพึงระลึกเสมอว่า ถ้าผู้ขายให้คำสัญญาใดๆ ขอให้ผู้ขายจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเสมอ (Promises in Writing)

(5) ผู้ซื้อควรจะได้รับรักษาคำแนะนำผู้ซื้อไว้ เพราะคำแนะนำผู้ซื้อนี้ก่อนจะมีการซื้อขายเป็นเพียง “เอกสารธรรมดา” แต่เมื่อมีการซื้อขายเกิดขึ้นและผู้ขาย (Dealer) ได้ลงชื่อไว้ในตอนท้ายของเอกสารแล้ว ถือว่าคำแนะนำผู้ซื้อเป็น “สัญญา” ฉะนั้นผู้ซื้อควรต้องเก็บรักษาคำแนะนำผู้ซื้อไว้ เพื่อที่จะได้ประโยชน์ เป็นหลักฐานอ้างอิงในสัญญาต่อไป

(6) คำแนะนำผู้ซื้อจะให้คำเตือนแก่ผู้ซื้อก่อนการตัดสินใจซื้อว่า ผู้ซื้อควรให้ความสนใจเกี่ยวกับระบบไฟฟ้าและระบบเครื่องยนต์ (Mechanical and Electrical Systems) รวมถึงปัญหาหลักบางประการที่ผู้ซื้อควรให้ความระมัดระวัง

(7) แนะนำให้ผู้ซื้อควรขอให้มีการนำรถยนต์ไปตรวจสภาพรถยนต์จากช่างอิสระ (Independent Mechanic) ก่อนที่จะทำการซื้อขายเสียก่อน การตรวจสอบสภาพรถยนต์นี้ จะทำให้ผู้ซื้อได้ซื้อรถยนต์ด้วยความมั่นใจ

เอกสาร “คำแนะนำผู้ซื้อ” หรือ Buyers Guide เป็นเอกสารที่สำนักงานคณะกรรมการการค้ำสหรัฐอเมริกา กำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค โดยกำหนดผู้ขายหรือผู้ประกอบธุรกิจจะต้องจัดเตรียมเอกสารนี้ไว้ให้พร้อม โดยบังคับให้รถยนต์ทุกคันที่จะนำออกมาขายได้จะต้องมีเอกสาร “คำแนะนำผู้ซื้อ” นี้ปิดไว้ให้ผู้ซื้อเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น ปิดไว้ที่กระจกด้านหน้า หรือส่วนอื่นใดของรถยนต์ก็ได้ แต่ทั้งนี้ผู้ซื้อต้องเห็นได้โดยชัดเจน ในกรณีนี้ ระเบียบดังกล่าวยอมให้ผู้ประกอบธุรกิจเคลื่อนย้ายคำแนะนำผู้ซื้อได้เมื่อลูกค้าหรือผู้ซื้อรถยนต์ได้นำรถยนต์ออกไปทดลองขับ ภายหลังจากที่ได้ทดลองขับเรียบร้อยแล้วจะต้องนำ “คำแนะนำผู้ซื้อ” ปิดไว้ให้เห็นชัดเจนเช่นเดิม หากไม่ปฏิบัติตามถือว่ามีความผิด ต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย

นอกจากนั้น สำนักงานคณะกรรมการการค้ำของสหรัฐอเมริกา ได้มีการอธิบายวิธีการรอกเกี่ยวกับคู่มือผู้ซื้อไว้โดยละเอียด เพื่อแนะนำให้ผู้ประกอบธุรกิจปฏิบัติตามระเบียบได้

ถูกต้อง กล่าวคือใน คำแนะนำผู้ซื้อ¹⁰² ที่เป็นเอกสารซึ่งคณะกรรมการการค้าของสหรัฐอเมริกา (The Federal Trade Commission หรือ FTC) กำหนดให้ปิดแจ้งคำแนะนำผู้ซื้อไว้ที่รถยนต์ใช้แล้วที่จอดจำหน่ายอยู่นั้น มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

- 1) ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับรถยนต์ใช้แล้ว คือ ชื่อ ชนิดรถยนต์ รุ่น ปีที่ผลิต และ รหัสหมายเลขตัวถัง ที่ผู้ประกอบการธุรกิจจำต้องระบุให้ผู้ซื้อทราบโดยชัดเจน
- 2) ระบุถึงความรับผิดชอบของผู้ประกอบการธุรกิจว่าเป็นการรับประกันลักษณะใด ซึ่งใน คำแนะนำผู้ซื้อจะมีความรับผิดชอบของผู้ประกอบการธุรกิจใน 2 ลักษณะ คือ (1) ลักษณะความรับผิดชอบที่ เรียกว่า As is คือเป็นการซื้อขายกันตามสภาพที่เห็น การซื้อขายในลักษณะนี้ไม่มีการรับประกันความ รับผิดชอบของผู้ประกอบการธุรกิจแต่อย่างใด ผู้ซื้อจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมเอง (2) ลักษณะ ความผิดที่เรียกว่า การรับประกัน (Warranty) ทั้งนี้แยกออกได้เป็นอีก 2 ลักษณะคือ (1) การ รับประกันความรับผิดแบบจำกัดความรับผิด (Limited Warranty) ทั้งนี้ระบุลักษณะข้อจำกัดทำให้ การรับประกันในกรณีใดและระยะเวลาที่รับประกันไว้เพียงใด (2) การรับประกันความรับผิดแบบเต็ม (Full Warranty) คือ การรับประกันทุกกรณี โดยไม่มีเงื่อนไข
- 3) สัญญาการให้บริการ ระบุในเรื่องรายละเอียดเกี่ยวกับการให้บริการ ค่าใช้จ่าย และเงื่อนไขอื่นๆ ที่ผู้ขายต้องระบุให้ชัดเจนว่าจะรับผิดชอบเพียงใด
- 4) ข้อมูลรายละเอียดของผู้ประกอบการธุรกิจ ได้แก่ ชื่อ ที่อยู่ และบุคคลที่สามารถ ติดต่อได้ในกรณีที่รถยนต์มีปัญหา

3.1.7 คำแนะนำ การซื้อรถยนต์ใช้แล้ว

รัฐบาลของสหรัฐอเมริกาให้ความสนใจในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภครถยนต์ใช้แล้ว ด้วยวิธีการออกระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค ข้อแนะนำต่อไปนี้ เป็น ข้อแนะนำจากสำนักงานคณะกรรมการการค้าของสหรัฐอเมริกา (The Federal Trade Commission) ได้จัดทำเป็นคำแนะนำการซื้อรถยนต์ใช้แล้ว (Tips for Buying a Used Car) 11 ประการ ดังนี้

- 1) ผู้ซื้อควรจะได้ตรวจสอบประวัติ (Record) ในการซ่อมแซม ค่าใช้จ่ายในการ บำรุงรักษา ทำการศึกษาให้ดีว่ารถยนต์คันที่สนใจนั้น ถ้านำไปใช้จะให้ความปลอดภัยแก่ผู้ใช้พอเพียง หรือไม่ ตรวจสอบเลขไมล์บนหน้าปัดว่า จำนวนเลขไมล์ที่ปรากฏมาน้อยเพียงใด แล้วทำการศึกษา จาก “วารสารผู้บริโภค” (เกี่ยวกับรถยนต์ใช้แล้ว) หรือโดยการหาหรือจากบริการในระบบข้อมูลตาม สาย (Online) ของคอมพิวเตอร์ หรือจะโดยวิธีตรวจสอบหาราคาจาก “สมุดปกสีน้ำเงิน” (Blue Book)¹⁰³ จากนั้นก็เตรียมต่อรองราคากับผู้ขายต่อไปในขั้นตกลงซื้อขาย

ทั้งนี้ ผู้วิจัยขออธิบายเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ในการศึกษาที่เกี่ยวกับตัวเลขไมล์ (Mileage Rating) บนหน้าปัดรถยนต์ว่า การแก้ไขตัวเลขไมล์บนหน้าปัดรถยนต์นั้น ในประเทศ

¹⁰² โปรดดูตัวอย่างภาพถ่าย “Buyers Guide” ในเอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม.

¹⁰³ “Blue Book” เป็นหนังสือที่เป็นราคากลางของรถยนต์ใช้แล้ว ในประเทศสหรัฐอเมริกา.

สหรัฐอเมริกา¹⁰⁴ ถือว่า เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย จะกระทำมิได้ ยกตัวอย่างเช่น รถยนต์คันนั้นวิ่งไปแล้ว 100,000 ไมล์ แต่แก้ไขเลขไมล์ให้ปรากฏเพียง 10,000 ไมล์ เป็นต้น

2) ในกรณีซื้อรถยนต์ใช้แล้วจากผู้ประกอบธุรกิจ (Dealer) ต้องตรวจดูเอกสารคำแนะนำผู้ซื้อที่ติดไว้ที่รถด้วย เอกสารคำแนะนำผู้ซื้อนี้เป็นระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วของทางรัฐบาลสหรัฐอเมริกา (A Dealer's Guide to the Used Car Rule) ที่ผู้ประกอบธุรกิจต้องจัดทำและติดไว้ที่รถยนต์ให้เห็นเด่นชัด

3) คำสัญญาต่างๆ ที่ผู้ประกอบธุรกิจให้ไว้ด้วยวาจา ขอให้มีการบันทึกลงในเอกสารคำแนะนำผู้ซื้อ เพราะข้อความต่างๆ หรือข้อบังคับที่ปรากฏในเอกสารนั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาด้วย

4) ก่อนที่จะตกลงซื้อรถยนต์ ผู้ซื้อควรมีสิทธิที่จะขอดูสำเนาการรับประกันทรัพย์สินที่ขาย (Warranty) จากผู้ประกอบธุรกิจ (Dealer) ด้วย

5) สัญญาการประกันนั้นย่อมจะต้องครอบคลุมถึงราคาของรถยนต์ ค่าบริการพิเศษอื่นๆ และค่าแรงงาน เป็นค่าใช้จ่ายพิเศษที่แยกออกไปจากสัญญา

6) อย่าลืมสมุดบันทึกประวัติหรือบันทึกเกี่ยวกับการซ่อมบำรุงรักษารถยนต์จากเจ้าของเดิม หรือจากผู้ประกอบธุรกิจ หรืออู่ซ่อมรถที่เคยใช้บริการ

7) ขอดทดลองขับรถยนต์คันที่ซื้อเพื่อให้เกิดความมั่นใจในสถานะต่างๆ กัน อาทิ เช่น ลองขับขึ้นเนินเขา ลองขับบนทางหลวง (Highway) ทดลองระบบเบรกและการออกรถ เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารถยนต์ที่จะซื้อนั้นมีสภาพดีเพียงใด

8) รถยนต์คันที่จะซื้อนี้ผู้ซื้อควรให้ช่างผู้ชำนาญมาช่วยตรวจสอบ (Mechanic) สภาพรถด้วยว่าดีเพียงใด

9) ควรมีการตรวจสอบ “ผู้จำหน่าย หรือ ผู้ประกอบการ” (Dealer) ว่าเป็นผู้ประกอบการที่ถูกต้องตามระเบียบกฎหมายหรือไม่ โดยการสอบถามกับสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคประจำท้องถิ่นนั้นๆ (Local Consumer Protection Offices)

10) ในกรณีผู้ซื้อที่ซื้อรถยนต์ใช้แล้วแบบการซื้อขายตามสภาพ (As is) ผู้ซื้อจะต้องจ่ายเงินเองทุกอย่างต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นเมื่อนำรถไปใช้แล้ว เป็นการซื้อแบบไม่มีสัญญารับประกัน (No Warranty)

11) ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการซื้อรถยนต์ใช้แล้ว ไม่สามารถจะนำไปใช้บังคับกรณีการซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วจากเอกชนได้ (A Private Party)

นอกจากข้อแนะนำดังกล่าวนี้แล้ว สำนักงานคณะกรรมการการค้าของสหรัฐอเมริกา (The Federal Trade Commission) ได้แนะนำให้ผู้ซื้อไปศึกษาข้อแนะนำ หรือคู่มือผู้ขายหรือผู้ประกอบธุรกิจเพิ่มเติมด้วย เนื่องจากเป็นระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว

¹⁰⁴ R. Robert Rosenberg, Gordon W. Brown, **Understanding Business and Consumer Law**, (New York: Gregg Division, McGraw-Hill, 1984), p. 295. อ้างถึงใน วิริยา งามนิล, *เรื่องเดิม*, หน้า 93.

3.2 กฎหมาย Product Liability ในสหภาพยุโรป

3.2.1 สาระสำคัญของ PL Directive

PL Directive ปี ค.ศ.1985 มีสาระสำคัญดังนี้

3.2.1.1 ความหมาย สินค้า (Product)¹⁰⁵

สินค้าที่ตกอยู่ในบังคับของ PL Directive ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ทั้งหมดลาย ทั้งปวง รวมถึงที่ติดรวมเข้าไปในสังหาริมทรัพย์อื่นหรืออสังหาริมทรัพย์อื่นด้วย และให้รวมถึง กระแสไฟฟ้าด้วย

3.2.1.2 ความหมายสินค้าไม่ปลอดภัย (A Defective Product)

หมายถึง สินค้าที่ขาดความปลอดภัยซึ่งบุคคลทั่วไปคาดหวังว่ามีอยู่ โดยในการพิจารณานั้นให้นำปัจจัยทั้งปวง รวมถึงปัจจัยข้างล่างมารวมพิจารณาด้วย

- 1) ลักษณะที่สินค้านั้นถูกนำเสนอ
- 2) ลักษณะของการถูกใช้งานซึ่งสินค้านั้นถูกคาดหวังไว้
- 3) เวลาที่สินค้าถูกนำเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่าย¹⁰⁶

นักวิชาการของประเทศเยอรมันมีความเห็นว่า Article 6 (1) คือ การรับเอา “เกณฑ์ ความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer Expectation Test)” ของกฎหมาย Product Liability ของ ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปนั่นเอง¹⁰⁷ และเป็นสิ่งที่เข้าใจกันโดยปริยายว่า “สินค้าไม่ปลอดภัย (Defective Product)” ตาม Article 6 (1) หมายถึงความบกพร่อง (Defect) 3 ประการอันได้แก่

- (1) ความบกพร่องเนื่องจากการผลิต (Manufacturing Defect)
- (2) ความบกพร่องเนื่องจากการออกแบบ (Design Defect)

¹⁰⁵Article 2 ของ PL Directive บัญญัติว่า “For the purpose of this Directive, ‘product’ means all movables even if incorporated into another movable or into an immovable. ‘Product’ includes electricity.”

¹⁰⁶Article 6 (1) ของ PL Directive บัญญัติว่า “1. A product is defective when it does not provide the safety which a person is entitled to expected, taking all circumstances into account, including:

- (a) the presentation of the product;
- (b) the use to which it could reasonably be expected that the product would be put;
- (c) the time when the product was put into circulation.”

¹⁰⁷Stefan Lenze, “German Product Liability Law: between European Directives, American Restatements and common sense” In Duncan Fairgrieve, ed., **Product Liability in Comparative Perspective**, (New York: Cambridge University Press, 2005), p.100.

(3) ความบกพร่องเนื่องจากการเตือน (Warning Defect)¹⁰⁸

3.2.1.3 ความหมายผู้ผลิต (Producer)

หมายถึงบุคคลดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ผลิตสินค้าสมบูรณ์สำเร็จแล้ว (A Finished Product)
- 2) ผู้ผลิตวัตถุดิบ ผู้ผลิตชิ้นส่วน หรือบุคคลใดๆ ซึ่งติดชื่อ เครื่องหมายการค้า หรือสิ่งใดๆ ซึ่งบ่งบอกลักษณะเฉพาะว่าตนเป็นผู้ผลิต
- 3) ผู้นำเข้าสินค้าเพื่อ ขาย ให้เช่า ให้ลิสซิ่ง หรือรูปแบบการจัดจำหน่ายใดๆ
- 4) ในกรณีที่ไม่สามารถระบุผู้ผลิตสินค้าได้ให้ถือว่าผู้จัดจำหน่ายสินค้านั้นทุกคนเป็นผู้ผลิต เว้นแต่ว่าผู้จัดจำหน่ายนั้นจะแจ้งให้ผู้เสียหายทราบว่าบุคคลใดเป็นผู้ผลิตสินค้าภายในระยะเวลาพอสมควร และให้นำหลักฐานไปปรับใช้กับกรณีสินค้านำเข้า หากไม่ทราบว่าผู้นำเข้าสินค้าเป็นบุคคลใด¹⁰⁹

3.2.1.4 ความหมาย ความเสียหาย (Damage) หมายถึง

- 1) ความเสียหายเนื่องจากการเสียชีวิตหรือการได้รับการบาดเจ็บแก่ร่างกาย
- 2) การที่ทรัพย์สินถูกทำให้เสียหาย ถูกทำลายมากกว่า 500ECU (European Currency) และทรัพย์สินนั้นต้องไม่เป็นตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั่นเอง ทั้งนี้ทรัพย์สินที่ถูกทำให้เสียหายหรือถูกทำลายนั้นต้อง
 - (1) เป็นทรัพย์สินที่โดยปกติแล้วจะถูกให้หรือถูกบริโภคเป็นส่วนตัว และ

¹⁰⁸ *Ibid.*, p.101.

¹⁰⁹ Article 3 ของ PL Directive บัญญัติว่า

“1. ‘Producer’ means the manufacturer of a finished product, the producer of any raw material of the manufacturer of a component part and any person who, by putting his name, trademark of other distinguishing feature on the product, presents himself as its producer.

2. Without prejudice to the liability of the producer, any person who imports into Community a product for sale, hire, leasing or any form of distribution in the course of his business shall be deemed to be a producer within the meaning of this Directive and shall be responsible as a producer.

3. Where the producer of the product cannot be identified, each supplier of the product shall be treated as its producer unless he informs the injured person, within a reasonable time, of the identity of the producer of or of the person who supplied him with the product. The same shall apply, in the case of an important product, if this product does not indicate the identity of the importer referred to in paragraph 2, even if the name of the producer is indicated.”

(2) ได้ถูกใช้โดยผู้เสียหายในลักษณะโดยหลักแล้วเป็นการใช้ส่วนตัวหรือการบริโภคส่วนตัว

บทบัญญัติของมาตรานี้ไม่มีผลกระทบต่อบทบัญญัติเกี่ยวกับความเสียหายที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-material) ของกฎหมายของประเทศสมาชิก¹¹⁰

3.2.1.5 ภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof)

ผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ถึงความเสียหาย ความบกพร่อง และความสัมพันธ์ว่าความบกพร่องนั้นเป็นผลโดยตรงที่ทำให้เกิดความเสียหายขึ้น¹¹¹

3.2.1.6 ข้อต่อสู้ให้พ้นความรับผิด (Defense)

ผู้ผลิตสินค้าย่อมไม่ต้องรับผิดตาม PL Directive นี้ หากสามารถพิสูจน์ได้ว่า

- 1) ตนไม่ได้เป็นบุคคลที่นำสินค้านั้นเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่าย หรือ
- 2) หลังจากพิจารณาปัจจัยต่างๆ แล้ว เป็นไปได้สูงว่าความบกพร่องซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายไม่ได้มีอยู่ในเวลาที่สินค้านั้นถูกผู้ผลิตสินค้านั้น (จำเลย) นำเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่าย หรือความบกพร่องนั้นได้เกิดขึ้นภายหลัง หรือ
- 3) สินค้าไม่ได้ถูกผลิตเพื่อขายหรือนำเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่ายโดยมีวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ หรือถูกผลิตหรือจัดกระจายในการประกอบอาชีพตามปกติของผู้ผลิตสินค้า (จำเลย) ดังกล่าว หรือ
- 4) ความบกพร่องนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากสินค้ามีความสอดคล้องกับกฎระเบียบลักษณะบังคับ ซึ่งประกาศใช้โดยหน่วยงานรัฐ หรือ
- 5) สถานะความรู้ทางวิทยาศาสตร์และทางเทคนิค ณ เวลาที่ผู้ผลิตสินค้านั้น (จำเลย) นำสินค้าเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่าย ยังไม่สามารถค้นพบความบกพร่องดังกล่าวได้ หรือ

¹¹⁰Article 9 ของ PL Directive บัญญัติว่า “For the purpose of Article 1, ‘damage’ means:

(a) damage caused by death or by personal injury;

(b) damage to, or destruction of, any item of property other than the defective product itself, with a lower threshold of 500 ECU, provided that the property:

(i) is of a type ordinarily intended for private use or consumption and

(ii) was used by the injured person mainly for his own private use or consumption.

¹¹¹Article 4 ของ PL Directive บัญญัติว่า “The injured person shall be required to prove the damage, the defect and the causal relationship between defect and damage.”

6) ในกรณีของผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้า หากความบกพร่องเกิดจากการออกแบบสินค้าซึ่งส่วนประกอบถูกติดตั้งเข้าไป หรือเกิดจากคำสั่งของผู้ผลิตสินค้า ผู้ผลิตส่วนประกอบไม่ต้องรับผิดชอบ¹¹²

3.2.1.7 ข้อพิจารณาเพื่อลดความผิดของผู้ผลิตสินค้า

หลักจากพิจารณาปัจจัยต่างๆ ทั้งหมดแล้ว หากเห็นว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากความบกพร่องของสินค้านั้น และเกิดความผิดของผู้เสียหายเองด้วยหรือความผิดของบุคคลอื่นใดซึ่งผู้เสียหายรับผิดชอบต่อบุคคลนั้นอยู่ จะลดความรับผิดของผู้ผลิตสินค้านั้นหรือไม่ให้ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบก็ได้¹¹³

¹¹²Article 7 ของ PL Directive บัญญัติว่า “The producer shall not be liable as a result of this Directive if he proves:

(a) that he did not put the product into circulation; or

(b) that, having regard to the circumstances, it is probable that the defect which caused the damage did not exist at the time when the product was put into the circulation by him or that defect came into being afterwards; or

(c) that the product was neither manufactured by him for sale or any form of distribution for economic purpose nor manufactured or distributed by him in the course of his business; or

(d) that the defect is due to compliance of the product with mandatory regulations issued by the public authorities; or

(e) that the state of scientific and technical knowledge at the time when he put the product into circulation was not such as to enable the existence of the defect to be discovered; or

(f) in the case of a manufacturer of a component, that the defect is attributable to the design of the product in which the component has been tested or to the instructions given by the manufacturer of the product.”

¹¹³Article 8 (2) ของ PL Directive บัญญัติว่า

“2. The liability of the producer may be reduced or disallowed when, having regard to all the circumstances, the damage is caused both by a defect in the product and by the fault of the injured person or any person for whom the injured person is responsible.”

3.2.1.8 ข้อสัญญาจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดของผู้ผลิตสินค้า

ความรับผิดของผู้ผลิตสินค้าที่มีต่อผู้เสียหายตามกฎหมายนี้ ไม่ให้ถูกจำกัดหรือยกเว้นโดยอาศัยข้อสัญญาจำกัดความรับผิดของผู้ผลิตสินค้า หรือข้อสัญญายกเว้นความรับผิดของผู้ผลิตสินค้า¹¹⁴

3.2.1.9 สิทธิของผู้เสียหายตามกฎหมายอื่น

กฎหมายฉบับนี้ต้องไม่มีผลใดๆ ต่อสิทธิใดๆ ซึ่งผู้เสียหายอาจมีตามหลักกฎหมายสัญญาหรือความรับผิดซึ่งมิใช่ความรับผิดตามสัญญา หรือระบบความรับผิดพิเศษซึ่งมีอยู่ ณ เวลาที่กฎหมายนี้มีการประกาศใช้¹¹⁵

3.2.1.10 อายุความ

รัฐสมาชิกของประเทศสมาชิกเศรษฐกิจยุโรปต้องกำหนดไว้ในกฎหมายภายในของประเทศตนว่า ห้ามมิให้ฟ้องคดีเรียกค่าเสียหาย ตามกฎหมายนี้ภายหลังที่พ้น 3 ปีไปแล้วนับแต่วันที่โจทก์ทราบหรือควรจะทราบถึงความเสียหาย ความบกพร่องและตัวผู้ผลิตสินค้า¹¹⁶

รัฐสมาชิกต้องกำหนดไว้ในกฎหมายภายในของประเทศตนว่า สิทธิของผู้เสียหายตามกฎหมายนี้จะสิ้นสุดลงเมื่อพ้นสิบปีนับตั้งแต่วันที่ผู้ผลิตสินค้าได้นำสินค้าซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่ายสินค้า เว้นเสียแต่ว่าผู้เสียหายได้ดำเนินการฟ้องดำเนินคดีเอาแก่ผู้ผลิตสินค้าในช่วงระยะเวลาดังกล่าวแล้ว¹¹⁷

¹¹⁴Article 12 ของ PL Directive บัญญัติว่า “The liability of the producer arising from this Directive may not, in relation to the injured person, be limited or excluded by a provision limiting his liability or exempting him from liability.”

¹¹⁵Article 13 ของ PL Directive บัญญัติว่า “This Directive shall not affect any rights which an injured person may have according to the rules of the law of contractual or non-contractual liability or a special liability system existing at the moment when this Directive is noticed.”

¹¹⁶Article 10 ของ PL Directive บัญญัติว่า

“1. Member States shall provide in their legislation that a limitation period of three years shall apply to proceedings for the recovery of damages as provided for in this directive. The limitation period shall begin to run from the day on which the plaintiff became aware, of the damage, the defect and the identity of the producer.

2. The laws of Member States regulating suspension of interruption of the limitation period shall not be affected by this Directive.”

¹¹⁷Article 11 ของ PL Directive บัญญัติว่า “Member States shall provide in their legislation that the rights conferred upon the injured person pursuant to this Directive shall be extinguished upon the expiry of a period of ten years from the date on which the producer put into circulation the actual product which caused the

3.2.2 กฎหมายและแนวคำพิพากษาในประเทศเยอรมนี

เนื่องจาก มาตรา 420 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้นำเอา มาตรา 823 ของประมวลกฎหมายแพ่งมาเป็นต้นแบบในการยกร่าง ดังนั้น แนวคิด กฎหมาย และ แนวคำพิพากษาของศาลเยอรมนี จึงมีบทเรียนและข้อคิดให้กำบังการนิติศาสตร์ของไทย

โดยทั่วไปแล้วเมื่อมีปัญหาใหม่ๆ เกิดขึ้นในสังคม ศาลในระบบกฎหมายแบบประมวล จะมีทางเลือกในการแก้ไขปัญหาใหม่ ๆ 3 วิธี ได้แก่ ทางเลือกแรกได้แก่ การตีความขยายบทบัญญัติ ของประมวลกฎหมายให้ครอบคลุมไปรวมถึงการแก้ไขปัญหาใหม่ๆ ด้วย ทางเลือกที่สองคือ ฝ่ายนิติ บัญญัติแก้ไขบทบัญญัติของประมวลกฎหมายให้ครอบคลุมถึงการแก้ไขปัญหาใหม่ ๆ ด้วย และ ทางเลือกประการที่สามคือ การตรากฎหมายเฉพาะออกมาบังคับใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาใหม่ ๆ ดังกล่าว

ในช่วงก่อนปี ค.ศ.1992 ศาลของประเทศเยอรมันได้แก้ไขปัญหาลูกบริโภคได้รับความเสียหายแก่ร่างกาย สุขภาพ หรือความเสียหายแก่ทรัพย์สิน โดยการตีความมาตรา 823 ของประมวล กฎหมายแพ่ง เพื่อให้ผู้ผลิตสินค้าที่ไม่ปลอดภัยต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย ต่อมาประเทศ เยอรมนีได้มีการตรากฎหมายเฉพาะเรียกว่า กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น จากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Product Liability Act : PLA) ออกมาในวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ.1992 และ กฎหมายฉบับดังกล่าวมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ.1997¹¹⁸

นักวิชาการของประเทศเยอรมันได้แสดงความเห็นว่า ก่อนปี ค.ศ.1997 ศาลของ ประเทศเยอรมันไม่นิยมที่จะนำกฎหมายว่าด้วยสัญญามาปรับใช้ในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นจาก สินค้าที่ไม่ปลอดภัย เนื่องจากความรับผิดชอบตามสัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อโจทก์และจำเลยต้องมีความ สัมพันธ์ในเชิงสัญญาต่อกัน ได้แก่ ความสัมพันธ์ตามสัญญาซื้อขายนั่นเอง ซึ่งหมายความว่าโดยทั่วไป แล้วผู้ซื้อสินค้าจะไม่มีสิทธิฟ้องผู้ผลิตสินค้าได้เนื่องจากไม่มีนิติสัมพันธ์ในเชิงสัญญาต่อกัน¹¹⁹ แม้ว่าจะ มีบทบัญญัติว่าด้วยการให้สิทธิแก่บุคคลที่สามที่จะฟ้องผู้ผลิตสินค้าได้ตามมาตรา 311 (3) ของ ประมวลกฎหมายแพ่ง (BGB) แต่บทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่มีวิธีการเยียวยาในกรณีการฟ้องคดีเกี่ยวกับ สินค้าไม่ปลอดภัย¹²⁰

damage, unless the injured person has in the meantime instituted proceedings against the producer.”

¹¹⁸ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า ที่ไม่ปลอดภัยตามกฎหมายเยอรมัน, ใน เอกสารประกอบการสัมมนากฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย, วันที่ 20 สิงหาคม 2552 ณ สวิสโซเทลเลอ คองคอร์ด จังหวัดกรุงเทพมหานคร, หน้า 1.

¹¹⁹ Stefan Lenze, *op. cit.*, p. 107.

¹²⁰ ตัวอย่างของกรณีที่บุคคลที่สามสามารถฟ้องผู้ผลิตสินค้าได้ ได้แก่ กรณีที่ลูกจ้างของผู้ผลิต สินค้าฟ้องผู้ผลิตเครื่องจักรเนื่องจากผู้ผลิตเครื่องจักรได้ทำสัญญาขายเครื่องจักรที่ไม่ปลอดภัยให้กับ ผู้ผลิตสินค้าซึ่งเป็นนายจ้างของลูกจ้างที่ได้รับความเสียหายจากเครื่องจักรไม่ปลอดภัยดังกล่าว.

นักวิชาการของเยอรมันเห็นว่า ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างกฎหมายละเมิดกับกฎหมาย PLA คือ กฎหมาย PLA จะมีความเข้มงวดมากกว่ากฎหมายละเมิดในเรื่อง ความเสียหายที่อาจได้รับการชดเชยได้ (Recoverable) และกลุ่มบุคคลที่ต้องรับผิดชอบ (The Group of Liable Persons) และกฎหมาย PLA ไม่ใช่บังคับกรณีที่มีความบกพร่องได้เกิดขึ้นภายหลังการขาย (Post-Marketing Defects) ที่ผ่านมาศาลจึงไม่ค่อยบังคับใช้กฎหมาย PLA เนื่องจากกฎหมายละเมิดมีประสิทธิภาพดีอยู่แล้ว ทั้งนี้ศาลอาจมีการบังคับใช้กฎหมาย PLA มากขึ้นภายหลังจากวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ.2002 เนื่องจากภายใต้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดตามกฎหมาย PLA นั้น ศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยจ่ายค่าเสียหายอันไม่ใช่ความเสียหายเชิงวัตถุ (Non-Material Damage) ได้¹²¹

ในช่วงระยะเวลาหลังที่ประเทศเยอรมนีได้ตรากฎหมาย PLA ออกมาบังคับใช้ มีแนวคิดทางกฎหมายและแนวคำพิพากษาของศาลเยอรมันเกี่ยวกับคดีสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่น่าสนใจดังนี้

3.2.2.1 นิยามและความหมายของคำว่า “สินค้า” ¹²²

ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย มาตรา 2 คำว่า “สินค้า” หมายถึง สंहาริมทรัพย์ทุกชนิด รวมทั้งเมื่อสินค้าดังกล่าวประกอบรวมโดยเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินชิ้นเล็ก ๆ ด้วย (ไม่ว่าจะเป็นสंहาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์) รวมทั้งกระแสไฟฟ้า ส่วนสินค้าดังกล่าวจะมีความเป็นอันตรายเป็นพิเศษหรือไม่ มีรูปแบบการผลิตอย่างไร หรือมีวัตถุประสงค์ในการใช้อย่างไรไม่ใช่ข้อสาระสำคัญ สินค้าตามนัยพระราชบัญญัตินี้รวมถึงแก๊ส น้ำประปา เลือดสำรอง เครื่องจักรรวมทั้งสิ่งที่เป็นส่วนหนึ่งของสินค้าประเภทรถยนต์ด้วย เช่น เบรก ถังน้ำมันเบนซิน

มาตรา 3 (2) บัญญัติว่า การนำสินค้าที่พัฒนาดีขึ้นมาเข้าสู่ท้องตลาดในภายหลัง (ไม่ว่าจะโดยผู้ผลิตสินค้าคนเดิมหรือคนใหม่) ไม่ได้ทำให้สินค้าเดิมที่สินค้าที่ชำรุดบกพร่อง

มาตรา 4 บัญญัติว่า ผู้ผลิตสินค้า หมายถึง ผู้ผลิตสินค้าตามความเป็นจริง ผู้ที่เสมือนผู้ผลิต (Quasi – Hersteller) ผู้นำเข้าและผู้ส่งสินค้า

บุคคลที่ระบุไว้ในมาตรา 4 จะต้องรับผิดชอบในกรณีที่สินค้ามีความชำรุดบกพร่อง ทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลนั้นจะรู้ถึงหรือสามารถที่จะป้องกันความชำรุดบกพร่องของสินค้าได้หรือไม่ก็ตาม ขอบเขตความรับผิดของบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา 4 จึงกว้างกว่ากรณีตามประมวลกฎหมายแพ่ง โดยความเสียหายมีดังนี้

1) ผู้ผลิตสินค้าตามความเป็นจริง หมายถึง บุคคลที่ผลิตสินค้าในขั้นตอนสุดท้ายบุคคลที่ผลิตวัตถุดิบ หรือบุคคลที่ผลิตส่วนหนึ่งส่วนใดของสินค้า

2) ผู้ที่เสมือนเป็นผู้ผลิต หมายถึง บุคคลที่ทุ่มเททำทุกอย่างเหมือนอย่างที่ตนเองเป็นผู้ผลิตโดยการใส่ชื่อของตนเอง ใส่ชื่อทางการค้าเป็นต้น

¹²¹ Stefan Lenze, *op. cit.*, p. 107.

¹²² สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, “พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยตามกฎหมายเยอรมัน,” *วารสารตุลพาท* (มกราคม – เมษายน 2552): 83-193.

- 3) ผู้นำเข้า หมายถึง บุคคลที่นำเข้าสินค้าโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าในทางธุรกิจของตนโดยนำสินค้ามาจากประเทศหนึ่งประเทศใดที่อยู่นอกเขตสหภาพยุโรป
- 4) ในกรณีที่ไม้อาจระบุตัวผู้ผลิตสินค้าได้ให้ถือว่าผู้ส่งสินค้าเป็นผู้ผลิตสินค้า
- 5) พ่อค้าที่ทำการขายสินค้า โดยหลักแล้วจึงไม่ต้องรับผิดชอบในกรณีที่เกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากสินค้าที่ตนเองขาย เพราะตามกฎหมายกึ่งกลางของสหภาพยุโรปความรับผิดอันเนื่องมาจากสินค้าไม่ปลอดภัยขึ้นอยู่กับการที่ไปผลิตสินค้าที่มีความชำรุดบกพร่องแล้วทำให้เสียหายขึ้นโดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับการที่จำหน่ายสินค้านั้นดังกล่าว

3.2.2.2 ความบกพร่อง (Defect)

นักวิชาการเห็นว่า ศาลเยอรมันปรับใช้ความรับผิดโดยเคร่งครัดแก่ความบกพร่องเนื่องจากการผลิตเท่านั้น และปรับใช้หลักความรับผิดโดยประมาทเลินเล่อแก่ความบกพร่องเนื่องจากการเตือน โดยในกรณีหลักศาลเยอรมันจะใช้เกณฑ์ความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer Expectations) เพื่อพิจารณาว่ามีความบกพร่องเนื่องจากการเตือนหรือไม่ และศาลจะใช้เกณฑ์ความความหวังของผู้บริโภคเป็นเกณฑ์เสริมประกอบการพิจารณาว่ามีการผลิตที่แตกต่างไปจากการออกแบบหรือไม่ (Manufacturing Defect) หรือใช้เกณฑ์ต้นทุน – ประโยชน์ (Cost-Benefit Test) เพื่อพิจารณาเรื่องความบกพร่องในการออกแบบ¹²³

3.2.2.2.1 ความบกพร่องเนื่องจากการผลิต

โดยโจทก์ต้องพิสูจน์ว่าสินค้าไม่ทำงานในลักษณะที่ว่า การไม่ทำงานเกิดจากความบกพร่องนั้น และต้องพิสูจน์ต่อว่าความบกพร่องนั้นมีอยู่ ณ เวลาที่จำเลยทำการขาย ซึ่งหากโจทก์พิสูจน์ได้ทั้ง 2 ประการแล้ว ศาลจะถือว่าได้พิสูจน์ได้ในระดับเบื้องต้น (Prima Facie) แล้ว หลังจากนั้นจำเลยต้องพิสูจน์หักล้างว่า ไม่สามารถที่จะมีค่าเตือนเพื่อระบุนความบกพร่องหรือหลีกเลี่ยงความบกพร่องได้¹²⁴

คดีสำคัญที่เกี่ยวกับความบกพร่องเนื่องจากการผลิต ได้แก่ คำพิพากษา BGHZ 51, 91, 47 – 101 (Fowl Pest) คำพิพากษา BGH, NJW (Lemonade Bottle) คำพิพากษา BGHZ 129, 353 361 ff (Mineral Water Bottle II) คำพิพากษา OLG Koblenz NJW-RR 1999, 1624, 1624 (Water Bottle)¹²⁵ ส่วนคดีที่เป็นคดีที่มีชื่อเสียงและสำคัญมากคือ คดี Fowl Pest และคำพิพากษาคดี Soft Drink Bottle Case ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

(1) คดีวัคซีนป้องกันโรคระบาดในไก่ (The Fowl Pest Case, 1968)

ข้อเท็จจริง โจทก์เป็นเจ้าของฟาร์มเลี้ยงไก่ ได้ติดต่อขอให้สัตวแพทย์มาทำการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดในไก่ สัตวแพทย์ได้ซื้อวัคซีนป้องกันโรคระบาดในไก่ซึ่งบริษัทจำเลยเป็นผู้ผลิตมาฉีดให้ไก่ในฟาร์มของโจทก์ สองสามวันต่อมาปรากฏว่าไก่ในฟาร์มของโจทก์เป็นโรคระบาดตายมากกว่า 4,000 ตัว และอีกประมาณ 100 ตัวต้องถูกฆ่าทิ้ง โจทก์จึงนำคดีมาฟ้องบริษัทจำเลยให้รับผิดชอบต่อความเสียหายโดยอ้างว่าวัคซีนของบริษัทจำเลยมีความบกพร่องในการผลิต

¹²³ Stefan Lenze, *op cit.*, pp. 103-104.

¹²⁴ *Ibid.*, pp. 103-104.

¹²⁵ *Ibid.*, pp. 103-104.

เนื่องจากเกิดการปนเปื้อนของเชื้อแบคทีเรียในวัคซีน จำเลยต่อสู้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่โจทก์ ไม่ได้เป็นผลโดยตรงที่เกิดจากวัคซีนของบริษัทจำเลย หรือการทำความสะอาดขวดบรรจุวัคซีนไม่สะอาดเพียงพอ และนำเสนอหลักฐานเพื่อให้บริษัทตนไม่ต้องรับผิดชอบ

ประเด็นกฎหมาย โจทก์มีหน้าที่พิสูจน์ว่า จำเลยประมาทเลินเล่อในกระบวนการผลิตหรือไม่

คำพิพากษาของศาลฎีกาของสหพันธรัฐเยอรมนี (The Federal Supreme Court) ได้ตัดสินว่า โจทก์ไม่มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยประมาทเลินเล่อในระบบการผลิต แต่โจทก์มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่าสินค้าของจำเลยมีความบกพร่อง (Defective) ขณะที่สินค้าถูกจำหน่ายและความบกพร่องของสินค้าเป็นเหตุโดยตรงที่ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย

หมายเหตุ เป็นการตีความเรื่องภาระการพิสูจน์ของโจทก์ตามมาตรา 823 ของประมวลกฎหมายแพ่งในลักษณะกลับ (Reversal) หลักทั่วไปเรื่องภาระการพิสูจน์ แม้ว่าศาลฎีกา จะไม่ได้รับเอาหลักกฎหมายว่าด้วยความผิดโดยเคร่งครัดมาใช้ก็ตาม แต่ผลของคำพิพากษา คือการที่ ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยต่างจากความบกพร่องของสินค้านั้นเอง¹²⁶

(2) คดีขวดน้ำอัดลมระเบิดใส่เด็ก (The Soft Drink Bottle Case, 1988)

ข้อเท็จจริง โจทก์เป็นเด็กอายุ 3 ขวบ ซึ่งได้รับบาดเจ็บสาหัส เนื่องจากน้ำอัดลมซึ่งผลิตโดยบริษัทจำเลยระเบิดใส่ ขณะที่สินค้าถูกผลิตนั้นสถานะของความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคนิคไม่สามารถที่จะทำให้ขวดน้ำอัดลมไม่ระเบิดได้

คำพิพากษาของศาลฎีกาของสหพันธรัฐเยอรมนี (The Federal Supreme Court) ได้ตัดสินว่าการที่ จำเลยใช้ขวดที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่อีกนั้น ไม่ถือว่าเป็นความบกพร่องเนื่องจากการออกแบบ แต่ จำเลยมีหน้าที่ต้องใช้มาตรการที่จำเป็นทุกมาตรการเพื่อทดสอบขวดบรรจุน้ำอัดลมทุกขวดว่าปลอดภัย ณ เวลาที่จำเลยขาย และปลอดภัยต่อการหยิบจับ การใช้ การขนส่ง ที่สามารถคาดเห็นได้ การที่จำเลยไม่ได้ใช้มาตรการที่จำเป็นทุกมาตรการย่อมถือได้ว่าพฤติกรรมของจำเลยไม่ได้ระดับมาตรฐานที่ควรเป็น ดังนั้นจำเลยมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่า น้ำอัดลมขวดนั้นมีสภาพปลอดภัย ณ เวลาที่ จำเลยขาย และต่อมา น้ำอัดลมมีสภาพไม่ปลอดภัยเนื่องจากการหยิบจับ การใช้ การขนส่ง ฯลฯ ในลักษณะที่จำเลยไม่สามารถคาดเห็นได้¹²⁷

แต่ในกรณีของเลือดนั้น แม้ว่าเลือดซึ่งบรรจุในถุงบรรจุเลือดจะมีเชื้อไวรัส HIV หรือ ไวรัสตับอักเสบ C ก็ตาม นักวิชาการเยอรมันเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นเพียง ดัชนีชี้วัดว่าสินค้าบกพร่อง แต่ไม่ได้เป็นปัจจัยตัดสินว่าสินค้านั้นบกพร่องตามกฎหมาย ซึ่งเป็นกรณีที่

¹²⁶ Werner F. Ebke and Matthew W. Finkin, ed., **Introduction to German Law**, (London: Kluwer Law International, 1996), pp. 217-218.; Konrad Zweigert and Hein Kötz, **An Introduction to Comparative Law**, trans Tony Weir (New York: Oxford University Press, 1998), pp. 718-719.

¹²⁷ Werner F. Ebke and Matthew W. Finkin, ed., *ibid.*, p. 219.

สอดคล้องกับความเห็นของศาลอังกฤษในคดีที่มีชื่อเสียงมาก คือ คดี A v. National Blood Authority (2001) ซึ่งผู้พิพากษา Burton ตัดสินว่า The National Blood Authority ต้องรับผิดชอบในการให้เลือดที่มีเชื้อไวรัสตับอักเสบบี C แก่คนไข้ แม้ว่า ณ เวลาดังกล่าวจะไม่มีวิธีการใดๆ ที่จะตรวจสอบได้ว่าเลือดมีเชื้อไวรัสตับอักเสบบี C เลยก็ตาม¹²⁸

3.2.2.2 ความบกพร่องเนื่องจากการออกแบบ

ศาลเยอรมันไม่ได้ให้คำนิยามของการบกพร่องเนื่องจากการออกแบบว่า หมายถึงอะไรตามกฎหมาย PLA ศาลจะไม่ปรับใช้เกณฑ์ความคาดหวังของผู้บริโภค เพื่อพิจารณาว่าสินค้าใดบกพร่องเนื่องจากการออกแบบหรือไม่ เนื่องจากเกณฑ์ดังกล่าวจะสูงเกินกว่าระดับความปลอดภัยที่เทคโนโลยี ณ เวลานั้น หรือไม่ก็ล่าหลังระดับเทคโนโลยี ดังนั้นศาลเยอรมันจะใช้มาตรฐานตามกฎหมาย หรือมาตรฐานบังคับ หรือมาตรฐานไม่บังคับเป็นเกณฑ์แทน การที่สินค้าไม่ได้มาตรฐานตามกฎหมาย หรือตามมาตรฐานบังคับจะถูกถือว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ส่วนสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานตามมาตรฐานไม่บังคับจะถูกถือว่าเป็นเพียงดัชนีชี้วัดว่ามีความบกพร่อง กรณีสินค้าผลิตได้มาตรฐานตามกฎหมายหรือไม่มาตรฐานตามกฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยหรือมาตรฐานสินค้าไม่ได้หมายความว่า เป็นการพิสูจน์ได้ว่าสินค้าปราศจากความบกพร่อง แต่เป็นเพียงว่ามีดัชนีชี้วัดว่าสินค้าปลอดภัย¹²⁹

สินค้าที่มีอันตรายในตัวเอง (Inherently Dangerous Products) ซึ่งหมายถึงสินค้าที่ผู้ผลิตไม่สามารถผลิตให้ปลอดภัยมากขึ้นได้ ดังนั้นสินค้านี้ยังคงมีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดอันตรายอยู่ ตัวอย่างเช่น วัคซีนรักษาโรคเอดส์ HIV ซึ่งอาจทำให้คนใช้จำนวนหนึ่งได้รับอันตรายได้ ดังนั้นศาลจะต้องใช้เกณฑ์ภาพรวมของความเสี่ยง – ต้นทุน (Overall Risk-Utility) มาประเมินว่าสินค้าปลอดภัยหรือไม่¹³⁰

3.2.2.3 ความบกพร่องเนื่องจากการเตือน

ผู้ผลิตสินค้านี้มีหน้าที่จะต้องแจ้งแก่ผู้บริโภคอย่างชัดเจนและเหมาะสมเกี่ยวกับอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคจากการใช้สินค้านั้นทั้งหมดที่จะต้องแจ้งถึงมาตรการที่เหมาะสมและจำเป็นในการที่จะป้องกันอันตรายดังกล่าว หน้าที่ดังกล่าวใช้กับอันตรายทุกๆ ประเภทที่ผู้ผลิตสินค้าคาดหวังว่าอาจเกิดขึ้นได้รวมถึงอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้สินค้าอย่างไม่ถูกต้องด้วย

ส่วนหนึ่งของหน้าที่ที่ผู้ผลิตสินค้าจะต้องแจ้งเตือนนี้ก็คือ หน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบสินค้าว่ามีอันตรายหรือไม่ก่อนที่จะนำสินค้าเข้าสู่ท้องตลาด การที่ผู้ผลิตสินค้าได้ให้คำเตือนแล้วก็ได้หมายความว่าผู้ผลิตสินค้าจะไม่ต้องทำอะไรแล้วรอจนมีอันตรายเกิดขึ้นจากการใช้สินค้า แต่ผู้ผลิตสินค้าจะต้องคอยตรวจสอบตลอดเวลาว่ามีอันตรายหรือไม่ เฉพาะแต่ผู้เชี่ยวชาญเท่านั้นที่

¹²⁸Geraint Howells, Defect in English Law—Lessons for The Harmonization of European Product Liability In **Product Liability in Comparative Perspective**, Duncan Fairgrieve, ed., (New York: Cambridge University Press, 2005), pp. 140–144.

¹²⁹ Stefan Lenze, *op. cit.*, p. 109.

¹³⁰ *Ibid.*, p.112.

ผู้ผลิตสินค้าไม่มีหน้าที่ต้องแจ้งเตือนรวมทั้งผู้บริโภคที่รู้ถึงรายละเอียดแล้ว ส่วนผู้บริโภคอื่นๆ ที่ไม่ได้รับรู้ข้อมูล ผู้ผลิตสินค้าก็ยังมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบอยู่ดี

อย่างไรก็ตาม หน้าที่ที่จะต้องแจ้งเตือนดังกล่าวนี้ศาลเยอรมันตัดสินไปในแนวทางที่ค่อนข้างจะเคร่งครัดต่อหน้าที่ดังกล่าว เช่น จะต้องเตือนเกี่ยวกับอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่เด็กเล็กจากการที่ให้เครื่องดื่มที่มีรสหวานมากเป็นเวลานานๆ เตือนเกี่ยวกับอันตรายที่เกิดขึ้นในกรณีที่เป็นร่ว่งหล่น เตือนเกี่ยวกับอันตรายที่นิ้วจะได้รับบาดเจ็บในกรณีของเครื่องตัดกระดาษ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ศาลเยอรมันก็มักจะเน้นอยู่เสมอๆ ว่าผู้ผลิตสินค้าไม่มีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งเตือนในกรณีที่ผู้ใช้สินค้าโดยปกติทั่วไปไปแล้วก็รู้ถึงอันตรายดังกล่าวอยู่แล้วเช่นในกรณีของบุหรี่ ผู้ผลิตสินค้าบุหรี่จึงไม่มีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งเตือนดังกล่าว ศาลอุทธรณ์แห่งเมือง Frankfurt (OLG Frankfurt NJW-RR 2001, 1471) เคยตัดสินไว้ว่าเป็นรู้กันโดยทั่วไปอยู่แล้วว่าการสูบบุหรี่เป็นเวลานานเป็นสาเหตุให้สุขภาพเสื่อมโทรมและทำให้เกิดอาการติดบุหรี่รวมถึงการเลิกบุหรี่ยังจะทำให้ผู้สูบบุหรี่มีอาการหงุดหงิดอย่างมากและในบางกรณีก็จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกายและระบบประสาท ศาลอุทธรณ์เมือง Duesseldorf (OLG DuesseldorfVersR 2003, 912) ตัดสินใจไว้ในคดีหนึ่งที่โจทก์ซึ่งเป็นผู้ป่วยด้วยโรคเบาหวานฟ้องเรียกค่าเสียหายจากบริษัทผลิตช็อกโกแลตแห่ง โจทก์เป็นรองประธานของศาลจังหวัดแห่งหนึ่งเนื่องจากทำงานหนักมากทุกๆ วันรับประทานช็อกโกแลตแห่งยี่ห้อ “Mars” และ “Snickers” จำนวนหลายแท่งรวมถึงดื่มโค้กอีกวันละหนึ่งลิตร โจทก์ฟ้องว่าจำเลยละเมิดต่อหน้าที่ในส่วนของข้อผิดพลาดเกี่ยวกับโครงสร้างโดยอ้างว่าตัวช็อกโกแลตมีจำนวนน้ำตาลและผงโกโก้เป็นจำนวนมากรวมทั้งอ้างว่าจำเลยละเมิดต่อหน้าที่ที่จะต้องแจ้ง เพราะจำเลยไม่แจ้งว่าการกินช็อกโกแลตแห่งเป็นเวลานานๆ จะเป็นสาเหตุของการเกิดโรคเบาหวาน โรคอ้วน รวมถึงเกิดคราบหินปูนที่ฟัน ศาลยกฟ้องโดยให้เหตุผลอยู่บนพื้นฐานที่ว่าสิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งที่ทุกคนรู้อยู่แล้วรวมทั้งโจทก์เองก็สามารถที่จะหลีกเลี่ยงอันตรายดังกล่าวได้ โดยเพียงแต่สังเกตตัวเองและมีวินัยต่อตัวเองเท่านั้น

ในทำนองเดียวกันศาลอุทธรณ์แห่งเมือง HAMM (OLG Hamm NJW 2001, 1654) ได้เคยตัดสินไว้ว่า บริษัทเปียร์ไม่มีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งเตือนไว้บนแก้วเปียร์ให้ทราบถึงอันตรายที่เกิดจากการกินเปียร์มากเกินไป นักวิชาการเยอรมันเห็นว่าโดยหลักการแล้วผู้ผลิตสินค้าไม่มีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งเตือนให้กรณีที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการใช้สินค้าโดยมิชอบอย่างชัดแจ้ง (Offensichtlichen) หรือโดยการใช้สินค้าอย่างที่โดยปกติทั่วไปแล้วสินค้าประเภทดังกล่าวจะไม่ถูกนำมาใช้เช่นนั้น (Voelligzweckfremde Anwendung) เช่น การที่เกิดความเสียหายแก่สุขภาพจากการดมการ¹³¹

คดีสำคัญมากเกี่ยวกับความบกพร่องเนื่องจากคำเตือน ที่ตัดสินโดยศาลฎีกาของสหพันธรัฐเยอรมนี ได้แก่ คำพิพากษาคดี Milupa ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

คดี Milupa (BGHZ 116} 60} 60-77)

ข้อเท็จจริง โจทก์มีปัญหาฟันผุอย่างร้ายแรงในช่วงวัยเด็ก โจทก์อ้างว่าเนื่องจากดื่มชาสมุนไพรรสหวานซึ่งบริษัทจำเลยเป็นผู้ผลิต โดยมารดาของโจทก์ให้โจทก์ดื่มเป็นประจำ

¹³¹ สุรสิทธิ์, *เรื่องเดิม*, หน้า 6-7.

ก่อนนอน เพราะเชื่อตามคำโฆษณาของบริษัทจำเลยว่าจะเป็นผลดีต่อสุขภาพของโจทก์ โดยในช่วงระยะเวลาดังกล่าว กล่องบรรจุภัณฑ์ไม่มีคำเตือนเกี่ยวกับเรื่องฟันผุเลย แม้ว่าต่อมาบริษัทจำเลยได้เพิ่มเติมคำเตือนว่า “อย่าให้เด็กดูดนมสมุนไพรสหวานจากขวดเป็นเวลาติดต่อกันนาน”

ประเด็นกฎหมาย คำเตือนดังกล่าวพอเพียงแล้วหรือไม่

คำพิพากษา ศาลฎีกาของสหพันธรัฐเยอรมนี (The Federal Supreme Court) ตัดสินว่า คำเตือนดังกล่าวที่จัดทำขึ้นโดยบริษัทจำเลยไม่พอเพียง (Insufficient) เนื่องจาก 1) บริษัทจำเลยออกแบบและผลิตขวดบรรจุชาสมุนไพรให้มีขนาดเล็กเพื่อต้องการให้เด็กดูดชาจากขวดติดต่อกันนานๆ 2) จำเลยโฆษณาว่าเป็นเครื่องดื่มก่อนนอนที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพเด็ก และ 3) คำเตือนดังกล่าวไม่ได้แยกออกมาให้เห็นง่ายและเด่นชัดจากข้อมูลอื่นๆ บนบรรจุภัณฑ์ แต่ศาลก็อธิบายเพิ่มเติมว่า จำเลยจะต้องรับผิดชอบละเมิดหน้าที่ต้องเตือนก็ต่อเมื่อโจทก์ทราบคำเตือนและได้ปฏิบัติตามคำเตือนแล้วเท่านั้น¹³²

3.2.2.3 ข้อต่อสู้ (Defences)

ข้อต่อสู้ที่สำคัญที่สุดตามกฎหมาย PLA ของประเทศเยอรมนี คือ ข้อต่อสู้เกี่ยวกับความบกพร่องที่ว่าความบกพร่องไม่มีอยู่ ณ เวลาที่สินค้าถูกนำเข้าสู่กระบวนการจัดจำหน่าย (Not at Time of Circulation) และข้อต่อสู้เกี่ยวกับสถานะความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคนิค (The State of Scientific and Technical Knowledge) ณ เวลาที่สินค้าถูกนำเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่ายไม่สูงถึงระดับที่จะทำให้ทราบโดยวิธีการใดๆ ได้ว่าสินค้ามีความบกพร่อง

ผู้ผลิตสินค้าไม่ต้องรับผิดหากสินค้าถูกสันนิษฐานว่า สินค้าไม่มีความบกพร่อง ณ เวลาที่สินค้าถูกนำเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่ายแต่ความบกพร่องเกิดขึ้นภายหลังเนื่องจากการใช้สินค้าที่ไม่ถูกต้อง (To Misuse) หรือมีบุคคลที่สามารถเปลี่ยนแปลง เติม ใส่สิ่งอื่นลงไปในสินค้า (Tampering) ซึ่งหากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าผู้ผลิตจะใช้ข้อต่อสู้ที่ได้ในกรณีสินค้าบกพร่องเนื่องจากการผลิตเท่านั้น ในการตีความบทบัญญัติเรื่องข้อต่อสู้ตาม PL Directive (Article 7 (1)) ประกอบกฎหมาย PLA ศาลเยอรมันจะตีความในลักษณะการชั่งน้ำหนักพยาน แล้วพิจารณาว่าความเป็นไปได้ (Probability) น่าจะเป็น ว่าความบกพร่องเกิดภายหลังที่สินค้าถูกนำเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่ายแล้ว ศาลจึงจะพิพากษาให้ผู้ผลิตไม่ต้องรับผิด¹³³

ส่วนข้อต่อสู้เกี่ยวกับสถานะความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคนิคนั้น ศาลยุติธรรมของสหภาพยุโรปวางระบบการพิสูจน์ในเชิงภาวะวิสัย (Objectively) ว่าผู้ผลิตจะต้องรับผิดต่อเมื่อพิจารณาระดับความก้าวหน้าสูงสุดของสถานะความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคนิคแล้ว จำเลยต้องสามารถที่จะพบความบกพร่องที่ก่อให้เกิดอันตรายของสินค้าได้ ณ เวลาที่สินค้าถูกนำเข้าสู่ระบบ

¹³² Werner F. Ebke and Matthew W. Finkin, ed., *op. cit.*, p. 221.

¹³³ Stefan Lenze, “Defective but Not at The Time of Circulation,” *European Product Liability Review*, (January 2011): 35-36.

การจัดจำหน่าย และจำเลยต้องสามารถเข้าถึงความรู้ที่ได้นั้นได้ด้วย¹³⁴ ศาลเยอรมันวางแนวทางไว้ว่าข้อต่อสู้ของผู้ผลิตจะใช้อ้างเพื่อให้พ้นผิดในกรณีที่สินค้าไม่ปลอดภัยเนื่องจากความบกพร่องในการผลิตไม่ได้¹³⁵

3.2.2.4 ความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างความบกพร่องกับความเสียหาย (Causation)

ศาลเยอรมันใช้หลักความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างความบกพร่องกับความเสียหายตามกฎหมาย PLA ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติ Article 1 และ Article 4 ของ PL Directive นี้เอง

ประเด็นที่ศาลเยอรมันมีความเข้มงวด และแตกต่างไปจากศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ ในกรณีที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายเนื่องจากการใช้สินค้าที่มีผู้ผลิตหลายรายนั้น ศาลสหรัฐอเมริกา (เช่น กรณีคดีฮอร์โมน DES-ผู้เขียน) กำหนดให้ผู้ผลิตหลายรายต้องรับผิดชอบร่วมกัน แต่ความรับผิดชอบให้เป็นไปตามส่วนแบ่งตลาดของผู้ผลิตแต่ละราย ศาลเยอรมันจะตัดผู้ผลิตบางรายออกไปไม่รับผิดชอบหากว่าผู้เสียหายไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า ผู้เสียหายได้ใช้สินค้าของผู้ผลิตที่ถูกตัดออกไปจริง (He Had Actually Used) และก่อให้เกิดความเสียหาย¹³⁶

3.2.2.5 ความเสียหาย (Damage)

กฎหมาย PLA กำหนดให้ผู้ผลิตสินค้าไม่ปลอดภัยต้องรับผิดชอบเฉพาะความเสียหายที่เกิดจากการได้รับอันตรายร่างกาย หรือความเสียหายต่อทรัพย์สิน แต่ไม่รวมถึงความเสียหายต่อทรัพย์สินซึ่งโดยปกติแล้วไม่เป็นการใช้ส่วนตัว ความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั่นเอง ส่วนความเสียหายที่เป็นตัวเงิน (Pure Economic Loss) หรือความเสียหายต่อทรัพย์สินซึ่งมีมูลค่าต่ำกว่า 5600 ยูโรนั้น ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ.2002 เป็นต้นมา กฎหมาย PLA ได้ถูกแก้ไขให้รวมความเจ็บปวดและความทรมานทุกขั้ว (Pain and Suffering) เป็นค่าเสียหายที่ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบด้วย¹³⁷

กฎหมาย PLA กำหนดเพดานความรับผิดไว้ว่า ในกรณีที่เกิดความเสียหายต่อร่างกาย เนื่องจากการใช้สินค้าไม่ปลอดภัยสินค้าใดสินค้าหนึ่งหรือสินค้าซึ่งมีผู้ผลิตหลายราย ความรับผิดสูงสุดของผู้ผลิตสินค้าคือ ไม่เกิน 85 ล้านยูโร¹³⁸

3.2.2.6 ความรับผิดเนื่องจากละเมิดหน้าที่ภายหลังขายสินค้าแล้ว (Post-Marketing Duties)

¹³⁴ คดี Commission v. UK อ้างถึงใน วิริยา งามนิล, **มาตรการทางกฎหมายในการประกอบธุรกิจและการคุ้มครองผู้บริโภครถยนต์ใช้แล้ว** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544), หน้า 115.

¹³⁵ BGH NJW 1995, 2162 quoted in Stefan Lenze, “Defective but Not at The Time of Circulation,” **European Product Liability Review**, (January 2011): 35-36.

¹³⁶ Stefan Lenze, *op. cit.*, p.116.

¹³⁷ *Ibid.*, p.116.

¹³⁸ *Ibid.*, p.117

แม้ว่าผู้ผลิตสินค้านำสินค้าเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่ายแล้วก็ตาม ผู้ผลิตยังต้องมีหน้าที่ต่อไปอีกคือ หน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังตามกฎหมายละเมิด และหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังตามกฎหมายเฉพาะ (Statutory Duties)

3.2.2.6.1 หน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังตามกฎหมายละเมิด

ผู้ผลิตสินค้านำมีหน้าที่ต้องติดตามว่าสินค้าที่ถูกวางจำหน่ายแล้วปลอดภัยหรือไม่ ต้องใช้มาตรการที่เหมาะสมรวมถึงการออกคำเตือนภายหลังการขายด้วย หากเกิดอุบัติเหตุก่อนให้เกิดความเสียหาย ผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่าผู้ผลิตสินค้าควรจะทราบถึงความปลอดภัย (Risk) ที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุ หากได้มีการติดตามและทำการทดสอบ¹³⁹

ส่วนหน้าที่ในการเรียกคืนสินค้า (To Recall Products) นั้น เป็นประเด็นปัญหาถกเถียงกันค่อนข้างมากในวงการนิติศาสตร์ของประเทศเยอรมนี แต่ความเห็นส่วนใหญ่เห็นว่าผู้ผลิตไม่มีหน้าที่ต้องเรียกคืนสินค้าหากเวลาที่จำหน่ายสินค้าไม่ปรากฏในเชิงภาวะวิสัย (Objectively) ว่ามีความบกพร่อง ตัวอย่างเช่น รถยนต์ยี่ห้อ Porsche ที่ถูกวางจำหน่ายในทศวรรษ 1950 ซึ่งเป็นรถรุ่นที่ไม่มีที่พิกัดศีรษะ ในปัจจุบันอาจถูกถือว่ามี ความบกพร่อง แต่ในเชิงกฎหมายแล้วรถรุ่นดังกล่าวไม่มีความบกพร่องที่ผู้ผลิตจะต้องเรียกคืน แต่ปัญหาจะยากขึ้นหากข้อเท็จจริงเปลี่ยนไปว่าความเป็นอันตรายนั้นไม่สามารถค้นพบหรือระบุได้ในเวลาที่สินค้าถูกจำหน่าย ตัวอย่างเช่น ผู้ผลิตสินค้าใช้แร่ใยหิน (Asbestos) ในการผลิตเบรกรถยนต์แม้ว่าจะมีวัสดุชนิดอื่นซึ่งใช้แทนแร่ใยหินได้ แม้ว่าโดยหลักแล้วผู้ผลิตควรเรียกคืนสินค้า แต่ศาลเยอรมันตัดสินในแนวที่ว่า ต้องพิจารณาต้นทุนของการเรียกคืนสินค้าและความเสียหายต่อสุขภาพของผู้บริโภคอาจได้รับว่าคุ้มกันหรือไม่ด้วย¹⁴⁰

3.2.2.6.2 หน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังตามกฎหมายเฉพาะ

ผู้ผลิตมีหน้าที่ตามกำหนดเฉพาะซึ่งได้แก่ กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้าของสหภาพยุโรป (The Revised General Product Safety Directive (2001/95/EC)) ซึ่งประเทศเยอรมนีต้องตรากฎหมายในประเทศเรียกว่า The Appliances and Product Safety Act (GPSG) มารองรับเพื่ออนุมัติการตามพันธกรณี

ภายใต้กฎหมาย GPSG ผู้ผลิตในประเทศเยอรมนีมีหน้าที่หลักการขายสินค้าคือ ต้องตรวจติดตามระวัง (Surveillance) ซึ่งได้แก่ การสุ่มตัวอย่างทดสอบ การใช้มาตรการที่เหมาะสมหากปรากฏว่ามีความเสี่ยงเกิดขึ้น ได้แก่ การเตือนผู้ขายสินค้าและสาธารณะถึงความเสี่ยงดังกล่าวโดยการส่งจดหมาย จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์ ในกรณีที่ทราบผู้ขายสินค้า ในกรณีที่ไม่ทราบต้องใช้สื่อสาธารณะ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรืออินเทอร์เน็ต เพื่อให้การเตือนมีประสิทธิภาพ และในกรณีที่สภาพและความร้ายแรงของความเสี่ยงสูง ผู้ผลิตสินค้านำมีหน้าที่ตาม

¹³⁹BGHZ 80, 119 Derosal quoted in Stefan Lenze, “Defective but Not at The Time of Circulation,” *European Product Liability Review*, (January 2011): 117.

¹⁴⁰OLG Karlsruhe (1993), 15 U 293/1, OLG Munich VersR (1992), 1135 and Kullmann/PsterKz 1520/62 f quoted in Stefan Lenze, “Defective but Not at The Time of Circulation,” *European Product Liability Review*, (January 2011): 118.

กฎหมาย GPSPG ที่จะต้องเรียกคืนสินค้าจากลูกค้าและแจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบทราบทันทีเกี่ยวกับข้อมูลที่ว่าสินค้าดังกล่าวอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพของผู้บริโภคได้¹⁴¹

3.2.2.7 กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี¹⁴²

3.2.2.7.1 การประกอบธุรกิจมีความเป็นอิสระเสรี

นโยบายหลักของเยอรมนี คือ การประกอบธุรกิจการค้าและการให้บริการที่มีความเป็นอิสระสามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้อย่างเสรี แต่ทั้งนี้ จะต้องไม่ขัดกับกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับใด ๆ ที่กำหนดไว้สำหรับกิจการนั้น ๆ นอกจากนี้รัฐบาลยังส่งเสริมให้มีการแข่งขันกันทางการค้าสูง ดำเนินไปด้วยความยุติธรรม และไม่มีการจำกัดเชื้อชาติแต่อย่างใด ในการประกอบธุรกิจดำเนินการใด ๆ ผู้ประกอบการที่เป็นชาวเยอรมัน และคนต่างชาติจะมีสิทธิเท่าเทียมกันจะใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบ และข้อบังคับเดียวกัน

ในด้านการปกป้องและให้ความคุ้มครองผู้บริโภค ถือเป็นนโยบายหลักที่สำคัญอีกประการหนึ่งของรัฐบาลเยอรมันมีขอบเขตการคุ้มครองอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะด้านสุขอนามัย การบริโภคและอุปโภคสินค้าที่เป็นอาหารและไม่ใช่อาหาร รัฐบาลเยอรมันจะสอดส่องดูแล ปกป้องให้คำแนะนำ เสริมสร้างความโปร่งใส ความรู้ ความเข้าใจ ตลอดไปจนถึงความสามารถในการตัดสินใจ การมีความรับผิดชอบ เพื่อการพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

3.2.2.7.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เยอรมนีเป็นประเทศที่ประกอบด้วยแขวงต่าง ๆ รวม 16 แคว้น รัฐบาลของประเทศจะเป็นผู้ออกระเบียบ กฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้ทุกแคว้นถือปฏิบัติ ขณะเดียวกันแต่ละแคว้นยังสามารถออกกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสมเพื่อใช้บังคับแคว้นของตนเอง แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ขัดกับกฎระเบียบ รัฐธรรมนูญกลางของต่างประเทศ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงแบ่งออกเป็นหน่วยงานประเทศและหน่วยงานของแต่ละแคว้น

1) ภาครัฐ

(1) กระทรวงคุ้มครองผู้บริโภค โภชนาการเกษตร จะเป็นผู้กำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค

(2) กระทรวงเศรษฐกิจและเทคโนโลยี เป็นผู้กำหนดนโยบายเศรษฐกิจและการค้า

(3) กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขอนามัย สุขภาพของประเทศ

2) ภาคเอกชน

¹⁴¹ *Ibid.*, p.118

¹⁴² สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรุงเบอร์ลิน, ข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในเยอรมนี, ค้นวันที่ 10 กรกฎาคม 2562 จาก https://www.ditp.go.th/ditp_web61/article_sub_view.php?filename=contents_attach/71873/71873.pdf&title=71873&cate=17&d=0

(1) สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค (Verbraucherzentrale) มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงเบอร์ลินและสำนักงานสาขาในแคว้นต่าง ๆ ทั้ง 16 แคว้น ให้คำแนะนำ ความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาต่างๆ ในเบื้องต้นให้กับผู้บริโภคทั่วไป ผู้บริโภคมีปัญหาก็สามารถร้องเรียน ขอให้หน่วยงานเหล่านี้ยื่นมือให้ความช่วยเหลือได้

(2) สมาคมเป็นการรวมตัวของผู้ประกอบการสาขาเดียวกัน จัดตั้งขึ้นเป็นสมาคมการค้า สมาคมผู้ประกอบการ ตามสาขาของธุรกิจประเภทต่างๆ เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกิจการ ของบริษัทต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกของสมาคม ในการติดต่อ ประสานงาน ร่วมมือกับหน่วยงานหรือสมาคมอื่น ๆ รวมทั้งการเจรจาเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐ นอกจากนี้สมาคมเหล่านี้จะรวบรวมข้อมูล กฎระเบียบต่าง ๆ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจการของตน นำมาวิเคราะห์ และจัดลำดับเป็นข้อเสนอแนะ คำแนะนำต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกปัจจุบันมีสมาคมต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ ในเยอรมนีกว่า 15,000 สมาคม ได้แก่ สภาหอการค้าและอุตสาหกรรม สมาคมนายจ้าง สมาคมช่างฝีมือ สมาคมผู้ผลิต ผู้ประกอบการสินค้าในแขวงอุตสาหกรรม และธุรกิจต่าง ๆ เป็นต้น

(3) มูลนิธิทดสอบสินค้า (Stiftung Warentest) ดำเนินกิจการเพื่อปกป้อง คุ้มครองผู้บริโภค ก่อตั้งในปี 2505 โดยได้รับเงินสนับสนุนจากกระทรวงคุ้มครองผู้บริโภค ๆ กิจการสำคัญของมูลนิธิ คือการนำสินค้าต่าง ๆ ที่วางจำหน่ายตามท้องตลาดมาทดสอบคุณภาพ ความเหมาะสม และด้านมาตรฐาน เป็นต้น และทำเป็นบทความ รายงานลงพิมพ์นิตยสาร test วางจำหน่ายและแจกจ่ายให้กับสมาชิก นอกจากนี้ มีการตรวจสอบการให้บริการต่าง ๆ ด้วย เช่น การท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยว สถาบันการเงิน ประกันภัย เป็นต้น นิตยสาร test พิมพ์เป็นรายเดือนจำนวน 700,000 ฉบับ การให้บริการทางอินเทอร์เน็ตปัจจุบันมีผู้เข้าชมประจำโดยเฉลี่ยกว่าเดือนละสองล้านคน

3.2.2.7.3 หน่วยงานดูแลด้านการประกอบธุรกิจการค้า

การประกอบธุรกิจทางการค้าและบริการต่าง ๆ ในเยอรมนี จะ เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ และกฎหมายต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการประเภทนั้น ๆ โดยระเบียบและข้อบังคับเหล่านี้จะมีพื้นฐานเป็นไปตามกฎหมายที่สำคัญ ๆ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายว่าด้วยระเบียบทั่วไปของผู้ประกอบการ เป็นต้น ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคสามารถนำข้อกำหนดต่าง ๆ ในระเบียบกฎหมายมาอ้างอิง เพื่อปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของตนเองได้ แต่โดยทั่วไปแล้วกิจการต่างๆ จะมีการจัดทำระเบียบข้อบังคับต่างๆ ไปเพื่อใช้กับกิจการของตนเองโดยเฉพาะ (Allgemeine Geschaefitbung) ถึงแม้ว่าระเบียบต่าง ๆ จะต้องไม่ขัดกับที่ระบุไว้ในระเบียบหรือกฎหมายทางการค้าก็ตาม แต่ส่วนใหญ่แล้วผู้บริโภคจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบหากไม่ศึกษา พิจารณาข้อแม้ต่าง ๆ ในระเบียบข้อบังคับทั่ว ๆ ของแต่ละกิจการ

หน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ดูแลและปฏิบัติตามร่างกฎหมายต่าง ๆ ของผู้ประกอบการคือ Ordnungsamt (Regulatory agency) เป็นหน่วยงานของเมืองหรือเทศบาล ของแต่ละท้องที่ในเยอรมนีก่อตั้งขึ้นตามกฎหมายการพาณิชย์ เพื่อทำหน้าที่สอดส่อง ดูแลประกอบ ธุรกิจการให้บริการของผู้ประกอบการในเยอรมนี ให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ตามระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ที่ระบุไว้สำหรับกิจการประเภทนั้น ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่อาจจะขอความร่วมมือช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ๆ เช่น ตำรวจ กรมแรงงาน หรือกรมเยาวชน เป็นต้น ความผิดต่าง ๆ จะ

ถึงเป็นความแพ่ง ผู้กระทำความผิดจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง เรียบร้อย หากฝ่าฝืน ไม่ดำเนินการใด ๆ มีโทษปรับ หรือถูกสั่งให้หยุดพัก หรือปิดกิจการได้สำหรับความผิดที่ก่อให้เกิดอันตรายกับสุขภาพร่างกายของผู้บริโภค จะมีโทษความผิดทางอาญาเพิ่มเติม

3.2.2.7.4 การให้การคุ้มครองผู้บริโภคในปัจจุบัน

ได้มีการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตอย่างแพร่หลายระบบป้องกันที่สำคัญระบบหนึ่ง ดำเนินการโดยสหภาพยุโรป ได้แก่ Rapid Alert สำหรับสินค้าอาหาร (http://ec.europa.eu/food/food/rapidalert/index_en.htm) และ Rapid alert สำหรับสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร (http://ec.europa.eu/consumers/safety/rapex/index_en.htm) เป็นการตรวจสอบสินค้าที่ด่านนำเข้าของแต่ละประเทศที่เป็นสมาชิกสหภาพยุโรป หากพบความไม่ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบ มาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้จะไม่อนุญาตให้นำสินค้านั้น ๆ เข้าสู่ตลาดมีการสั่งให้ส่งคืนประเทศต้นทาง หรือทำลายที่ด่านตรวจทันที เมื่อพบว่าเป็นสินค้าที่อาจก่อให้เกิดอันตรายด้านสุขภาพของผู้บริโภค หรือจะสร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม การตรวจพบความไม่ถูกต้องต่างๆ จะถูกนำขึ้นเว็บไซต์ของสหภาพยุโรปและมีการแจ้งเวียนข้อมูลไปยังประเทศสมาชิกทุกประเทศทันที ข้อมูลสำคัญที่บรรจุในเว็บไซต์จะประกอบด้วยชื่อสินค้าแหล่งที่มาของสินค้า และสาเหตุของการห้ามนำเข้า แต่ไม่มีรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับชื่อที่อยู่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สินค้าที่เกี่ยวข้องตามระบบนี้จะเป็นสินค้าที่มีแหล่งการผลิตในต่างประเทศ ประเทศต่างๆ นอกสหภาพยุโรป

3.2.2.7.5 สำหรับเยอรมัน

สินค้าที่ผลิตภายในประเทศ หรือนำเข้าจากประเทศอื่นที่เป็นสมาชิกของสหภาพยุโรป เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่รัดกุมยิ่งขึ้น ทางเยอรมนีได้จัดทำเว็บไซต์ทำนองเดียวกันกับระบบ Rapid alert แต่มีความเข้มงวดกว่า กล่าวคือ นอกจากมีข้อมูลการทำผิดกฎระเบียบแล้วจะมีการแจ้งชื่อที่อยู่ของผู้กระทำความผิดด้วยเว็บไซต์ www.lebensmittelwarnung.de กฎหมายอาหารสำหรับมนุษย์และสัตว์เลี้ยง (LFGB) สาธารณชนควรได้ทราบเกี่ยวกับอาหารที่ไม่ปลอดภัย นำรังเกียจ หรือด้วยเหตุผลอื่นใดที่ไม่อนุญาตให้นำเข้าสู่ตลาด หรือไม่ถึงมือผู้บริโภค รวมทั้งอาหารต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด หรือเป็นการหลอกลวงผู้บริโภคทำนองเดียวกันหากมีเหตุอันควรสงสัยว่า เครื่องสำอาง หรือผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องอาจทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ สำหรับสินค้าที่มีใช้อาหารรัฐบาลเยอรมนีมีโครงการที่จะจัดทำนองเดียวกันในเร็ว ๆ นี้

3.2.3 กฎหมายและแนวคำพิพากษาในประเทศเนเธอร์แลนด์

ระบบกฎหมายของประเทศเนเธอร์แลนด์เป็นระบบกฎหมายที่น่าสนใจเนื่องจากเป็นระบบผสมผสานระหว่างระบบระบบกฎหมายภาคพื้นยุโรปกับระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี โดยรับเอาส่วนดีของระบบทั้งสองมาสร้างเป็นระบบกฎหมายของประเทศเนเธอร์แลนด์

ประเทศเนเธอร์แลนด์ได้ตรากฎหมายอนุวัติการตาม PL Directive เรียกว่า The Dutch Product Liability law (DPLL) ออกมาบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ.1990¹⁴³ และตั้งแต่มีการบังคับใช้กฎหมาย DOLL ในปี ค.ศ.1990 จนถึงเดือนธันวาคม ค.ศ.2002 ได้มีคำพิพากษาของศาลประเทศเนเธอร์แลนด์เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยจำนวน 8 คดีในประเด็นสำคัญต่างๆ ตามกฎหมาย DPLL ดังนี้¹⁴⁴

3.2.3.1 ข้อต่อสู้เรื่องสถานะความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคนิค (Developmental Risk Defense)

คดีคนไข้โรคหัวใจติดโรคเอดส์จากเลือดบริจาค (HIV-Contaminated Blood, Rb.Amsterdam, 3 February 1999, NJ 1999, 621) ผู้เสียหายเป็นคนไข้ที่เข้ารับการผ่าตัด แล้วแพทย์ให้เลือดซึ่งเป็นของผู้บริจาคที่เพิ่งติดเชื้อเอดส์ซึ่งอยู่ในระยะเวลาที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ (The window period) ว่าคนไข้ติดเชื้อไวรัสเอดส์หรือไม่

ประเด็นกฎหมาย การที่จำเลย (มูลนิธิทางด้านการแพทย์) ได้ทำการประเมินความเสี่ยงและเปิดเผยให้สาธารณะทราบว่า คนไข้ที่ได้รับเลือดจากการบริจาคมมีโอกาสประมาณหนึ่งในล้านที่จะติดเชื้อไวรัสเอดส์ซึ่งเป็นระดับความเสี่ยงที่ต่ำมากแต่ไม่ถึงกับเป็นศูนย์เลยทีเดียว จะถือได้หรือไม่ว่าประชาชนโดยทั่วไปจะคาดหวังว่าเลือดบริจาคต้องปลอดภัย 100%

คำพิพากษา เลือดที่ใจทักได้รับเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Defective) ดังนั้น จำเลยต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัดเนื่องจากเลือดมนุษย์เป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อชีวิตคนไข้ และไม่มีสิ่งอื่นที่จะใช้ทดแทนเลือดมนุษย์ได้ ประชาชนในประเทศเนเธอร์แลนด์จึงคาดหวังว่าผลิตภัณฑ์เลือดมนุษย์ในประเทศเนเธอร์แลนด์เป็นสิ่งที่ปลอดภัย 100% การที่ผลิตภัณฑ์เลือดมนุษย์อาจไม่ปลอดภัยเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่เป็นความรู้ความเข้าใจทั่วไปของประชาชน (Not General Knowledge)¹⁴⁵

3.2.3.2 รูปแบบการนำเสนอสินค้าและลักษณะการใช้ประโยชน์ของสินค้า (Presentation of The Product)

คดีใช้ผ้าอนามัยชนิดแท่ง (Tampon) ผิดวิธี (X v. Johnson & Johnson, Rb. Zwolle, 24 April 2002, Praktijds 2002, 5921)

หลักกฎหมาย Article 6 ของ PL Directive มีสาระสำคัญว่า สินค้าไม่ปลอดภัย หมายถึง สินค้าที่ขาดความปลอดภัยที่ควรติดตามที่บุคคลมีความคาดหวังว่ามี โดยนำปัจจัยต่างๆ มาประกอบการพิจารณา โดยปัจจัยต่างๆ รวมถึงลักษณะรูปแบบการนำเสนอสินค้านั้นและการใช้ซึ่งสินค้าถูกคาดหวังที่สมเหตุสมผลว่าถูกผลิตขึ้นมา

ข้อเท็จจริง เด็กหญิงอายุ 16 ปี ได้สอดใส่ผ้าอนามัยชนิดแท่งซึ่งมีชื่อทางการค้าว่า แทมปอง(Tampon) เข้าไปในทวารหนักแทนที่จะสอดใส่เข้าไปในอวัยวะเพศ และเหตุผล

¹⁴³ Cees van Dam, “Dutch Case Law on the EU Product Liability Directive” In **Product Liability in Comparative Perspective**, Duncan Fairgrieve, ed., (New York: Cambridge University Press, 2005), p.126.

¹⁴⁴*Ibid.*, pp. 128-129.

¹⁴⁵*Ibid.*, pp. 128-129.

ที่ทำให้สามารถสอดใส่ผ้าอนามัยชนิดแท่งเข้าไปในทวารหนัก คือ การได้รับคำแนะนำจากคุณแม่ว่าให้ ทาวาสลีนด้วย ภายหลังที่ใส่เข้าไปแล้วเด็กหญิงผู้โชคร้ายไม่สามารถเอาผ้าอนามัยชนิดแท่งออกมาได้ จนจำเป็นต้องเข้ารับการผ่าตัดจากแพทย์เพื่อเอาออกมา เด็กหญิงได้รับบาดเจ็บและได้รับความเสียหายจึงได้นำคดีมาฟ้องศาล

คำพิพากษา ศาลมีคำพิพากษายกฟ้องโจทก์ โดยให้เหตุผลของการยกฟ้อง ว่า ประการแรก คำอธิบายวิธีใช้มีความชัดเจนเพียงพอ แม้แต่ผู้ใช้สินค้าดังกล่าวเป็นครั้งแรกก็สามารถ เข้าใจได้ ประการที่สอง ไม่มีความบกพร่องเนื่องจากการออกแบบเพราะว่า การสอดใส่ที่ผิดพลาดของ โจทก์เกิดขึ้นได้จากการที่โจทก์ต้องใส่ด้วยความพยายามอย่างมากและเจ็บปวด (ถึงกับต้องใช้วาสลีน ด้วย)¹⁴⁶

3.2.3.3 การพิสูจน์ความบกพร่อง (Proof of The Defect)

คำพิพากษาเกี่ยวกับพิสูจน์ความบกพร่องมีอยู่ 2 คดี ได้แก่ คดีคอควน้ำมะนาวโชดาหักบาดมือ (Leebeek v. Vrumona, HR 24 December 1993, NJ 1994, 214)

หลักกฎหมาย Article 4 ของ PL Directive มีสาระสำคัญว่า โจทก์มีหน้าที่ พิสูจน์ว่าสินค้านั้นมีความบกพร่อง ข้อเท็จจริง ในฤดูใบผลิของปี ค.ศ.1988 ซึ่งเป็นเวลาประมาณสองสามเดือนภายหลังที่ PL Directive ได้ถูกอนุวัติการบังคับใช้ในประเทศเนเธอร์แลนด์โดยกฎหมาย DPLL พนักงานผสมเหล้าในร้านอาหาร ของสโมสรฟุตบอลแห่งหนึ่งได้รับบาดเจ็บขณะที่พยายามเปิดขวดน้ำมะนาวโชดา เนื่องจากคอควด เกิดหักแล้วบาดมือ พนักงานผสมเหล้านำคดีมาฟ้องให้ผู้ผลิตน้ำมะนาวโชดาบรรจขวดต้องรับผิดชอบ ประเด็นกฎหมาย โจทก์ต้องพิสูจน์ว่าสินค้านั้นมีความบกพร่องอย่างไร จึงจะสอดคล้องกับบทบัญญัติของ Article 4 ข้างต้น

คำพิพากษา โจทก์มีหน้าที่พิสูจน์เพียงว่า โจทก์ใช้แรงในการเปิดขวด ตามปกติเท่านั้น ซึ่งนำไปสู่ข้อสันนิษฐานข้อเท็จจริงว่า ความเสียหายเป็นผลโดยตรงของความบกพร่อง ของขวดตามหลัก *res ipsa loquitur* (A Thing Speaks For Itself) หลังจากนั้นภาระการพิสูจน์ก็จะ ตกเป็นของจำเลยที่จะต้องพิสูจน์หักล้างว่า ขวดน้ำมะนาวโชดาไม่มีความบกพร่อง

วิเคราะห์ ในคดีนี้โจทก์ย่อมไม่สามารถพิสูจน์ความบกพร่องของขวดโดย การนำขวดที่คอควดหักมาแสดงให้ศาลเห็นเท่านั้น เพราะการที่ขวดคอควดหักดังกล่าวอาจเกิดจาก ความผิดของพนักงานผสมเหล้าเองก็ได้ และในขณะเดียวกันก็จะเป็นภาระการพิสูจน์ที่สูงมาก มหาศาลกำหนดให้โจทก์ต้องพิสูจน์ว่าขวดมีความบกพร่อง ศาลจึงใช้วิธีที่อยู่กึ่งกลางระหว่างแนวทาง ทั้งสองที่กล่าวมานั้นเอง¹⁴⁷

คดีซีลอร์ดจักรยานหักทำให้คนขี่ได้รับบาดเจ็บ (Hof Leeuwarden 21 December 1994, TvC 1995, 122)

¹⁴⁶ *Ibid.*, p. 130.

¹⁴⁷ *Ibid.*, pp. 130-131.

ข้อเท็จจริง โจทก์เป็นผู้ซื้อจักรยานแล้วได้รับบาดเจ็บเนื่องจากเฟืองซี่ของ ล้อรถจักรยานเกิดหักอย่างกะทันหัน ผู้ผลิตได้นำเอารถจักรยานคันที่เกิดอุบัติเหตุไปตรวจสอบหา ความบกพร่อง เมื่อพบแล้วผู้ผลิตได้ทำลายหรือซ่อนหลักฐานซึ่งชี้ให้เห็นถึงความบกพร่อง คำพิพากษา เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงที่ว่า จำเลยได้ทำลายหรือซ่อนหลักฐานเกี่ยวกับความบกพร่อง เป็นอุปสรรคที่ผู้ผลิตได้ก่อขึ้นเพื่อไม่ให้โจทก์พิสูจน์ความบกพร่องได้ ศาลจึงเห็นว่าคำให้การของโจทก์ (ผู้ซื้อจักรยาน) ที่ระบุถึงรอยร้าว (Crack) ซึ่งเป็นต้นเหตุของอุบัติเหตุและเป็นเหตุโดยตรงของ ความเสียหาย เป็นคำให้การที่รับฟังได้แล้ว¹⁴⁸

3.2.3.4 การพิสูจน์ว่าความบกพร่องเป็นเหตุโดยตรงที่ทำให้เกิดความเสียหาย (Proof of causal relationship between defect and damage)

คดีไอศกรีมก่อก่อให้เกิดโรคมะเร็งไตพอยด์แก่ผู้บริโภค (Boerman v. Ktg. Zwolle 4 July and 5 December 2000, Praktijkids 2001, 5699)

หลักกฎหมาย Article 4 มีสาระสำคัญว่า ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่าความ บกพร่องของสินค้าเป็นเหตุโดยตรงที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น

ข้อเท็จจริง นาง Boerman ได้ซื้อไอศกรีมซึ่งถูกห่อหุ้มมิดชิดในบรรจุภัณฑ์ จากห้างซูเปอร์มาเก็ต Alberto ซึ่งเป็นไอศกรีมที่ผลิตและบรรจุโดยบริษัท Motta (ซึ่งเป็นบริษัทผลิต ไอศกรีมที่ใหญ่มากในสหภาพยุโรป-ผู้เขียน) ภายหลังจากที่รับประทานไอศกรีมแล้ว นาง Boerman รู้สึก ไม่สบายและถูกวินิจฉัยว่าเป็นโรคมะเร็งไตพอยด์ซึ่งมีอาการคล้ายโรคไตพอยด์แต่เกิดจากแบคทีเรีย ต่างชนิดกัน นาง Boerman จึงนำคดีมาฟ้องห้าง Alberto

ประเด็นกฎหมาย โจทก์ต้องพิสูจน์อย่างไรให้ศาลเห็นว่า ไอศกรีมที่โจทก์ซื้อ จากห้างจำเลยเป็นเหตุโดยตรงที่ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย

คำพิพากษา

(1) ผู้เชี่ยวชาญได้เบิกความว่า ไอศกรีมหลายชนิดที่ขายที่ห้าง Alberto ถูก ปนเปื้อนโดยเชื้อ Salmonella ซึ่งเป็นแบคทีเรียที่ทำให้เกิดอาการป่วยด้วยโรคท้องร่วงอย่างร้ายแรง

(2) โรงพยาบาลได้วินิจฉัย นาง Boerman ว่าป่วยเพราะได้รับเชื้อ Salmonella

(3) ศาลตัดสินว่า โจทก์พิสูจน์ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เชื้อ Salmonella ใน ไอศกรีมที่โจทก์ซื้อจากห้าง Alberto เป็นเหตุโดยตรงที่ทำให้โจทก์ล้มป่วยลง แม้ว่าระยะเวลาฟักตัวจะมี ระยะเวลาประมาณ 7-20 วัน แต่นาง Boerman ล้มป่วยภายใน 2 วันภายหลังจากที่รับประทานไอศกรีม เพราะเชื้อ Salmonella อาจมีระยะเวลาฟักตัวสั้นกว่านั้นก็ได้และทำให้เกิดการป่วยคล้ายกัน¹⁴⁹

3.2.3.5 ข้อมูลเกี่ยวกับการระบุตัวผู้ผลิตสินค้าหรือผู้นำเข้า (Information About The Identity of Producer or Importer)

¹⁴⁸ *Ibid.*, p. 130.

¹⁴⁹ *Ibid.*, pp. 131-133.

หลักกฎหมาย Article 3 (3) ของกฎหมาย PL Directive มีสาระสำคัญว่า ในกรณีที่ไม่มีใครว่าผู้ผลิตสินค้าเป็นบุคคลใด ให้ถือว่าบุคคลทุกคนดังกล่าวจะแจ้งให้ผู้เสียหายทราบว่า บุคคลใดเป็นผู้ผลิตสินค้าหรือขายสินค้าให้ตน

ข้อเท็จจริง นาย Mohammed Al Kholali ซื้อหม้อหุงข้าวไฟฟ้าจากห้าง 'It's' เมื่อนำกลับบ้านแล้วใช้หุงข้าวปรากฏว่าไฟไหม้บ้าน มีการสันนิษฐานว่าต้นเพลิงเกิดจากหม้อหุงข้าวไฟฟ้าซึ่งมีชิ้นส่วนที่ชำรุดบกพร่อง โจทก์ไม่ได้ซื้อประกันวินาศภัยเกี่ยวกับเพลิงไหม้ไว้จึงขอให้ห้าง 'It's' รับผิดชอบ ตอนแรกห้าง 'It's' ยอมที่จะรับผิดชอบ แต่สามอาทิตย์ถัดมาห้าง 'It's' ได้ปฏิเสธความรับผิดชอบและขอให้โจทก์ไปดำเนินการเอากับผู้นำเข้าแทน โจทก์ได้ติดต่อกับผู้นำเข้าและพบว่าผู้นำเข้าได้ล้มละลายแล้ว โจทก์จึงนำคดีมาฟ้องห้าง 'It's' ให้รับผิดชอบ

คำพิพากษาของศาลชั้นต้นเมืองเบรดา (The District Court of Breda) โจทก์ต่อสู้ว่าจำเลยควรต้องรับผิดชอบตามกำหนดจากเหตุผล 3 ประการ คือ 1) ผู้นำเข้าได้ล้มละลายไปแล้ว 2) ห้าง 'It's' เป็นห้างใหญ่ซึ่งมีสาขาอยู่ทั่วประเทศ และ 3) โจทก์ไม่มีประกันเพลิงไหม้ ดังนั้นด้วยเหตุผล 3 ประการดังกล่าว ศาลไม่ควรนำบทบัญญัติตาม Article 3 (3) มาปรับใช้กับกรณีของโจทก์ ศาลพิพากษาว่า จำเลยไม่ได้รับผิดตาม Article 3 (3) เพราะจำเลยได้แจ้งให้โจทก์ทราบภายในระยะเวลาพอสมควรว่าใครเป็นผู้นำเข้าแล้ว ข้อต่อสู้และเหตุผลของโจทก์ไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบทบัญญัติของ Article 3 (3)¹⁵⁰

3.2.3.6 การนำสินค้าเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่าย (Putting a Product Into Circulation)

ข้อเท็จจริง นาย Kuiper ซื้อแคปซูลบรรจุ Co2 (ชนิดเติมได้) จากผู้นำเข้าในประเทศเนเธอร์แลนด์โดยสินค้าแคปซูลบรรจุ Co2 ผลิตโดยบริษัท Tetra Werke ซึ่งเป็นผู้ผลิตในประเทศเยอรมนี ต่อมาโจทก์ได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้าดังกล่าว โจทก์จึงนำคดีมาฟ้องเรียกค่าเสียหายประเด็นกฎหมาย บริษัท Tetra Werke ได้นำสินค้าเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่ายแล้วหรือยัง

คำพิพากษา การที่บริษัท Tetra Werke ขายสินค้าให้กับผู้นำเข้าในประเทศเนเธอร์แลนด์ถือว่าบริษัท Tetra Werke ได้นำสินค้าเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่ายแล้ว¹⁵¹

3.2.3.7 สถานะของผู้อยู่ในห่วงโซ่การจัดจำหน่าย (บุคคลใดต้องรับผิด) (The Position of The Supplier)

ข้อเท็จจริง สถานเลี้ยงเด็กเล็กแห่งหนึ่งได้ซื้อปุ๋ยซึ่งเป็นปุ๋ยที่ปนเปื้อนสารพิษ ต่อมาได้มีการพิสูจน์ในชั้นศาลว่าเป็นปุ๋ยที่ขาดคุณสมบัติที่ต้องมีตามสัญญาซื้อขาย ซึ่งผู้ซื้อคาดหวังคุณสมบัติดังกล่าวตามสัญญาซื้อขาย

ประเด็นกฎหมาย ข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ขายต้องทราบหรือควรต้องทราบถึงความบกพร่องนั้น เป็นเงื่อนไขที่ทำให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายหรือไม่

คำพิพากษา ศาลตัดสินว่า ข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ขายต้องทราบหรือควรต้องทราบถึงความบกพร่องไม่เป็นเงื่อนไขที่ทำให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบต่อความเสียหาย ในคดีนี้ผู้ขายต้องรับผิด

¹⁵⁰ *Ibid.*, pp. 133-134.

¹⁵¹ *Ibid.*, p. 134.

ต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยศาลบรรยายต่อว่าในกรณีที่เป็นกรณียกเว้นจริงๆ เท่านั้นที่ผู้ขายจึงจะไม่ต้องรับผิด ซึ่งศาลไม่ได้บรรยายถึงรายละเอียดว่าอะไรคือกรณีที่เป็นข้อยกเว้นจริงๆ ¹⁵²

3.3 กฎหมายความรับผิดโดยเคร่งครัดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในประเทศญี่ปุ่น

3.3.1 สารสำคัญ และคำพิพากษาสำคัญตามกฎหมาย Product Liability Law

กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประเทศญี่ปุ่น มีชื่อเป็นทางการในภาษาญี่ปุ่นว่า SeizoubutsuSekinin Hoy ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Product Liability Act ได้มีการประกาศราชกิจจานุเบกษา (Official Gazette : Kanpou) เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1994 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1995 โดยเป็นกฎหมายที่สั้นมาก กล่าวคือ มีเพียง 6 มาตราเท่านั้น เนื้อหาสาระสำคัญส่วนใหญ่เป็นการยกย่องโดยใช้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (Council Directive of 25 July 1985) เป็นต้นแบบในการยกย่อง เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและกฎหมายพาณิชย์ของประเทศญี่ปุ่นได้ยกย่องตามประมวลกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายพาณิชย์ของประเทศเยอรมนี

3.3.1.1 เจตนารมณ์ของกฎหมาย

มาตรา 1 ของกฎหมายความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (ต่อไปจะเรียกว่า กฎหมาย Product Liability) ได้บัญญัติว่า “วัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้คือ การคุ้มครองผู้เสียหายโดยการกำหนดให้ผู้ผลิตสินค้า หรือบุคคลที่มีสถานะคล้ายกันให้รับผิดชอบต่อความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเนื่องจากสินค้าไม่ปลอดภัย ดังนั้น จึงเป็นการทำให้วิถีชีวิตของพลเมืองมีเสถียรภาพและดีขึ้น ตลอดจนระบบเศรษฐกิจของประเทศมีพัฒนาการที่ดี” ¹⁵³

ให้คำสินไหมทดแทนที่เพียงพอแก่เหยื่อของอุบัติเหตุซึ่งเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ย่อมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพัฒนาการที่ดีของระบบเศรษฐกิจ โดยบุคคลที่เป็นเหยื่อของอุบัติเหตุ (Victims of Accidents) ไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น เพราะเมื่อพิจารณาบทบัญญัติของมาตรา 3 แล้วจะเห็นได้ชัดเจนว่ารวมถึงนิติบุคคลด้วย ¹⁵⁴ ดังนั้น คนงานที่ได้รับบาดเจ็บจากเครื่องจักรที่ไม่ปลอดภัย จึงมีสิทธิได้รับคำสินไหมทดแทนตามกฎหมายฉบับนี้ด้วย ¹⁵⁵

¹⁵² *Ibid.*, pp. 134-135.

¹⁵³ Article 1 บัญญัติว่า “By setting forth the liability of manufacturers, etc. for compensatory damages from harm to a person’s life, health or property due to defects in products, this law aims to protect the harmed person, and thereby to contribute to stability and improvement in consumer lifestyle and to the sound development of the national economy.

¹⁵⁴ Fumio Nagase, *op. cit.*, p. 14.

¹⁵⁵ Yukihiro Asami, *op. cit.*, p. 44.

เนื่องจาก วัตถุประสงค์ของกฎหมาย Product Liability คือ การคุ้มครองผู้บริโภค ดังนั้นจึงเปิดประเด็นคำถามที่ว่า หากผู้ค้าปลีกหรือผู้จัดจำหน่ายสินค้าที่ไม่ปลอดภัยได้ชำระค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายแล้ว ผู้ค้าปลีกหรือผู้จัดจำหน่ายสินค้ามีสิทธิฟ้องไล่เบี่ย (An Indemnity Claim) เอากับผู้ผลิตสินค้าได้หรือไม่ ซึ่งนักวิชาการญี่ปุ่นเห็นว่าผู้ค้าปลีกหรือผู้จัดจำหน่ายสินค้ามีสิทธิฟ้องไล่เบี่ยเอากับผู้ผลิตสินค้าได้ โดยอาศัยสิทธิตามหลักกฎหมายละเมิดและหลักฐานสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่ง¹⁵⁶

คล้ายกับเหตุผลของผู้พิพากษา Traynor ในคดี Greenman v. Yuba ผู้พิพากษาของศาลชั้นต้นเมืองโตเกียวชี้แจงเหตุผลอย่างละเอียดว่า ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยอ้างถึงหลักความรับผิด 3 หลัก ดังต่อไปนี้

1) หลักความรับผิดต่อความเสี่ยง (Responsibility for Risks) เนื่องจากความปลอดภัยของสินค้าจะขึ้นอยู่กับผู้ผลิตสินค้า ซึ่งอยู่ในสถานะที่จะควบคุมความเสี่ยงได้ดีที่สุด ดังนั้นหากเกิดอุบัติเหตุขึ้นจากความเสียหาย ผู้ผลิตสินค้าควรรับผิดชอบ

2) หลักความรับผิดโดยการจ่ายค่าสินไหมทดแทน (Responsibility for Reliance) เนื่องจากผู้ผลิตสินค้าได้กำไรจากการประกอบธุรกิจผลิตสินค้าดังกล่าว

3) หลักความรับผิดเนื่องจากผู้บริโภควางใจ (Responsibility for Reliance)

3.3.1.2 ขอบเขตของคำว่า “สินค้า”

เนื่องจากผู้บริโภควางใจในความปลอดภัยของสินค้า¹⁵⁷ เป็นหลักกฎหมายที่ถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งใช้เทคโนโลยีการผลิตระดับสูงในการผลิตสินค้าจำนวนมาก (Mass Production) และเพื่อการบริโภคเป็นจำนวนมาก (Mass Consumption) โดยผู้ผลิตสินค้าจะมีการจัดจำหน่ายสินค้าในระบบการจัดจำหน่ายที่ซับซ้อน (The Stream of Commerce for Distribution) ดังนั้น สินค้าในขอบเขตการบังคับใช้ของกฎหมาย Product Liability จึงควรเป็นสินค้าซึ่งมีลักษณะข้างต้น

ทั้งนี้ มาตรา 2 วรรคแรกของกฎหมาย Product Liability ได้บัญญัติว่า “สินค้า” หมายถึง สิ่งหามิทรัพย์ใดๆ ซึ่งถูกผลิตหรือถูกแปรสภาพ¹⁵⁸ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วแยกได้ดังนี้

- 1) สินค้าที่อยู่ในขอบเขตของมาตรา 2 (1) ได้แก่¹⁵⁹
- 2) สินค้าอุตสาหกรรม

¹⁵⁶ *Ibid.*, p. 44.

¹⁵⁷ Luke Nottage, *Product Safety and Liability Law in Japan: From Minamata to Mad Cows*, (New York: Routledge Curzon, 2004), p. 79. อ้างถึงใน ศักดา ธนิตกุล, *เรื่องเดิม*, หน้า 105.

¹⁵⁸ Article 2(1) บัญญัติว่า “Product Means any movable property which is manufactured or processed.”

¹⁵⁹ Fumio Nagase, *op. cit.*, p. 17.

- 3) สินค้าหัตถกรรมสินค้าที่ทำโดยมือ
- 4) สินค้าเกษตรแปรรูป
- 5) เนื้อเยื่อมนุษย์ และผลิตภัณฑ์ทำจากเลือดมนุษย์
- 6) วัคซีน
- 7) สินค้าที่อยู่นอกขอบเขตของมาตรา 2 (1) ได้แก่¹⁶⁰
- 8) อสังหาริมทรัพย์ (ที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างบนที่ดิน)
- 9) บริการซ่อม บริการขนส่งต่าง ๆ เป็นต้น
- 10) สินค้าเกษตรที่ยังไม่ได้แปรรูป
- 11) กระแสไฟฟ้า และพลังงานอื่น ๆ
- 12) ข้อมูล (คอมพิวเตอร์ซอฟแวร์)

3.3.1.2.1 สินค้าถูกผลิตหรือถูกแปรสภาพ (Manufactured or Processed Product) แม้ว่า กฎหมาย Product Liability ไม่มีนิยามของคำว่า ถูกผลิต หรือถูกแปรสภาพไว้ แต่เมื่อพิจารณาคำพิพากษาเกี่ยวกับกฎหมาย Product Liability ในประเทศสหรัฐอเมริกา แล้วสินค้าที่ถูกผลิตหรือถูกแปรสภาพเป็นสินค้าประเภทรถยนต์ เรือรับโทรศัพท์ เตากาซใช้ปรุงอาหาร (Stove) ยา เครื่องมือแพทย์ เครื่องสำอาง อาหารแปรรูป ซึ่งล้วนแต่เป็นสินค้าที่ถูกผลิตเป็นจำนวนมาก (Mass Production) และการบริโภคเป็นจำนวนมาก (Mass Consumption) ทั้งสิน¹⁶¹ ในประเทศญี่ปุ่น รายงานของคณะกรรมการว่าด้วยนโยบายระบุว่า การตัด การแช่เย็นการแช่แข็ง การทำให้แห้ง ยังไม่ทำให้สินค้ากลายเป็นสินค้าที่ถูกผลิตหรือถูกแปรสภาพ แต่การทำให้สุก (ต้ม ย่าง ย่างในเตาอบ) การแต่งเติมรสชาติ (ใช้สารปรุงแต่งรส ใส่เกลือ รมควัน) การบด การคั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้สินค้าเป็นสินค้าที่ถูกผลิตหรือถูกแปรสภาพตามมาตรา 2 (1)¹⁶² ดังนั้น ผักสดที่ถูกหั่น และบรรจุในบรรจุภัณฑ์และนำมาวางจำหน่าย หากมีเศษมีดซ่อนอยู่ข้างในแล้วมีผู้บริโภคได้รับบาดเจ็บจากการถูกเศษมีดบาดปาก ผู้ผลิตที่หั่นและบรรจุผักสดลงในบรรจุภัณฑ์ไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย Product Liability แต่ผู้ผลิตน้ำแร่บรรจุขวด (Bottled Mineral Water) ซึ่งมีการฆ่าเชื้อหรือการเพิ่มแร่ธาตุเข้าไป ย่อมถือว่าเป็นสินค้าที่ถูกแปรสภาพ จึงต้องรับผิดชอบตามกฎหมายฉบับนี้¹⁶³

3.3.1.2.2 สินค้าเกษตรกรรมแปรรูป

หากนำเอาคำอธิบายของคณะกรรมการนโยบายผู้บริโภคมาปรับใช้กับสินค้าเกษตรกรรมย่อมเกิดประเด็นปัญหาว่า การแปรสภาพเพียงใดจึงจะทำให้สินค้าเกษตรกรรมกลายเป็นสินค้าที่ถูกแปรสภาพภายในขอบเขตของมาตรา 2 (1) ทั้งนี้ ในปัจจุบันศาลของประเทศญี่ปุ่นได้มีคำพิพากษาวางแนวบรรทัดฐานไว้ ดังนี้

¹⁶⁰ *Ibid.*, p. 17.

¹⁶¹ *Ibid.*, p. 18.

¹⁶² Yukihiro Asami, *op. cit.*, p. 55.

¹⁶³ *Ibid.*, p. 55.

คดีอาหารทำจากปลากะพง (Snapper Fish Case) (ศาลชั้นต้น เมืองโตเกียว, 13 ธันวาคม 2002, HanreiJiho 1805: 22) ลูกค้าของภัตตาคารจำนวน 8 คน ฟ้อง ภัตตาคารเป็นจำเลยตามกฎหมาย Product Liability เนื่องจากท้องเสียอย่างรุนแรงจากการ รับประทานอาหารปนเปื้อนเชื้อโรค Escherichia Coli Bacteria โดยอาหารที่รับประทานเป็นอาหาร พิเศษทำจากปลากะพง ซึ่งมีทั้งปลากะพงดิบหั่นเป็นชิ้นจัดวางเรียงอย่างสวยงาม (Sashimi) และปลา กะพงที่ย่างเกลือโดยศาลได้วินิจฉัยว่า ปลากะพงหั่นเป็นชิ้นเป็นสินค้าที่แปรสภาพตามกฎหมาย Product Liability เนื่องจากได้มีการเพิ่มมูลค่า (Value) ให้กับสินค้า แม้ว่าจะคงไว้ซึ่งสภาพตาม ธรรมชาติของสินค้าเกษตรกรรมนั้นก็ตาม และวินิจฉัยว่า แม้ว่าจะจำเลยจะเป็นนิติบุคคล (บริษัทจำกัด) และเป็นของของที่แท้จริงเพียงคนเดียว แต่จำเลยก็ไม่ได้อยู่นอกขอบเขตของกฎหมาย Product Liability เนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าเฉพาะบริษัทขนาดใหญ่เท่าใดจึงจะต้องรับผิดชอบตาม กฎหมายนี้ และถือว่าจำเลยเป็นผู้ประกอบการ (In Business) เนื่องจากมีการขายสินค้าที่แปรสภาพ ข้างต้นซ้ำแล้วซ้ำอีกและมีการขายสินค้านั้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นแล้วจำเลยยังได้ซื้อประกันไว้ ค้ำประกันความรับผิดชอบตามกฎหมาย Product Liability ซึ่งทำให้จำเลยสามารถจ่ายค่าสินไหม ทดแทนจำนวน 12 ล้านเยนตามคำพิพากษาได้¹⁶⁴

3.3.1.2.3 ชิ้นส่วนและวัตถุดิบ (Component Parts and Raw Materials)

สินค้าที่ผลิตเสร็จแล้วและว่าจำหน่ายในท้องตลาดส่วนใหญ่ที่ ถูกประกอบมาจากชิ้นส่วนต่าง ๆ หรือทำมาจากวัตถุดิบ แต่บรรดาผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบไม่ได้ ประสงค์ที่จะขายชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบให้กับผู้บริโภคโดยตรง แต่ขายให้กับผู้ผลิตสินค้า เมื่อผู้ผลิตสินค้า ซื้อและนำชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบไปประกอบหรือผลิตเป็นสินค้าขั้นสุดท้ายแล้ว หากเกิดอุบัติเหตุก่อให้เกิด ความเสียหายแก่ผู้บริโภคโดยความไม่ปลอดภัยมีสาเหตุโดยตรงมาจากชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบนั้นแล้ว ผู้ผลิตสินค้าขั้นสุดท้ายและผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือผู้ผลิตวัตถุดิบต้องร่วมกันรับผิดชอบในความเสียหายดังกล่าว ทั้งนี้หากผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือผู้ผลิตวัตถุดิบสามารถพิสูจน์ได้ว่า การที่ชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบมีความไม่ ปลอดภัย (Defect) นั้นไม่ได้เกิดจากความประมาทเลินเล่อของตนและตนได้ผลิตตามการออกแบบ ของผู้ผลิตสินค้าขั้นสุดท้าย ผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือผู้ผลิตวัตถุดิบไม่ต้องร่วมรับผิดชอบ¹⁶⁵

3.3.1.2.4 เนื้อเยื่อมนุษย์ ผลิตภัณฑ์ทำจากเลือดมนุษย์ และวัคซีน (Human Tissues, Blood Products and Vaccines)

เนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่ทำงานเลือดมนุษย์ได้ผ่านกระบวนการ ผลิตหลายขั้นตอนและได้มีการเพิ่มสารเคมีบางชนิดเข้าไป ดังนั้น ผลิตภัณฑ์ที่ทำงานเลือดมนุษย์จึง เป็นสินค้าที่ผลิตหรือแปรสภาพตามความหมายของมาตรา 2 (1) วัคซีนซึ่งมีเชื้อโรคตายแล้วและวัคซีน ซึ่งมีเชื้อโรคยังไม่ตายต่างผ่านกระบวนการผลิต จึงถือว่าเป็นสินค้าที่ผลิตหรือแปรสภาพตาม ความหมายของมาตรา 2 (1) เช่นกันภูมิหลังของการกำหนดให้ผลิตภัณฑ์ทำจากเลือดมนุษย์และวัคซีน ต้องตกอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย Product Liability เกิดจากกรณีผู้ป่วยเป็นโรคซึ่งต้องมีการ

¹⁶⁴ Luke Nottage, *op. cit.*, pp. 86-87.

¹⁶⁵ *Ibid.*, p. 20.

ถ่ายเลือด เมื่อได้รับการถ่ายเลือดแล้วติดเชื้อโรค AIDS/HIV จากเลือดที่ถ่าย ทำให้ประเด็นเรื่องนี้เป็นประเด็นที่ถกเถียงกันอย่างมากในคณะกรรมการนโยบายผู้บริโภคและในชั้นการแปรญัตติทั้งในระดับกรรมการของสภาผู้แทนราษฎรและระดับกรรมการของวุฒิสภา (The House of Councilors)

3.3.1.2.5 สินค้าใช้แล้ว (Used Products)

เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสินค้าใช้แล้วไว้ในกฎหมาย Product Liability นักวิชาการญี่ปุ่นจึงมีความเห็นว่า หากมีบทบัญญัติกำหนดให้ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัดในสินค้าใช้แล้วที่มีการโอนถ่ายเปลี่ยนมือ และระหว่างระยะเวลาดังกล่าวสินค้าได้ถูกซ่อมแซม ดัดแปลงไปแล้ว ย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้ผลิตสินค้า ดังนั้น จึงต้องพิจารณาโดยใช้หลักประมาทเลินเล่อมาบังคับใช้สินค้าใช้แล้ว โดยผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่า ความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากความประมาทเลินเล่อของเจ้าของสินค้าก่อนหน้าที่จะมีการโอนเปลี่ยนมือ หรือผู้ซ่อมแซมหรือผู้ขายสินค้าแล้ว¹⁶⁶

3.3.1.2.6 ซอฟต์แวร์ (Software)

ซอฟต์แวร์โดยปกติแล้วมีสภาพเป็นทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ เพราะไม่มีรูปร่าง แต่หากมีการนำซอฟต์แวร์ไปบันทึกลงในแผงวงจรรวม (แผง IC) หรือแผ่น CD-ROM อาจทำให้ตีความได้ว่า ซอฟต์แวร์ได้กลายเป็นทรัพย์สินที่จับต้องได้ ดังนั้น หากมีเครื่องจักรในโรงงานที่ใส่ซอฟต์แวร์ที่มีความไม่ปลอดภัยลงไปในเครื่องจนทำให้เครื่องทำงานผิดปกติก่อให้เกิดอันตรายแก่พนักงานที่ควบคุมเครื่องจักรนั้น ในกรณีเช่นนี้บุคคลที่อาจต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย Product Liability คือ ผู้ผลิตเครื่องจักรและผู้ผลิตแผง IC ด้วย

3.3.1.2.7 สินค้าหัตถกรรมงานศิลป์

ได้มีการถกเถียงกันในประเทศญี่ปุ่นว่าควรรวมถึงสินค้าประเภทหัตถกรรมและงานศิลป์หรือไม่ เนื่องจากผู้ผลิตสินค้าทั้ง 2 ประเภท คือ ช่างฝีมือหรือศิลปินซึ่งผลิตสินค้าได้จำนวนน้อยชิ้นมาก แต่ในที่สุดเนื่องจากการแยกสินค้าทั้ง 2 ประเภทออกจากสินค้าอุตสาหกรรมเป็นเรื่องที่แยกค่อนข้างลำบาก จึงรวมเอาสินค้าทั้งสองประเภทมาอยู่ในสินค้าภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย Product Liability ด้วย ตัวอย่างเช่น ในกรทำสินค้าหัตถกรรม หรืองานศิลป์ โดยมีการใช้วัตถุที่เป็นอันตรายต่อร่างกายมนุษย์และต่อมามีผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายแก่ร่างกายขึ้นมาจริง ช่างฝีมือหรือศิลปินต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย Product Liability แต่ในกรณีที่มีนิติธรรมการงานศิลปะ ปรากฏว่างานรูปปั้นของศิลปินมีรูปทรงที่อาจล้มได้ง่าย หากรูปปั้นดังกล่าวล้มลงมาทับเด็กที่มาชมนิติธรรมการงานศิลปะได้รับบาดเจ็บ ผู้จัดการนิติธรรมการงานศิลปะหรือผู้ตั้งงานศิลปะนั้นต้องรับผิดชอบในฐานะละเมิด (ประมาทเลินเล่อ) แต่ศิลปินไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย Product Liability¹⁶⁷

3.3.1.2.8 กระแสไฟฟ้า และพลังงานอื่น ๆ

เนื่องจากสินค้าที่อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย Product Liability หมายถึงสิ่งหาทรัพย์สินเท่านั้น ดังนั้น พลังงานซึ่งไม่มีตัวตน เช่น กระแสไฟฟ้า พลังงาน

¹⁶⁶Fumio Nagese, *op. cit.*, pp. 21-22.

¹⁶⁷*Ibid.*, pp. 21-22.3.4

ความร้อน พลังงานแม่เหล็ก กลังงานจากนิวเคลียร์ จึงไม่อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย Product Liability แต่ตัวก๊าซธรรมชาติ ใอน้ำ แม่เหล็ก เป็นสิ่งที่มีตัวตนจึงตกอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย Product Liability¹⁶⁸

3.3.1.3 คำนิยามของ “Defect (Kekkan)”

มาตรา 2 (2) ได้ให้คำนิยามของคำว่า Defect (Kekkan) ว่าหมายถึง “การขาดความปลอดภัยซึ่งโดยปกติแล้วสินค้านั้นควรมี” โดยต้องพิจารณาถึง 1) สภาพของสินค้านั้น 2) ลักษณะการใช้งานตามปกติ 3) เวลาที่สินค้านั้นถูกจัดจำหน่าย และ 4) สภาพอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสินค้านั้น”¹⁶⁹ ซึ่งสรุปแล้วหมายความว่า สินค้าไม่ปลอดภัย (Defective) คือ สินค้าที่ทำความเสี่ยงที่หลังจากพิจารณาปัจจัย 1)-4) ข้างต้นแล้วสังคมยอมรับไม่ได้ ดังนั้น จึงเป็นเกณฑ์ที่เรียกว่า เกณฑ์ความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer Expectation Test) อันได้แก่การที่สินค้าขาดความปลอดภัยซึ่งผู้บริโภคทั่วไปคาดหวัง โดยมีคำพิพากษาสำคัญวางแนวบรรทัดฐาน ดังนี้

คดีเครื่องสำอางทำให้ผิวหนังอักเสบ(The Foundation Case) (22 พฤษภาคม 2000, 1718 Hanreijihō 3) โจทก์ (ผู้เสียหาย) เป็นพนักงานของพิพิธภัณฑสถานศิลปะ (gallery) โดยทำงานเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าชม ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1995 โจทก์ได้ไปซื้อเครื่องสำอาง (แป้งรองพื้นแต่งหน้า) ที่ห้างสรรพสินค้า Y3 เครื่องสำอางดังกล่าวผลิตโดยบริษัท Y1 และจัดจำหน่ายโดยบริษัท Y2 หลังจากแป้งรองพื้นแต่งหน้าไปได้ระยะหนึ่ง โจทก์เกิดอาการผิวหนังเป็นผื่นแดง จึงไปพบแพทย์ A ที่โรงพยาบาล แพทย์ตรวจดูอาการแล้ววินิจฉัยในเบื้องต้นว่าผิวหนังเป็นผื่นแดง (Skin Irritation) และสั่งให้โจทก์หยุดใช้เครื่องสำอางดังกล่าว ปรากฏว่าหลังจากนั้นอาการผิวหนังเป็นผื่นแดงได้ทุเลาลง ในวันที่ 16 มกราคม ค.ศ. 1996 แพทย์ A ได้ทดลองใช้เครื่องสำอางที่ได้ปรับปรุงคุณภาพที่ได้รับมาจากพนักงานของบริษัท Y3 ทาที่ต้นแขนของโจทก์ปรากฏว่าต้นแขนของโจทก์มีอาการปกติ ดังนั้นวันที่ 25 มกราคม ค.ศ. 1996 แพทย์ A จึงวินิจฉัยว่าเครื่องสำอางของจำเลยเป็นสาเหตุประการหนึ่งของอาการแพ้เป็นผื่นแดงของโจทก์ โจทก์จึงไปแจ้งให้เจ้าหน้าที่ของเมืองโตเกียว (รัฐบาลท้องถิ่นปกครองตนเอง-ผู้เขียน) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลสินค้าเครื่องสำอางว่าแผ่นบรรจุขายสรรพคุณสินค้า (ที่อยู่ในกล่องบรรจุภัณฑ์) ของสินค้าจำเลยโฆษณาว่าเครื่องสำอางชนิดนี้ปลอดภัยต่อผิวหนังของผู้ใช้แม้แต่ในกรณีผู้ใช้ที่มีผิวหนังที่แพ้ง่าย (Sensitive, Binkan) และโจทก์เชื่อในคำโฆษณาดังกล่าวจึงซื้อมาใช้ เจ้าหน้าที่ของเมืองโตเกียวเรียกให้พนักงานของบริษัทจำเลย Y1 มาพบและสั่งให้แก้ไขถ้อยคำหลายแห่งตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่เมืองโตเกียว ต่อมาในปี ค.ศ. 1998 โจทก์เกิดอาการผิวหนังเป็นผื่นแดงที่หน้าอีก จึงนำคดีมาฟ้องโดยอ้างว่าสินค้าเครื่องสำอางของจำเลยแสดงวิธีใช้หรือคำเตือนที่ไม่ปลอดภัย (Warning defect, Keikokujou no kekkan) Y1 และ Y2 ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย Product Liability แล้วกฎหมายละเมิดส่วน y3 ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายละเมิดและ

¹⁶⁸*Ibid.*, pp. 23-24.

¹⁶⁹Article 2(2) บัญญัติไว้ว่า “Defect means a lack of safety which ordinarily the product ought to have, taking into account the nature of the product, its normally foreseeable manner of use, the time it was delivered, and all other circumstances relating to the product”

กฎหมายสัญญา (สินค้าตามสัญญาซื้อขายมีความชำรุดบกพร่อง) โดยให้จ่ายค่าสินไหมทดแทนที่โจทก์จ่ายไปเป็นค่ารักษาพยาบาล จำนวน 6,601,684 เยน (ประมาณ 2 ล้าน 3 แสนบาท) ศาลชั้นต้นเมืองโตเกียวตัดสินว่า สินค้าเครื่องสำอางของจำเลยไม่มีความไม่ปลอดภัยในการผลิต การออกแบบและการเตือน (Manufacturing or Design or Warning Defect) แม้ว่าจำนวนผู้แพ้เครื่องสำอางในประเทศญี่ปุ่นจะมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 ก็ตาม จึงมีคำสั่งให้จำนำคดี¹⁷⁰

3.3.1.4 ประเภทของความไม่ปลอดภัย (Defect classification, Kekkan no bunrui)

กฎหมาย Product Liability แยกประเภทของความไม่ปลอดภัยออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

(1) ความไม่ปลอดภัยจากการผลิต (Manufacturing defect, Seizoujou no kekkan) หมายถึง กรณีที่สินค้าผลิตออกมาไม่ได้ตามการออกแบบ หรือรายละเอียดเฉพาะ (Specification, Shiyou) ทำให้สินค้ามีความไม่ปลอดภัย เช่น ใช้วัตถุดิบได้คุณภาพ มีความผิดพลาดในการประกอบสินค้า เป็นต้น

คดีมะกอกบรรจุขวดโหลนำเข้าทำให้เกิดอาการอาหารเป็นพิษ (Botulism from Imported Canned Olives) (ศาลชั้นต้นเมืองโตเกียว 28 กุมภาพันธ์ 1988) X1 และพวกได้ไปรับประทานอาหารที่ภัตตาคารอาหารอิตาเลียนซึ่ง X3 เป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด และมี X2 เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ หลังจากรับประทานอาหาร โจทก์ทั้งสองคนเกิดอาการอาหารเป็นพิษอย่างรุนแรง โดยอ้วกสำไส้มาเหตุมาจากมะกอกบรรจุขวดโหลที่บริษัท Y นำเข้ามีเชื้อโรคนอนอยู่ (ต่อมาสถาบันสุขอนามัยอาหารเมืองโตเกียวได้ตรวจสอบมะกอกบรรจุขวดโหลและยืนยันว่ามีเชื้อโรคนอนจริง) จึงนำคดีมาฟ้อง Y ให้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมาย Product Liability และฟ้อง X2 ว่าผิดสัญญาซื้อขายและละเมิดกฎหมาย Product Liability ขอให้ชดใช้ค่ารักษาพยาบาล ค่าทนายทรมาน (Pain and Suffering, Isharyo) ส่วน X3 ได้ฟ้อง Y ให้จ่ายค่าสินไหมทดแทนเนื่องจากทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของภัตตาคาร ศาลพิพากษาว่า เชื้อโรคดังกล่าวได้อยู่ในขวดโหลมะกอกมาก่อนที่จะมีการเปิดขวดโหลและพิพากษาว่าข้ออ้างของโจทก์และพวกฟังขึ้น¹⁷¹

(2) ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบ (Design defect, Sekkeijou no kekkan) ได้แก่ การที่สินค้ามีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากขั้นตอนการวางแผนหรือออกแบบ การคำนึงถึงความไม่ปลอดภัยมีไม่เพียงพอ โดยปกติแล้ว ผู้ผลิตสินค้าต้องนำปัจจัยเรื่องความปลอดภัยของสินค้า ความมีประสิทธิภาพ รสนิยมของผู้บริโภคมาประกอบการพิจารณาเพื่อการออกแบบสินค้า หากผู้ผลิตสินค้าเลือกออกแบบสินค้าโดยคำนึงถึงความปลอดภัยน้อยเกินไปจะทำให้เกิดเป็นประเด็นตามกฎหมาย Product Liability ว่า สินค้ามีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบได้ ซึ่งสุดท้ายแล้ว ผู้พิพากษาจะเป็นผู้วินิจฉัยตัดสินว่าสินค้ามีความไม่ปลอดภัยในการออกแบบหรือไม่โดยผู้

¹⁷⁰ Jun Masuda, Saishin PL Kankei Hanrei To Jitsumu (กฎหมาย Product Liability: คำพิพากษาและแนวปฏิบัติใหม่สุด), 2004, หน้า 34-35. อ้างถึงใน ศันันท์กรณ์ โสทธิพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 204.

¹⁷¹ Ibid., p. 239.

พิพากษาจะใช้เกณฑ์วิญญูชน (Tsujojjin, A person of ordinary care) หรือ บุคคลธรรมดาที่มีความระมัดระวังในระดับปกติเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าสินค้านั้นขาดความปลอดภัยในการออกแบบหรือไม่¹⁷² โดยก่อนที่จะมีการรากลูหมาย Product Liability ผู้พิพากษาในประเทศญี่ปุ่นนำเอากฎหมายละเมิดมาบังคับใช้โดยมีคำพิพากษาสำคัญเป็นตัวอย่าง คือ คดีอุบัติเหตุเกิดจากประตูกั้นเด็กเล็ก (ศาลชั้นต้นเมื่อโกเบ, 24 มีนาคม 1979) โจทก์ซื้อประตูไม้สำหรับกั้นไม่ให้เด็กเล็กตกบันไดมาใช้ที่บ้าน ปรากฏว่าลูกอายุหนึ่งขวบสามเดือนพยายามจะลงบันไดแต่เนื่องจากปีนข้ามไม้ได้จึงพยายามมุดลอดตามประสาเด็กอายุหนึ่งขวบปรากฏว่าศีรษะถูกหนีบระหว่างซี่ไม้ของประตูเสียชีวิต โจทก์ซึ่งเป็นพ่อแม่จึงนำคดีมาฟ้องศาลโดยอ้างว่าผู้ผลิตสินค้าประมาทเลินเล่อในการผลิตสินค้าและไม่มีคำอธิบายวิธีใช้ที่ชัดเจนพอจึงทำให้สินค้าไม่ปลอดภัย ขอให้ผู้ผลิตสินค้ารับผิดชอบค่าสินไหมทดแทนให้โจทก์ ศาลพิพากษาว่า จากด้านพ่อแม่แล้ว ตัวพ่อแม่เองมีหน้าที่ต้องคำนึงอายุของเด็กสภาพร่างกาย และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กทำเป็นปัจจัยประกอบเพื่อให้เกิดการใช้สินค้าเป็นไปอย่างปลอดภัย ส่วนด้านผู้ผลิตสินค้านั้นมีหน้าที่ต้องใช้วัสดุที่สามารถทนทานแรงได้ดีพอสมควรและสื่อให้ผู้ใช้ทราบภัยอันตรายที่อาจมีในสินค้านั้น (Inherent danger, Naizaitekikiken) เพื่อให้ผู้ใช้ต้องใช้ความระมัดระวังในการใช้อย่างเพียงพอ ซึ่งศาลเห็นว่าในกรณีนี้ผู้ผลิตสินค้าไม่ได้มีความประมาทเลินเล่อในการผลิตสินค้า (รวมถึงการออกแบบสินค้าด้วย - ผู้เขียน)¹⁷³

หลังจากที่มีการบังคับใช้กฎหมาย Product Liability ในปี ค.ศ. 1995 แล้ว ศาลญี่ปุ่นได้มีคำพิพากษาเกี่ยวกับความไม่ปลอดภัยในการออกแบบดังนี้

(3) ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากวิธีเนื่องจากวิธีใช้/คำเตือนบกพร่อง (Warning Defect) หมายความว่า ความไม่ปลอดภัยในกรณีอาจมีอันตรายเกิดขึ้นตอนที่ผู้ใช้ใช้สินค้าหรือบริโภคสินค้า ซึ่งผู้ผลิตสินค้าสามารถที่จะระบุวิธีใช้หรือคำเตือนเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถป้องกันหรือหลีกเลี่ยงอันตรายได้แต่ปรากฏว่าไม่มีเอกสารระบุวิธีการใช้หรือเอกสารคำเตือน หรือมีแต่เนื้อหาของวิธีการใช้หรือคำเตือนไม่ชัดเจนหรืออ้างแล้วไม่เข้าใจดีพอ เป็นต้น คดีสำคัญเกี่ยวกับความปลอดภัยเนื่องจากวิธีการใช้/คำเตือนบกพร่องที่ศาลพิพากษามีดังนี้

คดีลิฟท์ยกถยนต์ทำให้ลูกค้าเสียชีวิต (ศาลชั้นต้นเมือง Fukuoka, สาขา Kokura, 29 96]k8, 2002, Hanji 1808 หน้า 90) X เป็นบริษัทจำกัด ประกอบธุรกิจร้านค้าโอเกะเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 1996 ได้จัดทำลิฟท์ยกถยนต์ชนิดยกถยนต์ตรงขึ้นไปจอดบนอาคารจอดรถเดือนมกราคม ค.ศ. 1998 ลูกค้าของร้าน คือ A ได้มาจอดรถที่ร้านโดยมี B พนักงานของร้านเป็นผู้กำกับดูแลการจอด B ได้ให้ A นำรถไปจอดบนพาเลต (Pallet) ของลิฟท์ยกถยนต์และขณะที่ยกรถ A ขึ้นไปข้างบน ศีรษะของ A ได้ถูกหนีบอยู่ระหว่างพาเลตกับเสาของที่จอดรถจนเสียชีวิต C ซึ่งเป็นทายาทของ A ฟ้อง X เป็นจำเลยเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน คดีขึ้นไปยังศาลอุทธรณ์แต่สามารถประนีประนอมยอมความได้ หลังจากจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนให้แก่ C แล้ว X นำคดีมาฟ้อง Y ซึ่งเป็นทั้งบริษัทผู้ผลิตและจัดจำหน่ายสินค้าลิฟท์ยกถยนต์ที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุข้างต้นว่าผิดหน้าที่ตามสัญญาซื้อขาย ศาลตัดสินว่า จำเลยผิดหน้าที่ในเรื่องคำอธิบายวิธีการใช้ลิฟท์ยกถยนต์ ให้โจทก์ชนะ

¹⁷² Fumio Nagase, *op. cit.*, p. 26.

¹⁷³ *Ibid.*, pp. 26-27.

คดี (แต่โจทก์มีส่วนร่วมในการประมาทเลินเล่อด้วย ดังนั้น ศาลจึงให้ลดค่าสินไหมทดแทนลงเหลือสองในสาม)¹⁷⁴

3.3.1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของสินค้า (Safety Regulations) กับความปลอดภัย (Defect)

ในประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายมหาชนที่กำหนดมาตรฐานความปลอดภัย (Safety Standard) เช่น กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน (เช่น หม้อทำอาหารความดันสูง หมวกนิรภัยสำหรับกีฬาเบสบอล) กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยของอาหาร กฎหมายว่าด้วยการตรวจสอบและการผลิตเคมีภัณฑ์ กฎหมายว่าด้วยวัตถุอันตรายในสินค้าประจำบ้าน กฎหมายอาหารสัตว์และการปรับปรุงคุณภาพอาหารสัตว์ กฎหมายว่าด้วยยารักษาโรค เครื่องสำอาง และเครื่องมือแพทย์ (YakujuHou) กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยของยานยนต์ กฎหมายว่าด้วยเครื่องใช้ไฟฟ้า¹⁷⁵ เป็นกฎหมายของฝ่ายบริหาร (Administrative Regulations) ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยขั้นต่ำสุด (Minimum Safety Standard – Saiteianzenkijun) แต่กฎหมาย Product Liability เป็นกฎหมายที่ฝ่ายตุลาการเป็นผู้ใช้เพื่อกำหนดว่า ในกรณีเกิดอุบัติเหตุขึ้นและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต สุขภาพ และทรัพย์สิน ใครจะต้องเป็นผู้ที่รับผิดชอบแพ่ง (Civil liability – Minjisekinin) โดยการชดเชยค่าสินไหมทดแทน ดังนั้นเป้าหมายของระบบกฎหมายทั้งสองจึงแตกต่างกัน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว การที่สินค้าผ่านมาตรฐานความปลอดภัยของฝ่ายบริหารจึงไม่ได้หมายความว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ปลอดภัยเสมอ¹⁷⁶ ในกรณีที่สินค้าผ่านมาตรฐานความปลอดภัยของฝ่ายบริหาร (กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตร ฯลฯ ซึ่งเป็นองค์กรบังคับใช้กฎหมาย – ผู้เขียน) แล้วแต่ศาลยุติธรรมกลับตัดสินว่า สินค้าดังกล่าวเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ข้าราชการในกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการออกและบังคับใช้มาตรฐานความปลอดภัยดังกล่าวได้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ว่าจะกระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง รัฐอาจต้องเข้ามารับผิดชอบต่อผู้เสียหายตาม มาตรา 1 ของกฎหมายว่าด้วยการรับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทนโดยรัฐ (State Compensation Act หรือ KokkaSekininHou)¹⁷⁷

3.3.1.6 ภาระการพิสูจน์ว่าสินค้าไม่ปลอดภัย

ผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งมีประสบการณ์ในการตัดสินคดีละเมิดและคดี Product Liability ได้แสดงความเห็นว่า โจทก์มีหน้าที่ต้องกล่าวอ้างในคำฟ้องว่า สินค้ามีความไม่ปลอดภัยอย่างไร ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลักษณะการเกิดอุบัติเหตุ ลักษณะความเสียหายที่เกิดขึ้น แล้วต้องนำพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างข้างต้นให้ศาลเห็น ซึ่งระดับการพิสูจน์เพียงใด แค่นั้น จึงจะเพียงพอในสายตาของศาล ในด้านตรงกันข้าม ผู้ผลิตสินค้าต้องค้ำและนำสืบพิสูจน์หักล้างข้ออ้างจากโจทก์¹⁷⁸ โดยในปัจจุบันมีคำพิพากษาสำคัญเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยจำนวนมากพอสมควร

¹⁷⁴ Jun Masuda, *op. cit.*, p. 392.

¹⁷⁵ Kobayashi Hideyuki, *op. cit.*, p. 440.

¹⁷⁶ Fumio Nagase, *op. cit.*, p. 30.

¹⁷⁷ *Ibid.*, p. 30.

¹⁷⁸ Jun Masuda, *op. cit.*, p. 45.

โดยมีคำพิพากษาที่โดดเด่นและเป็นที่น่าสนใจของวงการกฎหมายในประเทศญี่ปุ่นมากเนื่องจากเป็นคำพิพากษาแรกที่ศาลสั่งให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่โจทก์ และกำหนดระดับภาวะการพิสูจน์ที่ค่อนข้างกว้าง (ไม่ต้องพิสูจน์ Defect ให้ชัดเจนมาก) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายโจทก์ ได้แก่ คดี The McDonald's Orange Juice Case ซึ่งตัดสินโดยศาล Nagoya โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คดีล้นหน้าด้านซ้ายของรถทำให้เกิดอุบัติเหตุ(ศาลชั้นต้นเมือง Otsu, 9 กุมภาพันธ์ 1996) X1 ซื้อมอเตอร์ไซด์ที่ผลิตโดยบริษัท Y1 จากบริษัท Y2 เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 1990 ประมาณเดือนเมษายน ค.ศ. 1991 มีการตรวจเช็คสภาพรถรอบ 6 เดือนฟรีโดยบริษัท Y2 แล้วต่อมาในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1991 X2 พาเพื่อน 3 คนนั่งรถคันดังกล่าวไปด้วย ขณะที่ขับรถไปบนท้องถนน รถได้เกิดอุบัติเหตุชนเสาไฟฟ้าที่อยู่ริมถนนด้านซ้าย X2 และเพื่อนได้รับบาดเจ็บ ต่อมา X1 และ X2 ได้นำคดีมาฟ้อง Y1 โดยอ้างว่าล้นหน้าด้านซ้ายจะดึงรถไปด้านซ้ายเวลาขับ โครงสร้างรถยนต์มีความไม่ปลอดภัยตามกฎหมาย Product Liability ส่วน Y2 ถูกฟ้องว่าประมาทเลินเล่อในการตรวจเช็คสภาพรถจึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตามกฎหมายละเมิด ศาลตัดสินว่าเมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงแล้วเห็นว่า เป็นไม่ได้ว่าอุบัติเหตุเกิดขึ้นจากการที่ X2 ประมาทเลินเล่อในการขับรถ จึงให้ยกฟ้อง¹⁷⁹

ผู้พิพากษา Jun Masuda ได้แสดงความเห็นว่า ในกรณีฟ้องบริษัทรถยนต์ โจทก์จะมีปัญหาในการพิสูจน์ว่า รถยนต์ที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุเป็นรถยนต์ที่ขาดความปลอดภัย เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความรู้เกี่ยวกับรถยนต์ และโจทก์จะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในการจ้างผู้เชี่ยวชาญมาช่วยเหลือในการพิสูจน์¹⁸⁰

คดีเครื่องยนต์ร้อนทำให้เกิดไฟไหม้รถ (ศาลชั้นต้นเมือง Ritsu, 29 กุมภาพันธ์ 2000) ในช่วงระยะเวลาวันที่ 25-26 เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1996 X1 ได้ดื่มสุราที่บ้านพักแล้วขับรถของบริษัท X2 ซึ่งตนทำงานเป็นรองประธานบริษัท (โดยบริษัท X2 ซื้อมอเตอร์ไซด์คันดังกล่าวมาจาก บริษัท Y) ไปตรวจดูโรงงานผลิตสินค้าของบริษัท แต่เนื่องจากโรงงานปิดเข้าไปไม่ได้ จึงจอดรถติดเครื่องยนต์รออยู่ในเขตที่ดินของโรงงาน แล้วนอนหลับไปบนที่นั่งของคนขับ ขณะที่กำลังนอนหลับอยู่ ปรากฏว่า รถยนต์เกิดไฟไหม้จนรถเสียหายทั้งคัน X1 จึงนำคดีมาฟ้อง Y โดยฐานผิดสัญญาและฐานละเมิด พร้อมกับเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ศาลพิพากษาว่า ไฟไหม้เกิดจากการใช้งานของโจทก์ ไม่เป็นการใช้งานปกติ รถยนต์ไม่มีความปลอดภัย (defect) มีคำสั่งยกฟ้องโจทก์

คดีข้างต้นเป็นคดีละเมิด เพราะการฟ้องตามกฎหมาย Product Liability ย่อมไม่ครอบคลุมถึงความเสียหายที่เกิดแก่ตัวสินค้านั่นเอง

ประเด็นปัญหาคือ ศาลจะนำหลัก res ipsa loquitur (The Thing Speaks for Itself) ซึ่งมีอยู่ในระบบกฎหมาย Anglo-American มาใช้ในการสร้างสันนิษฐานในทางกฎหมาย ในกฎหมาย Product Liability ของประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นระบบกฎหมายแบบประมวลมาน้อยเพียงไร เพราะในการแปรญัติติของรัฐสภา ได้มีการถกเถียงในประเด็น แต่ในที่สุดก็ไม่มีการบัญญัติให้ชัดเจน คำพิพากษาของศาลยุติธรรมดังต่อไปนี้แสดงให้เห็นว่า แนวคำพิพากษาของศาล

¹⁷⁹ Jun Masuda, *op. cit.*, p. 45-76.

¹⁸⁰ *Ibid.*, p.77.

(Jurisprudence) ประเทศญี่ปุ่นนำหลัก *res ipsa loquitur* มาบังคับใช้ในเรื่องภาระการพิสูจน์ของโจทก์มากนักน้อยเพียงไร

3.3.1.7 ความไม่ปลอดภัยต้องก่อให้เกิดความเสียหาย (Causation, In-ka kankei)

โจทก์ต้องพิสูจน์สาเหตุของอุบัติเหตุคืออะไร แล้วต้องพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสินค้าที่ผลิตโดยจำเลย กับสาเหตุที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่โจทก์โดยศาล (ค่าสินไหมทดแทนต้องเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยตรงจากผลของความไม่ปลอดภัยของสินค้าเท่านั้น – ผู้เขียน) คำพิพากษาสำคัญ คือ

คดีน้ำส้มของ McDonald ศาลเห็นว่า สาเหตุของความเสียหายของโจทก์มาจากสิ่งแปลกปลอมที่อยู่ในน้ำส้ม

คดีเครื่องรับโทรทัศน์ National ศาลเห็นว่า การที่เครื่องรับโทรทัศน์เกิดไฟไหม้ทำให้สำนักงานของโจทก์ถูกไฟไหม้เสียหาย

คดีเครื่องสำอางทำให้ผิวดหน้าแพ้ ศาลเห็นว่าเครื่องสำอางทำให้ผิวดหน้าแพ้ แต่ในคดีต่อไปนี้ ศาลเห็นว่า โจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ความไม่ปลอดภัยทำให้เกิดความเสียหายได้ตามที่โจทก์อ้างได้¹⁸¹

คดี Word Processor ทำให้ไฟไหม้สำนักงาน (ศาลชั้นต้นเมืองโตเกียว 29 มี.ค. 2001, Hanji 1677 หน้า 82) X1 เป็นเจ้าของและบริหารจัดการ X2 ซึ่งเป็นบริษัทจำกัด X1 ซื้อเครื่อง Word Processor (เครื่องพิมพ์ดีดภาษาญี่ปุ่นกับเครื่องคอมพิวเตอร์ – ผู้เขียน) มาจากบริษัท Y2 (บริษัท Y1 เป็นบริษัทที่ผลิต) แล้วนำมาใช้ในสำนักงาน (ซึ่งเป็นบ้านที่พักอาศัยของ X1 ด้วย) มีต้นเพลิงเกิดอยู่ใกล้ๆ เครื่อง Word Processor แล้วทำให้เพลิงไหม้สำนักงานของ X1 จนได้รับความเสียหายบางส่วน X1 จึงนำคดีมาฟ้อง Y1 ฐานละเมิดและร้องเรียนให้จ่ายค่าสินไหมทดแทน ศาลเห็นว่า จากหลักฐานและคำให้การ ศาลไม่เชื่อว่า ต้นเพลิงเกิดจากเครื่อง Word Processor หรือปลั๊กของเครื่อง Word Processor จำเลยไม่ได้ทำละเมิด ให้ยกฟ้องโจทก์ โจทก์ยื่นอุทธรณ์¹⁸² ประมาณ 4 ปีต่อมา ศาลอุทธรณ์ได้มีคำตัดสินยืนตามศาลชั้นต้นว่า จำเลยไม่ได้ทำละเมิด (ศาลสูงเมืองโตเกียว 30 มกราคม 2003, Hanji 1824 หน้า 31)¹⁸³

ผู้พิพากษา Masuda Jun เห็นว่าเป็นคดีสำคัญที่แสดงถึงระดับการพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุ (เครื่อง Word Processor) และความเสียหาย (ไฟไหม้สำนักงาน) ของศาลในประเทศญี่ปุ่น¹⁸⁴ ส่วนในกรณีของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยถูกทำลายในกรณีเพลิงไหม้นั้น ดูเหมือนศาลของประเทศญี่ปุ่นจะไม่กำหนดให้โจทก์ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า ต้นเหตุคืออะไร เป็นกรณีที่เป็นไปได้ว่า

¹⁸¹Jun Masuda, *op. cit.*, pp. 47-48.

¹⁸²*Ibid.*, p. 38.

¹⁸³*Ibid.*, p. 374.

¹⁸⁴*Ibid.*, p. 375.

ต้นเหตุอาจเกิดจากเครื่องรับโทรทัศน์ของบริษัท Mitsubishi หรือเครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ (Table Top)¹⁸⁵

3.3.2 ผู้ผลิตสินค้าและบุคคลอื่นที่ต้องรับผิด (Manufacturer or The Like)

มาตรา 3 ของกฎหมาย Product Liability บัญญัติว่า “ผู้ผลิตหรือบุคคลซึ่งอยู่ในสถานะคล้ายกันต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยตามกฎหมาย”¹⁸⁶ และมาตรา 2 (3) บัญญัติว่า “ผู้ผลิตสินค้าและบุคคลอื่นที่ต้องรับผิด หมายถึง (1) บุคคลที่ผลิตแปรสภาพ หรือนำเข้าสินค้านั้นในเชิงธุรกิจ (2) บุคคลที่ติดชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้าหรือกระทำลักษณะอื่น ๆ ลงบนสินค้าในฐานะผู้ผลิต หรือบุคคลที่ติดชื่อหรือสัญลักษณ์อื่นลงบนสินค้าซึ่งทำให้เกิดเข้าใจผิดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ผลิต และ (3) บุคคลซึ่งติดชื่อ หรือสัญลักษณ์อื่นลงบนสินค้าซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ผลิต โดยความเป็นจริงซึ่งสินค้านั้น ทั้งนี้ ให้พิจารณาลักษณะและสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการผลิต การแปรสภาพ หรือการจัดจำหน่ายสินค้านั้นประกอบด้วย”¹⁸⁷

จากบทบัญญัติของกฎหมายข้างต้น สามารถแยกบุคคลที่อาจต้องรับผิดทางแพ่ง (Liable) ตามกฎหมายได้ ดังนี้

1) ผู้ผลิต (Manufacturer : Seizougyosha)

เนื่องจากผู้ผลิตสินค้าที่บุคคลหลักที่จะต้องรับผิดตามหลัก No-Fault Product Liability ดังนั้น บุคคลที่ผลิตหรือดำเนินการแปรสภาพสินค้าในเชิงธุรกิจจึงต้องรับผิดตามกฎหมายนี้ เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังหลัก No-Fault Product Liability คือ ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย ควรเป็นภาระของบุคคลซึ่งทำกำไรจากการผลิตสินค้าไม่ปลอดภัยนั้น และผู้บริโภคจำเป็นต้องเชื่อใจในบุคคลผู้ผลิตสินค้าอย่างไม่มีทางเลือก เพราะผู้บริโภคไม่มีทางที่จะตรวจสอบได้ว่า สินค้าปลอดภัย

¹⁸⁵ Luke Nottage, *op. cit.*, p. 155.; คดีที่อ้าง คือ คดีเครื่องรับโทรทัศน์ Mitsubishi (26 ธันวาคม ค.ศ.1997) ซึ่งผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับ Nottage ผู้เขียนเห็นว่า ศาลญี่ปุ่นยังเข้มงวดว่าโจทก์ต้องพิสูจน์ให้ศาลพอใจว่า ต้นเหตุที่แท้จริงคืออะไร

¹⁸⁶Article 3 บัญญัติว่า “Manufacturer or the like is liable for the damage caused by a defective product under the Law”

¹⁸⁷ Article 2(3) บัญญัติว่า “Manufacturer or the like means:

(1) any person who manufactures, processes or imports the product as a business,

(2) any person who puts his name, trade name, trademark or other features on the product as its manufacturer, or who put his name or other representation on the product which causes such person to be mistaken for its manufacturer, and

(3) any person who puts his name or other representation on the product which many cause such person to be recognized as the manufacturer-in-fact of the product in consideration of the manner and other circumstances of the product manufacturing, processing, importing of distributing.”

หรือไม่ เพราะสินค้าดังกล่าวผลิตโดยใช้เทคโนโลยีระดับสูงและสลับซับซ้อน จากตรรกะดังกล่าว กฎหมายจึงไม่ควรกำหนดให้บุคคลซึ่งไม่ได้ผลิตหรือแปรรูปสินค้า โดยการนำเข้า และต่อเนื่องซึ่งสินค้านั้นให้ต้องมารับผิดตามหลัก No-Fault Product Liability ด้วย

ผู้ผลิตที่ต้องรับตามกฎหมาย Product Liability หมายถึง องค์กรธุรกิจ (Business Entity) ซึ่งผลิตสินค้าแปรรูปสินค้า บุคคลธรรมดาซึ่งเป็นผู้แทนขององค์กรธุรกิจ หรือบุคคลธรรมดาที่มีหน้าที่ออกแบบสินค้าหรือผลิตสินค้าไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย Product Liability¹⁸⁸

ผู้ผลิตหรือบุคคลอื่นที่ต้องรับผิดตามมาตรา 2 (3) แยกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

(1) ผู้ผลิต หมายถึง บุคคลที่ผลิต แปรรูป หรือนำเข้าสินค้าในเชิงธุรกิจ ซึ่งเป็นผู้ผลิตในความหมายแคบที่สุด

(2) ผู้ผลิตโดยการแสดงออก (Apparent Manufacturer) หมายถึง บุคคลที่ทำให้บุคคลอื่นรวมถึงผู้บริโภคเข้าใจผิดว่าตนเป็นผู้ผลิต โดยการติดชื่อ เครื่องหมาย ฯลฯ ลงไปบนสินค้านั้น ทั้งๆ ที่ตนไม่ได้เป็นผู้ผลิตสินค้านั้น จึงต้องรับผิดตามกฎหมายนี้ เนื่องจากผู้ผลิตประเภทนี้มีจุดประสงค์คือ ต้องการให้ผู้บริโภคมั่นใจว่า หากซื้อสินค้าแล้วมีความไม่ปลอดภัยก็จะได้รับการเยียวยาแน่นอน จึงควรต้องรับผิดในฐานะผู้ผลิต¹⁸⁹

(3) ผู้ผลิตในความเป็นจริง (Manufacturer-in-Fact) หมายถึง กรณีที่นอกจากจะมีการติดชื่อ เครื่องหมายการค้า หรือสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลอื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้ผลิตสินค้านั้นแล้ว บุคคลผู้กระทำการดังกล่าวยังเป็นผู้ขาย (Seller) สินค้านั้นด้วย แทนที่จะเป็นผู้จัดจำหน่ายสินค้า (Distributor) อย่างเดียว ดังนั้น ผู้ผลิตในความเป็นจริงในมุมมองของนักวิชาการญี่ปุ่นจึงหมายถึง ห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ (เช่น Ityokado – ผู้เขียน) และห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ (เช่น Mitsukoshi, Sogo – ผู้เขียน) ที่มีการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าอย่างมาก เช่น การออกแบบ การกำหนดรายละเอียดและคุณสมบัติของสินค้า (Specification) เพื่อจ้างให้ผู้อื่นผลิตให้¹⁹⁰ ตัวอย่างของสินค้าดังกล่าว ได้แก่ สินค้าที่เป็นสินค้า OEM (Original Equipment Manufacturing) หรือสินค้าที่เป็นสินค้า PB (Private Brand) เป็นต้น เหตุผลที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ผลิตในความเป็นจริงต้องรับผิดตามกฎหมาย Product Liability ก็เนื่องจากมาจากหลักความรับผิดชอบในการประกันคุณภาพสินค้า (Quality Guarantee Responsibility) เมื่อผู้ประกอบการติดชื่อหรือเครื่องหมายการค้าลงไปในสินค้าแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสินค้าอย่างลึกและใกล้มาก ดังนั้น จึงต้องควรรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ติดชื่อหรือเครื่องหมายการค้าของตน¹⁹¹

2) ผู้นำเข้า (Importer : Yunyusha)

นอกจากผู้ผลิตสินค้าแล้ว ผู้นำเข้าสินค้าจากต่างประเทศก็ต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยตามกฎหมาย Product Liability เนื่องจากผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย แม้จะมีสิทธิตามกฎหมายที่จะฟ้องรับดำเนินคดีกับผู้ผลิตที่อยู่ในต่างประเทศรับผิดได้ก็

¹⁸⁸ Yukihiro Asami, *op. cit.*, p. 58.

¹⁸⁹ Fumio Nagase, *op. cit.*, p. 32.

¹⁹⁰ *Ibid.*, p. 33.

¹⁹¹ *Ibid.*, p. 33.

ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้ว เป็นเรื่องที่ยากมาก ผู้นำเข้าเป็นผู้ที่ตั้งใจที่จะนำสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่ายในประเทศ จึงเป็นผู้จัดให้มีสินค้าดังกล่าวเข้ามาจำหน่ายในประเทศ และเมื่อมีการนำสินค้าเข้ามา หากผู้นำเข้าได้มีการตกลงกับผู้ผลิตสินค้าหรือผู้จัดจำหน่ายสินค้าในต่างประเทศว่าหากมีความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความไม่ปลอดภัยของสินค้า หากผู้นำเข้าจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายแล้ว ผู้นำเข้ามีสิทธิที่จะไล่เบี้ย (Kyushoken) เอากับผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่ายสินค้าในต่างประเทศได้ ดังนั้น ในท้ายที่สุดแล้ว ผู้นำเข้าก็ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายด้วยตนเอง ดังนั้น จึงสมควรให้ผู้นำเข้าต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย Product Liability¹⁹²

ความรับผิดของผู้นำเข้ากับผู้ผลิตสินค้าจะไม่ใช้กรณีการเป็นลูกหนี้ร่วมโดยแท้จริง (Fushinrentaisaimusha) หากฝ่ายหนึ่งได้จ่ายสินไหมทดแทนไปแล้วย่อมมีสิทธิไล่เบี้ยเอากับฝ่ายหนึ่งสำหรับค่าสินไหมทดแทนฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบอยู่¹⁹³

3) ผู้ขาย / ผู้ให้เช่า / ผู้ให้ลิขสิทธิ์

โดยหลักการแล้ว ผู้ขาย / ผู้ให้เช่า / ผู้ให้ลิขสิทธิ์ซึ่งไม่ได้เป็นผู้ผลิตสินค้า (A Non-Manufacturing) ย่อมไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย Product Liability เว้นแต่ว่าจะเป็นผู้ผลิตโดยการแสดงออก หรือเป็นผู้ผลิตโดยความเป็นจริง จึงอาจต้องรับผิดชอบ¹⁹⁴ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ขาย / ผู้ให้เช่า / ผู้ให้ลิขสิทธิ์ ต้องรับผิดชอบตามสัญญาซื้อขาย / สัญญาเช่า / สัญญาลิขสิทธิ์ อยู่แล้ว¹⁹⁵

4) ผู้ซ่อมสินค้า / ผู้ติดตั้งสินค้า

ผู้ซ่อมสินค้า / ผู้ติดตั้งสินค้า คือ ผู้ที่ให้บริการโดยใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญของวิชาชีพแต่การบริการซ่อมและการบริการติดตั้งสินค้า ไม่ใช่การขายสินค้า ดังนั้น จึงไม่นำหลัก No-Fault Liability มาใช้กับผู้ซ่อมสินค้า / ผู้ติดตั้งสินค้า ผู้ซ่อมสินค้า / ผู้ติดตั้งสินค้ารับผิดชอบเฉพาะตามหลักกฎหมายละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่ง หากมีการประมาทเลินเล่อในการซ่อม / ติดตั้งสินค้า และก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัย และในกรณีที่ผู้ซ่อมสินค้า / ผู้ติดตั้งสินค้ามีนิติสัมพันธ์ทางสัญญากับผู้ได้รับความเสียหาย ผู้ซ่อมสินค้า / ผู้ติดตั้งสินค้าอาจต้องรับผิดชอบตามสัญญาด้วย

หากความไม่ปลอดภัยของสินค้า (Defect) เกิดจากการซ่อมหรือการติดตั้งภายหลังที่สินค้าได้ถูกขายจากการครอบครองของผู้ผลิตแล้ว ผู้ผลิตสินค้าย่อมไม่ต้องรับผิดชอบสำหรับความเสียหายที่เกิดจากความไม่ปลอดภัยที่เกิดขึ้นภายหลังจากการซ่อมหรือการติดตั้ง¹⁹⁶

5) ผู้จัดบรรจุสินค้าลงหีบห่อ / ผู้ขนส่งสินค้าทางเรือ / ผู้เก็บสินค้าในโกดัง (Packing / Shipping / Warehousing)

ถือว่าเป็นผู้ให้บริการ (Service Provider) การให้บริการจัดทำหีบห่อ / การขนส่งสินค้าทางเรือ / เก็บสินค้าในโกดังเป็นการบริการไม่ใช่การขายสินค้า แต่เป็นบทบาทรอง (Supplementary) ของการขายสินค้า ดังนั้น ผู้ประกอบการข้างต้นจึงไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของ

¹⁹² *Ibid.*, p. 32.

¹⁹³ *Ibid.*, p. 32.

¹⁹⁴ Yukihiro Asami, *op. cit.*, p. 61.

¹⁹⁵ *Ibid.*, p. 62.

¹⁹⁶ *Ibid.*, p. 62.

กฎหมาย Product Liability แต่ในขณะเดียวกัน ผู้จัดบรรจุสินค้าลงหีบห่อ / ผู้ขนส่งสินค้าทางเรือ / ผู้เก็บสินค้าในโกดัง ยังต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดตามสัญญา และความรับผิดเรื่องละเมิด¹⁹⁷

หากความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดขึ้นโดยการถูกบรรจุลงหีบห่อ / การขนส่งทางเรือ / การเก็บในโกดัง ซึ่งเป็นความไม่ปลอดภัยที่เกิดขึ้นภายหลังจากการครอบครองของผู้ผลิตสินค้าแล้ว ผู้ผลิตสินค้าจึงไม่ควรถูกต้องตกอยู่ภายใต้ความรับผิดตามกฎหมาย Product Liability ถ้าหากว่า บรรจุภัณฑ์ (Product Package) ซึ่งมีความไม่ปลอดภัยนั้นถูกถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสินค้า¹⁹⁸ (เช่น กรณีขวดแก้วใส่อั่งลิสงมีรอยร้าวที่มองไม่เห็น แล้วแตกบาดมือผู้บริโภคตอนที่ผู้บริโภคพยายามปิดฝาขวด – ผู้เขียน)

3.3.3 ความเสียหายต้องเกิดขึ้นหลังสินค้าถูกส่งมอบ (Delivered)

มาตรา 3 บัญญัติว่า “ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความไม่ปลอดภัยในสินค้า ซึ่งได้ส่งมอบ และผลิต แปรสภาพ นำเข้า หรือนำเสนอโดยมีชื่อ”¹⁹⁹

การตีความว่าสินค้า “ถูกส่งมอบ (Delivered)” ต้องตีความตามมาตรา 178 ของประมวลกฎหมายแพ่ง ซึ่งการส่งมอบต้องมีเจตนาที่จะโอนการครอบครองของผู้ส่งมอบด้วย ดังนั้นสินค้าที่ถูกขโมยจากโรงงานหรือบริษัทของผู้ผลิตสินค้าและต่อมาก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลที่สาม ผู้ผลิตสินค้าไม่ต้องรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นในลักษณะดังกล่าว²⁰⁰

3.3.4 ขอบเขตของความเสียหาย (The Scope of Damage, Songaibaishou No Han-I)

มาตรา 3 ของกฎหมาย Product Liability Law บัญญัติให้ “ความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของบุคคลอื่น” ให้ตกอยู่ในขอบเขตของกฎหมายนี้ ยกเว้นเสียแต่ว่า “ความเสียหายดังกล่าวเกิดขึ้นกับตัวสินค้าที่ขาดความปลอดภัยนั่นเอง” นอกจากบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว ไม่มีบทบัญญัติอื่นใดในกฎหมาย Product Liability จึงเป็นไปตามบทบัญญัติเรื่องความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากการประมาทเลินเล่อตามหลักกฎหมายเรื่องละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่ง²⁰¹

¹⁹⁷ Fumio Nagase, *op. cit.*, p. 34.

¹⁹⁸ Yukihiro Asami, *op. cit.*, pp. 62-63.

¹⁹⁹ Article 3 บัญญัติว่า “the manufacturer etc. shall be liable to compensate for damage arising from a defect in a product which it has delivered and manufactured, processed, imported or presented with its name...”

²⁰⁰ Economic Planning Agency, **Article-by Article Commentary on The Pk Law**, (Tokyo: Shoji Homukenkyukai), pp. 71-2, pp. 96-7. quoted in Luke Nottage, *op. cit.*, p. 111.

²⁰¹ Yukihiro Asami, *op. cit.*, p. 63.

แนวทางการตีความของศาลในประเทศญี่ปุ่นเกี่ยวกับบทบัญญัติมาตรา 709 ของประมวลกฎหมายแพ่ง (คือมาตรา 420 ของประมวลแพ่งและพาณิชย์ของไทย เพราะรับมาจากมาตรา 823 ของประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศเยอรมันเหมือนกัน – ผู้เขียน) นั้น ขอบเขตของความเสียหายที่ผู้กระทำโดยประมาทเลินเล่อต้องรับผิดชอบ ได้แก่ ความเสียหายที่ผู้กระทำโดยประมาทเลินเล่อสามารถคาดเห็นได้ (Foreseeability)²⁰² และหลักความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างเหตุกับความเสียหาย (Adequate Causality หรือ Causal link, In-Kakenkei ในภาษากฎหมายของประเทศญี่ปุ่น – ผู้เขียน) ทั้งนี้ ตามหลักความรับผิดชอบโดยประมาทเลินเล่อความเสียหายนั้นโดยปกติแล้วจะเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อและหากรวมความเสียหายนั้นเกิดขึ้นเป็นความเสียหายที่โดยปกติไม่น่าจะเกิดขึ้น แต่สามารถคาดเห็นได้ ในกรณีที่มีปัจจัยแวดล้อมโดยเฉพาะเช่นนั้น ผู้ประมาทเลินเล่อจะรับผิดชอบเมื่อความเสียหายที่โดยปกติไม่เกิดขึ้นต้องมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับการกระทำละเมิด ซึ่งหลักในการพิจารณาขอบเขตความรับผิดชอบในความเสียหายข้างต้น เป็นแนวทางที่ศาลฎีกาของประเทศญี่ปุ่นได้วางไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7 มิถุนายน ค.ศ.1973 (SaikoSaibansho MinjiHanrei – Shu, No 6, 681)²⁰³

นักวิชาการญี่ปุ่นมีความเห็นว่าหลักเกณฑ์การกำหนดขอบเขตของความเสียหายข้างต้นสามารถนำมาใช้กับการกำหนดขอบเขตของความเสียหายตามกฎหมาย Product Liability ได้แก่ ความเสียหายซึ่งโดยปกติแล้วจะเกิดขึ้นเนื่องจากความไม่ปลอดภัยของสินค้า และความเสียหายซึ่งโดยไม่ได้เกิดขึ้นตามปกติเนื่องจากความไม่ปลอดภัยของสินค้า แต่สามารถคาดเห็นได้ เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยแวดล้อมที่มีลักษณะพิเศษของกรณีแล้ว²⁰⁴

แต่ทั้งนี้ คณะอนุกรรมการนโยบายผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีบทบาทสำคัญในการยกร่างกฎหมาย Product Liability ไม่ได้รับเอาบทบัญญัติมาตรา 16(1) ของ EC Directive 1985 ซึ่งกำหนดว่า ค่าสินไหมทดแทนที่ศาลจะกำหนดให้ต้องไม่เกิน 70 ล้าน ECU (European Currency Unit ซึ่งได้แก่เงินยูโรในปัจจุบัน) โดยคณะอนุกรรมการนโยบายผู้บริโภคให้เหตุผลว่าประการจำเป็นการยกที่จะกำหนดวงเงินค่าสินไหมทดแทนสูงสุด ซึ่งใช้กับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยทุกชนิด เพราะธรรมชาติและความเสียหายที่เกิดโดยสินค้าแต่ละชนิด แต่ละประเภทย่อมมีความแตกต่างกัน ประการที่สอง เป็นการไม่ยุติธรรมแก่ผู้เสียหายในกรณีที่ความเสียหายมีสูงกว่าวงเงินที่กฎหมายกำหนด และเมื่อผู้ผลิตไม่จ่ายครบแล้ว ก็ไม่ต้องรับผิดชอบในจำนวนเงินที่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดอีกต่อไป ประการที่

²⁰² ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ศาลญี่ปุ่นรับมาจากระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยคดีแรกที่ศาลสหรัฐอเมริกาวางเกณฑ์ดังกล่าว คือ คดี Palsgraf v. Long Island Railroad Company (1928) โดยผู้พิพากษาชื่อ Benjamin Cardozo ได้วางเกณฑ์ดังกล่าวไว้ และมีอิทธิพลต่อวงการนิติศาสตร์ของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยสาระสำคัญของเกณฑ์ดังกล่าวคือ ผู้กระทำโดยประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สินของบุคคลอื่น ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายเกินกว่าที่ตนจะคาดเห็นได้ต่อกรกระทำโดยประมาทเลินเล่อนั้น – ผู้เขียน

²⁰³Yukihiko Asami, *op. cit.*, p. 63.

²⁰⁴*Ibid.*, p. 63.

สาม ประเทศญี่ปุ่นไม่เหมือนประเทศเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศที่มีการกำหนดวงเงินสูงสุดค่าสินไหมทดแทนสำหรับความรับผิดในกรณีที่ได้รับผิดไม่ได้ประมาณเส้นแล้ว²⁰⁵

นอกจากนั้นแล้ว แม้ว่าตามมาตรา 9 (1) ของ EC Directive 1985 จะมีบทบัญญัติกำหนดความเสียหายขั้นต่ำที่จะฟ้องตาม Directive 1985 ได้ว่าต้องมีจำนวนตั้งแต่ 500 ECU ขึ้นไป คณะอนุกรรมการนโยบายผู้บริโภคเห็นว่าไม่ควรนำบทบัญญัตินี้มาใช้ในประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากประการแรก บทบัญญัตินี้ตั้งกล่าวไม่สอดคล้องกับระบบกฎหมายละเมิดของประเทศญี่ปุ่น ประการที่สอง ภายใต้บริบทของสังคมเศรษฐกิจประเทศญี่ปุ่น การที่ผู้บริโภคจะหาประโยชน์โดยมิชอบจากการฟ้องร้องคดีตามกฎหมาย Product Liability เพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจำนวนเล็กน้อยจากผู้ผลิตสินค้าไม่อาจเกิดขึ้น และประการที่สาม การมีบทบัญญัตินี้ตั้งกล่าว ทำให้ต้องมีการฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนต่ำกว่าวงเงินที่กฎหมายกำหนดโดยการฟ้องเป็นคดีละเมิด ซึ่งหากเกิดขึ้นนั้นจริง จะทำให้เป้าหมายของการพิจารณาคดีความผิดในความเสียหายต่ำกว่าภาระการพิสูจน์ในคดีละเมิด – ผู้เขียน) ถูกบกรบวจากคดีละเมิดเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจำนวนเล็กน้อยข้างต้นได้²⁰⁶

1) ความเสียหายซึ่งเกิดแก่คน (Loss to Human)

ความเสียหายซึ่งเกิดขึ้นแก่คน แยกออกได้ 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรก เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกายของคน ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ค่าปลงศพ ค่าขาดรายได้ ซึ่งเป็นความเสียหายที่เป็นตัวเงิน (Saizantekisongai) และประเภทที่สองได้แก่ ค่าเสียหายแก่จิตใจ (Seishintekisongai) ซึ่งค่าสินไหมทดแทนเรียกว่า ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่จิตใจ (Isharyou)²⁰⁷ สำหรับค่าสินไหมทดแทนประเภทแรกนั้น เนื่องจากเป็นความเสียหายที่เป็นตัวเงินจึงตกอยู่ในขอบเขตของความเสียหายตามกฎหมาย Product Liability ส่วนความเสียหายแก่จิตใจ ซึ่งมีการเยียวยาโดยค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมาน (Isharyou) นั้น ก็มีบทบัญญัติเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมาน (Isharyou) นั้น ก็มีบทบัญญัติเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนประเภท Isharyou ในกฎหมายละเมิดและมีแนวคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐานอยู่แล้ว ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมาย Product Liability ได้ ดังนั้น ขอบเขตของค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายในกรณีสินค้าไม่ปลอดภัยเกิดขึ้น

2) ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับธุรกิจ (Loss to Business, Jigyoyousongai)

ในกรณีที่เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินนั้น แยกออกเป็น 2 ประเภท คือ ความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เกิดจากการใช้ตามปกติของบุคคลธรรมดา และความเสียหายที่เกิดจากการใช้ของผู้ประกอบธุรกิจ ประเด็นคือกฎหมาย Product Liability ครอบคลุมถึงความเสียหายประเภทหลังหรือไม่ คณะกรรมการสวัสดิการสังคมเห็นว่ากรณีที่เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เกิดจากการใช้ของผู้ประกอบธุรกิจ (1) ผู้ประกอบธุรกิจสามารถแก้ไขได้โดยการทำสัญญาตกลงเรื่องความเสียหาย

²⁰⁵ *Ibid.*, p. 64.

²⁰⁶ *Ibid.*, p. 64.

²⁰⁷ Luke Nottage, *op. cit.*, p. 119.; นักวิชาการในระบบกฎหมายจารีตประเพณีซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับระบบกฎหมายญี่ปุ่นเห็นว่า Isharyou คือ ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน (Pain and suffering)

ระหว่างกันไว้ล่วงหน้าหรือ (2) กฎหมาย Product Liability มีเป้าหมายคือคุ้มครองผู้บริโภคโดยทั่วไปเท่านั้น จึงไม่น่าจะครอบคลุมถึงความเสียหายที่เกิดจากการใช้สินค้าของผู้ประกอบธุรกิจ แต่เนื่องจากขอบเขตของความเสียหายตามกฎหมาย Product Liability ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะความเสียหายที่เกิดแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น ดังนั้น ความเสียหายที่เกิดแก่ชีวิต ร่างกายของผู้ประกอบธุรกิจ และความเสียหายที่เกิดแก่สินทรัพย์ของบริษัทย่อมอยู่ในขอบเขตของความเสียหายของกฎหมายนี้ด้วย ดังนั้นเมื่อพิจารณาเรื่องความเสียหายตามหลักกฎหมายละเมิดแล้ว ความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกายของผู้ประกอบธุรกิจและความเสียหายแก่สินทรัพย์ของผู้ประกอบธุรกิจย่อมตกอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย Product Liability เหมือนกัน จึงมีความเห็นของนักวิชาการที่ไม่เห็นด้วยอย่างมากกับแนวคิดข้างต้นโดยให้เหตุผลว่า เป้าหมายของกฎหมาย Product Liability ในประเทศสหรัฐอเมริกา และประชาคมเศรษฐกิจยุโรป คือ การคุ้มครองผู้บริโภค ดังนั้น ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคเท่านั้น หากกฎหมาย Product Liability ของประเทศญี่ปุ่นให้การคุ้มครองแก่บริษัทขนาดใหญ่ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญแล้วย่อมเป็นการเกินขอบเขตของเป้าหมายของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดโดยเคร่งครัดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ตัวอย่างเช่น หากเครื่องจักรในโรงงานเกิดระเบิดขึ้นเนื่องจากความไม่ปลอดภัยอันทำให้โรงงานต้องหยุดการประกอบกิจการ และศาลเห็นว่าความเสียหายเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย หากศาลสั่งให้บริษัทผลิตเครื่องจักรที่ไม่ปลอดภัยต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาความเสียหายให้กับบริษัทขนาดใหญ่ ย่อมแสดงให้เห็นว่าการเยียวยาความเสียหายให้กับบริษัทขนาดใหญ่ย่อมเกินขอบเขตการเยียวยาผู้เสียหาย ทำให้ความรับผิดของผู้ผลิตเครื่องจักรมีระดับและขอบเขตที่สูงและกว้างมากเกินไป ซึ่งปัญหานี้น่าจะมีทางออกโดยการให้บริษัทขนาดใหญ่และบริษัทผลิตเครื่องจักรตกลงทำสัญญายกเว้นความรับผิดในกรณีที่เครื่องจักรที่ซื้อไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่สินทรัพย์ของบริษัทผู้ซื้อ เป็นต้น²⁰⁸

3) ความเสียหายเป็นตัวเงินอย่างเดียว (Pure Economic Damages)

หมายถึง กรณีที่สินค้าไม่ปลอดภัยก่อให้เกิดความเสียหายที่เป็นตัวเงินอย่างเดียว (Pure Economic Damages) โดยปราศจากความเสียหายต่อชีวิตและร่างกาย ตัวอย่างเช่น สินค้าไม่ปลอดภัยทำให้ร้านต้องปิดกิจการชั่วคราว แก่ไม่มีผู้ใดได้รับบาดเจ็บหรือทรัพย์สินของร้านเสียหาย คณะกรรมการสวัสดิการสังคมเห็นว่า ความเสียหายดังกล่าวไม่ควรถือเป็นความเสียหายในขอบเขตของกฎหมาย Product Liability เพราะเป็นความเสียหายที่สำคัญต่อองค์กรธุรกิจ แต่ไม่สำคัญต่อบุคคลธรรมดา หากให้มีการรวมเอาความเสียหายที่เป็นตัวเงินอย่างเดียว (Junsuikheizaisongai) อยู่ในขอบเขตของความรับผิดภายใต้กฎหมาย Product Liability แล้ว ขอบเขตของความรับผิดจะกว้างมากเกินไป²⁰⁹

4) ความเสียหายที่เกิดกับตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเอง

มาตรา 3 ของกฎหมาย Product Liability กำหนดว่าความเสียหายที่เกิดแก่ตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเอง ไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายนี้เนื่องจากเหตุผลที่ว่า (1) เป้าหมายของ

²⁰⁸Jun Masuda, *op. cit.*, pp. 239-240.

²⁰⁹Yukihiko Asami, *op. cit.*, p. 67.

กฎหมาย Product Liability คือ การเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งได้แก่ ความเสียหายนอกเหนือจากความเสียหายที่เกิดแก่สินค้าไม่ปลอดภัยเอง (2) กฎหมายสัญญาเป็นกฎหมายที่ใช้เยียวยากรณีที่เกิดความเสียหายแก่ตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเอง และ (3) เป็นการแยกยากกว่าอะไรคือความเสียหายที่เกิดกับตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือเป็นความเสียหายที่เกิดจากความชำรุดบกพร่องของคุณภาพสินค้า (Quality Flaw, Kashi) ซึ่งเป็นคนละเรื่องกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Defect, Kekken)²¹⁰

3.3.5 ค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษ (Punitive Damages, Choubatsutekisonnggaibaishou)

คือกรณีที่ศาลพิพากษาว่า ผู้ผลิตสินค้าจงใจหรือประมาทเลินเล่อผลิตสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแล้วก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น นอกจากศาลจะสั่งให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริงให้แก่โจทก์แล้ว ศาลยังสั่งให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมเพิ่มเติมอีก ซึ่งค่าสินไหมทดแทนที่เพิ่มเติมนี้จะเรียกว่า ค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษ (Punitive Damage) โดยในระบบกฎหมายจารีตประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลจะมีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษให้จำเลยจ่ายให้โจทก์ และมีจำนวนสูงมากกว่าประเทศอื่นใดในโลก ซึ่งทำให้เป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดวิกฤตปัญหาบริษัทประกันวินาศภัยล้มละลายในทศวรรษ 1980 ส่วนในระบบกฎหมายแบบประมวล จะไม่มีค่าสินไหมในเชิงลงโทษสำหรับความผิดทางแพ่ง ในประเทศญี่ปุ่นเอง ไม่มีค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษ เนื่องจากความเห็นส่วนใหญ่ของนักกฎหมาย คือ เมื่อพิจารณากระบวนการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเมื่อเกิดอุบัติเหตุแล้ว จะเห็นว่าสมดุลของประโยชน์ของผู้เสียหายและผู้ทำละเมิดจะเสียไป เพราะการมีค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษ ดังนั้น ทั้งในเรื่องละเมิดและเรื่องความรับผิดโดยเคร่งครัดต่อความเสียหายในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในประเทศญี่ปุ่น จึงไม่มีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษให้จำเลยต้องจ่ายให้โจทก์²¹¹

นอกจากนั้น ยังมีคำพิพากษาของศาลยุติธรรมจำนวนมากพอสมควรที่ยืนยันว่า ประเทศญี่ปุ่นไม่รับค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษมาเป็นความรับผิดทางแพ่ง เนื่องจากขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยคำพิพากษาดังกล่าว มีดังนี้²¹²

คำพิพากษาศาลชั้นต้นเมืองโตเกียว 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1982 (1044 HanreiJiho 19)

คำพิพากษาศาลสูงเมืองโตเกียว 11 มีนาคม ค.ศ.1988 (1271 HanreiJiho 3)

คำพิพากษาศาลชั้นต้นเมืองโตเกียว 18 พฤษภาคม ค.ศ.1982

(1231HanreiJiho3)

คำพิพากษาศาลสูงเมืองโตเกียว 13 กันยายน ค.ศ.1994 (1514HanreiJiho85)

²¹⁰*Ibid.*, p. 66.

²¹¹Nagase, *op. cit.*, p. 38

²¹²Yukihiko Asami, *op. cit.*, p. 68.

คำพิพากษาศาลชั้นต้นเมืองโตเกียว 27 พฤษภาคม ค.ศ. 1994

(1498HanreiJiho10)

3.3.5.1 กรณีผู้เสียหายมีส่วนประมาทเลินเล่อด้วย (Comparative negligence, Kashitsusosai)

ในกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนประมาทด้วยนั้น จะตกอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 722 (2) ของประมวลกฎหมายแพ่ง ซึ่งศาลมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจพิจารณาหักค่าสินไหมทดแทนลงตามส่วนที่ผู้เสียหายมีความประมาทเลินเล่อด้วย ศาลของประเทศญี่ปุ่นมีการนำมาตรา 722 (2) มาปรับใช้กับคดีละเมิดจำนวนมาก²¹³ ส่วนคำพิพากษาเกี่ยวกับการใช้มาตรา 722 (2) เพื่อหักค่าสินไหมทดแทนลงตามส่วน มีดังนี้

คดีลิตต์จอตรก่อให้เกิดอุบัติเหตุทำให้ลูกค้าเสียชีวิต (ศาลชั้นต้นเมืองฟูกูโอกะ , 29 ตุลาคม 2002, 29 Hanji 1808 หน้า 90) ลูกค้าร้านคาราโอเกะเสียชีวิตเนื่องจากลูกจ้างจำเลยร้านคาราโอเกะกดลิฟต์ยกขึ้นไปจอดชั้นบน ขณะที่ผู้เสียหายอยู่ในรถที่จอดบนพาลเลต (pallet) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของลิฟต์ยก โดยศีรษะของผู้เสียหายถูกหนีบระหว่างต้นเสา กับพาลเลต ทายาทของโจทก์นำคดีผลิตมาฟ้องผู้ผลิตลิฟต์ยกด้วย ศาลตัดสินในประเด็นที่ว่า ผู้ผลิตลิฟต์ยกมีค่าเตือนและวิธีใช้เกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ชัดเจนเพียงพอ ต้องรับผิดชอบ แต่ผู้ตายก็มีส่วนประมาทเลินเล่อด้วย ให้ลดค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้ลงเหลือสองในสามส่วน²¹⁴

3.3.5.2 กรณีที่ผู้รับผิดชอบต่อความเสียหายหลายคน (Multiple Parties)

กฎหมาย Product Liability ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับกรณีที่มีผู้รับผิดชอบต่อความเสียหายในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหลายคน ว่าผู้รับผิดชอบทั้งหลายต้องรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ร่วม (Joint Liability ตามมาตรา 719 ของประมวลกฎหมายแพ่ง) สิทธิในการไล่เบี้ย และความรับผิดชอบของนายจ้าง ประเทศญี่ปุ่นไม่ได้รับเอาหลักความรับผิดชอบตามส่วนแบ่งตลาด (Market share liability) ซึ่งเป็นหลักที่ศาลของมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาพัฒนาขึ้นมาตั้งแต่คดียาที่ผสมฮอร์โมน DES (Diethylstilbestrol)²¹⁵ แต่ศาลในประเทศญี่ปุ่นใช้แนวทางการตีความประมวลแพ่ง สร้างหลักความสัมพันธ์ใกล้เคียงกันอย่างเพียงพอ ระหว่างสาเหตุและความเสียหาย (Adequate casual connection, Soto ingaKankei) เพื่อให้มีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะรองรับกรณีผู้ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่มีจำนวนมากได้ โดยอาศัยหลักฐานเกี่ยวกับการแพร่ระบาด (Epidemiological Evidence) ซึ่งคดีสำคัญที่ศาลญี่ปุ่นเคยตัดสินได้แก่ คดีโรค Itai – itai ซึ่งเกิดจากสารแคดเมียมที่ปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรม และคดีโรคหอบหืด Yokkaichi ซึ่งเกิดจากควันเสียที่โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยออกมาในอากาศ ทำให้พลเมืองที่อยู่อาศัยในแถบที่ตั้งโรงงานเกิดป่วยเป็นโรคหอบหืด ซึ่งโจทก์ (ผู้ป่วยทั้งหลาย) มีภาระการพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้เคียงอย่างเพียงพอระหว่างสาเหตุและความเสียหาย 4 ประการ คือ

²¹³Luke Nottage, *op. cit.*, p. 138.

²¹⁴Jun Masuda, *op. cit.*, p. 22.

²¹⁵ตัวอย่างเช่นคดี Martin v. Abbott Laboratories, 102 Wash.Zd 581689 p. 2d 368 (1984)

- 1) มีปัจจัยดังกล่าวอยู่ก่อนที่จะมีการระบาดของโรค
- 2) ปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดโอกาสสูงที่จะติดโรคจากการแพร่ระบาด
- 3) ลักษณะของการแพร่ระบาด (จากรายงานการศึกษาเกี่ยวกับการแพร่ระบาด) ต้องชัดเจน (โดยพิจารณาจากระดับสูงต่ำของปัจจัยต่อการแพร่ระบาด)
- 4) อธิบายกลไกที่ทำให้ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นเป็นต้นเหตุของการแพร่ระบาดโดยใช้หลักการทางด้านชีววิทยา

หากพิสูจน์ได้แล้ว ผู้ป่วยแต่ละรายสามารถที่จะอ้างผลการพิสูจน์ดังกล่าวสาเหตุที่ทำให้ตนป่วยก็เกิดจากปัจจัยเดียวกัน²¹⁶

3.3.6 ข้อต่อสู้เพื่อไม่ต้องรับผิด (Affirmative defense, Mensekijyuu)

ประเทศญี่ปุ่นรับเอาข้อต่อสู้ของผู้ผลิตสินค้าเพื่อไม่ต้องรับผิดมาจากกฎหมาย Directive 1985 โดยได้มีการถกเถียงกันอย่างมากในคณะอนุกรรมการนโยบายผู้บริโภค ว่าควรจะต้องรับข้อต่อสู้เพื่อไม่ต้องรับผิดเข้ามาบังคับใช้ในบริบทของระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างไร โดยหลังจากที่ได้มีการพิจารณาและถกเถียงกันอย่างมากแล้ว ข้อต่อสู้เพื่อไม่ต้องรับผิดตามกฎหมาย Product Liability ของประเทศญี่ปุ่นมีดังนี้

1) Developmental Risks

มาตรา 4 (1) บัญญัติผู้ผลิตสินค้าไม่ต้องรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากสินค้าไม่ปลอดภัยว่า “หาก ณ เวลาที่ผู้ผลิตสินค้าได้ส่งมอบสินค้านั้น ระดับความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่สามารถระบุได้ว่า สินค้านั้นมีความปลอดภัย”²¹⁷ โดยผู้แทนทบวงการวางแผนเศรษฐกิจ (EPA) ได้ให้เหตุผลว่าประเทศญี่ปุ่นควรรับ ‘Developmental Risks’ เนื่องจาก 1) ผู้ผลิตสินค้าต้องอ้างว่า ไม่สามารถคาดเห็นขึ้นมาต่อสู้เพื่อให้พ้นผิดอยู่ดี และ 2) ข้อต่อสู้ดังกล่าวจะเป็นข้อต่อสู้ที่จำเป็น หากรัฐบาลญี่ปุ่นต้องการให้ภาคอุตสาหกรรมลงทุนในการทำวิจัยและการพัฒนาเพื่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ โดยผู้แทน EPA เห็นว่า ความเจริญก้าวหน้าเป็นเงื่อนไขของการที่ต้องมีการตรากฎหมาย Product Liability ออกมาบังคับใช้ การขัดขวางการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีย่อมทำให้ผู้บริโภคเสียประโยชน์อย่างมาก และประเทศที่พัฒนาแล้วอื่นๆ ต่างยอมให้มีข้อต่อสู้ในกฎหมาย นอกจากนั้นแล้ว ในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุและความเสียหายเนื่องจากการรักษาโรคบางชนิด รัฐเองมีระบบการเยียวยาของรัฐเพื่อรองรับความเสียหายในลักษณะดังกล่าวอยู่แล้ว ระบบประกันสังคม (Social Security) และระบบเยียวยาคนงานที่ได้รับบาดเจ็บ (Worker Compensation) ก็มีบทบาทในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากอุบัติเหตุเนื่องจากสินค้าอยู่แล้ว²¹⁸ คำว่า “ความรู้ (Knowledge)” ตามข้อต่อสู้เพื่อไม่ต้องรับผิดได้รับการคาดหวังว่าจะถูกตีความให้สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานความปลอดภัยตามกฎหมายอื่น ๆ เช่น กฎหมายยา กฎหมาย

²¹⁶Luke Nottage, *op. cit.*, p. 141.

²¹⁷Article 4 (1) บัญญัติว่า “The state of the scientific or technical, etc, delivered the product was such that it was not possible to detect that the product had a defect.”

²¹⁸Luke Nottage, *op. cit.*, p. 125.

ว่าด้วยความปลอดภัยของคนงาน กฎหมายว่าด้วยสารเคมี ฯลฯ ซึ่งนักวิชาการนิติศาสตร์ญี่ปุ่นเห็นว่า ศาลจะตีความโดยใช้มาตรฐานที่สูงมาก ซึ่งทำให้ผู้ผลิตสินค้าให้ข้อต่อสู้นี้ได้ลำบาก

2) ข้อต่อสู้ให้ไม่ต้องรับผิดของผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบ

เนื่องจากผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือผู้ผลิตวัตถุดิบไม่ได้จำหน่ายชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบแก่ผู้บริโภคโดยตรง แต่จะจำหน่ายให้กับผู้ผลิตสินค้าสำเร็จรูป ดังนั้น ชิ้นส่วนและวัตถุดิบจึงขาดลักษณะการเป็นสังหาริมทรัพย์เดิมไปหมดแล้ว แต่เนื่องจากบริษัทผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบไม่จำเป็นต้องเป็นบริษัทขนาดเล็กเสมอไป อาจเป็นบริษัทขนาดใหญ่ก็ได้ ดังนั้น หากชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบมีความไม่ปลอดภัย แล้วถูกนำไปประกอบหรือผลิตเป็นสินค้าสำเร็จรูป โดยบริษัทผู้ผลิตสินค้าขั้นสุดท้าย (สำเร็จรูปแล้ว) และทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้น ทั้งผู้ผลิตชิ้นส่วน/วัตถุดิบ และผู้ผลิตสินค้าสำเร็จรูป ต้องรับผิดตาม “หลักไม่ใช้ลูกหนี้ร่วมโดยแท้ (Fu shinseirentaisaimu)”²¹⁹ได้แก่ หากผู้ผลิตสินค้าขั้นสุดท้ายจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายแล้ว ย่อมมีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ผลิตชิ้นส่วน/วัตถุดิบได้

3) ข้อต่อสู้ให้ไม่ต้องรับผิดอื่นๆ

Article 7 Section (C) ของ EC Directive 1985 บัญญัติว่า “ผู้ผลิตสินค้าไม่ต้องรับผิดตาม Directive ข้างต้น หากสามารถพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยเกิดจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับซึ่งออกโดยพนักงานรัฐ”²²⁰ แต่ว่าในประเทศญี่ปุ่น การปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานความปลอดภัยที่ออกโดยหน่วยงานรัฐไม่ถือว่าเป็นข้อต่อสู้ที่ทำให้จำเลยไม่ต้องรับผิด แต่ใช้อนุমানได้ว่าจำเลยไม่ได้ประมาทเลินเล่อ เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานความปลอดภัยที่ออกโดยพนักงานรัฐถือว่าเป็นมาตรฐานความปลอดภัยขั้นต่ำสุดเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยอาจถูกฟ้องและต้องรับผิดตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนของรัฐ (The Government Compensation Law, KokkaBaishouHou) เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากความบกพร่องของกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานความปลอดภัยนั้น²²¹

3.4 กฎหมายกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยในประเทศไทย

3.4.1 สาระสำคัญของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่จะศึกษาเปรียบเทียบ มีดังต่อไปนี้

²¹⁹Nagase, *op. cit.*, p. 4.

²²⁰Article 7 Section (C) บัญญัติว่า “The defect is due to compliance of the product with mandatory negotiation issued by the public authorities”

²²¹Yukihiko Asami, *op. cit.*, p. 77.

3.4.1.1 ขอบเขตความหมายของสินค้า

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ได้ให้คำนิยามของสินค้าไว้ในมาตรา 4 หมายความว่า “สังหาริมทรัพย์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้งผลิตผลเกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง” ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ไม่ได้ให้คำนิยามของสังหาริมทรัพย์ไว้เป็นกรณีพิเศษ จึงต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 140 ,165 และมาตรา 139 ประกอบกัน ดังนี้ สังหาริมทรัพย์จึงเป็นทรัพย์ทุกประเภทนอกเหนือไปจากอสังหาริมทรัพย์สังหาริมทรัพย์ อันจะถือว่าเป็นสินค้าที่อยู่ในบังคับพระราชบัญญัตินี้จะต้องผ่านกระบวนการผลิตหรือนำเข้าด้วย ซึ่งมาตรา 4 ได้ให้คำนิยามของการผลิต หมายความว่า “ทำ ผสม ประสาน แต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปรสภาพ เปลี่ยนรูป ดัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แซ่ เยือกแข็ง หรือ ฉายรังสี รวมถึงการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน”

สำหรับการนำเข้านั้น มาตรา 4 ได้ให้นิยามไว้ หมายความว่า “นำหรือส่งสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย” โดยการนำเข้า เป็นการนำสินค้าจากนอกประเทศเข้ามาในราชอาณาจักรส่วนการส่งเข้ามานั้น ไม่ใช่ การนำสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาเอง แต่เป็นกรณีที่มีผู้อื่นนำเข้ามาตามคำสั่งของตน

อย่างไรก็ดี การผลิตหรือนำเข้าซึ่งสินค้านั้น จะต้องมิวัตถุประสงค์เพื่อขายอีกด้วย ซึ่งมาตรา 4 ได้ให้คำนิยามของการขาย หมายความว่า “จำหน่าย จ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ทางการค้า และให้หมายความรวมถึงให้เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหา ตลอดจนเสนอ ชักชวน หรือนำออกแสดงเพื่อการดังกล่าว” ซึ่งความหมายของการขายตามพระราชบัญญัตินี้ มีความหมายกว้างกว่าความหมายของการซื้อขายที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ ได้รวมถึงกิจกรรมหลายประการที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการค้า โดยที่ไม่จำเป็นต้องมีการโอนกรรมสิทธิ์เสมอไปอีกทั้ง การขายได้ หรือยังขายไม่ได้ หรือยังไม่ได้ นำออกขายไม่ ใช่สาระสำคัญ เพียงแต่ขอให้มิวัตถุประสงค์เพื่อขายหรือเพื่อประโยชน์ทางการค้าก็เพียงพอแล้ว

นอกจากนี้ ประโยชน์ทางการค้ายังมีความหมายกว้างกว่าการได้ผลตอบแทนเป็นตัวเงิน หรือการแสวงหาผลกำไร โดยอาจรวมถึงการได้ประโยชน์ที่ไม่ใช่ เป็นตัวเงิน เช่น การแจก แลกหรือแถมเพื่อแนะนำสินค้าให้เป็นที่รู้จัก การให้ทดลองใช้ หรือทดลองชิมเพื่อส่งเสริมการขาย การแจกตัวอย่างสินค้าเพื่อโฆษณาหรือเป็นนโยบายการตลาดเพื่อส่งเสริมการขาย หรือการประชาสัมพันธ์ ก็น่าจะถือได้ว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ทางการค้าตามพระราชบัญญัตินี้ กล่าวโดยสรุป สังหาริมทรัพย์ ที่จะถือเป็น “สินค้า” นั้น จะต้องเป็นสิ่งที่ “ผลิตหรือนำเข้า” และ “เพื่อขาย” ด้วย ดังนั้น ถ้าเพียงแต่ความเป็น สังหาริมทรัพย์เพียงอย่างเดียว ย่อมไม่ทำให้เป็นสินค้าตามพระราชบัญญัตินี้

3.4.1.2 สินค้าที่ไม่ปลอดภัย

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ได้ให้คำนิยามของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้ในมาตรา 4 หมายความว่า “สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็เพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษา ค่าเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้

แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งาน และการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้”

จากคำนิยามข้างต้นนั้น ในการวัดความไม่ปลอดภัยของสินค้าได้ใช้หลักเกณฑ์อันพึงคาดหวังได้ ซึ่งหมายถึง ความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer Expectation Test) โดยพิจารณาว่าสินค้านั้นมีความไม่ปลอดภัยเกินไปกว่าการคาดคิดของผู้บริโภคทั่วไปที่ซื้อสินค้านั้นตามความรู้สามัญทั่วไปของคนในสังคมนั้นถึงลักษณะของสินค้าดังกล่าวหรือไม่ โดยปกติแล้ว หากสินค้านั้นมีสภาพที่เป็นอันตรายอันเห็นได้ชัด หรือเป็นที่ รับรู้ ถึงอันตรายนั้น ก็จะไม่ถือว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งหมายความว่า แม้ เกิดความเสียหายจากสินค้า นั้นก็ ตาม ผู้ ประกอบการก็ ไม่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งตามหลักเกณฑ์ความคาดหวังของผู้บริโภคนั้น จะพิจารณาจากความคาดหวังของวิญญูชนคนธรรมดาทั่วไป (Ordinary Person) ที่ใช้สินค้านั้นมากกว่าพิจารณาความคาดหวังของผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ฟ้องคดี

กล่าวโดยสรุป สินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ต้องประกอบด้วยลักษณะ 2 ประการกล่าวคือ ประการแรก ต้องมีความบกพร่องอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ลักษณะ อันได้แก่ ความบกพร่องในการผลิต หรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร และประการที่สอง ความบกพร่องอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ลักษณะ ต้องก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหาย และมีข้อสังเกตว่า ไม่ว่าจะ เป็นความไม่ปลอดภัยของสินค้าซึ่งมีความบกพร่องในลักษณะใดก็ตาม ก็ใช้ หลักเกณฑ์ความคาดหวังของผู้บริโภคในการวัดความไม่ปลอดภัยของสินค้า ทั้งสิ้น ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้ หลักเกณฑ์ในการวัดความไม่ปลอดภัย ของสินค้าตามแต่ลักษณะของความบกพร่องของสินค้า

3.4.1.3 ประเภทความไม่ปลอดภัยของสินค้า

แม้พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 จะไม่ได้แบ่งประเภทความไม่ปลอดภัยหรือความบกพร่องของสินค้าไว้ แต่เมื่อพิจารณาจากคำนิยามของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแล้ว อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) มีความบกพร่องในการผลิต (Manufacturing Defect) หมายถึง สินค้าที่มี ความบกพร่องโดยที่ผู้ผลิตไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้นมีการผลิตออกมาแล้วแตกต่างจากการที่ได้ ออกแบบไว้สำหรับสินค้านั้น เป็นสินค้าที่มีความผิดพลาดในการผลิต (Mis manufactured) ซึ่งในทางปฏิบัติสินค้าที่มีความบกพร่องในการผลิตนี้ จะมีอัตราส่วนที่มากนักเมื่อเทียบกับสินค้าที่มีความบกพร่องในลักษณะอื่น ๆ ทั้งหมด และมักจะสังเกตเห็นได้ง่าย เพราะสภาพหรือลักษณะของสินค้าดังกล่าวจะแตกต่างไปจากสินค้าที่มีสภาพปกติทั่วไป

2) มีความความบกพร่องในการออกแบบ (Design Defect) หมายถึง สินค้าที่มีความบกพร่องซ่อนแอบแฝงอยู่ในวิศวกรรมกรรมของสินค้า (Product's Engineering) หรือความคิดทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Conception) ที่สามารถและมีเหตุผลที่หลีกเลี่ยงได้โดยการออกแบบเพื่อให้สินค้าไม่ มีความบกพร่องหรือมีความปลอดภัยได้ แต่ก็ไม่ได้มีการกระทำการดังกล่าว การออกแบบที่ผิดพลาดทำให้สินค้าทุกชิ้นที่ ผลิตออกมาเป็นสินค้าที่มีความบกพร่อง แม้ว่าจะได้ผล

ต้อออกมาได้ตรงกับความประสงค์ของผู้ผลิตทุกประการ จึงอาจส่งผลให้ไม่อาจใช้ งานได้อย่างที่ ประสงค์หรือเกิดอันตรายเมื่อใช้งานตามปกติ

3) มีความบกพร่องเพราะเหตุที่ไม่ได้กำหนดวิธี ใช้วิธี เก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้ แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร (Warning Defect) หมายถึง การขาดการให้ข้อมูลที่จำเป็นเพียงพอสำหรับผู้บริโภคเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายจากสินค้า โดย หากมีการจัดให้คำเตือนหรือข้อมูลที่เพียงพอแล้ว ย่อมจะทำให้ไม่มีอันตรายหรือหากจะมีอันตราย ก็มี ลดน้อยลง ทั้งนี้ การให้คำเตือนหรือข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอนั้น มีวัตถุประสงค์พื้นฐาน 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก เพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดอันตรายและอุบัติเหตุ และประการที่สอง เป็นการให้แจ้งให้ทราบเพื่อจะได้ยอมรับ

3.4.1.4 ขอบเขตความหมายของผู้ประกอบการ

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ ปลอดภัย พ.ศ.2551 ได้ให้คำนิยามของผู้ประกอบการไว้ในมาตรา 4 หมายความว่า

- (1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต
- (2) ผู้นำเข้า
- (3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้
- (4) ผู้ซึ่งใช้ ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความ หรือแสดงด้วยวิธี ใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่า เป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือ ผู้นำเข้า

จากคำนิยามข้างต้น ผู้เขียนขออธิบายความหมายของผู้ประกอบการบาง ประเภทที่อาจมีปัญหาในการทำความเข้าใจ ดังนี้

- 1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต
ความหมายของผู้ ผลิตนั้น เมื่อพิจารณาประกอบกับคำนิยามของคำว่า “ผลิต” อาจทำให้เข้าใจได้ว่า ผู้ผลิต หมายถึง ผู้ที่ทำ ผสม ปรง แต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปรสภาพเปลี่ยนรูป ดัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แขน เยือกแข็ง หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใด ๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน สำหรับความหมายของผู้ ว่าจ้างให้ ผลิตนั้น เมื่อ พิจารณาประกอบกับคำนิยามของคำว่า “ผลิต” อาจทำให้เข้าใจได้ว่า ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หมายถึง ผู้ว่า จ้างให้มีการท ำ ผสม ปรงแต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปรสภาพ เปลี่ยนรูป ดัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แขน เยือกแข็ง หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใด ๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน การกระทำที่เป็นการ ผลิตตามพระราชบัญญัตินี้ อาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะได้แก่ การกระทำที่ทำให้สินค้านั้นเปลี่ยนรูป โดยตรง เช่น ทำ ผสม ปรงแต่ง ประดิษฐ์ แปรสภาพเปลี่ยนรูป หรือดัดแปลง เป็นต้น และการกระทำ ที่ไม่ทำให้สินค้านั้นเปลี่ยนรูป เช่น คัดเลือก แบ่งบรรจุ แขน เยือกแข็ง หรือฉายรังสี เป็นต้น โดยใน ประเด็นของการกระทำที่ไม่ได้ทำ ให้สินค้านั้นเปลี่ยนรูปนั้น อาจมีความไม่ชัดเจนว่า การกระทำ ใดจะ ถือเป็นการผลิตหรือไม่ เนื่องจากไม่ใช่ ความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไป หากแต่เป็นเรื่องที่ พระราชบัญญัตินี้บัญญัตินิยามไว้ โดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามสำหรับประเด็นนี้ มีนักวิชาการให้ ความเห็นว่าการผลิตนั้นต้องเป็นการกระทำที่มีลักษณะที่ เป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดสินค้า หากไม่ได้ เป็นการกระทำในลักษณะที่เป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดของตัวสินค้าก็ไม่ถือเป็นการผลิต เช่น แม่ค้า

คัดเลือกผลไม้จากแผงใส่ถุงส่งให้ลูกค้า การคัดเลือกผลไม้ใส่ถุงไม่ถือเป็นการผลิตเนื่องจากไม่ได้เป็นการกระทำ ในลักษณะที่เป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดของสินค้านั้น

2) ผู้นำเข้า

ความหมายของผู้นำเข้านั้น เมื่อพิจารณาประกอบกับคำนิยามของคำว่า

“นำเข้า” อาจทำให้เข้าใจได้ว่า ผู้นำเข้า หมายถึง ผู้นำหรือส่งสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย

3.4.1.5 ผู้ต้องรับผิดพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

ได้บัญญัติถึงบุคคลที่ต้องรับผิดไว้ ในมาตรา 5 ว่า “ผู้ ประกอบการทุกคนต้องร่วมรับผิดต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม”

บุคคลที่มาตรา 5 กำหนดให้ต้องรับผิดจากความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยคือ ผู้ประกอบการ ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติให้ครอบคลุมไปถึงบุคคลต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตและการจำหน่าย ผู้ผลิตที่แท้จริงและผู้ที่ไม่ได้ผลิต แต่กฎหมายถือเสมือนผู้ผลิตดังกล่าวตามความหมายตามคำนิยาม ดังนี้

1) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต เหตุ ผลที่ ผู้ ผลิตต้องรับผิด เนื่องจากผู้ผลิตสินค้าเป็นผู้ ที่ ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกระบวนการผลิตที่ดีที่สุดจึงอยู่ในฐานะที่จะป้องกันความเสียหายได้ดีที่สุด และเป็นการยากที่ผู้บริโภคจะตรวจสอบได้ว่าสินค้านั้นปลอดภัยหรือไม่ เพราะการผลิตสินค้าในปัจจุบันใช้ เทคโนโลยี ที่ซับซ้อน ผู้ บริโภคมีความจำเป็นต้องเชื่อใจในผู้ ผลิตสินค้าว่าจะนำสินค้าที่ไม่เป็นอันตรายออกวางจำหน่าย

ส่วนผู้ว่าจ้างให้ผลิตนั้น แม้จะไม่ได้ดำเนินการผลิตด้วยตนเอง แต่ก็เป็นผู้ มีบทบาทและมีอำนาจในความเป็นจริงเกี่ยวกับวิธีการผลิตและการดำเนินการของผู้ผลิต จึงถือเป็นผู้ผลิตและต้องรับผิดเมื่อสินค้าก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น

2) ผู้นำเข้า กฎหมายให้ผู้นำเข้ารับผิดต่อผู้เสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเช่นเดียวกับผู้ผลิต แม้ผู้นำเข้าจะไม่มีส่วนในการผลิตเลยก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองและอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหาย ในกรณีที่ผู้ผลิตสินค้าไม่มีสำนักงานหรือตัวแทนอยู่ในประเทศไทย การฟ้องร้องผู้ผลิตในต่างประเทศจึงอาจยุ่งยากหรือแม้ฟ้องได้ ก็อาจไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายของประเทศนั้นผู้เสียหายทุกคนควรมีสติได้รับความเยียวยาอย่างเดียวกันโดยไม่ต้องคำนึงถึงแหล่งที่มาทางภูมิศาสตร์ของสินค้านั้น

3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้ เนื่องจากความรับผิดตามพระราชบัญญัตินี้มุ่งเน้นไปที่ตัวผู้ผลิตและผู้มีส่วนร่วมในการผลิต เพราะผู้ผลิตสินค้าเป็นผู้ที่ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกระบวนการผลิตที่ดีที่สุด สำหรับผู้ขายโดยหลักแล้วไม่ต้องรับผิด แต่จะรับผิดต่อเมื่อไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้ เนื่องจากผู้ขายจะต้องรับผิดตามหลักชำระคบกพร่องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 472 อยู่แล้ว

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 บัญญัติให้ผู้ขาย เป็นเพียงผู้รับผิดชอบในลำดับรองเท่านั้น

การบัญญัติให้ผู้ขายที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำ เข้าได้ ต้องรับผิดก็เพื่อเป็นการประกันว่าจะต้องมีผู้รับผิดชอบ ทำให้ผู้เสียหายมีโอกาสได้รับการเยียวยา มากขึ้นในกรณีที่ไม่สามารถหาตัวผู้ผลิตที่ต้องรับผิดได้

4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือ แสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่า เป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า แม้บุคคลเหล่านี้จะไม่ใช่ ผู้ผลิตสินค้าที่แท้จริงก็ตาม แต่กฎหมายบัญญัติให้รับผิด เนื่องจากบุคคล เหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่า ตนเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าสินค้านั้นโดยการระบุชื่อ เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายหรือข้อความลงบนสินค้านั้น ทั้งนี้ ก็เพื่อรักษาความเชื่อมั่นของผู้บริโภคต่อสินค้าในท้องตลาด เพราะผู้บริโภคซื้อสินค้านั้นด้วยความไว้วางใจในยี่ห้อของสินค้า และ เพื่อคุ้มครองผู้เสียหายในการฟ้องคดี จึงควรให้ผู้เสียหายสามารถกำหนดตัวผู้ผลิตที่ต้องรับผิดขอใน ความเสียหายที่เกิดขึ้นได้โดยง่าย เนื่องจากหากให้ผู้เสียหายต้องหาตัวผู้ผลิตที่แท้จริงเพื่อฟ้องคดีก็จะ เป็นการยากและอาจต้องใช้เวลามาก อีกทั้งยังไม่เป็นธรรมกับผู้เสียหายที่ต้องรับภาระเช่นนี้ด้วย

3.4.1.6 ลักษณะความรับผิดและเงื่อนไขความรับผิด

บทบัญญัติมาตรา 5 ถือเป็นหัวใจพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 เนื่องจากบัญญัติถึงความรับผิดของผู้ประกอบการในลักษณะที่เป็นความรับผิดโดยเคร่งครัดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ ปลอดภัย โดยอาจศึกษาในส่วนของลักษณะความรับผิดและเงื่อนไขความรับผิดของผู้ประกอบการ ได้ ดังนี้

1) ลักษณะความรับผิดของผู้ประกอบการ พระราชบัญญัติความรับผิดต่อ ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ได้นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้ กับ ความรับผิดของผู้ประกอบการ ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 5 ว่า “ผู้ ประกอบการทุกคนต้องร่วมรับผิดต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย... ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจาก การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม” กล่าวคือ ผู้ ประกอบการ ต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย แม้ความเสียหายนั้นจะไม่ปรากฏว่าเป็น ความรับผิดของตนอย่างชัดแจ้ง (Liability Without Fault) ความรับผิดโดยเคร่งครัดนี้ เป็นความรับผิดที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความจงใจหรือความประมาทเลินเล่อ หากแต่เป็นความ รับผิดที่เกิดจากการฝ่าฝืนหน้าที่ ที่จะต้องทำให้เกิดความปลอดภัยโดยแท้จริง โดยต้องถือว่า บทบัญญัติ

มาตรา 5 ได้กำหนดหน้าที่ให้แก่ผู้ประกอบการโดยปริยายว่า จะต้องผลิต สินค้าให้มีความปลอดภัย เมื่อผู้เสียหายได้รับอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือ ทรัพย์สินอันเกิดจากสินค้าที่ผู้ประกอบการผลิต นำเข้า หรือขาย ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการ กระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อของผู้ ประกอบการหรือไม่ก็ตาม หรือแม้ผู้ ประกอบการจะได้ใช้ ความระมัดระวังอย่างเต็มที่แล้วผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย ค่าเสียหาย ความรับผิดโดยเคร่งครัดนี้ จึงเป็นการคำนึงถึงตัวผลิตภัณฑ์เป็นหลักมากกว่าการกระทำของผู้ประกอบการ

อย่างไรก็ดี ความจงใจหรือความประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการในการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นแม้จะไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงความรับผิดที่มาตรา 5 บัญญัติให้ต้องรับผิดในความเสียหายก็ตาม แต่จะมีผลต่อเนื่องไปในขั้นตอนที่ศาลจะกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 11 (2)176

นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย

2) หากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้า โดยรู้อยู่แล้วว่า สินค้าชิ้นนั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือไม่ได้รู้ เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่า สินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าแล้วไม่ดำเนินการใด ๆ ตามสมควรเพื่อกำหนดการประกอบจะต้องรับผิดตามหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดแล้วยังต้องพิจารณาอีกชั้นด้วยว่าสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น ใครเป็นผู้ประกอบการบ้าง เพราะแม้โดยปกติแล้ว สินค้า 1 ชิ้น มักจะมีผู้ผลิตที่แท้จริงเพียง 1 ราย ซึ่งหากมีเพียง 1 ราย ผู้ผลิตดังกล่าวนั้นก็ต้องรับผิดแต่เพียงผู้เดียว แต่หากข้อเท็จจริงปรากฏว่า สินค้าชิ้นนี้มีผู้เกี่ยวข้องที่เข้าอยู่ ในข่ายคำ นิยามของผู้ประกอบการมากกว่า 1 ราย เช่นนี้ บุคคลทุกคนที่เข้าข่ายเป็นผู้ประกอบการในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ก่อให้เกิดความเสียหายต้องร่วมกันรับผิดต่อผู้เสียหาย บทบัญญัติมาตรา 5 นี้ จึงเป็นการบัญญัติว่าในกรณีที่มีบุคคลหลายคนต้องรับผิดในความเสียหายเดียวกันในฐานะผู้ประกอบการ ให้บุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวร่วมกันรับผิดร่วมกัน ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้มีการกำหนดว่าผู้ประกอบการจะต้องร่วมกันรับผิดอย่างไร ดังนั้น การร่วมกันรับผิด จึงต้องพิจารณาไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่วางหลักทั่วไปในการร่วมกันรับผิดไว้ ในมาตรา 291

ซึ่งเมื่อนำมาปรับใช้ กับกรณีความรับผิดร่วมกันของผู้ประกอบการตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 5 ย่อมหมายความว่าในกรณีที่มีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบการร่วมกันรับผิดต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดขึ้นหากผู้ประกอบการรายใดไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ ได้ผู้ประกอบการรายอื่นที่ต้องร่วมรับผิดก็ต้องรับผิดชดใช้ ค่าเสียหายให้ครบถ้วนตามคำพิพากษา จะโต้แย้งว่าต้องแบ่งสัดส่วนกันรับผิดต่อผู้เสียหายไม่ได้ส่วนผู้ประกอบการที่ได้ชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายไปทั้งหมดแล้วนั้นจึงจะไปเรียกร้องเอาจากผู้ประกอบการรายอื่นที่ต้องร่วมรับผิดในภายหลังตามหลักในเรื่องลูกหนี้ร่วมต่อไป สำหรับฝ่ายผู้เสียหายนั้น จะเรียกให้ผู้ประกอบการรายใดรายหนึ่งรับผิดเต็มจำนวนหรือบางส่วน โดยจะเรียกจากรายใดก่อนหลังก็ได้ จนกว่าผู้เสียหายจะได้รับชำระค่าเสียหายเต็มจำนวน ตราบใดที่ผู้เสียหายยังไม่ได้รับชำระค่าเสียหายจนครบถ้วน ผู้ประกอบการแต่ละรายยังไม่หลุดพ้นความรับผิดเว้นแต่ผู้ ประกอบการที่สามารถพิสูจน์ข้อยกเว้นเฉพาะตัวของตนเองตามมาตรา 8 ทำให้ตนเองหลุดพ้นจากความรับผิดซึ่งจะได้ วิเคราะห์ต่อไปในส่วนของเหตุหลุดพ้นจากความรับผิด ทั้งนี้ การนำหลักลูกหนี้ร่วมมาใช้ กับความรับผิดของผู้ประกอบการก็เพื่อความแน่นอนที่จะต้องให้ผู้รับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นและผู้เสียหายจะได้รับชดใช้ค่าเสียหายทั้งหมด

3) เจื่อนไขความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ เจื่อนไขความรับผิดชอบของผู้ประกอบการที่สำคัญ มี 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก ความเสียหายนั้นต้องเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และประการที่สอง สินค้านั้นได้มีการขายให้ผู้บริโภคแล้ว ซึ่งต้องครบทั้ง 2 ประการ จึงจะทำให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย

(1) ความเสียหายเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย มีความชัดเจนอยู่ในตัวว่าผู้ประกอบการจะต้องรับผิดชอบเมื่อความเสียหายนั้นเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หากความเสียหายเกิดจากสิ่งอื่นที่ไม่ใช่ตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น ผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 5 ดังนี้ ลำพังแต่การที่ผู้ประกอบการผลิตสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ยังไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดความรับผิดชอบตามมาตรา

(2) สินค้านั้นได้มีการขายให้ผู้ บริโภคแล้ว พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 บัญญัติถึงความรับผิดชอบต่อผู้ประกอบการให้เริ่มขึ้นเมื่อสินค้าได้ขายแล้วเท่านั้น ซึ่งนิยามของคำว่า “ขาย” บัญญัติไว้ในมาตรา 4 หมายความว่า “จำหน่ายจ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ทางการค้า และให้หมายความรวมถึงให้เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหาตลอดจนเสนอ ชักชวน หรือนำออกแสดงเพื่อการดังกล่าว” ซึ่งทำให้เห็นได้ชัดว่า ขอบเขตของคำว่า “ขาย” นี้ กว้างกว่าคำว่า “ขาย” ที่เข้าใจกันโดยทั่วไป อย่างไรก็ตาม หากสินค้านั้นยังไม่ได้มีการขาย แต่สินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ก็ไม่อาจเรียกร้องค่าเสียหายโดยอาศัยพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 นี้ได้ แต่ผู้เสียหายยังคงมีสิทธิ ในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายภายใต้กฎหมายอื่น เช่น กฎหมายสัญญา หรือกฎหมายละเมิด เป็นต้น

3.4.1.7 ภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหาย

หลักความรับผิดชอบที่สำคัญในพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 คือ หลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ไม่ใช่หลักความรับผิดชอบโดยเด็ดขาด (Absolute Liability) โดยภายใต้หลักความรับผิดชอบโดยเด็ดขาดนั้น หากมีความเสียหายเกิดขึ้นผู้ประกอบการจะต้องรับผิดชอบทันที โดยผู้เสียหายไม่ต้องมีหน้าที่นำสืบถึงเรื่องใด ๆ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้ถือหลักความรับผิดชอบโดยเด็ดขาด หากแต่ถือหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ ประกอบการด้วย มาตรา 6 ของพระราชบัญญัตินี้ จึงได้กำหนดหน้าที่หรือภาระการพิสูจน์ให้แก่ผู้ เสียหายบางประการ ว่า “เพื่อให้ผู้ ประกอบการต้องรับผิดชอบตามมาตรา 5 ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิ ฟ้องคดีแทนตามมาตรา 10 ต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของประกอบการและการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา แต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของประกอบการผู้ใด ” ซึ่งผู้เสียหายต้องพิสูจน์ให้ได้ตามที่กฎหมายกำหนด จึงจะทำให้ผู้ประกอบการมีความรับผิดชอบภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายหรือผู้ ฟ้องคดีแทนผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ ประกอบการนั้น มีภาระการพิสูจน์ ที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก ต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของประกอบการ และ ประการที่สอง การใช้ หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา ซึ่งรายละเอียด มีดังนี้

1) ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่าตนได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการ เป็นการพิสูจน์ให้เห็นถึงความเสียหายว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นตามที่ได้กล่าวอ้าง

เช่นเดียวกับคดีละเมิดทั่วไป ความเสียหายที่ได้รับนั้นต้องเกิดจากสินค้านั้นโดยตรง โดยไม่ต้องพิสูจน์ว่า สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยอย่างไร กล่าวคือ ไม่ต้องพิสูจน์ถึงความบกพร่องของสินค้าว่า มีความบกพร่องประการใดใน 3 ประการตามที่พระราชบัญญัตินี้กำหนด อันได้แก่ ความบกพร่องในการผลิต ความบกพร่องในการออกแบบ หรือความบกพร่องในการเตือน นอกจากนี้ ผู้เสียหายยังต้องพิสูจน์ให้เห็นว่า สินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายมีความเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการอย่างไร ด้วย เช่น เป็นผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือ ผู้ว่าจ้างให้ผลิต เป็นต้น

2) การใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่าตนได้ใช้หรือเก็บรักษาเป็นไปตามปกติธรรมดา

3.4.1.8 เหตุหลุดพ้นจากความรับผิดของผู้ประกอบการ

แม้พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 จะบัญญัติให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดโดยไม่ต้องพิสูจน์ความผิด แต่ก็ไม่ใช่ เป็นความรับผิดโดยเด็ดขาด เพราะพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มีบทบัญญัติเหตุหลุดพ้นจากความรับผิดของผู้ประกอบการไว้ 2 มาตรา ได้แก่ มาตรา 7 และมาตรา 8 ซึ่งผู้ประกอบการต้องพิสูจน์เพื่อให้พ้นความรับผิด

1) เหตุหลุดพ้นจากความรับผิดของผู้ประกอบการ ตามมาตรา 7 พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 บัญญัติถึงเหตุหลุดพ้นจากความรับผิดของผู้ประกอบการไว้ในมาตรา 7 ว่า

“ผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หากพิสูจน์ได้ว่า

- (1) สินค้านั้นไม่ได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
- (2) ผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่า สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือ
- (3) ความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้ หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่

ถูกต้อง ตามวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้ อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว”

มาตรา 7 บัญญัติเหตุหลุดพ้นจากความรับผิดของผู้ประกอบการไว้ เพื่อเปิดโอกาสผู้ประกอบการสามารถพิสูจน์เป็นข้อต่อสู้เพื่อหลุดพ้นจากความรับผิดของตนได้ โดยผู้ประกอบการต้องพิสูจน์เหตุหลุดพ้นจากความรับผิดให้ได้ตามที่พระราชบัญญัติบัญญัติข้อใดข้อหนึ่ง ดังนี้

(1) สินค้านั้นไม่ได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เมื่อผู้เสียหายพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ตามมาตรา 6 ว่า มีความเสียหายเกิดขึ้นและความเสียหายเกิดจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้งานและการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา ผู้ประกอบการทุกคนต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย โดยที่ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ว่า สินค้าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จึงเป็นการที่กฎหมายสันนิษฐานไว้ ก่อนแล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผู้ประกอบการจึงมีหน้าที่พิสูจน์หักล้างว่าสินค้านั้นไม่ได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กล่าวคือ ไม่ได้มีความบกพร่องในการผลิต การออกแบบ การกำหนดวิธีใช้หรือคำเตือน ซึ่งก็ต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลว่ามีพยานหลักฐานใดสนับสนุนข้อกล่าวอ้างนี้บ้าง

(2) ผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่า สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย แม้สินค้านั้นจะเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และผู้เสียหายรู้อยู่แล้วว่า เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแต่ก็ยังใช้สินค้านั้นจึงเป็นการที่ผู้เสียหายสมควรใจเข้าเสี่ยงภัยเอง ยอมรับสินค้าตามสภาพ เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นก็ต้องรับผลแห่งความเสียหายนั้นเองผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิด

(3) การใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คาเตือนหรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้ อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว การที่ผู้ประกอบการได้จัดให้มีการใช้ หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คาเตือนหรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้ อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว ถือได้ว่า ผู้ประกอบได้ใช้ ความระมัดระวังเพียงพอแล้วในการทำหน้าที่ป้องกันความเสียหาย โดยการไม่ทำตามคำแนะนำของผู้ประกอบการจึงเป็นความผิดของผู้เสียหายเอง

2) เหตุหลุดพ้นจากความรับผิดของผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิตและผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้า ตามมาตรา 8 พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 บัญญัติถึงเหตุหลุดพ้นจากความรับผิดของผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิต และผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้าไว้ในมาตรา 8 ว่า “ผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิตไม่ต้องรับผิดหากพิสูจน์ได้ว่า ความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบของผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือจากการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิต ทั้งผู้ผลิตไม่ได้คาดเห็นและไม่ควรจะได้คาดเห็นถึงความไม่ปลอดภัย ผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้าไม่ต้องรับผิดหากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบหรือการประกอบหรือการกำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คาเตือน หรือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าของผู้ผลิตสินค้านั้น”

บทบัญญัติมาตรา 8 นี้เป็นบทบัญญัติเหตุหลุดพ้นจากความรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเฉพาะผู้ประกอบการ 2 ประเภท ได้แก่ ผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิต และผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้า นอกเหนือไปจากเหตุที่ทำให้ผู้ประกอบการทุกคนหลุดพ้นไม่ต้องรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามมาตรา 7 หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ามาตรา 7 เป็นบทบัญญัติที่หากนำสืบได้ตามที่กำหนด ผู้ประกอบการทุกคนที่เกี่ยวข้องกับสินค้านั้นจะหลุดพ้นจากความรับผิดตามพระราชบัญญัตินี้ แม้ในกรณีที่ไม้อาจพิสูจน์ได้ตามมาตรา 7 ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย แต่เฉพาะผู้ประกอบการ 2 ประเภทที่กำหนดไว้ในมาตรา 8 นี้ ยังมีโอกาสนำสืบถึงเหตุที่บัญญัติไว้ในมาตรา 8 เพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากความรับผิดที่ต้องร่วมรับผิดกับผู้ประกอบการอื่น ซึ่งเหตุหลุดพ้นจากความรับผิดตามมาตรา 8 นี้ อาจแบ่งได้เป็น 2 กรณี ดังนี้

(1) เหตุหลุดพ้นจากความรับผิดของผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิต ผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิตไม่ต้องรับผิด หากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบของผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือจากการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิตผู้ว่าจ้างได้กำหนดแบบหรือคำสั่งไว้ และผู้ผลิตได้ผลิตตามแบบหรือคำสั่งนั้นอย่างเคร่งครัดไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ และผู้ผลิตไม่ได้คาดเห็นและไม่ควรจะได้คาดเห็นถึงความไม่ปลอดภัยเป็นกรณีที่ผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างได้ปฏิบัติตามแบบและตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างอย่างเคร่งครัดโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงและไม่มีการบกพร่องในการผลิต แต่สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งความไม่ปลอดภัยเช่นนั้นผู้ผลิตตาม

คำสั่งไม่ได้คาดเห็นหรือไม่ควรจะคาดเห็นได้ ผู้ผลิตตามคำสั่งก็ไม่ต้องรับผิดชอบ แต่หากผู้ผลิตตามคำสั่งได้คาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นถึงความไม่ปลอดภัยนั้น ผู้ผลิตตามคำสั่งต้องรับผิดชอบซึ่งเป็นการรับผิดชอบร่วมกับผู้ว่าจ้างให้ผลิต การคาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า หากผู้รับจ้างผลิตที่เป็นผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้านั้นโดยเฉพาะย่อมต้องมีประสบการณ์และความรู้หรือทักษะเกี่ยวกับสินค้านั้นมากกว่าบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นเครื่องชี้ว่าผู้ผลิตคาดเห็นหรือควรได้คาดเห็นถึงความไม่ปลอดภัยนั้นได้หรือไม่

(2) เหตุหลุดพ้นจากความรับผิดชอบของผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้า ผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้าไม่ต้องรับผิดชอบ หากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบ ซึ่งเป็นกรณีที่ชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบนั้นโดยตัวของมันเองไม่ใช่ สินค้าที่ไม่ปลอดภัย แต่ความไม่ปลอดภัยมีสาเหตุเพราะสินค้าที่นำชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบไปผลิตเป็นสินค้าใหม่ที่มีการออกแบบที่ทำให้เมื่อประกอบชิ้นส่วนเข้าไปแล้วกลายเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยขึ้นมา เช่น พัดลมมีส่วนประกอบหลักคือใบพัดและแกนหมุน ใบพัดและแกนหมุนไม่ใช่ สินค้าที่ไม่ปลอดภัย แต่การออกแบบทำให้ใบพัดหลุดออกจากแกนหมุนได้ง่าย หรือความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการประกอบหรือการกำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าของผู้ผลิตสินค้านั้น ซึ่งเป็นกรณีที่ชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบนั้นโดยตัวของมันเองไม่ใช่ สินค้าที่ไม่ปลอดภัย แต่ความไม่ปลอดภัยเกิดจากความบกพร่องในขั้นตอนหรือวิธี การนำส่วนประกอบหรือชิ้นส่วนมาผลิตเป็นสินค้าชิ้นใหม่ และเมื่อเป็นสินค้าใหม่แล้ว วิธีการใช้ก็แตกต่างออกไป ซึ่งผู้ผลิตสินค้านั้นมีหน้าที่กำหนดวิธีใช้ วิธีการเก็บรักษา คำเตือน หรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผลิตขึ้นเพื่อให้การใช้สินค้านั้นเป็นไปอย่างปลอดภัย

3.4.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522

ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 นั้นเนื่องจากการเสนอสินค้าและบริการต่าง ๆ ต่อประชาชนนับวันแต่จะเพิ่มมากขึ้น ผู้ประกอบธุรกิจการค้าและผู้ประกอบธุรกิจโฆษณาได้นำวิชาการในทางการตลาดและทางการโฆษณามาใช้ในการส่งเสริมการขายสินค้าและบริการ ซึ่งการกระทำดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เพราะผู้บริโภคไม่อยู่ในฐานะที่ทราบภาวะตลาด และความจริงที่เกี่ยวกับคุณภาพและราคาของสินค้าและบริการต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องทันทั่วทั้งที่ นอกจากนั้นในบางกรณีก็จะมีกฎหมายให้การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค โดยการกำหนดคุณภาพและราคาของสินค้าและบริการอยู่แล้วก็ตาม แต่การที่ผู้บริโภคแต่ละรายจะไปฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือผู้ประกอบธุรกิจโฆษณา เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคย่อมจะเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นการไม่คุ้มค่า และผู้บริโภคส่วนมากไม่อยู่ในฐานะที่จะสะดวกและเสียค่าใช้จ่ายการดำเนินคดีได้ และในบางกรณีก็ไม่อาจจะระงับยับยั้งการกระทำที่จะเกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคได้ทันทั่วทั้งที่ สมควรจะมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคเป็นการทั่วไป โดยกำหนดหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจการค้าและผู้ประกอบธุรกิจโฆษณาต่อผู้บริโภค เพื่อให้ความเป็นธรรมตามสมควรแก่ผู้บริโภคตลอดจนจัดให้มีองค์กรของรัฐที่เหมาะสมเพื่อตรวจตรา ดูแล

และประสานงานการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่าง ๆ ในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติขึ้น²²²

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 เป็นกฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายปกครอง ซึ่งกำหนดให้รัฐโดยหน่วยงานของรัฐมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและกำหนดโทษทางอาญาไว้ ในกรณีที่มิผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติในกฎหมาย ซึ่งมีขอบเขตของการคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภครถยนต์ใช้แล้วดังนี้

3.4.2.1 การคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา

การดำเนินงานให้การคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณาตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค จะมีคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง กล่าวคือ คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา ดำเนินการ โดยมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการควบคุมฉลากดูแลการโฆษณาสินค้าหรือบริการที่ยังมิได้ถูกควบคุมการโฆษณาโดยกฎหมายอื่น ซึ่งกฎหมายได้กำหนดลักษณะของข้อความที่จะใช้ในการโฆษณาไว้ดังนี้

การโฆษณาจะต้องไม่ใช่ข้อความที่เป็นการไม่เป็นธรรมแก่ผู้บริโภค หรือใช้ข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ไม่ว่าข้อดังกล่าวนี้ จะเป็นข้อความที่เกี่ยวกับแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพ หรือลักษณะ ของสินค้าหรือบริการ ตลอดจนการส่งมอบ การจัดหา หรือการใช้สินค้าหรือบริการข้อความดังต่อไปนี้ ถือว่าเป็นข้อความที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค หรือเป็นข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม

- 1) ข้อความที่เป็นเท็จหรือเกินความจริง
- 2) ข้อความที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการไม่ว่าจะกระทำโดยใช้หรืออ้างอิงรายงานทางวิชาการ สถิติ หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด อันไม่เป็นความจริงหรือเกิดความจริงหรือไม่ก็ตาม
- 3) ข้อความที่เป็นการสนับสนุนโดยตรงหรือโดยอ้อม ให้มีการกระทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรม หรือนำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติ
- 4) ข้อความที่จะทำให้เกิดความแตกแยกหรือเสื่อมเสียความสามัคคีในหมู่ประชาชน
- 5) ข้อความอย่างอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ข้อความที่ใช้ในการโฆษณาที่บุคคลทั่วไปสามารถรู้ได้ว่าเป็นข้อความที่ไม่อาจเป็นความจริงได้โดยแน่แท้ ไม่เป็นข้อความที่ต้องห้ามในการโฆษณาและได้กำหนดลักษณะเกี่ยวกับ “วิธีการ” ที่ใช้ในการโฆษณาว่า การโฆษณาจะต้องไม่กระทำด้วยวิธีการอันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ร่างกายหรือจิตใจหรืออันอาจก่อให้เกิดความรำคาญแก่ผู้บริโภค ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง การออกคำสั่งของคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา ในการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ ให้คำนึงถึงประโยชน์ของผู้บริโภคประกอบกับความสุจริตใจในการกระทำของผู้กระทำการ

²²² พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2521, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 96 ตอนที่ 72 (4 พฤษภาคม 2522)

โฆษณา ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ²²³

3.4.2.2 การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา

เมื่อวันที่ ต่อมาเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2562 คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ได้ประกาศกำหนดให้ธุรกิจการขายรถยนต์ใช้แล้วเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา โดยคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้²²⁴

ข้อ 1 ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ใช้แล้วเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

ข้อ 2 ในประกาศนี้ “ธุรกิจการขายรถยนต์ใช้แล้ว” หมายความว่า การประกอบธุรกิจการค้า โดยผู้ประกอบการนำรถยนต์ใช้แล้ว ออกขาย แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายโดยประการอื่นอย่างทรัพย์สินที่ใช้แล้วแก่ผู้บริโภค ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาและนำไปใช้เพื่อการส่วนตัว แต่ไม่หมายความรวมถึงการประมูลขายหรือขายทอดตลาด รถยนต์ และการประกอบธุรกิจการค้าที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแยกขายเป็นชิ้นส่วน “รถยนต์ใช้แล้ว” หมายความว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคลหรือรถยนต์บรรทุกส่วนบุคคลที่จดทะเบียน ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์แล้ว

ข้อ 3 สัญญาที่ผู้ประกอบการทำกับผู้บริโภคต้องมีข้อความภาษาไทยที่สามารถเห็นและ อ่านได้ชัดเจน มีขนาดของตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร โดยมีจำนวนไม่เกินสิบเอ็ดตัวอักษรในหนึ่งนิ้ว และต้องใช้ข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(1) รายละเอียดเกี่ยวกับรถยนต์ ได้แก่ ยี่ห้อ รุ่น ปี สี หมายเลขเครื่องยนต์ หมายเลขตัวถัง ขนาดกำลังเครื่องยนต์ หมายเลขทะเบียน และอุปกรณ์ที่ติดมากับรถยนต์ (ถ้ามี) ระยะเวลาที่ได้ใช้แล้ว โดยให้มีหน่วยเป็นกิโลเมตรหรือไมล์ ราคาซื้อขาย เงินจอง เงินมัดจำ เงินดาวน์ หรือเงินค่าใช้จ่ายอื่น ที่ได้รับจากผู้บริโภค (ถ้ามี) และวัน เดือน ปี ที่รับชำระเงินจากผู้บริโภค

(2) กำหนด วัน เดือน ปี และสถานที่ที่ส่งมอบรถยนต์

(3) กำหนดเกี่ยวกับการส่งมอบสมุดคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ และเอกสารอื่นที่ใช้สำหรับ ดำเนินการจดทะเบียนรถยนต์ตามที่กรมการขนส่งทางบกกำหนด เมื่อมีการปฏิบัติตามสัญญา ครบถ้วนแล้ว

(4) ผู้บริโภคมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเมื่อผู้ประกอบการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(4.1) มีการปรับเปลี่ยนราคาเครื่องยนต์สูงขึ้นจากที่ตกลงกันไว้

(4.2) ไม่ส่งมอบรถยนต์ให้กับผู้บริโภคภายในระยะเวลาที่กำหนด

(4.3) ส่งมอบรถยนต์ที่มี ยี่ห้อ รุ่น ปี สี หมายเลขเครื่องยนต์ หมายเลขตัวถัง ขนาด กำลังเครื่องยนต์ หมายเลขทะเบียน และอุปกรณ์ที่ติดมากับรถยนต์ (ถ้ามี) รวมถึงระยะเวลาที่ได้ใช้แล้ว โดยให้มีหน่วยเป็นกิโลเมตรหรือไมล์ ไม่ถูกต้องตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญา

²²³ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค , *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 21-22.

²²⁴ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ใช้แล้วเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2562, *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา* เล่ม 136ง ตอนพิเศษ (27 มิถุนายน 2562), หน้า 21-22.

(4.4) ไม่สามารถดำเนินการจดทะเบียนรถยนต์ให้เป็นชื่อของผู้บริโภค ตามสัญญา

(5) เมื่อผู้บริโภคมีการบอกเลิกสัญญาตาม (4) แล้ว ผู้ประกอบธุรกิจต้องคืนเงินหรือสิ่งใด ที่ได้รับไว้ทั้งหมดแก่ผู้บริโภคภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ผู้ประกอบธุรกิจได้รับหนังสือบอกเลิกสัญญาจากผู้บริโภค

(6) เงื่อนไขเกี่ยวกับการใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาของผู้ประกอบธุรกิจจะต้องเป็นข้อที่ผู้ประกอบธุรกิจ ระบุไว้เป็นการเฉพาะด้วยตัวอักษรสีแดงหรือตัวสีดำหนาหรือตัวเอนและขีดเส้นใต้ หรือโดยประการอื่น ที่เห็นเด่นชัดกว่าข้อความทั่วไป

(7) การบอกเลิกสัญญากรณีผู้บริโภคไม่ชำระหนี้ตามกำหนดผู้ประกอบธุรกิจจะต้องมีหนังสือ บอกกล่าวให้ผู้บริโภคปฏิบัติตามสัญญาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบห้าวันนับแต่วันที่ผู้บริโภคได้รับหนังสือ และผู้บริโภคละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้น ผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

(8) ข้อมูลเกี่ยวกับการประสมภยของรถยนต์ (ถ้ามี) ข้อ 4 สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมาย ทำนองเดียวกันดังต่อไปนี้

(1) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบที่เกิดจากการผิดสัญญาของผู้ประกอบธุรกิจ

(2) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนแปลงกำหนดเวลาการส่งมอบรถยนต์หรือ เงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่กำหนดในสัญญา ทำให้ผู้บริโภคต้องรับภาระเพิ่มขึ้นมากกว่าภาระที่เป็นอยู่ในเวลา ทำ

(3) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ประกอบธุรกิจบอกเลิกสัญญากับผู้บริโภคโดยไม่ต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือ หรือโดยผู้บริโภคมิได้ผิดสัญญาหรือผิดเงื่อนไขอันเป็นสาระสำคัญข้อใดข้อหนึ่งในสัญญา

(4) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ประกอบธุรกิจริบเงินทั้งหมด หรือบางส่วน เว้นแต่ผู้บริโภคเป็น ฝ่ายผิดสัญญา ข้อ 5 สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องจัดทำขึ้นสองฉบับ ที่มีข้อความถูกต้องตรงกัน และให้ผู้ประกอบธุรกิจส่งมอบสัญญาให้แก่ผู้บริโภคทันทีที่ได้ลงนามในสัญญา

3.4.2.3 การคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลาก

ความหมายของคำว่า “ฉลาก” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ฉลาก” หมายความว่า รูป รอยประดิษฐ์ กระจาด หรือสิ่งอื่นใดที่ทำให้ปรากฏข้อความเกี่ยวกับสินค้าซึ่งแสดงไว้ที่สินค้าหรือภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุสินค้า หรือสอดแทรกหรือรวมไว้กับสินค้าหรือภาชนะบรรจุหรือหีบบรรจุสินค้า และหมายความรวมถึงเอกสารหรือคู่มือสำหรับใช้ประกอบกับสินค้า ป้ายที่ติดตั้งหรือแสดงไว้ที่สินค้าหรือภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุสินค้านั้น²²⁵

²²⁵ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

ในด้านการปกครองในส่วนของฉลาก การกำหนดข้อความในฉลากสินค้าที่ควบคุมฉลากและการตรวจสอบฉลาก (Label Defect) ตามมาตรา 31 ฉลากของสินค้าที่ควบคุมฉลากจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) ใช้ข้อความที่ตรงต่อความจริงและไม่มีข้อความที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้า

(2) ต้องระบุข้อความอันจำเป็นซึ่งหากมิได้กล่าวเช่นนั้นจะทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้า²²⁶

และในมาตรา 33 นั้น กำหนดว่า เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยฉลากเห็นว่าฉลากใดไม่เป็นไปตามมาตรา 31 คณะกรรมการว่าด้วยฉลากมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจเลิกใช้ฉลากดังกล่าวหรือดำเนินการแก้ไขฉลากนั้นให้ถูกต้อง

สำหรับการซื้อขายรถยนต์ให้แล้วนั้น มีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2550) เรื่อง ให้รถยนต์ใช้แล้วเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก โดยกำหนดให้ปฏิบัติตามข้อ 1-3 แห่งประกาศคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก เรื่อง ลักษณะของฉลากสินค้าที่ควบคุมฉลาก พ.ศ. 2551 และยังคงระบุข้อมูลด้วยตัวอักษรขนาดไม่ต่ำกว่า 1 เซนติเมตรเกี่ยวกับรถยนต์ใช้แล้วตามที่ปรากฏในรายการจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ ตั้งแต่ วันจดทะเบียนจนถึงวันที่จำหน่าย ดังต่อไปนี้ด้วย

- 1) วันจดทะเบียน
- 2) เลขทะเบียน
- 3) เลขตัวถัง
- 4) เลขเครื่องยนต์
- 5) ยี่ห้อรถ
- 6) ยี่ห้อเครื่องยนต์
- 7) สี
- 8) ประเภทของรถ
- 9) ชนิดเชื้อเพลิง
- 10) ลำดับของเจ้าของรถ
- 11) ภาระผูกพันของรถยนต์ที่มีอยู่ในวันจำหน่าย (ถ้ามี)

การกำหนดข้อความของฉลากตามมาตรา 30 ต้องไม่เป็นการบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องเปิดเผยความลับทางการผลิต เว้นแต่ข้อความดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่จำเป็นที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้บริโภค ตามมาตรา 32 และเมื่อคณะกรรมการว่าด้วยฉลากเห็นว่าฉลากใดไม่เป็นไปตามมาตรา 31 คณะกรรมการว่าด้วยฉลากมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจเลิกใช้ฉลากดังกล่าวหรือดำเนินการแก้ไขฉลากนั้นให้ถูกต้อง มาตรา 33 และหากผู้ประกอบธุรกิจผู้ใดสงสัยว่าฉลากของตนจะเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่เป็นไปตามมาตรา 31 ผู้ประกอบธุรกิจผู้นั้นอาจขอให้คณะกรรมการว่าด้วยฉลากพิจารณาให้ความเห็นในฉลากนั้นก่อนได้ (มาตรา 34) และเพื่อประโยชน์

²²⁶ มาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

ในการควบคุมและการตรวจสอบการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับสินค้าที่ควบคุมฉลาก กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจในสินค้าดังกล่าวต้องจัดทำและเก็บรักษาบัญชี เอกสาร และหลักฐานเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำการตรวจสอบได้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 35

มาตรการทางอาญาของผู้ฝ่าฝืนในด้านฉลาก มีมาตรการลงโทษ ดังนี้

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้กำหนดบทลงโทษไว้ในมาตรา 47 ว่า ผู้ใดโดยเจตนาก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพ ปริมาณ หรือสาระสำคัญประการอื่นอันเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ไม่ว่าจะของตนเองหรือผู้อื่น โฆษณาหรือใช้ฉลากที่มีข้อความอันเป็นเท็จหรือข้อความที่รู้หรือควรรู้อยู่แล้วว่าอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ²²⁷

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งกระทำความผิดซ้ำอีก ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับและผู้ใดขายสินค้าที่ควบคุมฉลากตามมาตรา 30 โดยไม่มีฉลาก หรือมีฉลากแต่ฉลากหรือการแสดงฉลากนั้นไม่ถูกต้อง หรือขายสินค้าที่มีฉลากที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากสั่งเลิกใช้ตามมาตรา 33 นี้ โดยรู้หรือควรรู้อยู่แล้วว่าการไม่มีฉลากหรือการแสดงฉลากดังกล่าวไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำของผู้ผลิตเพื่อขาย หรือผู้ส่ง หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 52 และหากผู้ประกอบการธุรกิจผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการว่าด้วยฉลากซึ่งตามมาตรา 33 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 53

3.4.3 ร่างพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความชำรุดบกพร่องสินค้า พ.ศ.....

เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมา คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความชำรุดบกพร่องของสินค้า พ.ศ. ตามที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) เสนอ และให้ส่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา โดยให้ความเห็นของกระทรวงพาณิชย์ สำนักงานศาลยุติธรรม และสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ไปประกอบการพิจารณาด้วย แล้วส่งให้คณะกรรมการประสานงานสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณา ก่อนเสนอสภานิติบัญญัติแห่งชาติต่อไป²²⁸

โดยที่หลักกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ใช้บังคับอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งมีพื้นฐานมาจากเสรีภาพของบุคคลตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาซึ่งรัฐไม่สามารถเข้าไปแทรกแซง แต่ในปัจจุบันผู้ประกอบการซึ่งมีอำนาจต่อช่องทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่าได้อาศัยหลักการดังกล่าวเอาเปรียบผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้ซื้อสินค้า

²²⁷ มาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

²²⁸ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, **สรุปข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี**, ค้นวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 จาก <http://www.thaigov.go.th/news/contents/details/8232>

ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคมสมควรที่รัฐจะกำหนดกรอบของความรับผิดชอบเพื่อความซำรุดบกพร่องของสินค้าเพื่อแก้ไขความไม่เป็นธรรมดังกล่าว อีกทั้งปัจจุบันสินค้าจำนวนมากถูกผลิตขึ้นโดยเทคโนโลยีขั้นสูงที่วิญญูชนทั่วไปไม่อาจทราบถึงความซำรุดบกพร่องได้โดยง่ายยิ่งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคมากขึ้น จึงจำเป็นต้องตรากฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความซำรุดบกพร่องของสินค้า พ.ศ. ขึ้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบในความซำรุดบกพร่องของสินค้าที่เป็นธรรมแก่ผู้บริโภคโดยกำหนดสิทธิและหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายให้ชัดเจน อันจะส่งผลให้ผู้ประกอบการและผู้บริโภคสามารถแก้ปัญหากรณีสินค้าซำรุดบกพร่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ²²⁹

เดิมการทำสัญญาระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคนั้นจะยึดตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา รัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซง แม้ว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะได้เปรียบกว่าก็ตาม เว้นแต่กรณีที่เป็นสิ่งที่ต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่เนื่องจากสภาพในปัจจุบัน ผู้ประกอบการมีอำนาจต่อรองเหนือกว่าผู้บริโภคมาก อีกทั้งสินค้าที่ผลิตนั้นไม่สามารถถูกตรวจสอบความซำรุดบกพร่องได้โดยง่าย ส่วนกฎหมายไทยที่มีอยู่เดิมที่พอจะใช้ได้บ้าง เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 ถึงมาตรา 474 ขอบเขตการคุ้มครองผู้บริโภคไม่ชัดเจน ยังไม่กล่าวถึงสิทธิหน้าที่ของทั้งฝ่ายผู้ประกอบการและฝ่ายผู้บริโภค ขาดการเยียวยาความเสียหาย ส่งผลต่อการตีความกฎหมาย ดังนั้น กฎหมายความรับผิดชอบต่อความซำรุดบกพร่องของสินค้าฉบับนี้จึงจะสร้างความสมดุลระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภค ให้ผู้บริโภคมีอำนาจต่อรองมากขึ้น และเพิ่มมาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค

ซึ่งผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความซำรุดบกพร่องของสินค้า พ.ศ. ... ที่จัดทำขึ้นนี้เป็นการพิจารณาผลกระทบของบทบัญญัติตามร่างกฎหมายฉบับนี้ที่อาจมีผลต่อผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ โดยสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้รวบรวมความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนจากการประชาสัมพันธ์ รวมถึงความเห็นจากภาคธุรกิจที่ส่งมาทางไปรษณีย์และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ใช้เป็นข้อมูลประกอบการตรวจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวต่อไป โดยมีสาระสำคัญดังนี้

ร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความซำรุดบกพร่องของสินค้า พ.ศ. มีทั้งหมด 16 มาตรา สรุปได้ดังนี้²³⁰

²²⁹ การวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความซำรุดบกพร่องของสินค้า พ.ศ., คำนวณวันที่ 28 เมษายน จาก <http://www.lawmendment.go.th/index.php/2017-05-05-09-58-35/580-2017-09-08-05-39-40>

²³⁰ คณะกรรมาธิการการปฏิรูปการคุ้มครองผู้บริโภค สภาปฏิรูปแห่งชาติ, รายงานของคณะกรรมาธิการคุ้มครองผู้บริโภค สภาปฏิรูปแห่งชาติ วาระปฏิรูปที่ 31: การปฏิรูประบบการคุ้มครองผู้บริโภค เรื่อง “ความรับผิดชอบต่อความซำรุดบกพร่องของสินค้า และร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความซำรุดบกพร่องของสินค้า พ.ศ.”, คำนวณวันที่ 20 ธันวาคม 2562 จาก https://library2.parliament.go.th/giventake/content_nrc2557/d072958-03.pdf

1. สินค้าที่อยู่ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ จะใช้กับสินค้าทุกประเภท ซึ่งเป็นสิ่งของที่มีไว้เพื่อขาย
2. ผู้บริโภค ผู้ประกอบธุรกิจ กำหนดนิยามคำว่า “ผู้บริโภค” ให้หมายถึงผู้ซื้อสินค้าจากผู้ประกอบธุรกิจ และ “ผู้ประกอบธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย หรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า ซึ่งนิยามทั้ง 2 คำตามร่างกฎหมายฉบับนี้ยังแตกต่างจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522
3. สัญญาเช่าซื้อ เพิ่มสิทธิผู้เช่าซื้อในสัญญาเช่าซื้อสามารถเรียกให้ผู้ขายดำเนินการจัดการกับสินค้าที่ชำรุดบกพร่องได้โดยตรง เพราะเดิมคนกลุ่มนี้เป็นผู้เรียกร้องไม่ได้
4. นิยามความชำรุดบกพร่อง กำหนดขอบเขตให้กว้างขวางกว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งแต่เดิมอาจจะถือว่าชำรุดบกพร่องเพียงเล็กน้อยไม่ถือว่าเป็นความชำรุดบกพร่องซึ่งทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับความเป็นธรรม นอกจากนี้ยังได้ขยายขอบเขตไปถึงความชำรุดบกพร่องเนื่องจากการติดตั้งหรือประกอบสินค้า หรือแม้แต่การส่งมอบสินค้าผิดประเภทหรือน้อยกว่าที่ได้ตกลงกันไว้
5. กำหนดสิทธิของผู้บริโภคเมื่อสินค้าชำรุดบกพร่อง ผู้บริโภคมีสิทธิเรียกให้ผู้ขายแก้ไข ปรับปรุง หรือเปลี่ยนสินค้า และผู้ประกอบธุรกิจจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากส่วนนี้ หากไม่อาจทำให้ความชำรุดบกพร่องหมดไปได้ เช่น ซ่อมแซมไปแล้วถึง 2 ครั้ง ผู้บริโภคก็มีสิทธิบอกเลิกสัญญา ขอลดราคา เรียกค่าเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ
6. กรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจไม่ต้องรับผิดชอบ จะไม่ใช้กับในกรณีที่ผู้บริโภคได้รู้อยู่แล้วตั้งแต่ต้นว่าสินค้ามีความชำรุดบกพร่อง เว้นแต่ผู้ประกอบธุรกิจปิดบังความชำรุดบกพร่องด้วยกลฉ้อฉลหรือได้ให้การรับประกันเกี่ยวกับคุณสมบัติของสินค้าที่ขาย หรือในกรณีเป็นสินค้าที่ซื้อจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาล ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจจะอ้างว่าผู้บริโภคประมาทซื้อสินค้าไม่ได้ เนื่องจากไม่ใช่หน้าที่ของผู้บริโภคที่จะต้องตรวจสอบความชำรุดบกพร่องของสินค้า แต่จะยกเว้นเฉพาะเมื่อผู้บริโภครู้อยู่แล้วตั้งแต่ต้นว่าสินค้ามีความชำรุดบกพร่องแต่ก็ยังซื้อสินค้านั้น
7. ข้อตกลงเกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ของผู้บริโภค ต้องไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อผู้บริโภค
8. การรับประกัน ต้องทำเป็นหนังสือระบุถึงสิทธิตามกฎหมายของผู้บริโภคครบถ้วนด้วย ไม่อาจเปลี่ยนแปลงสิทธิต่าง ๆ ให้มีผลเสียแก่ผู้บริโภคได้ การรับประกันต้องมีรายละเอียดชัดเจน เข้าใจได้ง่าย และประกอบด้วยรายละเอียดที่สำคัญ อีกทั้งกำหนดแนวทางการตีความการรับประกัน
9. ซื้อสินค้าไปแล้วพบความชำรุดบกพร่อง เดิมผู้บริโภคมีภาระต้องพิสูจน์ แต่กฎหมายนี้หากพบว่าสินค้าชำรุดบกพร่องภายใน 6 เดือนนับแต่วันส่งมอบ ให้สันนิษฐานว่าสินค้าชำรุดบกพร่องตั้งแต่วันส่งมอบ โดยให้ผู้ประกอบธุรกิจเป็นผู้พิสูจน์ว่าสินค้าไม่ได้ชำรุดบกพร่อง
10. อายุความ กำหนดอายุความการใช้สิทธิเรียกร้องมากกว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลา 1 ปี นับแต่เวลาที่ได้พบเห็นความชำรุดบกพร่อง โดยขยายเวลาเป็น 2 ปี และกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ในระหว่างที่ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการแก้ไข เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือเปลี่ยนสินค้า

11. สิทธิตามกฎหมายนี้ไม่ตัดสิทธิตามกฎหมายอื่น กำหนดให้การใช้สิทธิเรียกร้องตามพระราชบัญญัตินี้ไม่กระทบต่อการใช้สิทธิตามกฎหมายอื่น

เนื่องจากร่างกฎหมายนี้ใช้กับสินค้าทุกประเภท ดังนั้น สินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพ เช่น ยา อาหาร เครื่องสำอาง เครื่องมือแพทย์ ก็จะอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ด้วย หากผู้บริโภคได้ซื้อสินค้าแล้วพบว่าสินค้านั้นมีความผิดปกติ ต้องการเปลี่ยนสินค้า ในอนาคตห้ามอ้างข้อความในสัญญาหรือประกาศที่ติดไว้ว่าซื้อสินค้าแล้วไม่รับเปลี่ยนหรือรับคืนสินค้า ต้องเปลี่ยนสินค้าให้แก่ผู้บริโภค แม้ว่าจะซื้อสินค้าไป 6 เดือนแล้ว ต่อมาพบว่าสินค้านั้นเสื่อมสภาพ ถือว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่อง จะถือว่าสินค้านั้นชำรุดบกพร่องนับแต่วันส่งมอบ ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องพิสูจน์ว่าในวันที่ส่งมอบนั้น สินค้าที่ส่งมอบไม่ได้มีความชำรุดบกพร่อง หากพิสูจน์ไม่ได้ ผู้ประกอบธุรกิจต้องรับผิดชอบ ซึ่งผู้บริโภคอาจจะขอเปลี่ยนสินค้าได้ แต่ถ้าการใช้สิทธิของผู้บริโภคนี้ทำให้เกิดภาระเกินสมควรแก่ผู้ประกอบธุรกิจ ผู้ประกอบธุรกิจก็มีสิทธิปฏิเสธได้เช่นกัน หากผู้ประกอบธุรกิจยังปฏิเสธการเปลี่ยนสินค้า ผู้บริโภคมียังมีสิทธิขอลดราคาสินค้าหรือเลิกสัญญาก็ได้

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาในเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับขอบเขตความรับผิดชอบ ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย ของสินค้าในกรณีผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว เนื่องจากผู้เขียนได้พิจารณากฎหมายของประเทศไทยที่ให้ความคุ้มครองผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าชำรุดบกพร่องจากสินค้ารถยนต์ใช้แล้ว เห็นว่า กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองเสียหายให้ได้รับการเยียวยาและเป็นธรรมมากที่สุดในปัจจุบันคือ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งผู้ประกอบการทุกคนต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ ซึ่งเป็นการทำในการศึกษาครั้งนี้จะพิจารณาคำนิยามของ “สินค้า” ว่ามีความหมายรวมถึงสินค้ารถยนต์ใช้แล้วด้วยหรือไม่ ซึ่งจะต้องวิเคราะห์ก่อนจะนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงความรับผิดชอบของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว และศึกษากฎหมายที่มีการบังคับใช้โดยเฉพาะของต่างประเทศ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณาและวิเคราะห์ดังนี้

4.1 ปัญหาการตีความขอบเขต คำว่า “สินค้า” ประเภทรถยนต์ใช้แล้วตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

ขอบเขตของคำว่า “สินค้า” ประเภทรถยนต์ใช้แล้ว

ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานทางกฎหมายของสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 อันจะส่งผลให้ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วต้องรับผิดชอบเมื่อเกิดความเสียหายที่เกิดจากรถยนต์ใช้แล้วหรือไม่นั้น ผู้ศึกษาจึงทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในการตีความกฎหมายด้วย โดยเริ่มจากประเทศไทยก่อน ซึ่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ได้บัญญัติคำนิยามของสินค้า ซึ่งคำว่าสินค้าตามคำนิยามดังกล่าว ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ดังนี้ 1) สินค้าต้องเป็นสิ่งหามทรัพย์ 2) สินค้าต้องถูกผลิตหรือถูกนำเข้า และ 3) ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อขาย

องค์ประกอบสำคัญประการแรก ซึ่งสินค้าต้องเป็นสิ่งหามิทรัพย์ โดยพิจารณาจากลักษณะ และสภาพของสินค้านั้นแล้วว่าเป็นสิ่งหามิทรัพย์หรือไม่ ซึ่งถ้าพิจารณาจากพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้วไม่ได้ให้นิยามของสิ่งหามิทรัพย์ไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องนำกฎหมาย

ลักษณะทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันเป็นกฎหมายทั่วไปมาปรับใช้ในการพิจารณาความหมายดังกล่าว ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 , 138 และ 140 ประกอบกันแล้ว เห็นได้ว่า สิ่งใดจะเป็นสิ่งหามิทรัพย์หรือไม่ นั้น สิ่งนั้นย่อมจะต้องเป็นทรัพย์สิ้นเสียก่อน สำหรับนิยามของทรัพย์สิ้นนั้น ต้องเป็นวัตถุมีรูปร่างแล้ว ทรัพย์จะต้องเป็นสิ่งที่อาจมีราคา และอาจถือเอาได้อีก จากคำนิยามพบว่า รถยนต์จัดเป็นทรัพย์ได้ตามหมายของสิ่งหามิทรัพย์ แต่ถ้าเป็นรถยนต์ใช้แล้วนั้น เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าสินค้าประเภทรถยนต์มีสองเข้า คำนิยามของคำว่าสินค้าตามพระราชบัญญัตินี้ก็ตาม แต่เมื่อในชั้นการตรวจพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา²³¹ มีข้อเสนอและได้มีมติเกี่ยวกับนิยามคำว่า “สินค้า” ในหลักการของกฎหมายฉบับนี้มุ่งหมายถึงสินค้าที่ผลิตเพื่อบริโภคเป็นจำนวนมาก ๆ (Mass Production) เท่านั้น จึงไม่ครอบคลุมถึงสินค้านั้นแล้วที่เป็นการผลิตกันต่อคัน

องค์ประกอบสำคัญประการที่สอง สินค้าต้องถูกผลิตหรือถูกนำเข้า โดยผู้เขียนมุ่งเน้นในการวิเคราะห์คำว่า “ผลิต” เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษากรณีสินค้านั้นแล้วเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มาตรา 4 ให้นิยามคำว่า “ผลิต” หมายความว่า ทำ ผสม ปูร่งแต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปรสภาพ ดัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แขนงแยกแ่ง หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใด ๆ ในลักษณะทำนองเดียวกัน ซึ่งจากคำว่า ประกอบ หรือ ดัดแปลง ซึ่งมีความซับซ้อนและการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ระดับสูงมาใช้ ในกระบวนการผลิตและการประกอบ จึงถือได้ว่า ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วที่ทำการประกอบ หรือ ดัดแปลงเป็น “ผู้ผลิต” อันเข้าลักษณะแห่งความหมายของการผลิตตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ทั้งสิ้น

แต่เมื่อตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้มุ่งหมายถึงสินค้าที่ผลิตเพื่อบริโภคเป็นจำนวนมาก ๆ (Mass Production) เท่านั้น การประกอบ หรือ ดัดแปลงของสินค้านั้นแล้วนั้น เป็นการประกอบ หรือ ดัดแปลงรถยนต์ที่ละคัน และลักษณะการประกอบ หรือ ดัดแปลงก็ขึ้นอยู่กับสภาพรถยนต์แต่ละคันว่าจะซ่อมแซมส่วนไหนบ้างเพื่อให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้ปกติ ดังนั้น การตีความตามคำนิยามของสินค้าจึงไม่ครอบคลุมถึงสินค้านั้นแล้ว

องค์ประกอบของสินค้าประการที่สาม ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อขาย ตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มาตรา 4 นิยามคำว่า “ขาย” ซึ่งสามารถแยกได้ดังนี้ การขายต้องเป็นการจำหน่าย จ่าย แจก แลกเปลี่ยน เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหาเสนอ ชักชวน หรือนำออกแสดง หรือ การขายต้องเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ทางการค้า หากพิจารณาจากสินค้านั้นแล้วนั้น ถือว่าเป็นสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วที่มีการวางจำหน่ายอยู่ทั่วไปตามเต็นท์รถยนต์มือสอง และเมื่อผู้บริโภคสินค้าก็มีทั้งเอารถยนต์คันเก่ามาแลกเปลี่ยน และมีการซื้อคันใหม่ไป และการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการสินค้านั้นแล้วก็มีลักษณะจัดหาเสนอชักชวน และ

²³¹ รายงานการประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ครั้งที่ 3 (3/2546) 3/2545 วันที่ 5 พฤศจิกายน 2545

นำออกแสดง และเข้าลักษณะการกระทำเพื่อประโยชน์ทางการค้า จึงถือได้ว่าสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วเข้าลักษณะการขาย และเป็นกรกระทำเพื่อประโยชน์ทางการค้า แต่ก็ไม่เข้าตามคำนิยามของพระราชบัญญัตินี้ เนื่องจากตามเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายไม่ครอบคลุมสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว โดยมุ่งหมายถึงสินค้าที่ผลิตเพื่อบริโภคเป็นจำนวนมาก ๆ เพื่อใช้ข้อได้เปรียบในเรื่องของต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยในการผลิตที่ต่ำกว่าเท่านั้น (Mass Production) ซึ่งสินค้าที่ขายจะเน้นขายเป็นจำนวนมาก ไม่เน้นกำไรต่อหน่วย แต่การขายของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วจะเป็นการขายประเภทหากำไรต่อหน่วย

หากพิจารณาตามองค์ประกอบของคำนิยามคำว่า “สินค้า” ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว ไม่เข้าลักษณะคำนิยามของคำว่าสินค้า ตามขอบเขตของ “สินค้า” ตามพระราชบัญญัติมาตรานี้ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าในปัจจุบันรถยนต์ใช้แล้วมีหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นรถยนต์ที่ซื้อขายกันตามสภาพ รถยนต์ใช้แล้วที่ถูกถอดอะไหล่เพื่อปรับปรุงสภาพ และ ประกอบอะไหล่ที่ถอดออกมากลับเข้าไป หรือ ดัดแปลงใส่อะไหล่รุ่นที่ไม่ตรงกับผู้ผลิตกลับเข้าไปในรถเพื่อลดต้นทุน หรือถูกซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้ รถยนต์นำเข้าชิ้นส่วนแล้วนำมาประกอบเป็นตัวรถ ซึ่งถ้าพิจารณาจากรถยนต์แต่ละคันไม่ว่าจะเป็นรถยนต์เก่าหรือใหม่ที่ประกอบขึ้นมานั้น ล้วนแต่มีอะไหล่ นับเป็นหลักร้อย หลักพันชิ้น ขึ้นอยู่กับว่าเป็นรถประเภทใด และอะไหล่แต่ละชิ้นล้วนมีระยะเวลาการใช้งาน โดยเมื่อมีความสึกหรอถึงระดับที่ต้องมีการเปลี่ยนอะไหล่ เพื่อให้ใช้รถต่อไปได้ ซึ่งขั้นตอนนี้ในการประกอบ หรือ ดัดแปลง หรือ ซ่อมแซมหากผู้ประกอบการไม่ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอ สินค้าก็อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค นอกจากนี้ การประกอบที่ปราศจากความระมัดระวัง การซ่อมแซมแล้วก็อาจจะมีการชำรุดบกพร่องเช่นเดิมปรากฏขึ้นมาอีก ซึ่งอะไหล่บางชิ้นมีความเกี่ยวเนื่องที่ทำงานร่วมกันกับอะไหล่ชิ้นอื่น ซึ่งถ้าอะไหล่ชิ้นดังกล่าวประกอบไม่ครบจำนวน หรือ ประกอบบกพร่อง และ ความชำรุดบกพร่องดังกล่าวบางครั้งไม่เห็นประจักษ์ในขณะส่งมอบรถยนต์จึงเป็นสินค้าที่มีความเป็นไปได้สูงที่จะมีความบกพร่อง (Defects) ในส่วนหนึ่งใดของรถยนต์ การตรวจสอบถึงความบกพร่องที่ผู้ซื้อรถยนต์โดยทั่วไปตรวจพบได้ยากมาก หรือไม่อาจจะตรวจพบได้เลยขณะทำสัญญาซื้อและรับมอบรถยนต์นั้นจนกว่าปัญหาบกพร่องนั้นจะปรากฏขึ้นภายหลังการใช้รถยนต์นั้นได้เท่ากัน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับคำนิยามของคำว่าสินค้าแล้ว ถือได้ว่าสินค้านั้นใช้แล้วเป็นสังหาริมทรัพย์ตามสภาพ ซึ่งถ้าเปรียบกับรถยนต์ใหม่แล้ว การประกอบ การดัดแปลงรถยนต์ใช้แล้วนั้นก็ถือได้ว่ามีความซับซ้อนและการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ระดับสูงมาใช้ในกระบวนการผลิตและการประกอบ แต่ผู้เสียหายที่ประสบอุบัติเหตุจากการบริโภคสินค้าไม่ปลอดภัยกลับไม่ได้รับการเยียวยาตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายนี้แต่อย่างใด

ส่วนกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) และเป็นประเทศต้นแบบของกฎหมายของผลิตภัณฑ์ที่ก้าวหน้าที่สุด โดยในอดีตนั้น ศาลสูงของบางมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาเคยมีคำพิพากษาว่า การขายสินค้าประเภทสินค้านั้นใช้แล้วที่มีการถอดอุปกรณ์ออกมาซ่อมแซม และ ประกอบอุปกรณ์กลับเข้าไปในรถ ถือว่าเป็นการขายสินค้าที่อยู่ภายใต้หลักกฎหมายความรับผิดโดยเคร่งครัดอย่างเช่นสินค้าประเภทอื่นก็ตาม แต่ในปัจจุบันนี้มีการบัญญัติกฎหมายหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดที่มีชื่อว่า Restatement (Third) of Torts : Products

Liability (1997) ซึ่งได้บัญญัติไว้โดยชัดเจน โดยได้ให้นิยามของ “สินค้า” ไว้ในมาตรา 19 ซึ่งหากตีความตามค่านิยามดังกล่าว ประการแรก ทรัพย์สินส่วนบุคคลที่จับต้องได้ แล้วนั้นถือได้ว่า หากพิจารณาตามสภาพถือได้ว่ารถยนต์เป็นสินค้าที่เป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลและจับต้องได้ตามบัญญัตินี้ ประการที่สอง ซึ่งได้ถูกจำหน่ายในทางพาณิชย์เพื่อใช้หรือบริโภค รถยนต์ใช้แล้วที่จำหน่ายโดยผู้ประกอบการก็ถือได้ว่าเป็นสินค้าที่ถูกจำหน่ายในทางพาณิชย์เพื่อใช้หรือบริโภคเช่นกัน และตามขอบเขตความหมายของผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่าย มาตรา 20 ระบุว่า ขาย คือผู้ที่โอนกรรมสิทธิ์ในเชิงพาณิชย์เพื่อใช้หรือบริโภคหรือขายต่อ อันนำไปสู่การใช้หรือการบริโภคในขั้นสุดท้าย ผู้ขายสินค้าเพื่อการพาณิชย์รวมถึงผู้ผลิต ผู้ขายส่งและผู้ขายปลีกด้วย ผู้จัดจำหน่ายสินค้า ซึ่งผู้จัดหาสินค้าให้แก่บุคคลอื่นในการทำธุรกรรมเชิงพาณิชย์ที่ไม่ใช่การขายเพื่อใช้หรือบริโภคหรือเป็นขั้นต้นที่นำไปสู่การใช้หรือการบริโภคขั้นสุดท้าย ผู้จัดจำหน่ายสินค้าในเชิงพาณิชย์ที่ไม่ใช่เพื่อการขาย

ซึ่งเพื่อพิจารณาตามความหมายของผู้ขายและผู้จัดจำหน่ายดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า สินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วของสหรัฐอเมริกา เข้าตามลักษณะค่านิยามคำว่า “สินค้า” ตามกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากรถยนต์ใช้แล้ว เป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลที่จับต้องได้ แล้วนั้นถือได้ว่า และจำหน่ายในทางพาณิชย์เพื่อใช้หรือบริโภค ตามขอบเขตความหมายของผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่าย ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว เป็นผู้โอนกรรมสิทธิ์ในเชิงพาณิชย์เพื่อใช้หรือบริโภคหรือขายต่อ อันนำไปสู่การใช้หรือการบริโภคในขั้นสุดท้าย ผู้ขายสินค้าเพื่อการพาณิชย์รวมถึงผู้ผลิต ผู้ขายส่งและผู้ขายปลีกด้วย

และตามแนวคำพิพากษาของศาลสูงสุดของมลรัฐอิลลินอยส์ คดี Peterson V Chevrolet เนื่องจากกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์มีเจตนารมณ์เพื่อใช้บังคับแก่ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย ซึ่งเป็นสินค้าที่ถูกผลิตเป็นจำนวนมาก ๆ และต้องผ่านกระบวนการผลิตหรือการแปรสภาพด้วย โดยให้บุคคลในห่วงโซ่ของระบบการจัดจำหน่ายสินค้าต้องรับผิดชอบภายใต้ความรับผิดโดยเคร่งครัด อันเป็นการลดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายที่อยากจะเข้าถึงข้อมูลอันเกี่ยวกับขั้นตอนการผลิตหรือการจัดจำหน่ายสินค้าที่สลับซับซ้อน โดยผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ว่าบุคคลในห่วงโซ่ของระบบการจัดจำหน่ายสินค้ากระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ก็ไม่ได้ให้นิยามของสินค้าไว้อย่างชัดเจนเช่นเดียวกับกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา แต่บัญญัตินิยามของสินค้าในความหมายอย่างกว้าง เมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาศาลสูง กลับพบว่าสหรัฐอเมริกาในบางรัฐ คือ มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ใช้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาปรับใช้โดยขยายไปถึงผู้ขายสินค้ารถยนต์ที่ใช้แล้วด้วย ในคดี Realmuto V Straub motor ที่ศาลฎีกาของมลรัฐดังกล่าวมองว่า ผู้แทนจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้วต้องรับผิดชอบตามหลักกฎหมายความรับผิดเด็ดขาด ด้วยเหตุที่อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเป็นสาเหตุจากงานซ่อมที่บกพร่อง การประกอบที่บกพร่องของอุปกรณ์ที่ทำงานเชื่อมโยงกัน รวมถึงอะไหล่ทดแทนที่เปลี่ยนแปลงในรถคันเกิดเหตุ งานซ่อมประกอบดังกล่าวถูกทำขึ้นโดยผู้ประกอบการรถใช้แล้ว ก่อนที่รถยนต์จะถูกขายให้ผู้บริโภค จึงชอบแล้วที่ควรกำหนดหลักความรับผิดเด็ดขาดเพื่อบังคับใช้แก่ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วในกรณีนี้ จึงทำให้มีปัญหาในการตีความนิยามของสินค้าว่าหมายรวมถึงสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วด้วย

กฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ที่มีต้นแบบมาจากกฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ของ

ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้กฎหมาย PL Directive ปี ค.ศ. 1985 ได้บัญญัติความหมายของ “สินค้า” ไว้ใน Article 2 ของ PL Directive ว่า สินค้าที่ตกอยู่ในบังคับของ PL Directive ได้แก่ สंहาริมทรัพย์ทั้งหลายทั้งปวง รวมถึงที่ติดรวมเข้าไปในสังหาริมทรัพย์อื่นหรือสังหาริมทรัพย์อื่นด้วย และให้รวมถึงกระแสไฟฟ้าด้วย ส่วนคำว่า “สินค้า” ตามกฎหมายความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามกฎหมายเยอรมัน หมายถึง สंहาริมทรัพย์ทุกชนิด รวมทั้งเมื่อสินค้าดังกล่าวประกอบรวมโดยเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินชิ้นเล็ก ๆ ด้วย (ไม่ว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์) ส่วนสินค้าดังกล่าวจะมีความเป็นอันตรายเป็นพิเศษหรือไม่ มีรูปแบบการผลิตอย่างไร หรือมีวัตถุประสงค์ในการใช้อย่างไรไม่ใช่ข้อสาระสำคัญ ซึ่งกฎหมายฉบับนี้รวมทั้งสิ่งที่เป็นส่วนหนึ่งของสินค้าประเภทรถยนต์ด้วย เช่น เบรก ถังน้ำมันเบนซิน เป็นต้น และได้บัญญัติใน Article 6 “สินค้าไม่ปลอดภัย” หมายถึง สินค้าที่ขาดความปลอดภัยซึ่งบุคคลทั่วไปคาดหวังว่ามีอยู่ โดยในการพิจารณานั้นให้นำปัจจัยทั้งปวง รวมถึงปัจจัยข้าง ก) ลักษณะที่สินค้านั้นถูกนำเสนอ ข) ลักษณะของการถูกใช้งานซึ่งสินค้านั้นถูกคาดหวังไว้ ค) เวลาที่สินค้าถูกนำเข้าสู่ระบบการจัดจำหน่าย มารวมพิจารณาด้วย โดยนักวิชาของประเทศเยอรมันมีความเห็นว่า Article 6 (1) คือ การรับเอา เกณฑ์ความคาดหวังของผู้บริโภคและเป็นที่เข้าใจกันโดยปริยายว่า สินค้าไม่ปลอดภัย หมายถึง ความบกพร่อง 3 ประการ คือ ก) ความบกพร่องเนื่องจากการผลิต ข) ความบกพร่องเนื่องจากการออกแบบ ค) ความบกพร่องเนื่องจากการเตือน

ดังนั้น ตามคำนิยามคำว่า สินค้า พบว่านิยามของสินค้าว่าให้หมายความรวมถึงสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วอย่างชัดเจน โดยรถยนต์ใช้แล้วเป็นสังหาริมทรัพย์ ตาม Article 2 ของ PL Directive และตามกฎหมายความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามกฎหมายเยอรมัน รถยนต์ใช้แล้วเป็นสังหาริมทรัพย์ ซึ่งในรถยนต์ใช้แล้วมีซ่อมแซม ประกอบ ดัดแปลง สินค้าดังกล่าวประกอบรวมโดยเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินชิ้นเล็ก ๆ ด้วย และกฎหมายเยอรมันรับเอาเกณฑ์ความคาดหวังของผู้บริโภคเป็นหลัก ซึ่งเป็นเกณฑ์วัดว่าสินค้าใด ๆ จะเป็นสินค้าไม่ปลอดภัย ก็ต่อเมื่อสินค้านั้นไม่เป็นไปตามความคาดหวังของประชาชน (the lack of the safety which the public at large is entitled expected) โดยการร่างกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของเยอรมัน นำหลักความคาดหวังหรืออันพึงคาดหมายได้ มาให้พิจารณาความไม่ปลอดภัย โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้ ดังนั้น สินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วก็ถือว่าเป็นสังหาริมทรัพย์และเป็นสินค้าที่ผู้บริโภคคาดหวังว่าจะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าดังกล่าว

ส่วนกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของประเทศญี่ปุ่น มีชื่อเป็นทางการในภาษาญี่ปุ่น ว่า Seizoubutsu Sekinin Hou ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Product Liability Act โดยได้ให้ความหมายของขอบเขตของคำว่า “สินค้า” ไว้ใน มาตรา 2 วรรคแรก โดยบัญญัติไว้ว่า “สินค้า” หมายถึง สंहาริมทรัพย์ใด ๆ ซึ่งถูกผลิตหรือถูกแปรสภาพ สินค้าที่อยู่ในขอบเขตได้แก่ สินค้าอุตสาหกรรม, สินค้าหัตถกรรม, สินค้าเกษตรแปรรูป, เนื้อเยื่อมนุษย์และผลิตภัณฑ์ทำจากเลือดมนุษย์, วัคซีน ซึ่งหากพิจารณาตามคำนิยามแล้วถือว่าสินค้าประเภทรถยนต์เป็นสินค้าตามคำนิยามดังกล่าว แต่สินค้านั้นใช้แล้วที่ผ่านการประกอบ ซ่อมแซม ดัดแปลงได้ไม่เข้าข่ายในคำนิยามนี้ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสินค้าใช้แล้ว (Used products) ไว้ในกฎหมาย

Product liability และไม่ได้ให้คำนิยามคำว่า ผลิตไว้และไม่ได้ครอบคลุมถึงการประกอบ ซ่อมแซม ดัดแปลง ด้วย ซึ่งนักวิชาการญี่ปุ่นมีความเห็นว่าหากมีบทบัญญัติกำหนดให้ผู้ผลิตสินค้ารถยนต์ใช้แล้ว ต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัดในสินค้ารถยนต์ใช้แล้วที่มีการโอนถ่ายเปลี่ยนมือ และระหว่างระยะเวลา ดังกล่าวสินค้าได้ถูกซ่อมแซม ดัดแปลงไปแล้ว ย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้ผลิตสินค้ารถยนต์ใช้แล้วนั้น

จากการวิเคราะห์แล้ว พบว่า การตีความตามขอบเขตของคำว่า “สินค้า” ประเภทใช้แล้วตาม บัญญัติพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ไม่ ครอบคลุมสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว เนื่องจากเจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งหมายถึงสินค้าที่ผลิต เพื่อบริโภคเป็นจำนวนมาก ๆ (Mass Product) เท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาจากสภาพปัญหาจากสังคมใน ปัจจุบันและสภาพของสินค้าของรถยนต์ใช้แล้วนั้น ทั้งกระบวนการผลิต ขั้นตอนซ่อมแซมและการ ดัดแปลง รวมนับกระบวนการที่สลับซับซ้อน ซึ่งผู้บริโภคจะสามารถตรวจสอบได้ ผู้เขียนจึงมี ความเห็นว่าผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากความชำรุดบกพร่องจากการใช้รถยนต์ใช้แล้ว ควรได้ไม่ รับการเยียวยาความเสียหายที่เพียงพอและเป็นธรรมตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้

4.2 ปัญหาการความรับผิดของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วในเรื่องความชำรุดบกพร่อง ของรถยนต์ใช้แล้วตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจาก สินค้าที่ไม่ปลอดภัย

ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ได้บัญญัติ คำนิยามคำว่า “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า (1) ผู้ผลิต (2) ผู้นำเข้า (3) ผู้ขาย สินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างในการผลิตหรือผู้นำเข้า และ (4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใด ๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความ เข้าใจว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า

เนื่องจากตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 บทนิยามคำว่า “ผู้ประกอบการ” ตามมาตรา 4 นั้น ไม่ครอบคลุมถึงผู้ประกอบการที่ ประกอบธุรกิจจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้ว กล่าวคือ ซึ่งปัญหาที่ผู้บริโภคประสบจากผู้ประกอบการจ ะรถยนต์ใช้แล้ว คือ รถยนต์ที่ผู้ประกอบการได้มาเพื่อจะนำเข้าไปวางขายในการประกอบธุรกิจรถยนต์ ใช้แล้ว ส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยสะดุดตาถูกค่าหรือพร้อมซื้อขายเท่าใดนัก เมื่อผู้ประกอบการ ะรถยนต์ใช้แล้วได้รถยนต์มาแล้วจากแหล่งต่าง ๆ นำมาดัดแปลง เช่น การดัดแปลงรถยนต์ใช้แล้ว ที่ประสบอุบัติเหตุจนไม่สามารถซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพปกติได้ โดยการดัดแปลงหัวท้ายรถยนต์รถยนต์ คันอื่นมาประกอบเข้าด้วยกันเป็นรถยนต์คันใหม่ และผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วจะมีช่างหรืออู่ ซ่อมประจำ หรือมีช่างประจำของตนเอง ช่างซ่อมปรับปรุงรถยนต์ประกอบไปด้วย ช่างสี ช่างเคาะ ปะผุ และช่างเครื่องยนต์ที่อยู่ในขั้นฝีมือดี อุปกรณ์ใดที่เก่าทรุดโทรมก็จะได้รับการเปลี่ยนใหม่ให้ดู สวยงามจนดูเหมือนเป็นรถยนต์ใหม่รวมทั้งการปรับเข็มไมล์น้อยลง ซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง และ สภาพรถอาจจะดูใหม่แต่เมื่อใช้งานไปแล้ว อุปกรณ์ต่างเสื่อมสภาพเร็วกว่าปกติมาก ซึ่งส่งผลให้ผู้ซื้อ รถยนต์ใช้แล้วไปใช้งานได้สักระยะรถยนต์ที่ซื้อมาเกิดความชำรุดบกพร่อง และเมื่อเรียกร้องให้

ผู้ประกอบการที่จำหน่ายรถยนต์ใช้แล้วรับผิดชอบ แต่ไม่ได้รับการเยียวยาต้องเสียค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องคดีและเสียเวลาในการขาดประโยชน์จากการใช้รถยนต์ดังกล่าวอีกด้วย

และหากพิจารณาจากเงื่อนไขความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 3 ประการใหญ่ ได้แก่ 1) ต้องเป็นผู้ประกอบการ 2) ความเสียหายนั้นต้องเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และ 3) สินค้านั้นต้องได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว

ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการประการแรก ที่ผู้รับผิดชอบจะต้องเป็นผู้ประกอบการ จึงมีความจำเป็นที่ต้องพิจารณาว่าผู้ใดบ้างถือเป็นผู้ประกอบการบ้าง ซึ่งตามมาตรา 4 ได้บัญญัติ คำนิยามคำว่า “ผู้ประกอบการ” ซึ่งผู้เขียนได้ว่าไว้ข้างต้นแล้ว ซึ่งจัดการหารรถยนต์มือใช้แล้วมาดัดแปลง ประกอบใหม่ให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้นั้น ควรเข้าลักษณะของผู้ผลิตตามลักษณะตามพระราชบัญญัตินี้

เงื่อนไขความรับผิดประการที่สอง ซึ่งความเสียหายนั้นต้องเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย ย่อมแสดงให้เห็นว่า ต้องเป็นสินค้าและเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่ารถยนต์ใช้แล้วย่อมเป็นสินค้าที่มีความสลับซับซ้อน เนื่องจากการผลิตเนื่องจากในการผลิตได้มีการนำเอาเทคโนโลยีและความรู้ทางวิทยาศาสตร์ระดับสูงที่ก้าวหน้าและสลับซับซ้อนมาใช้ในการผลิต ผู้บริโภคย่อมไม่สามารถที่จะตรวจสอบได้ว่าสินค้าปลอดภัยหรือไม่ และนำไปสู่อุบัติเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายได้ ดังนั้นจึงถือว่าสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วเป็นสินค้าไม่ปลอดภัยได้

เงื่อนไขความรับผิดประการที่สาม โดยสินค้านั้นต้องได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว กล่าวคือการขายต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการค้า ซึ่งความหมายของการขาย ตามพระราชบัญญัตินี้มีความหมายรวมถึงการจำหน่าย จ่าย แจก ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการค้า จึงถือว่าการวางจำหน่ายสินค้ารถยนต์ใช้แล้วของผู้ประกอบการต่าง ๆ ถือว่าเข้าลักษณะจำหน่าย ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการค้าแล้ว เพราะอยู่ในห่วงโซ่ในการทำกำไรจากผู้บริโภค

ดังนั้น หากวิเคราะห์ตามบัญญัติพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว ที่จัดการหารรถยนต์มือใช้แล้วมาดัดแปลง ประกอบใหม่ให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ และเป็นการขายเพื่อประโยชน์ทางการค้านั้นควรรับผิดชอบภายใต้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด ต่อความเสียหายที่เกิดจากความชำรุดบกพร่องและเยียวยาความเสียหายผู้รับความเสียหายให้ได้รับความเป็นธรรม ตามพระราชบัญญัตินี้

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้ผู้ขายสินค้าใช้แล้วต้องรับผิดชอบตามหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดโดยยึดตามหลักคำพิพากษาคดี JAMES A. PETERSON et al., Appellees, v. LOU BACHRODT CHEVROLET COMPANY, Appellant เป็นคดีที่เกิดขึ้นในมลรัฐ อิลลินอยส์ ซึ่งข้อเท็จจริงที่เกิด คือ เด็กสองคนถูกรถยนต์ยี่ห้อ Chevrolet ใช้แล้ว โดยผู้จำหน่ายรถยนต์ใช้แล้วขณะเดินทางกลับบ้านจากโรงเรียน เด็กคนหนึ่งเสียชีวิต อีกคนหนึ่งต้องสูญเสียขา ผู้ปกครองของเด็กทั้งสองคน ยื่นฟ้องคดีต่อศาลเพื่อเรียกค่าเสียหาย ค่าสินไหมทดแทน จากผู้ขับขีรถและผู้แทนจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้ว ด้วยเหตุว่า ผู้ประกอบการรถใช้แล้วเพิกเฉยต่อการซ่อมแซมมาตรฐานที่ควรทำก่อนการขายรถแก่ผู้บริโภค เนื่องจากระบบเบรกของรถยนต์มีปัญหาที่รถยนต์จะถูกลักขโมย ข้อกล่าวหาของโจทก์ที่เป็นปกครองมีการนำหลักกฎหมายความรับผิดเด็ดขาด มาปรับเข้ากับ ข้อเท็จจริงที่ฟ้องคดี

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องจำเลยทั้งสองในส่วนของข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบเด็ดขาด แต่ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นให้จำเลยทั้งสองต้องรับผิดชอบตามหลักกฎหมายความรับผิดชอบเด็ดขาด ท้ายที่สุดคดีมีการต่อสู้โต้แย้งจนถึงชั้นฎีกาของคู่ความทั้งสองฝ่าย โดยมีนัยยะสำคัญว่า หลักความรับผิดชอบเด็ดขาด ควรนำไปปรับใช้กับ ผู้แทนจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้วหรือไม่

ศาลฎีกาได้ให้ความเห็นในคำพิพากษาว่า หลักความรับผิดชอบเด็ดขาด ไม่ควรนำไปปรับใช้กับ ผู้แทนจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้ว เนื่องจากเป็นบุคคลที่อยู่นอกห่วงโซ่ของสายการผลิต และ การตลาด หากมีการนำหลักดังกล่าว เพื่อไปปรับใช้กับจำเลยในคดี จำเลยจะได้รับผลกระทบให้กลายเป็นผู้รับประกันต่อข้อบกพร่องของรถยนต์ที่มีอยู่ หลังจากห่วงโซ่การผลิตรถยนต์เป็นต้นจากโรงงาน ประกอบรถยนต์ได้เสร็จสิ้นลงแล้ว และ รถยนต์ได้ถูกจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค เพื่อใช้งานเป็นทอดๆ จาก ผู้ใช้คนแรก และ ผู้ใช้รถในลำดับถัดมาแล้ว

ในอีกแนวคดีหนึ่งของคดีในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ คดี Realmuto v Straub Motor ผู้จำหน่ายรถยนต์ใช้แล้ว ได้มีการถอดอุปกรณ์คาร์บูเรเตอร์ออกจากรถยนต์เพื่อซ่อมแซมก่อนขาย เนื่องจากเครื่องยนต์มีอาการเดินไม่เรียบ รอบเครื่องยนต์ไม่คงที่ อุปกรณ์ดังกล่าวทำหน้าที่ควบคุมและสั่งจ่ายน้ำมันเชื้อเพลิงตามปริมาณอากาศที่ไหลเข้าเครื่องยนต์ โดยจะทำงานร่วมกับวาล์วปีกผีเสื้อ เมื่อผู้ขับขี่เหยียบแป้นคันเร่งของรถยนต์ลึกลงไป วาล์วผีเสื้อจะเปิด ทำให้อากาศเข้ามากขึ้น ทำให้เครื่องยนต์มีกำลัง และ รอบในการทำความเร็วเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันถ้าผู้ขับขี่ยกเท้าออกจากแป้นคันเร่ง ความเร็วของเครื่องยนต์จะต้องลดลง สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุในครั้งนี้ หลังจากผู้ซื้อได้รถมาจากผู้ขายประมาณ 1 สัปดาห์ รถยังใช้งานได้เป็นปกติ แต่หลังจากนั้นได้มีเหตุการณ์ที่โจทก์พยายามยกเท้าจากแป้นคันเร่งแล้ว แต่เครื่องยนต์ก็ไม่เกิดการตอบสนองเพื่อลดความเร็ว ทำให้รถไม่สามารถหยุดได้ เป็นเหตุให้รถไปชนกับแบรีเออร์อย่างแรง การตรวจสอบซากรถของผู้ซื้อภายหลังเปิดเผยว่า อุปกรณ์เชื่อมโยงระหว่างคันเร่ง – คาร์บูเรเตอร์นั้นงอผิดรูปทำให้ตำแหน่งคันเร่งไม่คืนสู่สถานะปกติของมัน และ สปริงที่ออกแบบมาเพื่อให้คันเร่งกลับไปยังตำแหน่งเดิมหายไป และ ในขณะเดียวกันที่ยกคันเร่งก็วาล์วไอดีคาร์บูเรเตอร์ต้องปิด เพื่อไม่ให้วาล์วปีกผีเสื้อ ทำงาน

คดีมีการต่อสู้กันจนถึงศาลฎีกาแห่งมลรัฐ โดยในคดีนี้ศาลได้วางหลักข้อกฎหมายที่สำคัญว่า ผู้แทนจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้วต้องรับผิดชอบตามหลักกฎหมายความรับผิดชอบเด็ดขาด ด้วยเหตุที่อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเป็นสาเหตุจากงานซ่อมที่บกพร่อง การประกอบที่บกพร่องของอุปกรณ์ที่ทำงานเชื่อมโยงกัน รวมถึงอะไหล่ทดแทนที่เปลี่ยนลงในรถคันเกิดเหตุ งานซ่อมประกอบดังกล่าวถูกทำขึ้นโดยผู้ประกอบการรถใช้แล้ว ก่อนที่รถยนต์จะถูกขายให้ผู้บริโภค จึงชอบแล้วที่ควรกำหนดหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดเพื่อบังคับใช้แก่ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วในกรณีนี้

กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป การนำสินค้าที่พัฒนาดีขึ้นมาเข้าสู่ท้องตลาดในภายหลัง (ไม่ว่าจะโดยผู้ผลิตสินค้าคนเดิมหรือคนใหม่) ไม่ได้ทำให้สินค้าเดิมที่สินค้าที่ชำรุดบกพร่อง ผู้ผลิตสินค้าตามความเป็นจริง ผู้ที่เสมือนเป็นผู้ผลิต ผู้นำเข้า ในกรณีที่ไม้อาจระบุตัวผู้ผลิตสินค้าได้ให้ถือว่าผู้ส่งสินค้าเป็นผู้ผลิตสินค้า จะต้องรับผิดชอบในกรณีที่สินค้ามีความชำรุดบกพร่องทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลนั้นจะรู้ถึงหรือสามารถที่จะป้องกันความชำรุดบกพร่องของสินค้าได้หรือไม่ก็ตาม ซึ่งมีขอบเขตความรับผิดชอบกว้างกว่ากรณีตามประมวลกฎหมายแพ่ง ซึ่งถือได้ว่าผู้ทำการซ่อมแซม ประกอบ หรือดัดแปลง

รถยนต์ใช้แล้ว แต่ส่วนในผู้ประกอบการที่ทำการขายสินค้ารถยนต์ใช้แล้วอย่างเดียวยังไม่ต้องรับผิดชอบในกรณีที่เกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากสินค้าที่ตนเองขาย เพราะตามกฎหมายกลางของสหภาพยุโรปความรับผิดอันเนื่องมาจากสินค้าไม่ปลอดภัยขึ้นอยู่กับการที่ไปผลิตสินค้าที่มีความชำรุดบกพร่องแล้วทำให้เสียหายขึ้นโดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับการที่จำหน่ายสินค้าดังกล่าว เว้นแต่ผู้ประกอบการนั้นจะทำการผลิตการซ่อมแซม ประกอบ หรือดัดแปลง หรือเป็นผู้ที่เสมือนเป็นผู้ผลิตโดยการใส่ชื่อของตนเองใส่ชื่อทางการค้าในสินค้ารถยนต์ใช้แล้วนั้น จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่จากความชำรุดบกพร่องของสินค้ารถยนต์ใช้แล้วนั้น

และตามแนวคำพิพากษาในประเทศเนเธอร์แลนด์ คดีซีอี้อรรถจักรยานหักทำให้คนขี่ได้รับบาดเจ็บ (Hof Leeuwarden 21 December 1994, TvC 1995, 122) ซึ่งข้อเท็จจริง โจทก์เป็นผู้ขี่จักรยานแล้วได้รับบาดเจ็บเนื่องจากเฟืองซี่ของล้อรถจักรยานเกิดหักอย่างกะทันหัน ผู้ผลิตได้นำเอาจักรยานคันที่เกิดอุบัติเหตุไปตรวจสอบหาความบกพร่อง เมื่อพบแล้วผู้ผลิตได้ทำลายหรือซ่อนหลักฐานซึ่งชี้ให้เห็นถึงความบกพร่อง ได้มีคำพิพากษาว่า เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงที่ว่า จำเลยได้ทำลายหรือซ่อนหลักฐานเกี่ยวกับความบกพร่องเป็นอุปสรรคที่ผู้ผลิตได้ก่อขึ้นเพื่อไม่ให้โจทก์พิสูจน์ความบกพร่องได้ ศาลจึงเห็นว่าคำให้การของโจทก์ (ผู้ขี่จักรยาน) ที่ระบุถึงรอยร้าว (Crack) ซึ่งเป็นต้นเหตุของอุบัติเหตุและเป็นเหตุโดยตรงของความเสียหาย เป็นคำให้การที่รับฟังได้แล้ว ซึ่งจากคดีนี้จะเห็นได้ว่าถึงแม้ว่าผู้ผลิตจะทำลายหรือซ่อนหลักฐานโดยการจะมีการดัดแปลงหรือซ่อมแซมปกปิดไม่ให้ผู้บริโภครู้ถึงการปกปิดดังกล่าวก็ตามก็ไม่สามารถพ้นความผิดได้

ส่วนกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของประเทศญี่ปุ่น กฎหมาย Product Liability ไม่ได้ให้คำนิยามคำว่า ผลิตไว้และไม่ได้ครอบคลุมถึงการประกอบ ซ่อมแซม ดัดแปลง ด้วย ซึ่งนักวิชาการญี่ปุ่นมีความเห็นว่าหากมีความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้ารถยนต์ใช้แล้วให้นำหลักประมวลกฎหมายแพ่งมาใช้สินค้ารถยนต์ใช้แล้ว โดยผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่า ความไม่ปลอดภัยของสินค้ารถยนต์แล้วเกิดจากความประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการก่อนหน้าที่จะมีการโอนเปลี่ยนมือ หรือผู้ซ่อมแซมหรือผู้ทำการดัดแปลงรถยนต์ใช้แล้วนั้น

จากการศึกษาและวิเคราะห์ผู้เขียนเห็นว่า การพิจารณาความรับผิดของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว ควรต้องพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายเป็นสำคัญ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 จะพบว่านิยามผู้ประกอบการที่ต้องเป็นผู้รับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยนั้น ไม่ครอบคลุมถึงผู้ประกอบการสินค้ารถยนต์ใช้แล้ว ซึ่งส่งผลให้ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วไม่ต้องรับผิดชอบภายใต้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด กล่าวคือ ผู้เสียหายที่ได้รับความชำรุดบกพร่องหรือความเสียหายจากการใช้สินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วนั้น ต้องฟ้องร้องเป็นคดีเพื่อพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากสินค้ารถยนต์ใช้แล้วที่ซื้อจากผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว โดยฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายตามสัญญาที่ได้กระทำกันในครั้งแรกก่อนส่งมอบ ซึ่งทำให้เสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก โดยส่งผลต่อผู้บริโภคบางรายต้องทิ้งการชดเชยต่าง ๆ ไปเพราะไม่มีค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องคดีและความยุ่งยากในการติดตามทวงถาม

และเมื่อพิจารณาจากบริบทสังคมและความต้องการทางการตลาดในการใช้สินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วประกอบกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้ ทำให้สามารถเข้าใจได้ชัดเจนว่า

พระราชบัญญัติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับกรณีที่สินค้าที่เกิดจากการผลิตในสายการผลิตจำนวนมากที่อาจเกิดความผิดพลาดในสายการผลิต ซึ่งประเด็นปัญหาในเรื่องนี้คือ การบัญญัติคำนิยามของคำว่า “สินค้า” ที่อยู่ภายใต้บังคับฉบับนี้ยังไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร ซึ่งทำให้อาจตีความหมายได้ว่า สินค้าหมายความรวมถึงสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว และนำไปสู่ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว จึงก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายในการใช้บังคับ

4.3 ปัญหายังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจขายรถยนต์ใช้แล้วโดยเฉพาะ

ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยได้นำหลักการตามพระบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ.2541 ซึ่งได้นำมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา ด้านการฉลาก และด้านสัญญา โดยมีคณะกรรมการในแต่ละด้านเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจ เมื่อพิจารณาโดยยึดความเสียหาย อันเกิดจากรถยนต์ใช้แล้วชำรุดบกพร่อง หรือไม่ได้มาตรฐานความปลอดภัย เพื่อนำมาตราการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ซึ่งมีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว ดังต่อไปนี้

ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านการโฆษณา กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในด้านการโฆษณานั้น จะต้องไม่ใช่ข้อความที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรือใช้ข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม โดยมีหลักเกณฑ์ตามที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณากำหนด ซึ่งการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณานั้นสาระสำคัญอยู่ที่รถยนต์ใช้แล้ว การที่จะโฆษณาให้เห็นว่ารถยนต์ใช้แล้วที่ผู้บริโภคต้องการซื้อนั้น ผู้บริโภคจำเป็นต้องทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพ ฐาน และรายละเอียดอย่างอื่นเกี่ยวกับรถยนต์ใช้แล้วมิใช่ข้อเท็จจริงของผู้ประกอบธุรกิจ ดังนั้น การให้ผู้ประกอบธุรกิจแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพฐานะและรายละเอียดอย่างอื่นเกี่ยวกับผู้ประกอบธุรกิจเป็นเพียงความมั่นใจของผู้บริโภคว่า หากมีความเสียหายเกิดขึ้นผู้ประกอบการสามารถรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ แต่ไม่ได้ทำให้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองผู้บริโภคในการได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้า

ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลาก ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ได้กำหนดให้ธุรกิจขายรถยนต์ใช้แล้ว เป็นสินค้าควบคุมฉลาก โดยคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก ได้มีการออกประกาศให้รถยนต์ใช้แล้วหรือรถยนต์มือสองเป็นสินค้าควบคุมฉลากเพื่อให้ผู้บริโภคทราบถึงสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้านั้น ป้องกันมิให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบหรือถูกหลอก โดยกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้วจะต้องจัดทำฉลากแสดงข้อมูลของรถยนต์ให้ตรงต่อความเป็นจริงไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญของรถยนต์นั้น และต้องเป็นภาษาไทยกำกับภาษาต่างประเทศที่สามารถเห็นและอ่านได้อย่างชัดเจนและให้ระบุข้อความดังต่อไปนี้ไว้ในฉลากด้วย ได้แก่ ชื่อ ประเภทหรือชนิดของสินค้า ชื่อและสถานที่ประกอบการของผู้ขาย ขนาดและน้ำหนัก สมุดคู่มือการบำรุงรักษา (ถ้ามี) รุ่นปี ราคาโดยระบุเป็นบาท วันจดทะเบียน เลขทะเบียน เลขตัวรถ เลขเครื่องยนต์ ยี่ห้อรถ ยี่ห้อเครื่องยนต์ สี ชนิดเชื้อเพลิง ลำดับเจ้าของรถ ภาวะผูกพันของรถยนต์ที่มีอยู่ในวันจำหน่าย (ถ้ามี) ข้อมูลการประสปภัย เช่น ถูกชน ถูกน้ำท่วม โดยกรณีถูกน้ำท่วมให้ระบุระดับ

ของน้ำที่ท่วมตัวรถยนต์ เช่น ระดับพื้น ระดับเบาะ ท่วมทั้งคัน ฯลฯ และระยะทางการใช้งาน และเมื่อมีกรณีเกิดขึ้นมาว่าผู้ซื้อถูกผู้ขายหลอก หรือในการเจรจาซื้อขายผู้ขายปกปิดข้อมูลบางอย่าง เช่น รถเคยพลิกคว่ำหรือผ่านการชนหนักมาแล้ว เมื่อผู้ซื้อไปตรวจสอบพบภายหลังจะสามารถฟ้องร้องเอาผิดกับผู้ขายได้

ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญา ได้กำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้ารถยนต์ใช้แล้วเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา โดยผู้ประกอบธุรกิจต้องจัดหลักฐานการรับเงิน (ใบเสร็จรับเงิน) ให้ถูกต้องตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ใช้แล้วเป็นธุรกิจที่ควบคุมรายการในหลักฐานการรับเงิน พ.ศ.2550 ด้วย

และเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมา คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความชำรุดบกพร่องของสินค้า พ.ศ. โดยที่หลักกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ใช้บังคับอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อีกทั้งปัจจุบันสินค้าจำนวนมากถูกผลิตขึ้นโดยเทคโนโลยีขั้นสูงที่วิญญูชนทั่วไปไม่อาจทราบถึงความชำรุดบกพร่องได้โดยง่ายยิ่งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริโภคมากขึ้น จึงจำเป็นต้องตรากฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความชำรุดบกพร่องของสินค้า พ.ศ. ขึ้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ความรับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่เป็นธรรมแก่ผู้บริโภคโดยกำหนดสิทธิและหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายให้ชัดเจน อันจะส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภคสามารถแก้ปัญหากรณีสินค้าชำรุดบกพร่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ต่อมาเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2562 ได้ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ใช้แล้วเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา โดยกำหนดให้รายละเอียดในสัญญามีสาระสำคัญและเงื่อนไข โดยรายละเอียดส่วนใหญ่จะเป็น รายละเอียดเกี่ยวกับรถยนต์ เช่น กำหนดวัน เดือน ปี และสถานที่ที่ส่งมอบรถยนต์ , กำหนดเกี่ยวกับการส่งมอบสมุดคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ และเอกสารอื่นที่ใช้สำหรับ ดำเนินการจดทะเบียนรถยนต์ตามที่กรมการขนส่งทางบก กำหนด เมื่อมีการปฏิบัติตามสัญญา ครบถ้วนแล้ว , ผู้บริโภคมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเมื่อผู้ประกอบธุรกิจกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ปรับเปลี่ยนราคารถยนต์สูงขึ้น, ไม่ส่งมอบรถยนต์ภายในระยะเวลาที่กำหนด, ส่งมอบรถไม่ตรงตามที่ตกลงซื้อขายกันไว้, รถไม่สามารถจดทะเบียนได้ เป็นเพียงการให้ปฏิบัติตามสัญญาที่ตกลงไว้กัน แต่ไม่ได้กล่าวถึงความเสียหายที่เกิดจากความไม่ปลอดภัยจากการใช้รถยนต์แต่อย่างใด

สำหรับความรับผิดของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีกฎหมาย โดยเฉพาะในการบังคับใช้ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการค้าของสหรัฐอเมริกา (The Federal Trade Commission) เป็นหน่วยงานหนึ่งขององค์กรคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐอเมริกา ได้พิจารณาเห็นความสำคัญ ความเดือดร้อนของผู้บริโภคในเรื่องที่เกี่ยวกับรถยนต์ใช้แล้ว เรียกว่า “A Dealer’s Guide to the Used Car Rule” หรือ “ระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว” ซึ่งมีผลให้ผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วทุกรายต้องปฏิบัติตามดังต่อไปนี้ 1) ขอบเขตของระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว 2) คำแนะนำผู้ซื้อ ในระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องจัดเตรียม คำแนะนำผู้ซื้อ (Buyers Guide) ให้พร้อมก่อนที่จะเปิดดำเนินการธุรกิจการขายรถใช้แล้ว เอกสารคำแนะนำผู้ซื้อ

เป็นข้อกำหนดที่สำนักงานคณะกรรมการการค้าของสหรัฐอเมริกา (The Federal Trade Commission หรือ FTC) กำหนดขึ้น นับเป็นส่วนหนึ่งของการคุ้มครองผู้บริโภค ไม่ให้ผู้ขายเอาไรต์เอาเปรียบก่อนทำการตัดสินใจซื้อรถยนต์ใช้แล้ว ถ้าหากผู้ซื้อได้ศึกษาหรืออ่านข้อความให้ละเอียด จะเห็นว่าผู้ซื้อจะได้รับการคุ้มครองที่ดี ปัญหาจะไม่เกิดขึ้นในภายหลัง

สหภาพยุโรปและประเทศญี่ปุ่นนั้นไม่ได้มีกฎหมายที่บังคับให้กับผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วโดยเฉพาะ จึงต้องพิจารณาโดยใช้หลักประมาทเลินเล่อมาบังคับใช้สินค้าใช้แล้ว โดยผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่า ความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากความประมาทเลินเล่อของเจ้าของสินค้าก่อนหน้าที่จะมีการโอนเปลี่ยนมือ หรือผู้ซ่อมแซมหรือผู้ขายสินค้าแล้ว เนื่องจากในปัจจุบันสหภาพยุโรปและประเทศญี่ปุ่นมีการใช้รถยนต์มือสองในประเทศค่อนข้างน้อย สาเหตุมาจากให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมสีเขียว จึงมีความคิดที่จะนำส่วนของรถยนต์ใช้แล้วมาใช้ในการผลิตรถยนต์อีกครั้ง และประเทศญี่ปุ่นมีการใช้รถยนต์มือสองในประเทศค่อนข้างน้อย เนื่องจากมีการเก็บภาษีรถยนต์ที่ต้องจ่ายทุกปี มีอัตราสูงขึ้น ซึ่งอยู่กับขนาดของเครื่องยนต์และต้องตรวจสอบสภาพทุก 2 – 3 ปี ค่าที่จอดรถและค่าทางด่วนในอัตราที่สูง จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่นิยมการซื้อขายรถยนต์มากนัก ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นิยมใช้คมนาคมขนส่งมวลชน ซึ่งมีความสะดวกและประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่า

จากการศึกษาเปรียบเทียบวิเคราะห์ผู้เขียนเห็นว่า การพิจารณาจะเห็นได้ว่าประเทศไทยไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับความผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าโดยตรง โดยได้นำหลักการตามพระบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคในด้านด้านการโฆษณา ด้านการฉลาก และด้านสัญญา มาให้แต่ไม่ครอบคลุมถึงผู้บริโภคสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว ที่ได้รับความเสียหายจากรถยนต์ใช้แล้วที่ซื้อมาหรือไม่ได้มาตรฐานความปลอดภัย ซึ่งหากเปรียบเทียบกับประเทศที่มีกฎหมายเกี่ยวกับผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วโดยเฉพาะอย่างเช่นประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายโดยเฉพาะที่เรียกว่าระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว ซึ่งในระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วกำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจต้องจัดเตรียม คำแนะนำผู้ซื้อให้พร้อมก่อนที่จะเปิดดำเนินธุรกิจการขายรถใช้แล้ว ถือได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกานั้นถือได้ว่าเป็นต้นแบบของการแก้ไขปัญหาผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาเห็นได้ว่าในปัจจุบันรถยนต์ใช้แล้ว จัดเป็นสินค้าประเภทหนึ่งที่เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกในการที่จะต้องเดินทางไปทำงานหรือไปทำธุระต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เป็นเหตุให้ธุรกิจขายรถยนต์ใช้แล้วดังกล่าว สร้างผลกำไรอย่างงามให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจ และการแข่งขันกันสูง ด้วยวิธีการต่าง ๆ จนเป็นเหตุให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย แต่เมื่อมีกรณีที่รถยนต์ใช้แล้วเกิดความเสียหายหรือความไม่ปลอดภัยขึ้น พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ก็ไม่สามารถเยียวยาผู้เสียหายที่ประสบอุบัติเหตุจากการบริโภคสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วที่ไม่ปลอดภัยได้ กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

5.1.1 สินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว ถือเป็น “สินค้า” ตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551

ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มาตรา 4 ได้บัญญัติคำนิยามของสินค้า ซึ่งคำว่าสินค้าตามคำนิยามดังกล่าว ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ดังนี้ 1) สินค้าต้องเป็นสิ่งหามทรัพย์ 2) สินค้าต้องถูกผลิตหรือถูกนำเข้า และ 3) ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อขาย

เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของคำนิยามทั้งสามประการแล้ว คำว่า “สินค้า” ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว ไม่เข้าลักษณะคำนิยามของคำว่าสินค้า ตามขอบเขตของ “สินค้า” ตามพระราชบัญญัติมาตรานี้ ซึ่งเมื่อศึกษาจากปัญหาการซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วในปัจจุบันมีหลายประเภท ไม่ว่าจะป็นรถยนต์ที่ซื้อขายกันตามสภาพ รถยนต์ใช้แล้วที่ถูกดัดแปลงหรือถูกซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้ รถยนต์นำเข้าชิ้นส่วนแล้วนำมาประกอบเป็นตัวรถ ซึ่งถ้าพิจารณาจากรถยนต์แต่ละคันไม่ว่าจะเป็นรถยนต์เก่าหรือใหม่ที่ประกอบขึ้นมานั้น ล้วนแต่มีอะไหล่ นับเป็นหลักร้อย หลักพันชิ้น ขึ้นอยู่กับว่าเป็นรถประเภทใด และอะไหล่แต่ละชิ้นล้วนมีระยะเวลาการใช้งาน โดยเมื่อมีความสึกหรอถึงระดับก็ต้องมีการเปลี่ยนอะไหล่ เพื่อให้ใช้รถต่อไปได้ ซึ่งขั้นตอนนี้ในการดัดแปลงหรือ ซ่อมแซมหากผู้ประกอบการไม่ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอ สินค้าก็อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค นอกจากนี้การซ่อมแซมแล้วก็อาจจะมีการชำรุดเช่นเดิมปรากฏขึ้นมาอีก ความชำรุดดังกล่าวบางครั้งไม่เห็นประจักษ์ในขณะที่ส่งมอบ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับคำนิยามของคำว่าสินค้าแล้ว ถือได้ว่าสินค้านั้นใช้แล้วเป็นสิ่งหามทรัพย์ตามสภาพ ซึ่งถ้าเปรียบกับรถยนต์ใหม่แล้ว การดัดแปลง รถยนต์ใช้แล้วนั้นก็ถือว่ามีความซับซ้อนและการนำเทคโนโลยี

สมัยใหม่ระดับสูงมาใช้ในกระบวนการผลิตและการประกอบ แต่ผู้เสียหายที่ประสบอุบัติเหตุจากการบริโภคสินค้าไม่ปลอดภัยกลับไม่ได้รับการเยียวยาตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายนี้แต่อย่างใด

ส่วนกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของประเทศสหรัฐอเมริกา Restatement (Third) of Torts : Products Liability (1997) ซึ่งได้บัญญัติไว้โดยชัดเจน โดยได้ให้นิยามของ “สินค้า” ไว้ในมาตรา 19 หมายถึง ทรัพย์สินส่วนบุคคลที่จับต้องได้ ซึ่งได้ถูกจำหน่ายในทางพาณิชย์เพื่อใช้หรือบริโภค ส่วนทรัพย์สินประเภทอื่น เช่น อสังหาริมทรัพย์ และกระแสไฟฟ้า จะเป็นสินค้าก็ต่อเมื่อการใช้งานและการจำหน่ายเทียบเคียงได้กับทรัพย์สินส่วนบุคคลที่จับต้องได้ แต่ทั้งนี้ เนื่องจากกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์มีเจตนารมณ์เพื่อใช้บังคับแก่ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย ซึ่งเป็นสินค้าที่ถูกผลิตเป็นจำนวนมาก ๆ และต้องผ่านกระบวนการผลิตหรือการแปรสภาพด้วย โดยให้บุคคลในห่วงโซ่ของระบบการจำหน่ายสินค้าต้องรับผิดชอบต่อความรับผิดโดยเคร่งครัด อันเป็นการลดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายที่ยากจะเข้าถึงข้อมูลอันเกี่ยวกับขั้นตอนการผลิตหรือการจำหน่ายสินค้าที่สลับซับซ้อน โดยผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ว่าบุคคลในห่วงโซ่ของระบบการจำหน่ายสินค้ากระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

เมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาศาลสูงในบางมลรัฐ กลับพบว่าสหรัฐอเมริกาในบางรัฐใช้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาปรับใช้โดยขยายไปใช้ถึงผู้ขายสินค้าที่ใช้แล้วด้วย จึงทำให้มีปัญหาในการตีความนิยามของสินค้าว่าหมายรวมถึงสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วด้วย

ซึ่งเพื่อพิจารณาตามความหมายของผู้ขายและผู้จัดจำหน่ายดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า สินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วของสหรัฐอเมริกา เข้าตามลักษณะคำนิยามคำว่า “สินค้า” ตามกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากรถยนต์ใช้แล้ว เป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลที่จับต้องได้ แล้วนั้นถือได้ว่า และจำหน่ายในทางพาณิชย์เพื่อใช้หรือบริโภค ตามขอบเขตความหมายของผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่าย ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว เป็นผู้ที่มีอันกรรมสิทธิ์ในเชิงพาณิชย์เพื่อใช้หรือบริโภคหรือขายต่อ อันนำไปสู่การใช้หรือการบริโภคในขั้นสุดท้าย ผู้ขายสินค้าเพื่อการพาณิชย์รวมถึงผู้ผลิต ผู้ขายส่งและผู้ขายปลีกด้วย

ส่วนกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยของประเทศญี่ปุ่น Product Liability Act โดยได้ให้ความหมายของขอบเขตของคำว่า “สินค้า” ไว้ใน มาตรา 2 วรรคแรก ซึ่งหากพิจารณาตามคำนิยามแล้วถือได้ว่าสินค้าประเภทรถยนต์เป็นสินค้าตามคำนิยามดังกล่าว แต่สินค้ารถยนต์ใช้แล้วที่ผ่านการดัดแปลงได้ไม่เข้าข่ายในคำนิยามนี้ เนื่องจากไม่ได้ให้คำนิยามคำว่าผลิตไว้และไม่ได้ครอบคลุมถึงการดัดแปลงด้วย

สรุปจากการวิเคราะห์แล้ว พบว่า การตีความตามขอบเขตของคำว่า “สินค้า” ประเภทใช้แล้วตามบัญญัติพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ไม่ครอบคลุมสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว เนื่องจากเจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งหมายถึงสินค้าที่ผลิตเพื่อบริโภคเป็นจำนวนมาก ๆ (Mass Production) เท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาจากสภาพปัญหาจากสังคมในปัจจุบันและสภาพของสินค้าของรถยนต์ใช้แล้วนั้น ทั้งกระบวนการผลิต ขั้นตอนซ่อมแซมและการดัดแปลง รวมนับกระบวนการที่สลับซับซ้อน ซึ่งผู้บริโภคยากจะสามารถตรวจสอบได้ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากความชำรุดบกพร่องจากการใช้รถยนต์ใช้แล้ว ควรได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เพียงพอและเป็นธรรมตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้

5.1.2 ปัญหาการความรับผิดชอบของผู้ประกอบการยนต์ใช้แล้วในเรื่องความชำรุดบกพร่องของรถยนต์ใช้แล้ว ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

เนื่องจากตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 บทนิยามคำว่า “ผู้ประกอบการ” ตามมาตรา 4 นั้น ไม่ครอบคลุมถึงผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจจำหน่ายรถยนต์ใช้แล้ว กล่าวคือ ซึ่งปัญหาที่ผู้บริโภคประสบจากผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว คือ รถยนต์ที่ผู้ประกอบการนำมาเพื่อจะนำเข้าไปวางขายในการประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว ส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยสะอาดตาถูกค้ำหรือพร้อมซื้อขายเท่าใดนัก เมื่อผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วได้รถยนต์มาแล้วจากแหล่งต่าง ๆ นำมาดัดแปลง เช่น การดัดแปลงรถยนต์ใช้แล้วที่ประสบอุบัติเหตุจนไม่สามารถซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพปกติได้ โดยการดัดแปลงหัวท้ายรถยนต์รถยนต์คันอื่นมาประกอบเข้าด้วยกันเป็นรถยนต์คันใหม่ และผู้ประกอบการธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วจะมีช่างหรืออู่ซ่อมประจำ หรือมีช่างประจำของตนเอง ช่างซ่อมปรับปรุงรถยนต์ประกอบไปด้วย ช่างสี ช่างเคาะ ปะผุ และช่างเครื่องยนต์ที่อยู่ในขั้นฝีมือดี อุปกรณ์ใดที่เก่าทรุดโทรมก็จะได้รับการเปลี่ยนใหม่ให้ดูสวยงามจนดูเหมือนเป็นรถยนต์ใหม่รวมทั้งการปรับเข็มไมล์น้อยลง ซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง และสภาพรถอาจจะดูใหม่แต่เมื่อใช้งานไปแล้ว อุปกรณ์ต่างเชื่อมสภาพเร็วกว่าปกติมาก ซึ่งส่งผลให้ผู้ซื้อรถยนต์ใช้แล้วไปใช้งานได้สักระยะรถยนต์ที่ซื้อมาเกิดความชำรุดบกพร่องและเมื่อเรียกร้องให้ผู้ประกอบการที่จำหน่ายรถยนต์ใช้แล้วรับผิดชอบ แต่ไม่ได้รับการเยียวยาต้องเสียค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องคดีและเสียเวลาในการขาดประโยชน์จากการใช้รถยนต์ดังกล่าวอีกด้วย

และหากพิจารณาจากเงื่อนไขความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 3 ประการใหญ่ ได้แก่ 1) ต้องเป็นผู้ประกอบการ 2) ความเสียหายนั้นต้องเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และ 3) สินค้านั้นต้องได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว

ดังนั้น หากวิเคราะห์ตามบัญญัติพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว ที่จัดการหารรถยนต์มือใช้แล้วมาดัดแปลง ประกอบใหม่ให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ และเป็นการขายเพื่อประโยชน์ทางการค้านั้นควรรับผิดชอบภายใต้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด ต่อความเสียหายที่เกิดจากความชำรุดบกพร่องและเยียวยาความเสียหายผู้รับความเสียหายให้ได้รับความเป็นธรรม ตามพระราชบัญญัตินี้

สำหรับ ประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้ผู้ขายสินค้าใช้แล้วต้องรับผิดชอบตามหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดโดยยึดตามหลักคำพิพากษาคดี Realmuto v Straub Motor และ Jordan v Sunnyslope Appliance Propane & Plumbing Supplies Company โดยยึดหลักคำพิพากษาของศาลสูงประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นหลักกฎหมายความผิดโดยเคร่งครัดในสินค้านำรถยนต์ใช้แล้วด้วย

กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ผู้ผลิต ซ่อมแซม หรือดัดแปลง และผู้นำเข้าสินค้านำรถยนต์ใช้แล้ว จะต้องรับผิดชอบในกรณีที่สินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่อง ทั้งนี้ โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลนั้นจะรู้ถึงหรือสามารถที่จะป้องกันความชำรุดบกพร่องของสินค้าได้หรือไม่ก็ตาม แต่ส่วนในผู้ประกอบการที่ทำการขายสินค้านำรถยนต์ใช้แล้วอย่างเดียวไม่ต้องรับผิดชอบในกรณีที่เกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากสินค้าที่

ตนเองขาย เพราะตามกฎหมายกลางของสหภาพยุโรปความรับผิดอันเนื่องมาจากสินค้าไม่ปลอดภัย ขึ้นอยู่กับการที่ไปผลิตสินค้าที่มีความชำรุดบกพร่องแล้วทำให้เสียหายขึ้นโดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับการที่จำหน่ายสินค้าดังกล่าว เว้นแต่ผู้ประกอบการนั้นไม่ได้ทำการผลิตการซ่อมแซม ประกอบ หรือ ดัดแปลง เองแต่ใส่ชื่อทางการค้าในสินค้ารถยนต์ใช้แล้วนั้น ก็จะต้องรับผิดในความเสียหายที่จากความชำรุดบกพร่องของสินค้ารถยนต์ใช้แล้วนั้นเช่นกัน และตามแนวคำพิพากษาในประเทศเนเธอร์แลนด์ คดีซีลอร์รถจักรยานหักทำให้คนขี่ได้รับบาดเจ็บ (Hof Leeuwarden 21 December 1994, TvC 1995, 122) ศาลจึงเห็นว่าต้นเหตุของอุบัติเหตุและเป็นเหตุโดยตรงของความเสียหาย ถึงแม้ว่าผู้ผลิต จะทำลายหรือซ่อนหลักฐานโดยการจะมีการดัดแปลงหรือซ่อมแซมปกปิดไม่ให้ผู้บริโภครู้ถึงการปกปิด ดังกล่าวก็ตามก็ไม่สามารถพ้นความผิดได้

ส่วนประเทศญี่ปุ่น ได้วิเคราะห์สถานการณ์ทางกฎหมายของสินค้าประเภทสินค้า รถยนต์ใช้แล้ว ไม่ครอบคลุม เนื่องจากนักวิชาการญี่ปุ่นได้มีความเห็นว่าไว้ชัดเจนว่า หากมีบัญญัติ กำหนดให้ผู้ผลิตสินค้าใช้แล้วต้องรับผิดโดยเคร่งครัดในสินค้าใช้แล้วที่มีการโอนถ่ายเปลี่ยนมือ และระหว่างระยะเวลาดังกล่าวสินค้าได้ถูกซ่อมแซม ดัดแปลงไปแล้ว ย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้ผลิตสินค้า

สรุปได้ว่า เมื่อพิจารณาจากบริบทสังคมและความต้องการทางการตลาดในการใช้ สินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้วประกอบกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้ ทำให้สามารถเข้าใจได้ ชัดเจนว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับกรณีที่เกิดจาก การผลิตในสายการผลิตจำนวนมากที่อาจเกิดความผิดพลาดในสายการผลิต ซึ่งประเด็นปัญหาในเรื่อง นี้คือ การบัญญัติคำนิยามของคำว่า “สินค้า” ที่อยู่ภายใต้บังคับฉบับนี้ยังไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร ซึ่งทำให้อาจตีความหมายได้ว่า สินค้าหมายความรวมถึงสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว และนำไปสู่ ความรับผิดของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว จึงก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายในการใช้บังคับ

5.1.3 ปัญหายังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจขายรถยนต์ใช้แล้ว

โดยเฉพาะจากประเด็นปัญหาทั้งสองประเด็นดังกล่าวข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีกฎหมายเกี่ยวกับความผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าโดยตรง แต่ยังไม่ครอบคลุมถึงผู้ประกอบการธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วแต่อย่างใด ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยได้นำหลักการตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ.2541 ซึ่งได้นำมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคด้าน การโฆษณา ด้านการฉลาก และด้านสัญญา โดยมีคณะกรรมการในแต่ละด้านเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจ เมื่อพิจารณาโดยยึดความเสียหาย อันเกิดจากรถยนต์ใช้แล้วชำรุดบกพร่อง หรือไม่ได้มาตรฐานความ ปลอดภัย เพื่อจะนำมาตราการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 และต่อมาเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมา คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความชำรุดบกพร่องของสินค้า พ.ศ. โดยที่หลักกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดในความชำรุด บกพร่องของสินค้าที่ใช้บังคับอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อีกทั้งปัจจุบันสินค้าจำนวนมากถูกผลิตขึ้นโดยเทคโนโลยีขั้นสูงที่วิญญูชนทั่วไปไม่อาจทราบถึงความชำรุดบกพร่องได้โดยง่ายยัง ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภคมากขึ้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ความ รับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่เป็นธรรมแก่ผู้บริโภคโดยกำหนดสิทธิและหน้าที่ของทั้งสอง

ฝ่ายให้ชัดเจน อันจะส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภคสามารถแก้ปัญหากรณีสินค้าชำรุดบกพร่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ และต่อมาเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2562 ได้ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ใช้แล้วเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ซึ่งเป็นเพียงการให้ปฏิบัติตามสัญญาที่ตกลงไว้กัน แต่ไม่ได้กล่าวถึงความเสียหายที่เกิดจากความไม่ปลอดภัยจากการใช้รถยนต์แต่อย่างใด

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายของต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น แยกพิจารณาได้ตั้งนี้กลุ่มที่หนึ่ง ประเทศที่มีกฎหมายเกี่ยวกับผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วโดยเฉพาะ คือประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่ต้องรับผิดชอบหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด แต่ต้องรับผิดชอบต่อกฎหมายเฉพาะ โดยตามระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว กลุ่มที่สอง ประเทศที่ไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้ว คือประเทศญี่ปุ่นและสหภาพยุโรป จึงต้องพิจารณาโดยใช้หลักประมวลกฎหมายแพ่งมาใช้สินค้าใช้แล้ว โดยผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากความประมาทเลินเล่อของเจ้าของสินค้าก่อนหน้าที่จะมีการโอนเปลี่ยนมือ หรือผู้ซ่อมแซมหรือผู้ขายสินค้าแล้ว

การพิจารณาจะเห็นได้ว่าประเทศไทยไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับความผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าโดยตรง โดยได้นำหลักการตามพระบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคในด้านด้านการโฆษณา ด้านการฉลาก และด้านสัญญา มาให้แต่ไม่เพียงพอ เมื่อพิจารณาโดยยึดความเสียหาย อันเกิดจากรถยนต์ใช้แล้วชำรุดบกพร่อง หรือไม่ได้มาตรฐานความปลอดภัย ซึ่งหากเปรียบเทียบกับประเทศที่มีกฎหมายเกี่ยวกับผู้ประกอบธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วโดยเฉพาะอย่างเช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของการแก้ไขปัญหาผู้ประกอบกิจการรถยนต์ใช้แล้วในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะทางกฎหมาย

จากปัญหาการตีความและขอบเขตของสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว ถือเป็น "สินค้า" ตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 และปัญหาการความรับผิดของผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วในเรื่องความชำรุดบกพร่องของรถยนต์ใช้แล้วนั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มีเจตนารมณ์มุ่งคุ้มครองความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย แต่ไม่ครอบคลุมถึงสินค้าประเภทรถยนต์ใช้แล้ว จึงส่งผลให้ผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้วไม่ต้องรับผิดชอบต่อพระราชบัญญัตินี้ ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะเห็นควรเพิ่มเติมกฎหมายพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ให้มีความชัดเจนขึ้นและครอบคลุมไปถึงสินค้ารถยนต์ใช้แล้ว เพื่อแก้ไขปัญหาของการบัญญัติคำนิยามดังกล่าว โดยขอเสนอแนะให้เพิ่มเติมคำนิยามคำว่า สินค้ารถยนต์ใช้แล้ว เข้าไปในบทคำนิยามในมาตรา 4 ดังนี้

"รถยนต์ใช้แล้ว" หมายความว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคลหรือรถยนต์บรรทุกที่จดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์แล้ว หรือ รถยนต์นั่งส่วนบุคคลที่ผ่านการขายจากผู้แทนจำหน่ายแต่ยังไม่ดำเนินการจดทะเบียน (รถยนต์ใช้แล้วป้ายแดง)

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีกฎหมายเกี่ยวกับความผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าโดยตรง แต่ยังไม่ครอบคลุมถึงผู้ประกอบการธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วแต่อย่างใด เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่เป็นธรรมแก่ผู้บริโภคโดยกำหนดสิทธิและหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายให้ชัดเจน อันจะส่งผลให้ผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภคสามารถแก้ปัญหากรณีสินค้าชำรุดบกพร่องได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ซึ่งได้นำมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการฉลาก ซึ่งปัจจุบันมีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2550) เรื่อง ให้รถยนต์ใช้แล้วเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก โดยกำหนดให้ปฏิบัติตามข้อ 1-3 แห่งประกาศคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก เรื่อง ลักษณะของฉลากสินค้าที่ควบคุมฉลาก พ.ศ. 2551 และยังต้องระบุข้อมูลด้วยตัวอักษรขนาดไม่ต่ำกว่า 1 เซนติเมตรเกี่ยวกับรถยนต์ใช้แล้ว ตามที่ปรากฏในรายการจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ ตั้งแต่ วันจดทะเบียนจนถึงวันที่จำหน่าย แต่รายละเอียดยังไม่เพียงพอแก่ผู้บริโภค ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะว่ารัฐบาลควรให้ความสนใจในเรื่องคุ้มครองผู้บริโภครถยนต์ใช้แล้ว โดยเพิ่มรายละเอียดในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ใช้แล้วเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ให้มีลักษณะเป็นคำแนะนำซื้อรถยนต์ใช้แล้ว โดยกำหนดเป็นระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วกำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจต้องจัดเตรียมเป็น “คำแนะนำผู้ซื้อ” ให้พร้อมก่อนที่จะเปิดดำเนินการขายรถยนต์ใช้แล้ว โดยควรมีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้ซื้อควรจะได้ตรวจสอบประวัติ (Record) ในการซ่อมแซม ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษา ทำการศึกษาให้ตัวรถยนต์คันที่สนใจนั้น ถ้านำไปใช้จะให้ความปลอดภัยแก่ผู้ใช้พอเพียงหรือไม่ ตรวจสอบเลขไมล์บนหน้าปัดว่า จำนวนเลขไมล์ที่ปรากฏมากน้อยเพียงใด

2) ในกรณีซื้อรถยนต์ใช้แล้วจากผู้ประกอบการธุรกิจ (Dealer) ต้องตรวจดูเอกสารคำแนะนำผู้ซื้อที่ติดไว้ที่รถด้วย เอกสารคำแนะนำผู้ซื้อนี้เป็นระเบียบว่าด้วยข้อปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจรถยนต์ใช้แล้วของ

3) คำสัญญาต่างๆ ที่ผู้ประกอบการธุรกิจให้ไว้ด้วยวาจา ขอให้มีการบันทึกลงในเอกสารคำแนะนำผู้ซื้อ เพราะข้อความต่าง ๆ หรือข้อบังคับที่ปรากฏในเอกสารนั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาด้วย

4) ก่อนที่จะตกลงซื้อรถยนต์ ผู้ซื้อควรมีสิทธิที่จะขอดูสำเนาการรับประกันทรัพย์สินที่ขาย (Warranty) จากผู้ประกอบการธุรกิจ (Dealer) ด้วย

5) สัญญาการประกันนั้นย่อมจะต้องครอบคลุมถึงราคาของรถยนต์ ค่าบริการพิเศษอื่นๆ และค่าแรงงาน เป็นค่าใช้จ่ายพิเศษที่แยกออกไปจากสัญญา

6) อย่าลืมสมุดบันทึกประวัติหรือบันทึกเกี่ยวกับการซ่อมบำรุงรักษารถยนต์จากเจ้าของเดิม หรือจากผู้ประกอบการธุรกิจ หรืออยู่ซ่อมรถที่เคยใช้บริการ

7) ขอทดลองขับรถยนต์คันที่ซื้อเพื่อให้เกิดความมั่นใจในสภาวะต่างๆ กัน อาทิเช่น ลองขับขึ้นเนินเขา ลองขับบนทางหลวง (Highway) ทดลองระบบเบรกและการออกรถ เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารถยนต์ที่จะซื้อนั้นมีสภาพดีเพียงใด

8) รถยนต์คันที่จะซื้อ ผู้ซื้อควรให้ช่างผู้ชำนาญมาช่วยตรวจสอบ (Mechanic) สภาพรถด้วยว่าดีเพียงใด

9) ควรมีการตรวจสอบ “ผู้จำหน่าย หรือ ผู้ประกอบการ” (Dealer) ว่าเป็นผู้ประกอบการที่ถูกต้องตามระเบียบกฎหมายหรือไม่

10) ในกรณีผู้ซื้อที่ซื้อรถยนต์ใช้แล้วแบบการซื้อขายตามสภาพ (As is) ผู้ซื้อจะต้องจ่ายเงินเองทุกอย่างต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นเมื่อนำรถไปใช้แล้ว

11) ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการซื้อรถยนต์ใช้แล้ว ไม่สามารถจะนำไปใช้บังคับกรณีการซื้อขายรถยนต์ใช้แล้วจากเอกชนได้

บรรณานุกรม

- กระทรวงคมนาคม กรมการขนส่งทางบก. ระบบงานทะเบียน ฝ่ายสถิติ กองวิชาการและวางแผน. กรุงเทพมหานคร: กรมการขนส่งทางบก, 2543.
- การวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความชำรุดบกพร่องของสินค้า พ.ศ. คำนวณวันที่ 28 เมษายน จาก <http://www.lawmendment.go.th/index.php/2017-05-05-09-58-35/580-2017-09-08-05-39-40>
- กิตติศักดิ์ ปรกติ. ผลงานวิจัยเสริมหลักสูตร เรื่องความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องในสัญญาซื้อขาย. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยเสริมหลักสูตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.
- กุศล บุญเย็น. คำอธิบายสรุปประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย ขายฝาก เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ ประกันภัย. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2530.
- คณะกรรมการการปฏิรูปการคุ้มครองผู้บริโภค สภาปฏิรูปแห่งชาติ. รายงานของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สภาปฏิรูปแห่งชาติ วาระปฏิรูปที่ 31: การปฏิรูประบบการคุ้มครองผู้บริโภค เรื่อง “ความรับผิดต่อความชำรุดบกพร่องของสินค้า และร่างพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความชำรุดบกพร่องของสินค้า พ.ศ.”.
- จิต เศรษฐบุตร. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- นรา บรรลิตกุล. ปัญหาความรับผิดของผู้ประกอบธุรกิจขายรถยนต์ติดต่อสวมซาก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2556.
- ประอรรัตน์ รัตนพรสมปอง. ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอากาศยานเบาพิเศษที่ไม่ปลอดภัยจากการผลิต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.
- ปรีชา สุมาวงศ์. คำบรรยายลักษณะวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยซื้อขายแลกเปลี่ยนให้. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2532.
- ปรีดี เกษมทรัพย์, สมยศ เชื้อไทย, บรรณาธิการ. รวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี. กรุงเทพมหานคร: พี.เค.พรินต์ติ้งเฮาส์, 2531.
- ไพฑูริย์ เอกจริยกร. คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 96 ตอนที่ 72 ฉบับพิเศษ 4 พฤษภาคม 2522. กรุงเทพมหานคร: นนทชัย พหลโยธิน, 2523.
- ไพจิตร บุญญพันธ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2551.

- ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. **วารสารนิติศาสตร์ 4,(2527): 175-186.**
- มานิตย์ วงศ์เสรี. รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า. กรุงเทพมหานคร: กองวิเคราะห์โครงการและประเมินผล สำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2544.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493.** พิมพ์ครั้งที่18.
- วิริยา งามนิล. **มาตรการทางกฎหมายในการประกอบธุรกิจและการคุ้มครองผู้บริโภครถยนต์ใช้แล้ว.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544.
- วิษณุ เครืองาม. **คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2542.
- วิษณุ เครืองาม. **คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้.** พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2549.
- ศันท์กรณ โสทธิพันธุ์. **คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2559.
- ศักดิ์ดา ธนิตกุล. **กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย.** พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพ: วิทยุชน, 2559.
- สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์. “ร่างกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง.” **วารสารนิติศาสตร์ 33,4 (ธันวาคม 2546): 685**
- สมาคมผู้ประกอบการรถยนต์ใช้แล้ว.** ค้นวันที่ 28 เมษายน 2562 จาก <http://www.usedcar.or.th/about.php>
- สายสุดา นิงสานนท์. **ความรับผิดชอบเด็ดขาดในกฎหมายลักษณะละเมิด.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. **บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ... เรื่องเสร็จที่ 525/2550, สิงหาคม 2550.**
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. **สรุปข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560.** ค้นวันที่ 28 เมษายน 2562 จาก <http://www.thaigov.go.th/news/contents/details/8232>
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. “พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยตามกฎหมายเยอรมัน,” **วารสารตุลพาท มกราคม – เมษายน 2552): 83-193.**
- หยุด แสงอุทัย. **แนวคำถามตอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ซื้อ ขาย แลกเปลี่ยนให้.** พระนครศรีอยุธยา: นำเชียรการพิมพ์, 2515.

- อนันต์ จันทโรภากร. **กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย**. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและวารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- อนันต์ จันทโรภากร. โครงสร้างพื้นฐานกฎหมายลักษณะละเมิด ใน **รวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ดร. ปรีดี เกษมทรัพย์**. สมยศ เชื้อไทย บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: พี. เค. พริน ตั้งเป้าส์, 2531. หน้า 104.
- Cheeseman, Henry R. **The Legal Environment of Business and Online Commerce**. New York: Pearson Custom Publishing, 2005.
- Epstein, Richard A. **Cases and Materials on Torts**. Sixth Edition. Boston: Little, Brown, 1995.
- Fairgrieve, Duncan, Vague, Luis Gonzalez. "Introduction" In **Product Liability in Comparative Perspective**. Fairgrieve, Duncan ed. New York: Cambridge University Press, 2005.
- Hideyuki, Kobayashi, ed. **SHINSEIZOUBUTSUSEKININ HOU TAIKEI II (ระบบกฎหมาย Product Liability)**, 1998.
- JAMES A. PETERSON et al., Appellees, v. LOU BACHRODT CHEVROLET COMPANY**, (Supreme Court of Illinois, 1975), Retrieved December 20, 2019 from <http://via.library.depaul.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2660&context=law-review>
- Miller, Roger Leroy, Jentz, Gaylord A. **Business Law Today: Texts and Cases**. Mason, OH: South Western College Publishing, 2005.
- Nottage, Luke. **Product Safety and Liability Law in Japan: From Minamata To Mad Cows**. London: Routledge Curzon, 2004.
- Realmuto v Straub Motor**, (The Supreme Court of New Jersey, 1974), Retrieved December 20, 2019 from <https://www.chamberlitigation.com/sites/default/files/cases/files/19191919/U.S.%20Chamber%20Amicus%20Brief%20%20Whelan%20v.%20Ford%20Motor%20Co.%20%.28New%20Jersey%20Supreme%20Court%29.PDF>
- Richard Grimshaw v. Ford Motor Company**, 174 Cal. Rptr., (Court of Appeal of California, 1981)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา
เรื่อง ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ใช้แล้วเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๒

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา

เรื่อง ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ใช้แล้วเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๒

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๕ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๑ ประกอบกับมาตรา ๓ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. ๒๕๔๒ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกประกาศไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ใช้แล้วเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

ข้อ ๒ ในประกาศนี้

“ธุรกิจการขายรถยนต์ใช้แล้ว” หมายความว่า การประกอบธุรกิจการค้า โดยผู้ประกอบธุรกิจนำรถยนต์ใช้แล้ว ออกขาย แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายโดยประการอื่นอย่างทรัพย์สินที่ใช้แล้วแก่ผู้บริโภค ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาและนำไปใช้เพื่อการส่วนตัว แต่ไม่หมายความรวมถึงการประมูลขายหรือขายทอดตลาดรถยนต์ และการประกอบธุรกิจการค้าที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแยกขายเป็นชิ้นส่วน

“รถยนต์ใช้แล้ว” หมายความว่า รถยนต์นั่งส่วนบุคคลหรือรถยนต์บรรทุกส่วนบุคคลที่จดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์แล้ว

ข้อ ๓ สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องมีข้อความภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีขนาดของตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร โดยมีจำนวนไม่เกินสิบเอ็ดตัวอักษรในหนึ่งนิ้ว และต้องใส่ข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(๑) รายละเอียดเกี่ยวกับรถยนต์ ได้แก่ ยี่ห้อ รุ่น ปี สี หมายเลขเครื่องยนต์ หมายเลขตัวถัง ขนาดกำลังเครื่องยนต์ หมายเลขทะเบียน และอุปกรณ์ที่ติดมากับรถยนต์ (ถ้ามี) ระยะทางที่ได้ใช้แล้ว โดยให้มีหน่วยเป็นกิโลเมตรหรือไมล์ ราคาซื้อขาย เงินจอง เงินมัดจำ เงินดาวน์ หรือเงินค่าใช้จ่ายอื่นที่ได้รับจากผู้บริโภค (ถ้ามี) และวัน เดือน ปี ที่รับชำระเงินจากผู้บริโภค

(๒) กำหนด วัน เดือน ปี และสถานที่ที่ส่งมอบรถยนต์

(๓) กำหนดเกี่ยวกับการส่งมอบสมุดคู่มือจดทะเบียนรถยนต์ และเอกสารอื่นที่ใช้สำหรับดำเนินการจดทะเบียนรถยนต์ตามที่กรมการขนส่งทางบกกำหนด เมื่อมีการปฏิบัติตามสัญญาครบถ้วนแล้ว

(๔) ผู้บริโภคมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเมื่อผู้ประกอบธุรกิจกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๔.๑) มีการปรับเปลี่ยนราคารถยนต์สูงขึ้นจากที่ตกลงกันไว้

(๔.๒) ไม่ส่งมอบรถยนต์ให้กับผู้บริโภคภายในระยะเวลาที่กำหนด

(๔.๓) ส่งมอบรถยนต์ที่มี ยี่ห้อ รุ่น ปี สี หมายเลขเครื่องยนต์ หมายเลขตัวถัง ขนาด กำลังเครื่องยนต์ หมายเลขทะเบียน และอุปกรณ์ที่ติดมากับรถยนต์ (ถ้ามี) รวมถึงระยะทางที่ได้ใช้แล้ว โดยให้มีหน่วยเป็นกิโลเมตรหรือไมล์ ไม่ถูกต้องตามที่ตกลงกันในสัญญา

(๔.๔) ไม่สามารถดำเนินการจดทะเบียนรถยนต์ให้เป็นชื่อของผู้บริโภคตามสัญญา

(๕) เมื่อผู้บริโภคมีการบอกเลิกสัญญาตาม (๔) แล้ว ผู้ประกอบธุรกิจต้องคืนเงินหรือสิ่งใดที่ได้รับไว้ทั้งหมดแก่ผู้บริโภคภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ผู้ประกอบธุรกิจได้รับหนังสือบอกเลิกสัญญาจากผู้บริโภค

(๖) เงื่อนไขเกี่ยวกับการใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาของผู้ประกอบธุรกิจจะต้องเป็นข้อที่ผู้ประกอบธุรกิจระบุไว้เป็นการเฉพาะด้วยตัวอักษรสีแดงหรือตัวสีดำหนาหรือตัวเอนและขีดเส้นใต้ หรือโดยประการอื่นที่เห็นเด่นชัดกว่าข้อความทั่วไป

(๗) การบอกเลิกสัญญากรณีผู้บริโภคไม่ชำระหนี้ตามกำหนดผู้ประกอบธุรกิจจะต้องมีหนังสือบอกกล่าวให้ผู้บริโภคปฏิบัติตามสัญญาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบห้าวันนับแต่วันที่ผู้บริโภคได้รับหนังสือ และผู้บริโภคละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้น ผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

(๘) ข้อมูลเกี่ยวกับการประสมภยของรถยนต์ (ถ้ามี)

ข้อ ๔ สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้

(๑) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบที่เกิดจากการผิดสัญญาของผู้ประกอบธุรกิจ

(๒) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนแปลงกำหนดเวลาการส่งมอบรถยนต์หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่กำหนดในสัญญา ทำให้ผู้บริโภคต้องรับภาระเพิ่มขึ้นมากกว่าภาระที่เป็นอยู่ในเวลาทำสัญญา

(๓) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ประกอบธุรกิจบอกเลิกสัญญากับผู้บริโภคโดยไม่ต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือหรือโดยผู้บริโภคมิได้ผิดสัญญาหรือผิดเงื่อนไขอันเป็นสาระสำคัญข้อใดข้อหนึ่งในสัญญา

(๔) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ประกอบธุรกิจรับเงินทั้งหมด หรือบางส่วน เว้นแต่ผู้บริโภคเป็นฝ่ายผิดสัญญา

ข้อ ๕ สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องจัดทำขึ้นสองฉบับ ที่มีข้อความถูกต้องตรงกัน และให้ผู้ประกอบธุรกิจส่งมอบสัญญาให้แก่ผู้บริโภคทันทีที่ได้ลงนามในสัญญา

ประกาศนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒

พลตำรวจตรี ประสิทธิ์ เฉลิมวุฒิศักดิ์

ประธานกรรมการว่าด้วยสัญญา

ภาคผนวก ข
พระราชบัญญัติ
ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑

พระราชบัญญัติ

ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

พ.ศ. ๒๕๕๑

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑

เป็นปีที่ ๖๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๘ ประกอบกับมาตรา ๔๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในกรณีที่มีกฎหมายใดบัญญัติเรื่องความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้โดยเฉพาะ ซึ่งให้ความคุ้มครองผู้เสียหายมากกว่าที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ ให้บังคับตามกฎหมายนั้น

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“สินค้า” หมายความว่า สักรวมทรัพย์สินทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้งผลิตผลเกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

“ผลิตผลเกษตรกรรม” หมายความว่า ผลิตผลอันเกิดจากเกษตรกรรมต่าง ๆ เช่น การทำนาทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ เลี้ยงไหม เลี้ยงครั่ง เพาะเห็ด แต่ไม่รวมถึงผลิตผลที่เกิดจากธรรมชาติ

“ผลิต” หมายความว่า ทำ ผสม ปُرุง แดง ประกอบ ประคิษฐ์ แปรสภาพ เปลี่ยนรูป ดัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แห่เยือกแข็ง หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใด ๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

“ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น

“ความเสียหายต่อจิตใจ” หมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

“สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษา ค่าเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

“ขาย” หมายความว่า จำหน่าย จ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ทางการค้า และให้หมายความรวมถึงให้เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหา ตลอดจนเสนอ ชักชวน หรือนำออกแสดงเพื่อการดังกล่าว

“นำเข้า” หมายความว่า นำหรือส่งสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย

“ผู้ประกอบการ” หมายความว่า

(๑) ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต

(๒) ผู้นำเข้า

(๓) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้

(๔) ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใด ๆ

อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า

มาตรา ๕ ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม

มาตรา ๖ เพื่อให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบตามมาตรา ๕ ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา ๑๐ ต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา แต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการผู้ใด

มาตรา ๗ ผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หากพิสูจน์ได้ว่า

(๑) สินค้านั้นมิได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(๒) ผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือ

(๓) ความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว

มาตรา ๘ ผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบหากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบของผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือจากการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิต ทั้งผู้ผลิตไม่ได้คาดเห็นและไม่ควรจะได้คาดเห็นถึงความไม่ปลอดภัย

ผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้าไม่ต้องรับผิดชอบหากพิสูจน์ได้ว่า ความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบหรือการประกอบหรือการกำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าของผู้ผลิตสินค้านั้น

มาตรา ๘ ข้อตกลงระหว่างผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบการที่ได้ทำไว้ล่วงหน้าก่อนเกิดความเสียหายและประกาศหรือคำแจ้งความของผู้ประกอบการเพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบการต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จะนำมาอ้างเป็นข้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดไม่ได้

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ผู้บริโภคมีความหมายเช่นเดียวกับนิยามคำว่า “ผู้บริโภค” ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

มาตรา ๑๐ ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคม และมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายตามวรรคหนึ่ง ให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวงแต่ไม่รวมถึงความรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด

มาตรา ๑๑ นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้เสียหาย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามปี ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ

(๒) หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ประกอบการได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิต นำเข้า หรือขายสินค้านั้นแล้วไม่ดำเนินการใด ๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความร้ายแรงของ

ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ การที่ผู้ประกอบการรู้ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ระยะเวลาที่ผู้ประกอบการปกปิดความไม่ปลอดภัยของสินค้า การดำเนินการของผู้ประกอบการเมื่อทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ การที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

มาตรา ๑๒ สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัตินี้เป็นอันขาดอายุความเมื่อพ้นสามปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิดชอบ หรือเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันที่มีการขายสินค้านั้น

ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย โดยผลของสารที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้เสียหายหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการ ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา ๑๐ ต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในสามปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิดชอบ แต่ไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย

มาตรา ๑๓ ถ้ามีการเจรจาเกี่ยวกับค่าเสียหายที่พึงจ่ายระหว่างผู้ประกอบการและผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา ๑๐ ให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ไม่นับในระหว่างนั้นจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ออกเลิกการเจรจา

มาตรา ๑๔ บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ไม่เป็นการตัดสิทธิของผู้เสียหายที่จะเรียกค่าเสียหายโดยอาศัยสิทธิตามกฎหมายอื่น

มาตรา ๑๕ สินค้าใดที่ได้ขายแก่ผู้บริโภคก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับไม่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๖ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่สินค้าในปัจจุบันไม่ว่าจะผลิตภายในประเทศหรือนำเข้า มีกระบวนการผลิตที่ใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้นเป็นลำดับ การที่ผู้บริโภคจะตรวจพบว่าสินค้าไม่ปลอดภัยกระทำได้น่ายาก เมื่อผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไปใช้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สินของผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นได้ แต่การฟ้องคดีในปัจจุบันเพื่อเรียกค่าเสียหายมีความยุ่งยาก เนื่องจากภาระในการพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำผิดของผู้ผลิตหรือนำเข้าตกเป็นหน้าที่ของผู้ได้รับความเสียหาย ตามหลักกฎหมายทั่วไปเพราะยังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากสินค้า โดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในความเสียหายของผู้ผลิตหรือผู้เกี่ยวข้องไว้โดยตรง จึงสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยนำหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้ อันจะมีผลให้ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ตลอดจนได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล

นายคัตนันทน์ ยะพานิช

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2549

ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2549

ประสบการณ์ทำงาน

พ.ศ. 2562-ปัจจุบัน
กรรมการผู้จัดการ
บริษัท คาร์มาร์ท จำกัด (มหาชน)

พ.ศ. 2561-ปัจจุบัน
กรรมการผู้จัดการ
บริษัท ซีอัส คอนซัลแทนท์ แอนด์ แมเนจเม้นท์
จำกัด

ปรึกษากฎหมาย
บริษัท บุดีซ์ คอนซัลแตนท์ จำกัด
บริษัท มิซึกิ อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด

พ.ศ. 2554-ปัจจุบัน
ผู้บริหาร ศูนย์ซ่อมรถยนต์
บริษัท สุขุมวิท เอ.ที.เซอร์วิส จำกัด

พ.ศ.2552-ปัจจุบัน
ที่ปรึกษากฎหมาย
บริษัท นวนคร คอมเพล็กซ์ จำกัด
บริษัท โตโย บิซิเนส เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)

พ.ศ.2551-2552

ฝ่ายกฎหมาย

บริษัท ซีอุส คอนซัลแทนท์ แอนด์ แมเนจเม้นท์
จำกัด

พ.ศ. 2549-2550

ฝ่ายบังคับคดี

บริษัท วิริยะประกันภัย จำกัด (มหาชน)